MENELAOS LUDEMIS

ÎNGERUL CU ARIPI DE GHIPS

MENELAOS LUDEMIS

◇

ÎNGERUL CU ARIPI DE GHIPS

Coperta: Aurel Stoicescu

București, 1971

MENELAOS LUDEMIS

◇

ÎNGERUL CU ARIPI DE GHIPS

În românește de
DORINA ANTON-TALAZ

EDITURA EMINESCU

PROLOG

Iată-mă ajuns la capătul acestei chinuitoare rătăciri scrise. Pe cînd dăltuiam, însă, ultimul rînd, o durere adîncă m-a sfîşiat — tăind parcă din mine o bucată de viaţă, care încă sîngera. Simt încă gustul amar al despărţirii de oamenii cu care am trăit împreună aceste pagini.

Din păcate... bucuria pe care o simt scriitorii, cînd termină o nouă carte, eu încă nu am simţit-o. Deoarece — o dată cu fiecare carte se sfîrşeşte şi un capitol din viaţa mea. Şi ceea ce rămîne e amar, plin de ingratitudine şi vanitate. Bătrîneţea — care se iveşte la orizont mai întîi ca o tulbure nebuloasă — acum s-a apropiat, şi-mi arată, cu o privire răutăcioasă, obrazul ei de gheaţă.

Însă, un mic cîştig a rămas: victoria asupra îndoielii... Îndoiala că această carte nu va putea fi terminată. Cărţile întrerupte sînt ca ceasornicele oprite; arată perfect, dar nu funcţionează.

Întîmplările care îţi trec prin faţa ochilor, dragă cititorule, numai în tragedii încap. Dar cînd o tragedie părăseşte viaţa şi intră într-o carte, îşi pierde jumătate din tragism.

În dramele antice personajele nu fac decît să acţioneze. Nu suferă. Acţionează ele, ca să suferim noi. Dacă ar fi suferit personajul însuşi, tragedia ar fi coborît de pe scenă, ar fi devenit viaţă... Cu alte cuvinte, ar fi devenit o simplă nenorocire, nu creaţie.

Iată de ce lucrarea aceasta nu intră în nici o categorie (roman, epopee, jurnal, tragedie etc...). Şi iată de ce preţer

să fie citită ca un fragment de friză unde începutul şi sfîrşitul doar se bănuiesc, dar care îşi păstrează totuşi autonomia.

Acest ultim volum trebuia neapărat să fie scris. Şi să fie scris acum, cît mai e timp. Anii se stivuiesc... Memoria scade... Vocile eroilor se aud din ce în ce mai depărtate.

Totuşi, să nu scrii o carte despre Popor în clipa în care el încă mai suferă e ca şi cum l-ai părăsi pe răstignit pe crucea lui.

De aceea, paharul acesta amar trebuie să-l beau pînă la fund. Şi nu numai atît — să mi-l ofer singur.

Strigăte te trezesc în toiul nopţii. Deschizi ochii... Un rîs uscat izbucneşte deodată şi se pierde în haos. „De ce nu ai început încă?" Tremuri.

„Îndată", spui şi-ţi umpli somnul cu jurăminte. Dar dimineaţa amîi.

Ciudaţi mai sîntem noi oamenii... Trăim o carte, ne străpunge adînc — o să murim de rănile ei — dar să o scriem nu putem. Dar atunci, omule! — degeaba ai trăit-o?

Cu grea datorie mi-am împovărat sfîrşitul vieţii. Asta pentru că am făcut greşeala groaznică să cred că rănile se tămăduiesc cu cerneală. Nu ştiam că cerneala este cea mai amară dintre otrăvuri. Şi din păcate credem cu toţii că o soarbe hîrtia. N-am descoperit că o bem chiar noi.

CAPITOLUL I

Insula Macronisos a rămas să se chinuiască mai departe în paginile cărții pe care am lăsat-o în urmă — *Eroii dorm neliniștiți*... — dacă este posibil să doarmă liniștiți tocmai aceia care au ales moartea numai și numai pentru ca viața să nu semene cu moartea. Dar în vremea aceea toate drumurile duceau la moarte. Doar lupta rămăsese omului ca să uite moartea... să creadă în eroarea că trăiește.

Da. Asemenea băutură insuportabilă era viața. Dar să intrăm în povestea noastră.

Dacă ne amintim bine, am părăsit insula Macronisos în stare de asediu absolut. Mitralierele erau orînduite și ne ocheau. Dar nu trăgeau. Atunci ce țînteau ? Puține lucruri. Ceea ce mai rămăsese din noi. Umbrele noastre. Dar de ce ? De ce ? Să înnebunești, nu alta. De ce nu trăgeau ? Ce așteptau ? Nu cumva vroia să ne ucidă doar cu ochirea ? Vai, nu. Așteptau să ni se coacă teama. Să ni se gîrbovească sufletele... Să devină toate gata de asalt. Și atunci s-ar fi dat ordinul : Pe ei !

În vremea aceasta, lagărul seamănă cu un animal uriaș, care zvîcnește cu săgeata înfiptă în piept. Dacă i-o scoți, moare.

Aici groaza a fost distribuită cu meticulozitate. Și-a luat porția fiecare cort. Dar n-o trăiește ca un cort, ci ca un lagăr. Și asta este cel mai tragic.

Gheorghis se plimbă de colo-colo fără nici un scop — cu cuțitul în mînă. Nu are putere să taie nimic. Umblă într-una și vorbește cu el însuși.

— Nu... nu-mi place așa... nu-mi place și gata.

Ia uită-te la el... parcă nouă ne place ? Capul i se îngreuiază într-una. Într-o zi are să-i cadă în piept și are să trebuiască să-l însoțească cineva ca să i-l sprijine.

— Ce nu-ți place, măi Gheorghis ?

— Asta... întîrzierea. Prea se întind cu coptul. Ia spune-mi tu, cît o să țină ? Sau lasă. Nu-mi spune. Dacă știai, îmi spuneai și fără să te întreb. Ei cîntăresc cu balanțele lor. Ai aflat de „Pesmet" ?

— Despre domnul Cartalimidis, vrei să spui ? Nu. N-am aflat nimic.

— Ha... ha... ha... Ascultă ce-a pățit. S-a îmbolnăvit. L-au auzit ceilalți cum tușea și l-au dus la doftor. Pieptul îi cînta ca o armonică stricată. L-a cercetat doftorul, l-a tot sucit... I-a tot lovit coastele — cum ciocănim noi pepenele ca să vedem dacă e copt. I-a vîrît pe gîtlej o lingură și l-a pus să facă „aaaa"... Apoi i-a lipit pe spinare o ventuză de cauciuc și i-a ordonat să spună „treizeci și trei..."

— Apoi ?

— Apoi... I-a zis să se ducă în cortul lui și să fluiere. L-a găsit tare ca oțelul. I-a spus că are „precoce". Există, măi, o boală ca asta, sau își bat joc doftorii de noi ?

— Există. Dar cred că nu i-a spus numai „precoce" i-o fi spus și bătrînețe. „Bătrînețe precoce." Și într-adevăr, asta e singura boală pe care doctorii, dacă îți cunosc vîrsta, o nimeresc întocmai. Cît despre celelalte, plutesc în ceață. Ai să-mi spui că există aparate, raze, cu care descoperă ulcerul, tuberculoza... de acord. Dar toate bolile astea le găsesc mai întîi bolnavii și apoi le-o confirmă doctorii.

— Bolnavii ? Nu doftorii ?

— Aici e tragedia, Gheorghis. Fiindcă noi, ăștia profanii, lovim în orgoliul lor profesional. Să nu-i spui niciodată doctorului ce ai.

— Și ce să-i spun ?

— Să-i spui ce simți. De exemplu, dacă-i spui : „doctore, simt cutare și cutare"... adică arsuri, balonări, dureri etc. doctorul o să-ți găsească ulcer și o să te liniștești. Dacă, însă,

îi spui: „doctore, am ulcer", eşti pierdut. Doctorul o să-ţi găsească „ciumă".

— Şi de unde ştii tu, mă, toate astea? Ai fost doftor?

— Nu, am fost bolnav. Dar ne-am îndepărtat de tema noastră. Îmi povesteai despre domnul Cartalimidis.

— Da. Şi că doftorul i-a găsit „precoce". Ei... a aflat „Pesmetul" şi a sărit în sus. „Refuz! a spus. Refuz să mor de boală. În război nu se moare de boală. Se moare de glonte. Mă aflu pe linia de foc şi vreau să mor ca un ostaş!" Auzi... colo... filozofie de „pesmet". Ascultă. Una vorbim şi başca ne-nţelegem. Pe unde-ţi umblă mintea?

— Ia spune-mi, măi Gheorghis. Tu, care eşti deşcă bătrînă, trebuie să ştii ceva de pîntecăraie...

— Ba bine că nu! De ieri mă ţine o cufureală ca-n filme.

— Nu ţi se pare că se înmulţesc cazurile de dezinterie?

— „Cazuri"? cazuri le zici tu? Uiţi ce am tras astă-vară?

— Dar tu uiţi că acum nu e vară? Eu îmi amintesc ce am avut astă-iarnă.

— Ei, ce-am avut?

— Tocmai că n-am avut nimic. Încuietoare generală.

Gheorghis şi-a mijit ochii şi m-a privit bănuitor.

— Iar ai găsit un vierme în brînză?

— Unde vezi tu brînză?

— Dar tu unde vezi vierme?

— Nu e vierme, Gheorghis! Mă tem să nu fie altceva...

— Ia ascultă, mă, ce, crezi că ne aruncă în apă, sau în făină vreun praf, de ne apucă burta?

— Ţie nu-ţi miroase?

— Ba tocmai că-mi cam miroase. De-aia mă ţin de nas. Zi aşa, ai?

— Cam aşa mi se pare...

— Fainâ treabă... Adicătelea văzînd dumnealor că... stai, putem s-o luăm de la capăt. Dumnealor şi-au pus, care va să zică, în gînd să ne silească să facem pe noi de frică. Şi cînd au văzut că au dat chix cu puştile şi cu sîrma ghimpată, au scornit fabrica de pîntecărie... Este?

— Ştiu eu?... S-ar putea...

— Şi cum să le venim de hac? Să nu mai bem apă?

— Ba nicidecum. Apă să bem.

— Şi atunci ?

— Să-i facem să afle că i-am dibuit. Acum m-am dus.

— Încotro ?

— La vale. Să apuc rînd.

— Aoleu ! Te-a apucat şi pe tine ?

— Cam aşa. Dar mai am şi alte gînduri.

— Eu zic să căutăm nişte sfoară să ne legăm nădragii să nu păţim vreo ruşine pe drum... Mai am ceva sfoară cerată de pe vremea cînd eram cizmar.

— Om mai vedea. Deocamdată... Noroc !

Într-adevăr, altul mi-era scopul. De altminteri nu mi-era chiar aşa rău. Un mic deranjament la stomac. Altceva mă rodea de cîtva timp. Un fenomen care la început părea neînsemnat şi care din zi în zi devenea mai ameninţător. Iată de ce coboram la mare des, uneori fără motiv. Speram în sinea mea să-l găsesc pe vreunul din „capii" clandestini ai lagărului şi să discut cu el acest fenomen. Era desigur un lucru greu, fiindcă toţi erau înfăşuraţi în plasele dese ale conspiraţiei. Ar fi fost, deci, normal să fie inaccesibili. Şi chiar aşa şi erau. Dar numai ca purtare, cu alte cuvinte erau inaccesibili nu pentru că n-ar fi respectat regulile conspiraţiei, ci tocmai pentru că, respectîndu-le cu prea multă străşnicie, le călcau în mod grosolan. Erau adică, toţi, atît de nesociabili, atît de distanţi, atît de încruntaţi şi bănuitori încît le-ar fi sărit în ochi şi caprelor de pe insulă — dacă ar fi existat. „Instructor". Îl recunoşti de la o poştă, „instructor" sau „şef de gară", cum zice şmecherul nostru de frizer.

— De ce „şef de gară", bă Paparas ? l-a întrebat într-o zi Gheorghis, cînd s-a dus să-l bărbierească.

— Fiindcă el dă linia !

— Aha !

— Îhî ! făcu el. Adică vouă v-o dă. Pentru că mie nu-mi dă nimic. Mă lasă să înot în beznă. Se vede că vreunul din ăia... vreun „cui" — adică vreunul din cei pe care-i numiţi „veghetori".

— Ei, ce-i cu el ?

— M-o fi auzit glumind şi m-o fi turnat la conducere că sînt „element uşuratec" şi „aventurier". Şi m-au izolat.

— Bine. Şterge-mă.

— Te-am şters. Nu cumva vrei şi apă de colonie ? Altu' la rînd...

— Nu mă... piepteni ? întrebă Gheorghis, mîngîindu-şi chelia.

— Nu s-a inventat încă pieptăn pentru gulii.

— Ţ-arăt eu ţie !

— Fii cuminte. Viaţa ta e în mîinile mele. Să nu te pui niciodată cu frizerul. Briciul lui e lîngă beregata ta. Şi dacă îi mai şi tremură mîna...

— Tremură de frică ?

— Tremură de... vitejia voastră !

— N-am să mai calc niciodată în dugheana ta !

— Bine ai să faci :

„Las să-mi crească pletele
Să mă iubească fetele."

— De unde plete ?

— Îmi cumpăr o perucă. Se găseau de vînzare. Ba chiar peruci cu cărare. Aşa am scos-o din minţi pe una chioară. Am făcut-o de-a luat foc şi acum mă aşteaptă pentru cununie.

— Pînă cînd ?

— Încă un bob zăbavă... Mult a fost, puţin a rămas. Încă vreo două duzini de anişori.

— Oho... pînă atunci o să încărunţeşti.

— Nu vorbi prostii, chelia nu încărunţeşte.

— Aşa e. Păcat că n-am şi eu chelie.

— Şi nici să cumperi nu găseşti.

Glumele noastre nu ajutau la nimic. Erau pentru alte vremuri. Pentru zile mai blînde. Spiritele frizerului nostru deveniseră şi ele cam uscate... cam acre... în ultimul timp. „Asta muşcă", spunea Gheorghis.

Fie. Acuma, precum spuneam, coboram spre mare unde se afla latrina văruită. „Casa albă" cum îi ziceam noi. Aveam de gînd să mă aşez la rînd şi să dibuiesc vreun „cap". Bănuiam că părerile mele ajungeau la ei „prelucrate". Oricum însă, un contact direct cu ei ne-ar fi scos din eroare, pe mine sau pe ei. Şi ar fi fost mai degrabă spre binele lor, pentru că eu mă aflam în eroare, iar ei toţi erau înzestraţi cu darul infailibilităţii.

Problema pe care voiam să le-o pun era atît de gingaşă încît sta în cumpănă între tragic şi ridicol.

Stam cîteodată şi mă gîndeam. Nu cumva o asemenea problemă nici nu există, ci este doar o născocire de-a mea ? Dar... mai bine să spunem care era problema.

Jos, pe ţărm, între stîncile abrupte şi colţuroase există un golfuleţ în jurul căruia mugeşte furtuna. În golf însă domneşte liniştea, îngăduind astfel abordarea unui caiac care să ne arunce cîţiva saci de fasole şi făină mucegăită.

Golfuleţul acesta era singura oază în acest prăpăd şi de aceea — într-o anumită perioadă a anului — se adunau într-însul alcheonii care-şi cloceau ouăle. Şi astfel, culoarea limanului din albastră se făcea albă. Vuia văzduhul de ţipetele lor. Dar timpul se îndulcea. Sosea luna mai, iar alcheonii îşi luau puii şi zburau.

Dar ce se întîmpla în acest liman şi ce mi-a venit să-l pomenesc aici ? Frigul era încă departe şi păsările nici nu se zăreau.

Totuşi ceva se întîmpla. Acum vreo două săptămîni, limanul începuse să-şi schimbe încetul cu încetul culoarea. Din albastru sau alb se făcuse cenuşiu. Şi anume, de cînd se apucaseră să împletească în jurul nostru sistemul de încercuire. Şi cu cît se strîngea încercuirea, cu atît se întuneca şi mai mult limanul. Ce anume înnegrea locul ? Nimic supranatural. Nişte pîini duble aruncate în mare.

Rare, la început, pluteau cîte una pe ici, pe colo. Pe urmă s-au îndesit şi au format o masă pe care anevoie o putea străpunge vreun caic.

Iată problema pe care voiam s-o discut cu nevăzutul „prelat" al lagărului. După părerea mea, întîmplarea asta cu pîinile era o altă ediţie a dizenteriei menită să ne submineze moralul. Era suferinţa noastră, noi eram datori să o îndepărtăm.

Pornisem şi astăzi, spre mare, cufundat în aceste gînduri. Cine ştie, poate că, în ciuda ipostazei lor divine — s-o fi molipsit şi vreunul din ei de modesta noastră dizenterie, a muritorilor de rînd. Şi aşa m-am apropiat de „Casa albă". Şi ce să vezi — glorie şi decadenţă. „Iniţiatorul" stătea şi el la coadă. M-am aşezat pe o piatră, mi-am aprins ponosita mea de lulea şi l-am aşteptat.

Sosi în sfîrşit şi momentul cînd termină cu toate manevrele acelea degradante şi o porni pe drumul întoarcerii. Eram sigur că e el... El, numărul unu, „Bonzul" tuturor pagodelor

de pînză care se întindeau de la un capăt la celălalt al lagărului. Uscat, ascet, încruntat, bănuitor, întrunea toate trăsăturile caracteristice unui „instructor".

— Bună ziua ! îi spusei tăindu-i calea.

Iscodi cu privirea de jur împrejur și-mi răspunse cu jumătate de glas :

— ...ziua !

— Le vezi ? fac eu.

Nu s-a întors să se uite. M-a întrebat numai din ochi.

— Astea... pînile care plutesc în golf. Care nu mai plutesc, că s-au închegat.

N-a schițat nici de data asta vreo mișcare. Răspunsul pe care-l așteptam l-am citit însă pe mutra lui înțepată. „De ce-ți bagi nasul unde nu-ți fierbe oala ? Ce, ai venit să-mi dai mie indicații ? Toate indicațiile le dau eu."

— Era, oare, atît de greu să preîntîmpinăm răul ? Și acum, că s-a înfăptuit, e atît de greu să-l îndreptăm ?

A răspuns din nou cu privirea. Încă un consilier politic care, fiindcă se bucură de ceva trecere pe „lîngă intelectualitatea putredă", crede că poate să mă lămurească — pe cine ? — pe mine !

— ...Nu-i nevoie, am continuat, să fii inițiat în tălmăcirea enigmelor, ca să înțelegi ce înseamnă asta.

— A, da... și ce înseamnă, mă rog ? întrebă el, ironic.

— Înseamnă, așa cum spunea un bătrîn înțelept și dintr-o bucată, că „termometrul fricii" și-a atins scopul. Înseamnă că fortăreața e gata de luat cu asalt, că asediații sînt cuprinși de o asemenea panică, încît au încetat să-și satisfacă pînă și cea mai elementară cerință biologică — să mănînce.

— Și ce vrei să facem, domnule știe-tot ? Ce vrei să facem cu resturile de pîine, o dată ce ele există ?

— Întîi că nu trebuie să rămînă. Dar dacă pofta s-a închis și n-o mai deschizi nici cu cleștele...

— Atunci ?

— Să le ardem ! Sau să săpăm gropi și să le îngropăm. Trebuie să le lăsăm să le vadă și ei ? Să le spunem adică : „Ăștia sîntem ! Ne vedeți ? Niște hoituri, veniți de ne îngropați !"

În sfîrșit gura s-a căscat sălbatic. A crăpat cusătura. Și taciturnul Buda grăi :

— Ia spune-mi, tovarăşe : ai obicei de vorbeşti singur ?

L-am fulgerat cu privirea.

— Nu. Întotdeauna am găsit pe cineva cu care să vorbesc. Astăzi e prima oară cînd n-am găsit pe n i m e n i.

Şi am pornit nu spre mare, ci spre cortul meu. Mă stăpînea o asemenea furie, încît m-am ciocnit de un om care mergea în faţa mea.

— Hei, dăscălaşule !... aud.

Mă uit la el. Moş Thimios !

Ah... scumpul meu bătrîn... Dacă am fi fost singuri, l-aş fi îmbrăţişat şi aş fi plîns în hohote.

— Moş Thimios, i-am zis. La tine veneam. Dacă nu te găseam, răscoleam tot lagărul.

— De ce ? Aveai să-mi spui ceva ?

— Nu. Nimic.

— Atunci e bine. Hai să mergem să tăcem amîndoi pe vreo stîncă. Sau preferi să stăm pe aici pe undeva ? Treaba asta cere linişte ! Eu zic să mergem lîngă mărăcinii ăia. Dacă ne apucă dorul de tutun, mestecăm vreo frunză. Ia spune-mi, ce-i vînzoleala aia pe acolo, la umblătoare ? Uită-te la ei ! Se ceartă care să-şi golească mai întîi burta. Baremi să se fi certat care să şi-o umple. La dracu !

M-am agăţat de ultimul lui cuvînt.

— Moş Thimios, de mult voiam să te întreb ceva.

— Şi de ce te codeşti ? Zi !

— Moş Thimios, de cînd eşti comunist ?

— Ohoo... !

— De cînd ?

— De cînd am băgat de seamă că sînt nedreptăţit.

— Adică ?

— Din ziua în care m-am născut. Ba nu. Mai de timpuriu. De cînd am mişcat prima oară în pîntecele mamei. Fiindcă şi ea era nedreptăţită. După cum vezi, nedreptatea noastră e foarte veche. Antică.

— Nu m-ai înţeles.

— Ce să-ţi fac ? Vorbeşte-mi clar să te înţeleg.

— Adică, vreau să zic, cine te-a lămurit ? N-a fost unul care ţi-a arătat drumul ?

— Unul ? Doi !

— Cine ?

— Ochii mei.

M-am uitat în ochii lui simpli, „istorici" care oglindeau sufletul poporului nostru.

— Moş Thimios, îi zic din nou. Spune-mi, mai văd bine şi astăzi ochii ăştia ? Văd şi acum la fel de limpede ca înainte ?

— Limpede... Ştiu eu... poate că nu prea, fiindcă văd şi ce nu trebuie.

Atunci am hotărît să lovesc din plin.

— Vezi şi ce se află în golf ?

— Hm... Da.

— Poţi să-mi spui ce înseamnă asta ?

— Da, mă băiatule... iar mă iei repede. Nu voiam să-ţi spun. Dar dacă ţii să afli, uite. În satul meu muierile le zic „pîinica iepurelui", bărbaţii „băşina iepurelui". Sînt nişte baligi, nişte căcăreze pe care le lasă iepurele cînd aude împuşcăturile. Ei... noi sîntem mai răi decît iepurii. Ne-am lăsat „pîinica" înainte de a auzi împuşcătura. Eu însă, în cortul meu, am găsit soluţia. Îi îndop cu de-a sila. Într-o zi unu a vrut să mă ia peste picior. „Mă, i-am zis. Mă, noi sîntem din aceia care întîi băgăm îmbucătura pe gură şi pe urmă o scoatem pe cur. N-o scoatem întîi pe cur şi pe urmă s-o băgăm în gură !" Iartă-mă, fiule, pentru vorba cea proastă.

— Îţi mulţumesc, Moş Thimios, pentru cuvintele astea de aur. Tu eşti cîntarul pe care mă cîntăresc.

— Şi astăzi cum stai ? Ai aceeaşi greutate ?

— Da.

— Bine dar ceilalţi... ce fac ? Uite... şi arătă spre golful negru de pîine... Maica mă-si !... Hai... rupe o frunză, să ne otrăvim. Pînă şi ţigările sînt nedreptăţite. Le fumează ăi de n-au necazuri. Hai noroc !

Capitolul II

Norii s-au tot învolburat şi învolburat, pînă cînd astăzi — în sfîrşit — au izbucnit. Încercuirea mută s-a rupt singură. Ce s-a întîmplat ? Ceva nemaiauzit. Încă din zori, înainte de a se ivi soarele de după muntele insulei Kea, lagărul a fost zguduit de ameninţări, ordine, groază, şi muzică. Încă din zori.

La început ne-au trezit marşurile stridente şi trufaşe. Apoi s-a lipit de microfon o gură mare... o tinichea lustruită pe care-l porecliseră toţi „Viezurele", şi a început să turuie într-una acelaşi cuvînt :

— Atenţiune !... atenţiune !... atenţiune !... atenţiune !...

L-a întrerupt o melodie. Pe urmă şi-a reluat numaidecît litania.

— Atenţiune !... atenţiune !... atenţiune !... atenţiune !... Repetăm : „Atenţiune !... atenţiune !... atenţiune !... Elini ! Bucuraţi-vă şi vă veseliţi ! Astăzi, 26 octombrie 1949, în jurul orelor 13 şi 31 de minute... reţineţi : ora 13 şi 31 de minute, va fi confirmat Acordul dintre Elada şi insula Macronisos. Adică vor fi recunoscute drepturile Eladei asupra insulei Macronisos.

L-au întrerupt din nou cîteva fragmente ale marşului şi „Viezurele" şi-a reluat discursul :

— Atenţiune !... Atenţiune !... Atenţiune !... Atenţiune !... Repetăm : Atenţiune !... Atenţiune !... Atenţiune !... Atenţiune !... La orele 13 şi 31 de minute exact, toată lumea să fie adunată lîngă megafoane.

Marşul a intervenit mai triumfător ca oricînd şi apoi iarăşi :

— Atenţiune !... Atenţiune !... Atenţiune !... Răsare ziua cea mare a alipirii insulei Macronisos de Mama Eladă !...

Ne-am privit cu toţii nedumeriţi. Ce cuvinte sanscrite erau astea ? De care mamă ? De care „Eladă" ? Cînd a fost Macronisos — piatra asta seacă — pămînt străin ca să se „alipească" acum de Elada ? Ce se ascunde în spatele acestei capcane „umaniste" ?

Am început să analizăm unul cîte unul toate înţelesurile. Într-o limbă nepăsărească şi rostită de oameni — fraza înseamnă : desfiinţarea lagărului... ieşirea din starea de asediu... suspendarea articolelor privind „convieţuirea disciplinată", suspendarea „educaţiei" cu ciomagul, desfiinţarea pedepsei cu setea... cu alte cuvinte readucerea vieţii în limitele ei normale.

Din cauza abuzului folosirii mîinilor însă oamenii aceştia cam uitaseră folosirea limbii... astfel, încît nu puteai niciodată să te bizui pe vorbele lor. Nu-şi schimbă nimeni atît de repede metodele. Nu se trece aşa uşor de la ciomag la limbă. Alte sunete scot ciomegele şi altele — limba.

Dar „Viezurele" trăncănea într-una, monoton şi respingător :

— Atenţiune !... Atenţiune !... Atenţiune !... Atenţiune !... Alipirea Macronisos-ului la Elada ! Astăzi ! Macronisos-insulă elină ! Astăzi ! Ziua Sfîntului Dimitrie Mirovlitul ! Va fi zdrobită aroganţa lui Lieos. Astăzi ! 26 octombrie, trirema „Macronisos" va acosta în apele eline. Trăiască Elada ! Trăiască Macronisos ! Trăiascăăăă !!!

Acesta a fost şi ultimul lătrat al „Viezurelui", deoarece totul s-a cufundat dintr-o dată în tăcere, de parcă o lovitură de sabie ar fi retezat nu numai limba, ci şi capul „Viezurelui". Încetase pînă şi circulaţia gărzilor. Gărzile „mobile" se făcuseră „imobile".

Încurcată şi idioată zi. Numai „Viezurele" îşi părăsise cabina şi se plimba de colo pînă colo, ca să-i admirăm chipul.

Cîţiva care-l cunoşteau ziceau că, înainte de a se înrola, fusese campion la table în mahalaua lui. Trăia din „împrumuturi", şarlatănii şi trişerii. Toate astea le cunoştea desigur prea bine comandantul şi tocmai de aceea era şi mai mîndru de el : „Unui tînăr — zicea el — unui tînăr îi e îngăduit orice. De la trîndăvie pînă la păduchi şi boli venerice. Un singur

lucru n-are voie să aibă. Idei. Ideile trebuie tunse numărul zero. Tăiate din rădăcini. Şi dacă tot nu se lecuieşte, trebuie tăiat şi capul."

Tatăl şi Dumnezeul nostru se desfăta cu beţia asta de cuvinte. Între timp, acele ceasornicului ajunseseră la ora unu iar „Viezurele" începu să numere minutele. Atunci i s-a auzit pentru ultima oară vocea :

— Atenţiune !... atenţiune !... atenţiune !... atenţiune !... Repetăm : „Atenţiune !... atenţiune !... atenţiune !... Se apropie clipa istorică. Pregătiţi-vă cu toţii să ascultaţi în evlavioasă tăcere predicile marilor reformatori ai Cădelniţei Naţionale. Primul va vorbi generalul Bairactaris, apoi Theodoros Rachingis — directorul Siguranţei Naţionale şi, în încheiere, comandantul şi tatăl nostru maiorul Panaiotis Geanetatos. Are cuvîntul generalul Bairactaris.

— Drepţi ! se auzi o voce care apoi anunţă : „La microfon generalul Bairactaris !"

Au sunat goarnele şi imediat s-a auzit vocea seacă a generalului :

— Noi, comandantul suprem al insulei Macronisos, ordonăm : În maximum patru zile, insula Macronisos se reîntoarce la Elada. Patria s-a săturat să mai încălzească la sînul ei şerpi. Ordonăm deci : în acest termen toţi alogenii şi eterodocşii să se întoarcă la ideile Naţiunii, altfel vor fi exterminaţi. Să nu-i treacă nimănui prin minte că va putea rămîne şi apatrid, şi în viaţă. Va pieri ca cel din urmă dintre laşi... ca dezertor, ca un fricos care şi-a aruncat arma şi a luat-o la fugă. Conform celor spuse şi pe onoarea mea de militar, declar : Nu voi mai permite nimănui să molipsească pămîntul sfînt al patriei cu miasmele infecte ale ateismului !

Sînteţi chemaţi, deci, să luaţi neîntîrziat poziţie. În ce veţi crede de-acum încolo ? În cruce, sau în seceră şi ciocan ? În clipa supremă, vă invit să hotărîţi : renunţaţi la Elada sau nu ? Dacă nu vă hotărîţi, atunci pregătiţi-vă de moarte. Pe loc repaus !

Goarnele au sunat încă o dată, iar vocea ofiţerului de serviciu a dat un nou ordin :

— Drepţi ! Are acum cuvîntul comandantul Securităţii Naţionale, domnul Theodoros Rachingis.

În microfon se auzi o voce greoaie, răguşită, ca un fierăstrău. Vorbea cea mai fioroasă personalitate din Atena. Organul criminal numărul 1 al regimului.

— Ca responsabil al apărării Naţiunii de invazia barbariei şi a obscurităţii vă anunţ: prezenţa voastră idilică în acest loc a luat sfîrşit. Lagărul se dizolvă în patru zile. Cine este elin — adică cine face declaraţie că este elin — se îmbarcă imediat şi se întoarce la vatră. Ceilalţi — recalicitranţii şi rebelii — după ce vor trece prin cele şapte cercuri ale Infernului vor fi aruncaţi în gropi comune unde nu se va găsi nici iarbă ca să-i acopere. Vă întreb şi vă poftesc să-mi răspundeţi: Ce aşteptaţi? Ca să ne înfruntaţi, nu aveţi decît capetele voastre trădătoare. Dar şi pe astea a sosit clipa să le retezăm ca pe nişte buboaie coapte. Vă previn că e zadarnic să aşteptaţi din partea noastră cel mai mic sentiment de clemenţă. Vom fi neînduplecaţi! Nu va acţiona în favoarea voastră nici una din convenţiile care prevăd măsuri de respectare a inamicilor învinşi. Voi nu sînteţi inamici. Sînteţi nişte microbi ucigători care circulă în organismul Naţiunii. Şi de aceea veţi fi exterminaţi ca să nu ne molipsiţi. Mila faţă de voi ar fi ca mila medicului faţă de bacili. Ei bine, nu! O să vă ucidem pe toţi! Şi o vom face cu calmul doctorului care ucide microbii cei virulenţi. Ordon instructorilor să iasă din corturi. Începe dezinfectarea. Sînteţi chemaţi şi voi, puţinii care-i urmaţi, să-i abandonaţi. Altfel veţi părăsi pentru totdeauna viaţa. Vă previn că nu mă mărginesc la ameninţări. Toate se vor traduce în faptă. Şi nu vom da socoteală decît în faţa lui Dumnezeu, care ne va binecuvînta. Trăiască Naţiunea! Trăiască Patria! Jos cu miasmele! Pe loc repaus!

— Drepţi! strigă din nou ofiţerul de serviciu.

Acum se apropie „tatăl nostru". Avea o voce de cîine răguşit.

— În numele Naţiunii şi al lui Dumnezeu, preiau astăzi conducerea voastră. Mi s-a încredinţat o misiune sfîntă: să vă readuc în sînul patriei. Vom spăla ruşinea de pe insula aceasta pîngărită. Trirema Macronisos va ancora în golful Eladei. Toţi cei ce au pătat steagul... toţi cei ce au făcut spărturi în pereţii triremei vor fi aruncaţi în mare. Sfătuiesc şi ordon: toţi pînă la unul înaintaţi şi depuneţi armele. Armele morale, căci arme materiale nu aveţi. Lepădaţi-vă de

Satana și închinați-vă înaintea lui Cristos. Nu vă mai rămîn decît patru zile. Dacă pînă atunci nu vă pocăiți, veți fi striviți ca niște viermi. Patru zile vă sînt suficiente ca să vă scăpați pielea. Altfel pregătiți-vă să vi-o sfîșie corbii. Fiindcă pămînt pe Macronisos nu există. Vă vorbesc fără înconjur. Nu exercit împotriva voastră nici o intimidare psihologică. Am aprobarea să vă zdrobesc și am să vă zdrobesc. Macronisos este un front. Și pentru morții căzuți pe front nu se dă socoteală. Deci, în dimineața zilei de 1 noiembrie 1949 vor fi deschise două liste. Prima îi va cuprinde pe cei reîntorși la credință. A doua pe cei morți. A treia listă nu va exista. Căpitanul educației naționale, domnul Kiruhakis va supraveghea înmormîntarea. Preot nu va participa. Pe loc repaus !

— Atențiune ! se auzi din nou vocea ofițerului. Rupeți rîndurile !

Microfonul a tăcut, parcă i-ar fi tăiat cineva vocea cu foarfeca. Ne-am privit în ochi înfrigurați. Nu. De data asta nu se jucau. Deci... nu ne rămînea decît să ne pregătim apărarea. Dar ce apărare ? Nu aveam nici șanțuri de săpat, nici puști de curățat. Singurele arme erau mîinile noastre goale și descărnate. Dar din păcate nici de ele nu aveam dreptul să ne folosim. Era destul să le clintim, ca să auzim strigîndu-se că am încercat să răsturnăm guvernul. Iar noi nu aveam putere să răsturnăm nici pietrele, pentru că și ele erau adînc înfipte în pămînt. Ne rămînea o singură apărare. Rezistența sufletească. Rezistența aprigă, neîntreruptă... pînă la victorie sau la cădere.

Da. Dar cine să-i facă pe acești oameni să înțeleagă că doborîrea noastră fizică ar însemna... victorie ? Dușmanii noștri găsiseră lozinca „supunere sau moarte". Ne sfătuiau, adicătelea, cum să scăpăm de moarte. Prin supunere. Soluția noastră, deci, era să acceptăm moartea, ca astfel să scăpăm și de supunere și de moarte. Fiindcă era imposibil să hotărască, cu sînge rece, execuția a unsprezece mii de oameni. Fără doar și poate că aveau să schilodească, să spintece, să înnebunească o bună parte din noi, dar pe ceilalți aveau să-i lase în pace. Era mai mult decît sigur. Dacă ar fi fost într-adevăr decișI să ne nimicească pe toți, n-ar fi început cu ocări și cu amenințări. Ar fi înșirat pur și simplu în fața noastră mitra-

lierele, ne-ar fi dat răgaz două minute, și pe urmă ne-ar fi secerat.

Și dacă... și dacă s-ar fi întîmplat altfel ? Cine știe... Și pe cine să întrebi ? În lagăr se afla, desigur, un Stat Major clandestin. Misiunea lui era dificilă, dar el își propusese un singur scop. Să cerceteze și să afle cine nu s-a purtat suficient de urît cu jandarmii, cine a vorbit iresponsabil sau a criticat deschis, cine s-a molipsit de microbul panicii etc. etc. Încolo, toată mulțimea plutea fără cîrmă pe oceanul ignoranței. Așa se face că în momentul exploziei bombei de la 26 octombrie, statul nostru major ideologic nu avea nimic să ne comunice.

I-a inițiat pe cei gata inițiați, și — cu aceasta — și-a încheiat misiunea și a fost arestat.

M-am întors în cortul meu cu sufletul pustiu. Băieții stăteau amărîți, copleșiți de îndoială. Aceeași amorțeală de moarte cuprinsese întreg lagărul. Cu siguranță că cei din Comandament își frecau acum mîinile satisfăcuți. Injecția groazei își făcuse efectul. Înainte de a intra, m-am străduit să iau o înfățișare mai curajoasă, mai detașată — erau ei și așa destul de cătrăniți.

— Băieți, le zic, cu un ton ce se voia optimist. E ora de masă și farfuriile sînt încă nespălate. Cine-i azi de jurnă ?

N-a mișcat unul. M-au privit numai, chinuit, nedumeriți. Am întrebat din nou. Nimic.

— Bine. Atunci le spăl eu.

— Lasă... spuse Sotiris. Le spăl eu. Și Tanasis se duce după apă. Ei, Tanasakis ?

— Da' ce, tu ești de jurnă ? întrebă Celios.

— Nu-s eu... dar... am uitat cine e.

— Stați puțin... făcu Velonis, parcă-mi aduc aminte că sînt eu.

— Ia slăbește-mă... sări din fundul cortului Rumeliotis. Eu sînt. Dar nu mă duc. Cine dracu are chef să mănînce ?!

— Eu... răspunde Celios.

— Și pe urmă cine o să se cace ?

— Tu !

— Dacă nu mi-ar fi lene...

— Mai bine nu ţi-ar fi, mă. Mai bine te-ai scula să mă baţi şi ai mai învia puţin. Dacă eşti de jurnă, de ce mă faci, mă, să mint că sînt eu ?

— Nu te-a obligat nimeni.

— M-am obligat eu.

— Ţine-ţi gura acum. Vreau să dorm.

— Bine faci. Şi noi vrem să mîncăm.

— Care „noi" ?

— Uite noi... Eu... Sotiris, Tanasis...

— Şi pe mine de ce nu mă puneţi la socoteală ? zise din uşă Gheorghis, care auzise toată discuţia.

— Sînteţi nişte nesimţiţi, zise Rumeliotis.

— Sîntem, na. De ce să nu fim ? Dar sîntem şi lihniţi de foame. Aşa că scoală !

El însă, în loc de răspuns, s-a întors pe burtă şi s-a culcat. Ceilalţi s-au apucat de treabă. Gheorghis profită de ocazie şi mă trase de mînecă.

— Vino puţin afară...

Am ieşit şi ne-am aşezat pe prispa unui cort dărîmat. Nu vorbea. Cugeta adînc şi chinuitor.

— Gheorghis... l-am strigat. Ce s-a întîmplat ?

— Mi se pare că am feştelit-o. Am cărat apă cu ciurul. A dat molima în noi. Umblăm picotind, abia ne mai ţinem pe picioare şi tare înalt munte mai avem de urcat. De aia zic să ne îndopăm bine cu fasolică, să putem ajunge în vîrf. Dacă nu, ne rostogolim în văgăună.

— Nu asta e buba, Gheorghis. Cu încleştarea gurii ce-o să facem ? Moralul a căzut la zero. Toţi se întreabă ce se întîmplă. Care va fi V-ETO-ul unde ne duc. Ce-au să ne facă acolo.

— Au să ne facă tot ce-or să vrea. Ce, a venit cineva să ne lămurească ? Uite, de aia ridic şi eu mîinile. Sînt cizmar, o ştii. Condeiul meu e sula.

— Trebuie să ne străduim să pescuim o informaţie cu V-ETO-ul ăsta. Dacă ştim, luptăm cu mai mult curaj. Necunoscutul — iată ce ne roade.

— Nu avem legătură cu V-ETO-ul.

— Şi de ce, mă rog, n-avem ? E la doi paşi de aici. Ce-am aşteptat pînă acum ? Trebuia, adică, să ne prindă taifunul ca să descoperim că n-avem colaci de salvare ?

— Nu mă lua marinăreşte, că m-apucă răul de mare. „Colac"... „legătură"... frumoase cuvinte. Dar de la cine să ceri legătura ? Am auzit că s-au frînt toate. Mai rezistă doar patru, dintre care doi sînt adepţii lui Iehova. Vezi pînza aia neagră de pe stîncă ? Ei, aia le e cortul. Sigur că e împrejmuit cu sîrmă ghimpată. Nu pătrunde acolo nici măcar un pescăruş. Cum să iei legătură ? Toţi ceilalţi sînt înfrînţi. De la dînşii o să o iei ?

— Da. De ce vorbeşti aşa ? Sînt înfrînţi, nu vînduţi.

— Hm... Ştii că toţi ăştia umblă cu ciomagul. Cu ciomegele alea o să ne frîngă şi pe noi. Ştii, lovesc zdravăn jigodiile, mama lor !

— Bine, frate, chiar... toţi ?

— De... poate că nu chiar toţi. Dar eu zic că toţi. Ce-i tot cocoloşeşti ? Dacă nu erau jigodii nu-i făceau soldaţi „de categoria a V-a".

— Cum ? Ce mai e şi asta ?

— Împărţeală. Aci — mulgătoarele... colo — sterpele... dincoace — neînţărcatele... Cele sterpe sînt soldăţeii care şi-au cerut frumos iertăciune, s-au vîrît în cortuleţ şi nici nu mai crîcnesc. Neînţărcatele — mieii rătăciţi care-şi caută mama. Apoi vin mulgătoarele. De la astea scoţi zeamă. Astea sînt chilipiruri. Astea au trecut toate examenele. Au urcat toate cele cinci trepte...

— Care trepte ?

— Treptele, măi... au cîştigat încrederea comandantului, au primit arme... puşti...

— Hm... zici că nu ştii nimic, dar văd că le ştii pe toate.

— Ei... nu chiar pe toate. Ce mai la deal, la vale... Ştiu cîte ceva. Dar nu ştiu dacă izvorul e curat.

— Care este izvorul ?

— Am un ţărănuş — consătean în V-ETO. A venit într-o zi cu o misiune. A apucat de mi-a spus cîte ceva. În prima categorie intră cei care au făcut numai o simplă declaraţie. În a doua, cei care au ţinut o cuvîntare la microfon. În a treia, cei care au scris o scrisoare preotului şi el a citit-o din amvon. În a patra, cei care au făcut propagandă deschisă împotriva noastră. Şi în a cincea, cei ce s-au adunat buluc şi au strigat „vrem arme !" Mai există şi o categorie lux. În asta sînt doar cîţiva, cei care, atunci cînd a venit

regina, s-au aruncat îmbrăcați în mare ca s-o întîmpine și-au adus-o pe umeri, la mal. Cum să iei legătura cu asemenea oameni ?

— Și toți din V-ETO sînt din ăștia ? Nu există flăcăi care s-au oprit la categoria a treia ? Consăteanul tău din ce categorie face parte ?

— Din a treia.

— Și ți-a vorbit dușmănos ?

— Nu. Dar tremura într-una. Mi-a arătat și milă. Dar nu. Nu mi-a vorbit dușmănos. De loc.

— Ei, vezi, Gheorghis, eu cred că majoritatea lor așa e. Asta e foarte bine. Dar nu trebuie să se afle aici. Nu trebuie să se știe nici despre „categorii"... nici despre „trepte". Totuși e bine că am aflat.

— De ce e bine ?

— Gheorghis... treptele astea vădesc intențiile lor. Vădesc, cu alte cuvinte, că această „supunere sau moarte" e apă de ploaie. Așa cum arată lucrurile, mai e drum lung de străbătut după declarație. Dar noi trebuie să scurtăm din acest drum. Pentru că declarația nu este, pur și simplu, unul dintre cei cinci pași. Este o faptă hotărîtoare, care te desparte de luptă. Ceilalți patru pași sînt stadii ale cuceririi tale. Dar... Stop ! Nu trebuie să te tîrguiești cu conștiința ta.

— Și ce trebuie să fac, dăscălașule ?

— Ce au făcut cei patru de pe stîncă. Cortul ăsta, Gheorghis, trebuie arătat tuturor. Trebuie să afle toți că există acolo oameni care nu s-au supus și totuși trăiesc.

Gheorghis și-a scos vestita lui custură de cizmar și a început să-și taie unghiile.

— Uite, zise. Uite că ne-am lămurit. Asta este. Deci... iată. Și acum, că ne-am lămurit, ce facem ?

— Păi, n-am vorbit ?

— Adică... să afle toți de cortul de pe stîncă, nu ? Bine. Și pe urmă ?

— Pe urmă, Gheorghis, trebuie să organizăm — nu rîde — divertismentele cortului. Nu căsca ochii ăștia cît cepele !

— Te-admir.

— Dacă nu facem cum am spus, s-a zis cu cortul.

— Și cine să organizeze divertismentul ? întrebă și-și scoase din nou cuțitul.

— Noi. Adică tu... eu...

— Eu ? Eu în afară de snoava aia cu fata pe care au trimis-o în toiul nopții la moară, alta nu mai știu. Dar am spus-o de o mie de ori. O știu toți.

— Ai s-o mai spui, Gheorghis. Între timp, încearcă să fabrici și altele.

— Eu fără material nu știu să fabric nimic. Nu sînt ca tine, care scoți cărți din văzduh. Mie îmi trebuie piele, cuișoare, sfoară, ciocan, talpă.

— Basme nu știi ?

— Începuse bunica să-mi spună unul, dar a murit cînd era la mijloc.

— Născocește altele.

— Nu mai spune ! Născocește tu, care ești meșter. Și dacă vrei, eu am să joc alt rol. Am să rîd. Tu ai să povestești, iar eu am să mă prăpădesc de rîs. Ușor lucru crezi că e să rîzi în clipele astea ?

— Ai dreptate, Gheorghis. Greu rol ți-ai ales.

— Stai puțin că mi-a mai venit o idee. Mă duc la Cristoforos Condohristos. Îl cunoști ?

— Vorbești de ăla care umblă cu un catastif și adună anecdote ?

— Chiar așa. Are o evanghelie plină. Adună, una cîte una, de zece ani. Mă duc să i-l cer și vă citesc în fiecare seară cîte una.

— Nu ține. Dacă apari cu cartea în mînă dai faliment. Mai bine le înveți pe dinafară și le spui ca de la tine.

— Adică... mă pui să trișez.

— Scopul scuză mijloacele.

— Și mai e ceva. Cristoforos e din orașul Arta. Nu ne înghițim, fiindcă sîntem vecini. Dar tot mă duc, mă duc chiar acum. Ca să am timp să învăț pentru diseară. După cîte mi-am dat seama, serile sînt cele mai grele, nu se lipește somnul de noi.

— Așa este.

Și-a acoperit chelia cu o șapcă jerpelită și a plecat. Era un om simplu și minunat, care n-a avut nici o bucurie în viață. Nu s-a însurat, nu a iubit, n-a avut niciodată un cămin. La femeie se gîndea ca la un vis.

— Am fost și eu iubit, cum să nu. M-a iubit una nebunește. Dar era oarbă. Ce, crezi că oarbele nu iubesc? Dumnezeu să te ferească!

— Și cum te-a iubit, măi Gheorghis, dacă nu te vedea?

— Ei, alta acum! Dacă mă vedea, crezi că mă mai iubea? Mă auzea...

— Ce auzea?

— O voce bărbătească... și atît. Pe-asta a îndrăgit-o.

— Greșești, Gheorghis. N-a iubit vocea bărbătească. Asta avem toți.

— Cum toți? De-o pildă, arhimandritul care predică în fiecare duminică are voce bărbătească?

— Am zis că toți bărbații. Și nu bărbăția din voce a iubit-o. A iubit căldura acestei voci. Izul ei de melos popular.

— Hai, mă, taci din gură că mă faci să-mi cumpăr oglindă. Și eu n-am nici sfoară să-mi leg nădragii. Tu ai vreo porumbiță?

— Am.

— Și... te așteaptă?

— Mă așteaptă.

— Cum o cheamă?

— Ce importanță are?

— Are. Trebuie s-o cheme cumva... Stai puțin că iar mă împiedic de o carte. Cum se numea, măi, țesătoarea aia din vechime, care își aștepta bărbatul și, ca să nu se plictisească, și-a găsit treizeci de gagii?

— „Credincioasa Penelopa".

— „Credincioasă" cu treizeci de gagii... Bine că n-am luat-o pe fata aia... acum casa mea era bordel.

— De ce? Fata ta era regină?

— Încă puțin și o să mă întrebi dacă nu era și deputată. Nu, mă! Era o fată oarecare din Preveza.

— Ei, Penelopa era regină. Și gagiii îi dădeau tîrcoale ca să ajungă regi. Nu cred să existe vreo fată în Preveza, care arde de nerăbdare să ajungă deportată...

— Ai haz. Și acum... mă lași să-ți spun anecdota aia, pe care o știu?

— Care? Aia cu fata pe care au trimis-o la moară? Nu. Nu. Pentru numele lui Dumnezeu!

— Se întoarce, deci, copila de la moară plînsă. „Ce ai, fă?" o întreabă maică-sa. „Oh... oh...! făcea fata... Așa vă

trebuie. Vai ce bine-mi pare !..." „Ce s-a întîmplat, fă ?" întreabă maică-sa. „Cinci flăcăi, acasă, şi du-te tu, fetiţo, noaptea la moară... aşa vă trebuie !" îi da înainte fata... „Ce-ai, fă ? Nu cumva ţi-a făcut ceva morarul ?" se repede maică-sa la dînsa. „Ba tocmai că nu mi-a făcut nimic ! Aşa vă trebuie !"

Gheorghis murea de rîs.

— Rîzi, mă, şi tu !

— M-am săturat, mă Gheorghis. Tot pe ăsta îl spui ?

— Dacă nu ştiu altul...

Şi acum îl rugam chiar eu să-l mai spună. Într-adevăr, dacă nu va accepta Condohristos să-l ajute, va fi nevoit să spună seară de seară aceeaşi anecdotă, ba să mai izbucnească şi în hohote de rîs. Şi asta nu era încă cel mai greu. Mai greu era că trebuia să rîd şi eu.

CAPITOLUL III

A doua zi, visam cu ochii aţintiţi pe o gaură a cortului, cînd o ciorovăială ciudată îmi întrerupse brusc visarea. Înţelesesem mai de mult că aici visele erau nişte gîze fricoase, pe care nu trebuia să le sperii nici cu gîndul. Acum însă era prea tîrziu. Visele se prefăcuseră deja în cadavre.

— Ce se întîmplă acolo ? Alo ! Cine e ? strigai.

Tanasakis, care astăzi era de jurnă şi spăla farfuriile, fluierînd chinuitor cel mai golănesc cîntec din Pireu, intră scandalizat în cort. Era, cică, afară „un specimen", o „mutră de faţă de plapomă" care dorea să-mi vorbească.

— Şi ?

— I-am spus că dormi, sau că lipseşti... cam aşa ceva. „Imposibil — mi-a zis el. E aici. De asta sînt absolument convins. Aşa că, intră, fiule, să mă anunţi." Şi am intrat. Ce să-i fac ? S-a lipit de mine ca rîia. Imposibil să scap.

— Cum arată ?

— Ca dracu'. O dihanie ca asta e greu să-ţi explic cum arată. I-am cerut numele şi prenumele. El, de colo, nimic. Zice că tot ce are de spus, o să-ţi spună ţie, personal. Să-l alung ?

— Şi totuşi, încearcă să-mi spui a ce seamănă.

— Tocmai asta e, că nu seamănă a nimic. Ba da, stai puţin. Ar semăna puţin cu un popă... cu un popă răspopit. Sau mai degrabă cu un călugăr descălugărit. Sau cu un soldat lăsat la vatră. Sau cu un boier, dar unul scăpătat. Ţi-am spus, o dihanie tare complicată.

— De unde le scoți, mă, pe toate astea ?

— Ascultă și-ai să vezi. A călugăr seamănă, pentru că are barbă, a boier, pentru că are pălărie și cravată, a soldat eliberat, pentru că poartă un veston vopsit... dar atît de ponosit, de parcă l-ar atîrna în fiecare seară în coteț.

— Ciudat... Ai spus că are și cravată, hai ?

— Da, domnule, asta m-a încurcat cel mai mult. Și ce cravată ! Parcă-i tăiată dintr-un preș. Ei, și acum ce mai spui !

— Spun că n-am priceput nimic. Așa că poftește-l înăuntru, ca să ne lămurim aici.

— Nu vrea.

— Alta acum. Și de ce, mă rog ?

— Așa. Că nu vrea. Are, cică, motivele lui. E ceva absolut confidențial. Așa că trebuie să te vadă personal.

— Mare ți-e grădina, Doamne ! Spune-i că mai „personal", ca aici, nu se poate. Sînt singur în cort.

Tănasis se gîndea.

— Știi ce ? face. Eu îi spun să plece. „Lasă-ne-n pace", am să-i spun. Și așa merg toate pe dos, astăzi. Ei, ce zici ?

— Poate că n-ar fi rău. Amicul a cam început să-mi miroase a poet, unul cu o claie de manuscrise despre care să-mi dau părerea.

— S-au terminat.

— Cine ?

— Poeții. S-au terminat toți poeții.

— Dar nu s-au prezentat încă nici două companii.

— Ba s-au prezentat toate regimentele, dar nu i-am mai adus la tine. Am urmat metoda veche. I-am îndreptat spre Mițos Marghelis... El le spune că au „mijloace de expresie cumpătate și un cald umanism"... Și că asta e părerea ta. Creatorii lăcrimează de emoție și pleacă fericiți.

— Ce tot vorbești, mă ! Acum înțeleg de ce tot felul de tipi slăbănogi și amărîți mă salută atît de respectuos pe drum. Va să zică ați pus din nou în funcție metoda Marghelis ?

— Ce era să facem ?... Alta mai bună n-avem. Ăștia sînt niște călăi sîngeroși. Dacă nu le recunoști geniul — pedeapsa cu moartea.

— „Cald umanism" zi ! Foarte just. Ce altceva poate să-și dorească un biet poet pe lumea asta ?

— Şi cu prăpăditul ăsta ce fac ? Îl poftesc ?

— Numaidecît. Se vede că e singurul care se îndoieşte de „caldul lui umanism".

Tanasis ieşi monologînd, şi, peste puţin — cu plecăciuni, reverenţe şi zîmbete — intră în cort enigma. L-am recunoscut, firește, din prima clipă, dar fiindcă am înţeles că a organizat toate mascaradele şi deghizările astea ca să nu-l recunosc... nu l-am recunoscut. Am hotărît să particip şi eu la comedia ce mi-o oferea.

— Vă rog...

— Vă rog...

— Cu cine am plăcerea ?

— Ah !... făcu el beat de fericire. Dacă aţi şti... dacă aţi şti ce fericit sînt că nu m-aţi recunoscut. Dar... — pentru Dumnezeu ! — nu cumva ne aude mitocanul acela de afară ? Dar să lăsăm astea, e ceva mai urgent. Vă implor, uitaţi-mi toate numele vechi.

— De ce nu vă bărbieriţi... domnule Pisoderis ?

— Frumos nume ! Vă felicit. Să mă bărbieresc, aţi spus ? Eu ? Acum ? Oh... de-aş fi putut... de-aş fi putut să mă pierd în păduri întregi de păr... Staţi ! O clipă... unde aţi găsit numele pe care l-aţi rostit adineauri ? Vă rog din suflet ! Spuneţi-mi... Spuneţi-mi imediat... nu mă chinuiţi. Unde aţi găsit numele acesta ? E al dumneavoastră ? E creaţia dumneavoastră ?

— Ce să fac, domnule Raptarhis, dacă am văzut că izvorul dumneavoastră a secat... Dar liniştiţi-vă. Nu e al nimănui. N-am cunoscut pe nimeni cu numele acesta. E numele unui munte.

— Al unui munte ? Vă mulţumesc. De-aţi şti ce bine-mi faceţi ! Vă mulţumesc încă o dată. Dar, staţi puţin. Munte, aţi spus ? Unde e ? Pentru Dumnezeu ! În ce loc geografic se află ?

— Ce importanţă are ?

— Are. Şi încă foarte mare.

— Mă rog. Se află într-o ţară balcanică.

— Şi... socialistă ? Sînt pierdut !

— Glumiţi, desigur.

— Să glumesc ?! Sînt pierdut. Dumneavoastră nu-i cunoaşteţi. Ăştia sînt în stare să mă pună la cele mai groaznice torturi ca să „mărturisesc" legăturile pe care le am cu

țara asta socialistă. Vă rog, uitați-l... ștergeți-l imediat ! Nu exist... nu există... Vai, la grea încercare m-ați pus.

Stăteam și mă uitam la el. Era ca un biet șoarece aruncat în ulei fierbinte.

La un moment dat, Tanasakis a intrat cu o stivă de farfurii de tablă, și-a aruncat ochii în încăpere, a făcut „hm... hm" și s-a aplecat să ia găleata cu urină.

— Eu... eu mă duc să arunc... laptele, spuse.

Asta însemna că are să lipsească mai mult de o jumătate de oră.

— Bine... i-am zis. Du-te și pînă atunci termin și eu cu domnul Mutuvelis. Avem o discuție cît se poate de serioasă.

— Serioasă ?... atunci nu mă mai duc nicăieri... mă așez la pîndă aici, afară, ca să nu se apropie nimeni.

— Și „laptele" ?

— Îl duc mai tîrziu...

— Dar... nu se acrește ?

— Am să-l acopăr.

Zis și făcut. A luat pe urmă o carte îngălbenită și s-a dus s-o studieze, la douăzeci de metri de cort.

— Puteți să-mi vorbiți deschis și liber... îi zic interlocutorului meu. „Mitocanul", cum l-ați numit, n-o să lase nici un țînțar să se apropie de cort. E un băiat minunat.

— Nimeni nu poate să fie băiat minunat în asemenea pericol. Nu vă grăbiți cu laudele. Oamenii vor putea fi clasați abia după moarte. Așa că... laudele sînt de prisos. Ați auzit megafonul, discursurile... amenințările lor ? Atmosfera e încărcată. Ne aflăm în ajunul izbucnirii războiului. Ultimatum-ul lor îl avem. Vă întreb : cîți l-au respins ? Data e stabilită. Pușile încărcate. Rămîne doar comanda „foc". Vă întreb : dumneavoastră le-ați respins ultimatum-ul ? Vă văd nepăsător, ironic...

— Eu ?

— Da... da... Nu încercați să vă ascundeți. Spuneți-mi ce ați hotărît ?

— Mai întîi de toate, domnule Raptarhis, am hotărît să nu mă înec singur. Am hotărît să-i las să mă înece ei. În privința asta, nu se poate spune că nu ne-au ajutat. Au simplificat problema : „Sau deveniți elini, sau muriți". Nu ne-au spus așa ?

— D... d... da... da. Şi dumneavoastră ce aţi hotărît ? Să deveniţi elin ?

— Elin sînt. Deci nu mai am ce să hotărăsc. Aşa că nu mă mai interesează alternativele lor.

— Da, dar... la ei „elin" însemnează cu totul altceva. Îl interpretează din punctul lor de vedere.

— Şi eu îl interpretez din punctul meu de vedere.

— De care nu le pasă. Au stilul lor şi nu-l părăsesc. Sau „deveniţi elini", cum vrem noi, sau muriţi.

— Şi atunci, domnule Raptarhis, lucrurile sînt foarte simple pentru un bărbat. Laconismul ăsta al lor ne-a închis toate căile. Nu ne-a rămas decît una. Asta pe care ne-am ales-o şi noi. O urmăm, şi gata.

Omuleţul oftă, un oftat ca la curtea Franţei.

— Pentru un bărbat, hai ? Aşa aţi spus ? Bine. Dar ce e, concret, un bărbat ? Există fel de fel de tipare în care poate intra un bărbat. De exemplu... există cazuri în care nu încape bărbăţia, şi altele în care vitejia este chiar o adevărată laşitate. Călăii trîmbiţează pretutindeni că aceştia sînt singurii bărbaţi adevăraţi. Vă întreb pe dumneavoastră, ce credeţi că este un bărbat ?

— Păi...

— Fără „păi" ! Fără belmăjeli ! Daţi-mi o definiţie. Ce se numeşte bărbat ?

— După părerea mea, domnule Raptarhis, bărbat este acela care nu îngenunchează în faţa laşităţii.

Dădu trist din cap.

— Într-adevăr... spuse el dramatic. Aveţi dreptate. Aţi făcut o simplificare perfectă. Atît de perfectă încît m-aţi încurcat de-a binelea. Vai de capul meu ! Dar măcar spuneţi-mi : dumneavoastră nu vă e frică ?

L-am privit drept în ochi.

— Ba da, domnule Raptarhis. Mi-este. Mi-este chiar tare frică.

— Şi atunci, cum se face că n-o arătaţi ?

— Crezi că dacă aş arăta-o, ar pieri ?

— Firește că nu, dar... în fine. Principalul e că vă e frică, nu-i aşa ? Iată deci un punct unde sîntem de acord. Mă întreb acum, unde nu ne împăcăm ?

— Uite, am să-ţi spun. La modul în care înfruntăm frica. După părerea mea, nimeni nu se naşte viteaz sau fri-

cos, domnule Raptarhis. Aţi văzut vreodată un om pe care să-l ocolească gloanţele ? Nu. Toţi, din păcate, avem aproape acelaşi organism. Toţi posedăm un trup care se hrăneşte, se mişcă şi piere... lăsînd în urma lui un alt trup, care şi acela se hrăneşte, se mişcă şi piere... Natura nu are imaginaţie. Clasează crud şi la rece, ca o farmacistă. În universul fiinţelor vii, numai oamenii au încurcat lucrurile. Şi apoi, domnule Raptarhis, să vorbim deschis : ce înseamnă teama ? Eu socot că e o reacţie de apărare împotriva nimicirii. Este ? Şi, atunci, dacă aşa stau lucrurile, cine trebuie să se teamă mai mult ? Bineînţeles că aceia care au de apărat ceva mai preţios. Cum se întîmplă însă în realitate ? Cine suferă şi se apără mai mult ? Tocmai aceia care nu au de apărat nimic. Într-adevăr, domnule Raptarhis, aceşti oameni sînt demni de compătimire, pentru că i-a părăsit pînă şi natura. Văzînd că nu au nimic de preţ, îi lasă în voia soartei. Îi lasă adică să se apere singuri, fiindcă, pentru ea, dacă se salvează sau pier, e totuna. Sînt însă de acord şi ei ? Dimpotrivă. „Natura sînt eu", zice fiecare. Spuneţi-mi, domnule Raptarhis, dumneavoastră personal pentru ce luptaţi ? Ca să salvaţi natura ?

— Ce absurdităţi sînt astea ? Eu ? Să salvez natura ? De ce ? Pentru că m-a nedreptăţit ? Asta ar mai lipsi ! Eu, domnule, vreau să mă salvez, pur şi simplu, pe mine însumi. Şi trebuie ! Fiindcă prea am suferit. Enorm am suferit.

— Toţi suferim, domnule Raptarhis.

— Toţi ? Nu toţi. Nu încercaţi să-mi îndrugaţi acum vreo lozincă despre „egalitatea în faţa fricii". Nu. Nu există asemenea lucru. Există numai nedreptatea şi inegalitatea împărţirii... Teama... Teama asta, domnule, pe mine nu m-a lăsat pînă acum să trăiesc. Nu m-a lăsat nici măcar să mă „hrănesc, să mă mişc, să pier", după cum ziceţi. Şi nu am de lăsat în urma mea nici o bucată din mine care să străbată acelaşi parcurs. Nu am urmaşi. Şi poate de asta tremur şi mai tare. Tremur şi pentru „bucata" pe care nu am lăsat-o. Dumneavoastră... nu gîndiţi. Dumneavoastră sînteţi altfel de om. Luptaţi ca să înlocuiţi viaţa cu gloria, crezînd — vai ! — că şi gloria este o altă viaţă. Dar... v-o spun eu. E o prostie. Credeţi că, dacă vă năpustiţi împotriva violenţei, mîine o să deveniţi manual şcolar. Partea proastă e că dumneavoastră credeţi în nemurire. Pe cînd eu...

— Ce, nu credeți ?

A izbucnit brusc :

— Nemurire ? Știți, domnule, cine a inventat nemurirea ? Aceia pe care îi roade lăcomia. Aceia cărora nu le ajunge o singură viață și încearcă să tragă de ea, s-o lungească. Pe cînd eu... eu, sărmanul de mine, aș fi fost fericit să mor în proporția mea naturală. Să-mi consum normal rezervele pe care mi le-a încredințat natura. Atîta doresc. Și eu, și organismul meu, și ființa mea întreagă. Iată de ce tremur. Și groaza asta, a mea, este un adevărat protest. Spuneți-mi de ce, de ce îmi suspendă creditul vieții ?

— Păi, domnule Raptarhis, — dacă e așa cum spuneți — de ce toată această teamă și groază ? Dacă scopul vieții dumneavoastră e numai conservarea biologică, de ce vă măscăriți, de ce tulburați numele unor oameni nevinovați ? Vi-e scîrbă — ați zis — de nemurire. Atunci, nu înțeleg de ce ați venit la Macronisos, unde aveți toate șansele s-o întîlniți ? Dacă totul, pentru dumneavoastră este conservarea biologică, de ce nu ați rămas acasă ? Era cea mai bună eprubetă unde vă puteați „conserva". De ce v-ați aruncat în foc ? Unde vă tîrîți nefericitul ăsta de trup, care tremură ca varga ?

Omulețul a rămas ca o statuie de lut închipuind chinul. A mișcat numai o dată din cap.

— N-am să vă răspund... mi-a zis, fiindcă aș fi nevoit să mă repet. Vreți să știți ceva ? Marea mea slăbiciune, pe lumea asta, sînt florile. Și totuși, niciodată n-am cultivat, nici n-am cumpărat flori, și știți de ce ? Fiindcă cu ele oamenii își împodobesc mortii. Urăsc tot ce amintește de moarte. Și mai presus de orice, urăsc eroismul, tocmai pentru că e plin de moarte. Principalul pentru mine acum e să-mi salvez viața, fără să sacrific onoarea. Am să mă ascund !... Am să mă deghizez. Ba chiar mai mult ! Am să mă las doborît de bătrînețe... Numai să nu înfrunt această groaznică dilemă : dezonoarea sau moartea. Toată lupta mea e să evit această dilemă. Pentru că, prietene, cu mine se petrece ceva groaznic. Mă tem de moarte, tot atît cît mă tem de dezonoare. Pînă acum, la mine, onoarea și viața n-au intrat niciodată în conflict. Pînă acum nimeni nu mi-a bătut în ușă, ca să-mi ceară una din două. Pînă acum, viața și onoarea trăiau pașnic, laolaltă. Și deodată s-au ivit aceste evenimente. Aceste evenimente care îmi cer, în mod violent,

una din două. Știu că de-a lungul veacurilor, pentru milioane de oameni alegerea a fost ușoară. Au renunțat la onoare, au luat în brațe viața și au mers înainte. Eu însă sînt un nefericit. Eu nu pot să fac asemenea dezmembrare. Pentru mine — printr-o ciudată coincidență — viața și onoarea sînt „siameze". Dacă le separ, mor amîndouă. Sînt sută la sută convins. Și de asta fac tot ce fac. De asta dau din colț în colț, mă deghizez, mă joc „de-a v-ați ascunselea". Nu fac decît să încerc să amîn clipa.

— Și credeți că noi căutăm moartea cu lumînarea ?

— Nu. Dar nu-i totuna. La mine viața și onoarea au aceeași greutate. La voi onoarea are cîteva grame în plus. Și pentru aceste cîteva grame îi disprețuiți pe ceilalți.

— Domnule Raptarhis ! îi spusei cu asprime. Aș fi cel mai respingător animal din lagăr, dacă mi-aș permite, o singură clipă, un asemenea sentiment. Îndrăzniți să mă acuzați că aș fi în stare să disprețuiesc un om fiindcă n-a dezlegat o dilemă sau fiindcă a greșit la dezlegare ? Și mă rog, la urma urmei, în baza cărei legi e dezonorat cel care nu a dezlegat-o ? Nu e decît un nefericit. Un om trist. Cine a renunțat vreodată singur la ceva ? De zece ani trăim același martiriu. De zece ani bem aceeași moarte lentă. Și totuși am rezistat. Nimeni nu s-a dus, în biroul lor, să le spună : „Poftim declarația, dă-mi libertatea" ! Niciodată. Totuși... acum a sosit moartea. Crudă... neînduplecată. Vreau să vă întreb un lucru, domnule Raptarhis. Cunoașteți personal pe vreunul care, după cum ați spus, „a luat în brațe" viața ?

— Sincer... nu !

— Ei bine, eu cunosc. Și dacă vreți să știți, îi disprețuiesc mai mult pe învingătorii care se laudă, decît pe învinșii care plîng... Dar... astea sînt niște teorii arbitrare. Pe frontul ideilor, învins nu este cel care cade, ci cel care fuge. Și ca să fim mai cruzi, învins și laș nu este cel care luptă — chiar pe nedrept — ci cel care stă în umbră. Strămoșii noștri au vorbit atîta despre asta, cred că n-ați uitat.

— Prietene... frate... ești un om cumsecade... un om bun... dar, te rog, mie nu-mi căuta circumstanțe atenuante. Eu nu sînt vrednic de milă. Pentru că eu nu sînt înfrînt. Eu nu tremur ca ceilalți. Eu mă descompun înainte de a mă atinge teama. Pericolul adevărat — vai ! — nici n-am să apuc să-l trăiesc. Atunci voi fi un om sfîrșit. La punctul unde

am ajuns... pe mine numai o moarte subită mă poate salva. Dar, după cum vezi, aici pînă şi moartea este înceată. Vine tîrîndu-se şi cel mai insuportabil lucru e că ne-a prevenit. „O să muriţi." Ascultă, vreau să-ţi spun ceva. Toţi cei care se vor pleca, vor fi iertaţi într-o zi. Toţi cei arestaţi, în afară de mine...

— De ce ?

— Pentru că... pe mine — vai ! — nu m-au arestat. Nu. Nu m-au arestat. Eu, prietene, eu m-am predat singur. Nu mă compătimi, scuipă-mă !

— Domnule Raptarhis... cred că nici locul şi nici împrejurările nu ne permit asemenea glume.

— Glume ? ţipă el cu glasul răguşit, întretăiat de sughiţuri. Glume, eu ? Acum ? Pe vulcanul ăsta ? O, nu ! Crede-mă !

— Şi, atunci, de ce ai făcut-o ?

— Nu mai puteam suporta. Înţelege-mă ! Mă ucidea agonia aşteptării ! Eram sigur că au să mă aresteze. Îi aşteptam în fiecare zi. Nu venea nimeni. Atunci m-a cuprins nebunia şi.. le-am cerut să mă aresteze. Nu te grăbi. Nu e numai asta. Nu m-am mărginit să-i rog, am făcut şi intervenţii. Şi pentru că nu m-au arestat nici atunci, am fost nevoit să plătesc. Da.

— Şi cum s-au petrecut toate astea ?

— Ai auzit de unul Eros ?

— Nu. Cine e ăsta ?

— Un poliţist. La început am folosit toate mijloacele. N-am reuşit. Am fost nevoit să mă adresez altui om. Şi pentru că şi ăsta a refuzat, am vîndut medalionul soţiei mele, chiar aşa. Un „Ptolomeu" veritabil, şi l-am mituit. Da, domnule. Mi-am cumpărat arestarea. Sînt... Nu. Nu sînt o cîrpă. O cîrpă nu se smiorcăie. Sînt ceva şi mai jalnic. Dar nu mai rezistam, domnule. Nu mai puteam rezista. Înnebuneam, ţi-am spus. M-am arestat ca să scap de teama arestării. Şi acum ce am descoperit ? Că nu am rezolvat nimic... nimic. Pericolul nu a rămas în urmă, îl am în faţă. Acesta e sfîrşitul. Şi nu există nici o speranţă. Singura mea nădejde e o moarte subită. Dar pe asta, din păcate, nu pot s-o cumpăr. Dacă o cumpăr, o aştept şi tot nu scap de agonie. Numai dacă... dacă o mînă miloasă mi-ar da-o brusc, prin surprindere... atunci...

Am sărit în picioare, scos din sărite. Aici nu-şi mai avea locul nici mila, nici alt sentiment de compasiune.

— Nu am prieteni călăi ! i-am spus. Şi n-am pe cine să pun să te omoare prin surprindere. Scoală-te imediat şi piei din ochii mei ! Nu eşti laş ! Eşti schizofrenic ! Am să anunţ medicii să te închidă la balamuc.

— Sînt sănătos !! Nu accept asemenea calomnie. Sînt cît se poate de zdravăn.

— Eşti o cangrenă periculoasă care circulă în mijlocul a unsprezece mii de oameni sănătoşi, asta eşti. Ieşi afară !

Nici nu s-a clintit. Nici măcar nu a clipit. Un om de ceară ar fi putut să pară mai viu decît el. M-am înduioşat.

— Iartă-mă... i-am zis. M-am înfuriat. Dar este peste puterile mele. Regret. Iartă-mă.

Şi-a plecat capul şi-a spus cu amărăciune :

— Păcat... păcat că m-ai iertat. Dacă mai răbdai puţin... poate, cine ştie ?... poate că muream şi scăpam, şi totul s-ar fi rezolvat.

Spumegam de mînie.

— Cum ?! am urlat. Tanasis !! „Paza" a dat buzna. Tanasis, am strigat, gata să izbucnesc în plîns. Ia-l pe domnul ăsta şi aruncă-l la gunoi !

Ochii îmi erau roşii. Tanasis îşi pierduse graiul.

— Ai înnebunit ? îmi spuse. Şi apoi, arătînd spre Raptarhis : a înnebunit ?

— Eu ? Nu. Nicidecum... răspunse acesta. Domnul se înşeală. Sînt în deplinătatea facultăţilor mele mintale. Aşa că fă ce ţi-a spus domnul. Eu nu-ţi interzic. Hai ! Curaj !

Tanasis căuta o explicaţie în pînza cortului.

— Vorbeşte serios ? întrebă pe urmă, privindu-mă chiorîş. Ce vrea omul ăsta de la mine ?

Omuleţul începu să dea din mîini.

— Eşti infirm spiritual ? îi strigă, şi în ochi îi licăreau urme de speranţă. N-ai auzit ce ţi-a spus ?

— Cuum ? s-a înfuriat Tanasis.

— Ţi-am spus. Eşti infirm spiritual. Şi o repet. Eşti tîmpit din naştere. Să te duci să-ţi faci wasserman-ul. Vreun strămoş de-al tău a fost sifilitic. Eşti idiot ! idiot !... idiot !...

Am văzut pumnii lui Tanasis încleştîndu-se. L-am apucat de braţ.

— Calm... i-am zis.

— Ce vrea de la mine „păduchele" ăsta leşinat ? Ce vrea ? Să-l omor cu mîna mea ?

— Exact, Tanasis. Chiar asta vrea. Pentru că îi e teamă să nu-l frîngă şi să semneze declaraţia, ne întărîtă ca să-l omorîm.

O rămăşiţă din ceea ce se ghicea a fi fost cîndva o fiinţă se uita la noi, ca un om care se scufundă şi şoptea un S.O.S... „Ajutor ! Omorîţi-mă !..."

— Ce să facem cu el acum ? Hai să plecăm. Lasă-l să se descompună singur.

L-am tras de mînă şi am ieşit afară. Cînd ne-am depărtat puţin, m-am întors să văd...

— S-a stins ?... mă întrebă Tanasis.

— Ăsta ? Ăsta, Tanasis, o să înghită o căruţă de ciomege şi o să mai ceară şi supliment.

— Îţi baţi joc şi tu de mine ?

— Tanasis... mă tem că ne-am păcălit cu toţii. Habar n-am ce e „laşitatea" şi ce e „vitejia". S-a zis cu psihologii noştri. Au mîncat pîinea pe degeaba. Au dat chix.

— Nu-i plîng. Ştii ce făceau cîţiva în cortul vecin ? Puneau pariu pe trecători, ca la cursele de cai. „Ăsta se frînge la primele zece ciomege, ăla la treizeci." Şi aşa mai departe. Dar poţi să-mi spui de ce a rămas omuleţul ăsta numai piele şi os ? Ce dracu ? Paşte cărămizi ?

— De unde cărămizi pe Macronisos ?

— Ei atunci, ce mănîncă ? Cum trăieşte ?

— Pînă ieri sorbea abur de fasole, acum se hrăneşte numai cu frica.

— Eu zic să-l ascundem. O să molipsească tot lagărul. Doar dacă-i găsim vreo doctorie. Ştii vreuna care lecuieşte frica ?

— Cred că am şi găsit una.

— Eficace ?

— Tocmai bună.

— Care ?

— Bătaia. Cum o să ia o bătaie, o să-i treacă. Ai să vezi. La primele ciomege, zmeu se face.

Capitolul IV

O mitralieră cotcodăceşte într-una de parcă ţintuieşte cizme soldăţeşti.

Întîi noiembrie, o mie nouă sute patruzeci şi nouă, ora nouă dimineaţa. Restul — ca de obicei. Gheretele, ude de roua dimineţii, ne privesc cu o încruntare de gheaţă. De altfel, aici, tăcerea n-a fost niciodată prea blîndă.

— Eh ! făcu Gheorghis. Azi ne dă la muţenie pe săturate. Ce o fi, oare ?

— Ştiu eu ? Or ce-o fi, o s-o aflăm curînd.

— Crezi ? Bă, ce tăcere ! Am mai trăit una ca asta cînd eram puşti, acasă. „Ce-i asta ?" am întrebat-o pe mama, scărpinîndu-mă în fund. „Sst !..." mi-a zis şi mi-a arătat-o pe bunica care zăcea tolănită pe o scoarţă, cu ochii cusuţi. „S-a stins bunica." Şi de asta, acum nu mai mă tem de nimic. O bunică nu moare de două ori. Nu-i aşa ?

— Gura, bă ! se oţărî, din colţul lui, Rumeliotis, care de la o vreme se făcuse brutal şi arţăgos.

— Altu' cu şapte clase ! zise Gheorghis cu năduf. Ce să fac eu acum cu el ? Să-l scutur ? Nu merită. Umplu cortul de praf.

— O să ne ciomăgească ca pe nişte preşuri. N-aţi auzit ?

— Ce mă priveşte pe mine ? Pe meleagurile mele, cînd se scutură măslinii o iau întîi cu cei care au viermi. Şi eu n-am. Tu ai căzut înainte de a începe scuturatul, bă, căcărează !

Rumeliotis zvîcni în picioare. Ceilalţi săriră să-l prindă.

— Lăsați-l, bă ! strigă Gheorghis. Lăsați-l ! Javrele fricoase își mușcă coada. Lăsați-l s-o încaseze mai întîi de la mine, ca să se obișnuiască și să nu-l doară cînd o s-o ia și de la ei.

Rumeliotis încercă să se repeadă din nou, dar rămase ca trăsnit. O goarnă răgușită dădu să ne spună ceva, uitînd însă parcă ce anume, se opri.

— Băieți, zise Sotiris supărat. Jos armele, acum se apucă ei de „lucru".

— Crezi ?

— Păi... au întîrziat chiar.

Avea dreptate. De jos, de pe mal, se auzi mugind un camion. Apoi altul și altul...

— Ferchezuiți-vă, băieți. Strîngeți-vă sufletele. Cine n-are, să-și strîngă cureaua.

— Unde ne duc ?

— Unde vor.

Goarnei îi trecu parcă deodată toată răceala, se apropie de microfon și sună de trei ori „atențiune". Numaidecît luă cuvîntul o voce ascuțită :

— Drepți ! În zece minute toți deținuții — fără nici o excepție — se vor afla la locul adunării. După expirarea termenului, un detașament de execuție va cerceta corturile și va împușca pe loc pe toți care nu s-au supus. Repet. Toți deținuții...

— Nu mă duc nicăieri !... strigă Rumeliotis cu ochii tulburi. N-au decît să mă împuște aici.

Gheorghis se burzului.

— Nu, bă ! Ai să mori cu noi, tinichea ruginită. Sus ! Altfel te duc legat.

— Stai, Gheorghis, — intervin eu. Nu-l bruftului. E dreptul lui ! El vrea să moară aici. Ce dracu ! N-are voie omul să moară unde dorește ? Pînă acum ne-am băgat în toate și am făcut-o de oaie. Să nu ne amestecăm și la moartea omului. Rămîi cu bine, mă Hristoase ! Hai, Gheorghis ! Numai că trebuie să ne luăm și catrafusele, ca să avem pe ce ne întinde. Nu știi ce ne așteaptă.

— Eu știu de anul trecut, spuse Tanasis, schițînd un surîs strîmb pe buzele lui albe.

— Noi o s-o aflăm astăzi. Hai, băieți !

O pornirăm. Rumeliotis ne privea din aşternutul lui cu o nemărginită neputinţă. „Atît a rezistat — i-am zis lui Sotiris pe furiş. Nu trebuie să-i îngreunăm căderea."

Văzîndu-ne cu boccelele, cei din corturile vecine alergară şi ei să şi le ia.

— Uite colo — îmi zise Gheorghis. Îi vezi ? Cum dracu te-ai gîndit la catrafuse ?

— Sînt păţit, de-aia. Acum cîţiva ani, m-au chemat pentru o „mică întrebare". Întrebarea încă mai durează. Dacă nu-mi dădea cineva o pătură, mai dormeam şi acum pe pămînt.

Am ajuns la destinaţie. Camioanele ne aşteptau aliniate. Unul se şi umpluse chiar, şi pornise. Am privit cu atenţie încărcătura. Am înţeles. Îi luaseră pe ştabii noştri... ilegali. După ce s-a îndepărtat, am aruncat o privire în jurul nostru. Şi am văzut ce aduseseră camioanele... O întreagă companie, nu de soldaţi, ci de organe specializate în torturi, nişte ucigaşi profesionişti, fără circumstanţe atenuante. Organele simple nu au grade de vinovăţie. Sînt iresponsabile.

Cît ai clipi, ne înconjurară în formă de potcoavă. În partea liberă se instalase comandamentul — epoleţi... hîrtii... pistoale... toate într-o ordine perfectă. Ofiţerii erau în uniformă de campanie. Absurditate ? Nicidecum. Oamenii veniseră la bătălie. De altfel, asta se vedea cît de colo. Toţi aveau ifosul eroilor din linia de foc.

Cum de n-am băgat de seamă ? Chiar lîngă mine se afla şmecherul de frizer din cuşca noastră care, pe lîngă altele, mai era şi un fotbalist pasionat.

— Alo ! făcu... îi vezi pe ăştia ? Te pomeneşti că ne tund.

Ştiam că nu uită să glumească nici în clipele cele mai critice.

— Eşti nebun... i-am zis, ridicînd din umeri. Ţi-ai şi găsit momentul.

— Are să fie joc la o singură poartă. Ei o să tragă şi noi o să încasăm golurile.

Un ofiţer scurt, gras şi negricios făcu cîţiva paşi înainte. Semăna cu o pîine de secară deformată. Suflă într-un fluier grosolan şi apoi strigă :

— Drepţi !

Cîţiva au luat într-adevăr poziţie. Ceilalţi însă îl priveau nedumeriţi.

— „...epţi" am zis, bă ! urlă din nou. Adică vertical... deocamdată. Orizontalul... pe curînd. Ia, atenţiune, comanda la mine. Care-ţi auzi numele şi datele ieşi din rînd şi te aduni aici, zice, şi arată un loc unde jucau jandarmii fotbal duminică.

Dar jandarmii oare unde dispăruseră ? Băteau şi ei nu zic... dar mai cu măsură. Erau, vezi dumneata, salariaţi... Să te ferească Dumnezeu de călăii „amatori".

Începu să citească lista. Curios. Numele nu se înşirau nici după alfabet, nici după corturi. Ai fi zis că e o adunătură de nume la nimereală. Adică o „ciuguleală" dezordonată. Şi totuşi... Selecţia fusese făcută în mod absolut ştiinţific. După nivelul spiritual. Uitasem să vă spun... O lună întreagă ne-au trecut dintr-o probă într-alta. Ne-au examinat psihologi ... neurologi... encefalologi... antropologi... şi... pe deasupra, nişte specimene cu trăsături întunecate şi cu priviri străpungătoare ale căror consultaţii erau o comedie întreagă.

Totuşi n-am trecut chiar toţi pe la aceşti „savanţi", ci doar cei care la rubrica „studii" au răspuns „analfabeţi". Tare înţelepte au fost întrebările „specialiştilor". Iată cîteva exemple :

ÎNTREBARE : Cîte ouă clocește cucul ?

RĂSPUNS : Patru.

Lîngă nume „profesorul" notează : nivel intelectual embrionar.

Şi se adresează următorului :

— Spune tu...

RĂSPUNS : De unde să ştiu eu ? Ce, le-am numărat ? Eu nu mă sui în copaci.

Profesorul notează : arieraţie mintală pronunţată.

ÎNTREBARE : Să răspundă următorul.

RĂSPUNS : Dar ce, cucul îşi clocește singur ouăle ? Ai înnebunit ?

Profesorul notează : „Scapără".

Numele selecţionate pentru astăzi erau trei sute. Dintre ele, două sute făceau parte din cei care au dat primele două răspunsuri. Restul erau aleşi cu foarte mare chibzuială. Atîţia ţărani, atîţia ciobani, atîţia meseriaşi şi o foarte mică parte de intelectuali.

După alegere, „Pîinea de secară“ fluieră din nou. Ciudat... mai tîrziu am aflat că îl chema chiar Sicalos (secară).

— ...epți ! Strigații și recalcitranții vor fi transportați la V-ETO, unde vor fi reformați. Ceilalți te întorci la cuștile tale și-ți iei fiecare hotărîrea... epți ! Plutonul de igzicuție !...

— Zent ! se auzi un croncănit.

— Igzicutarea... adicătelea... igzicutați păi care nu s-a prizintat !

Șase vlăjgani înaintară cu automatele întinse. N-au trecut nici cinci minute și de sus, de prin corturi, s-a auzit o rafală, după care cîțiva oameni dezbrăcați năvăliră din corturi, cu hainele în mînă.

— Sîntem bolnavi... strigau ei tremurînd. Tuberculoși !

Ciudat însă. Rumeliotis nu era printre ei. În urma lor venea și plutonul. Am rupt rîndurile. Toți ne gîndeam la Rumeliotis.

— În el a intrat răpăiala — spuse Gheorghis. Acum îmi pare rău că l-am repezit. Unde o să-l îngropăm ?

— Stai să vedem...

— Ce să mai vedem ? Am auzit cu urechile noastre.

— Ascultă, Gheorghis, dacă în război fiecare împușcătură ar omorî cîte un om, s-ar termina războaiele în douăzeci și patru de ore.

— Tu îmi vorbești elinește și eu te înțeleg chinezește. Adicătelea ce vrei să zici ? Că n-au să tragă la țintă ?

— Ba dimpotrivă, chiar la „țintă“ au să tragă, Gheorghis... Gloanțele lor au să cadă acolo unde cad și ciomegele lor.

— Adică, în bucă ?

— Uite, acum ai nimerit-o cu vorba ta ciobănească.

— Și dacă dau alături ?

— Dau, nu dau... bine e să credem că o să le adunăm numai acolo.

— În bucă...

— Întocmai.

— Rabdă puțin că tot înghiți gălușca. Hai acum după „răposatul“.

„Răposatul“ ne aștepta huzurind ca în timpurile bune. Din nări îi ieșeau două trîmbe de fum ca din două hogeacuri. Se uita cu o asemenea milă condescendentă la Gheorghis încît acesta își ieși din pepeni :

— Unde-ţi ţii schimburile, bă ? îl întrebă.

— La călcătorie...

— Vorbeşte ca oamenii, mă bagabondule !

— Du-te, mă, şi te plimbă ! Iar mă mugti ?

Gheorghis se întoarse şi mă privi chinuit. L-am văzut învîrtindu-şi nervos custura. „Ce să fac acum ?" Ceilalţi păstrau o neutralitate mută. Îi stăpînea încă groaza.

— Gheorghis... îi spusei. Îmi dai puţin custura ? Îmi trebuie.

— Ce vorbeşti... Şi mie nu-mi trebuie ?

— Nu !

Mi-o aruncă nervos şi ieşi afară. Mă luai după el şi-l găsii în spatele unei stînci, unde obişnuia adesea să meargă să viseze şi să fluiere fals.

Îşi întorcea buzunarele pe dos, scociorînd după cîteva firimituri de tutun. I-am vîrît în gură o ţigară. A aprins-o, a scuipat, a scos un nor de fum şi m-a privit oftînd adînc.

— Sîntem în aer... spuse. Ai văzut în ce hal am ajuns ? Unsprezece mii de oameni să se poarte ca nişte găini bete. Ptiu ! Spune-mi, măi omule, ce să facem ? Eu unul am ameţit...

— Mai întîi de toate, Gheorghis, să-ţi ascunzi „ameţeala".

— Asta şi fac, mă băiatule. De ce crezi că am venit aici ?

— Nu aici, Gheorghis. Să ţi-o ascunzi în faţa oamenilor.

— Unde să-i găsesc ? Am pierdut legătura. I-au umflat pe toţi instructorii. Ne-au tăiat capul. Ce-o să ne facem acum ?

— Eu aşa zic, Gheorghis, că dacă am pierdut „capetele" străine, să ne punem în funcţie capetele noastre.

— Uite, al meu e ca un dovleac. Nu taie...

— Ba taie mai bine decît cuţitul. Bine că mi-am adus aminte, ia-ţi-l.

— Nu te mai temi de mine ?

— Nu m-am temut niciodată. Ţi l-am luat ca să prindă curaj Rumeliotis şi să deschidă gura. Dar n-a deschis-o. Tu, însă, prietene, cum de n-ai înţeles ? Rumeliotis e un caz rar şi tragic. Teama noastră oscilează între unu şi zece. A lui între zero şi o sută. Nebun, după cum ai văzut, nu este. Dacă era... lucrurile luau altă întorsătură. Îl descoperea psihiatrul, îl închidea la balamuc şi ne liniştearn şi noi, şi el.

— Iar ai început cu foaie verde... Ţi-am mai spus. Opreşte-te... Mă zăpăceşti. Te-am mai rugat şi altă dată, nu-mi băga pe gît ciorchini întregi de cuvinte, dă-mi-le bob cu bob.

Am rămas din nou uimit. Omul acesta era grozav de sensibil. Nu pierduse din ochi realitatea. A înţeles imediat că situaţia e grea... e tragică... Şi totuşi, nu şi-a pierdut nici cumpătul, nici farmecul limbii lui savuroase.

— Gheorghis... i-am zis. Mintea ta e zdravănă, n-are nevoie de cîrje. Văd că ai „prins" situaţia. Acum nu mai rămîne decît s-o cîrmuieşti.

— Tu poţi ?

— Nu. M-am agăţat şi eu de tine. Ajutor, Gheorghis. Dar ca să poţi să mi-l dai, trebuie mai întîi să ai încredere în tine. Ia spune-mi : dacă te proclamau rege, ce făceai ?

— Ce fac regii... Tolăneală... huzur şi... „favorite", cum le zice la tîrfe pe regeşte.

— Nu te grăbi. Am uitat să-ţi spun ceva. Că regatul tău e un vas în pericol să se scufunde din clipă în clipă. Ce te faci ?

— Păi, atunci zi-i aşa ! Ce vorbeşti de rege ? Zi-mi căpitane şi gata. Acum du-te. Vreau să cuget ca un căpitan.

L-am lăsat şi am plecat. Amicul şi-a scos imediat custura. Şi cum, ca să „cugete", n-avea nici piele nici lemn a început să-şi taie unghiile.

Hai să vedem, măi Gheorghis, cum o să-ţi taie şi de data asta... custura. Am plecat şi eu şi am început să mă plimb prin centrul cuştii. Acolo era o bucată de loc, pe care o porecliserăm „buricul pămîntului". Mi-am băgat mîinile în buzunar şi am început să fluier. Cîteva capete au ieşit furioase din corturi, m-au privit cu compătimire şi s-au tras înapoi.

— De pe-acum ? a zis unul dinăuntru.

— Sărmanul... a completat altul.

— A băut cerneală...

Am ridicat parapetul şi am intrat în cort.

— Bună ziua... le-am zis.

Nu mi-a răspuns nimeni.

— Mulţumesc pentru călduroasa primire. Ia spuneţi-mi, damigeana o las afară sau o bag înăuntru ?

— Care damigeană ? s-a repezit unul bărbos dintr-un colţ.

— Damigeana, mă, din care beau cerneală. Ce, nu mă cunoaşteţi ? Eu sînt beţivul de cerneală, precum aţi zis. Băieţi, spuneţi-mi, v-aş fi recunoscător. N-am mai auzit expresia asta. Poate cineva să-mi explice ce înseamnă ?

— Dacă insişti... spuse bărbosul... Am să-ţi explic eu... Prietene, noi ne aflăm în foc şi tu fluieri ? Fluieră, bă, oamenii cînd sînt înconjuraţi de flăcări ?

— Oamenii ? Numai oamenii ? Pînă şi melcii fluieră... cît despre raci... ăia joacă chiar.

— Nu v-am spus ?

— Tu eşti ăla cu „cerneala" ?

— Eu !

Îl privii tăcut.

— Îmi permiteţi să stau ?

Nu-mi răspunse nimeni.

— Mulţumesc... am zis şi m-am aşezat. Înainte însă, am ridicat puţin parapetul ca să intre lumina. Nu-i mai bine aşa ? i-am întrebat.

— Hm... hm... au făcut cîţiva.

În uşă au apărut două siluete. Apoi încă două.

Tăcerea s-a adîncit. Am scos una din cele două ţigări care-mi mai rămăseseră şi am aprins-o.

— Nu. N-am băut cerneală... Am fluierat doar. Dar nu pentru mine. Nici pentru voi. De ce am fluierat totuşi ? Uite de ce. Fiindcă am văzut un „cui" care dădea tîrcoale pe aici. A venit probabil să vadă ceea ce a văzut.

— Adică... „ce" a văzut ?

— Mutenia noastră... panica... mai vrei şi altceva ? Poftim : felul cum am depus armele. O să-mi spuneţi... care „depus", care „arme" ? Este că aşa gîndiţi ? Armele sînt toate ale lor... nu ?

— Păi, da' cum ?

— Ei, aflaţi că greşiţi, băieţi. Arme nu au numai ei. Avem şi noi. Vreţi să vă spun una ?

— Care ?

— Uite !... fluieratul. Mai vreţi încă una ? Poftim... plimbatul cu mîinile în buzunare. Vrei o a treia, tu, prietene din colţ ? Bărbieritul... Acum să vă numesc o armă de-a lor, pe care voi n-o vedeţi : lipsa poftei noastre de mîncare. De ce, mă băieţi, e atît de greu să arătăm că avem poftă, cît de cît ?

— Şi cum au aflat că n-avem ?

— Cum au aflat şi că aţi amuţit, că nu rîdeţi, că nu vă bărbieriţi, că nu mîncaţi. Şi-şi freacă palmele de satisfacţie. În sfîrşit ! De vreme ce sînt mai puternici decît noi, lăsaţi-i să ne

înfrîngă ei. Pentru ce să ne înfrîngem singuri ? Acum... noroc ! N-are nici un rost să mai rămîn aici.

M-am ridicat şi am ieşit brusc. Cineva a tras după mine parapetul. După puţin timp am auzit discuţii şi parapetul s-a ridicat din nou.

— Bine ţi-a zis-o, bă ! S-a auzit dinăuntru o voce. De ce nu te bărbiereşti ?

M-am îndepărtat. Am început din nou să fluier. Dar de data asta nu de ochii lumii. Fluieram cu poftă. Deodată, mîna mi-a atins bărbia şi s-a înţepat. „De ce nu te bărbiereşti, bă ?" mi-am zis sever. Şi m-am grăbit să ajung cît mai repede în cort.

Capitolul V

În cortul meu i-am găsit pe toţi cu buzele încleştate şi cu mîinile împletite sub cap. Gheorghis lipsea. Fluieram şi îmi căutam trusa de bărbierit. Din cînd în cînd mă întrerupeam, mă scărpinam, pe urmă începeam iar să fluier şi să caut. Într-un tîrziu mi-am găsit sculele, am ieşit afară şi m-am apucat să fac spumă. Tot timpul cît am căutat, m-au privit toţi cu o duşmănie dispreţuitoare. Numai Sotiris şi Tanasis stăteau nemişcaţi cu ochii închişi. Am tras o dată cu lama şi am înjurat. Cineva îşi tăiase pesemne unghiile, pe furiş, cu ea. Am intrat din nou în cort.

— Sotirakis... îi spun... vii să te întreb ceva ?

Avea chipul unui om bolnav şi nedormit.

— Nu cumva ai o lamă bună ? Cu a mea am impresia că a tăiat cineva lemne.

Mă privi drept în ochi.

— Bine... spuse apoi. Aşteaptă.

Intră în cort, căută ce căută şi se întoarse cu vreo două, trei lame.

— Toate sînt fierăstrău. Alege.

— Şi bune dacă ar fi, tot nu o să reuşesc să mă bărbieresc. Dacă nu ţi-ar fi somn...

— Ce-aş face ?

— Mi-ai ţine oglinda.

N-a protestat. A luat oglinda şi s-a aşezat în faţa mea. Am observat că-i tremura mîna.

— Ce nevoie ai să te bărbiereşti ? îmi spuse el oftînd.

— Ca să nu le provoc milă.

— Cui ?

— Celor care mă urăsc. Prefer să mă urască decît să mă compătimească.

— Ooh ! făcu el.

— Cînd termin facem o plimbare ?

— Ca ce ?

— Uite așa.

M-am mai săpunit o dată și am început să trag iar strașnic cu lama. Eram gata cînd am auzit în spatele meu niște pași. Gheorghis se întorcea probabil de la „pescuit". Cum m-a văzut, s-a luminat.

— A... spuse... Te-ai învoit, în sfîrșit, cu fata ? Cînd e nunta ?

— Curînd, frate, curînd...

— Ei, atunci să tocmesc lăutarii. Ce face „mînăstirea" spuse arătînd spre cort ? Încă n-a isprăvit cu rugăciunile ? Ce dracu ! Tot la „acatist" * o ții ?

— Da de unde ! S-au așezat. Ba chiar s-au tolănit. Ai găsit ceva ?

— Te referi la ce-am vorbit ? Mărunțișuri...

— Eu fac o plimbare cu Sotiris și mă întorc. Te găsesc aici ?

— Unde să mă duc ? Astăzi e luni și toate teatrele au *relâche*.

Peste puțin a ieșit și Sotirakis. Dar nu era singur. Îl luase și pe Tanasis. Am pornit.

— Ei, strigă dinăuntru Gheorghis. Fiți atenți la intersecții. Nu știu ce-au pățit astăzi de s-au stins semafoarele. Îmi aduci un voal cînd te-ntorci ? Da', un voal fin, din alea transparente...

— Nici o grijă... numai nu știu dacă o să-mi ajungă banii.

— Treci pe la bancă și mai scoate cîteva mii !

— Nu e rea ideea... chiar așa am să fac. Noroc.

— Cu bine.

Ne-am îndepărtat. Amîndoi erau încruntați.

— Ce-s aiurelile astea cu Gheorghis ?

— Care „aiureli" ?

---

* Acatist — imnul „neașezat", pe care îl citesc călugării stînd în picioare.

— Astea, mă... cu teatrele... cu banca...
— V-aţi supărat ?
— Da... au spun amîndoi.
— Ei, atunci înseamnă că „aiurelile" au lovit drept la ţintă. Ideea a fost a lui Gheorghis, dar eu am sprijinit-o. Am încercat la început să vă facem să rîdeţi... n-am reuşit. Atunci, zice, hai să-i facem să se supere. E şi ăsta un semn de viaţă. Tăcerea e moarte. „Ăştia, încetul cu încetul se curăţă — mi-a spus Gheorghis — nu ştii un leac să-i mai înviorăm puţin ? Cum o să ne ducem cu mortăciuni la război ?!"
— Ce război, mă ? sări Tanasis. Uuf ! Are să mă ia dracu' cu voi aici. Război... război... Ce război e ăsta, mă ?
— Ia-o mai domol... îi spuse Sotiris.
— Ba ia-o mai tare, îi întorsei eu. Aşa. Şi acum ascultă. Război ? Ia spune-mi, tu ai luptat vreodată cu puşca în mînă ?
— Ba bine că nu.
— Ca şi mine. Deşi nu sînt mobilizabil. Nici nu mi-am salvat patria. Mi-am făcut însă datoria. Pentru că deîndată ce m-au văzut, băieţii din cartier au descoperit că sînt apţi să ia arma în mînă. Dar nu asta e problema. Vorbeam adineaori despre luptă. Vă rog să mă credeţi, băieţi, că lupta aceea a fost o joacă. Încărcai, descărcai, iar încărcai, iar descărcai şi aşa mai departe. Era iarnă. Superioritatea inamicului era covîrşitoare şi noi nu aveam decît cîte o flintă veche... Dar ne încălzea. Luptai, te împotriveai. Nu mureai ca cîinele în vie... Pe cînd acum ce sîntem ? O ţintă neînarmată. Ne ocheşte cine vrea şi cînd vrea. Şi să fi fost măcar în cîmp deschis. Acolo... chiar dacă eşti neînarmat, chiar dacă eşti înconjurat de apă şi uscat, măcar poţi să alegi.
— Ce să alegi ? au întrebat amîndoi.
— Felul cum ai să cazi.
— Care fel, mă ? izbucni în lacrimi de furie Tanasis.
— Poziţia, mă... poziţia... Cum vrei să-ţi explic. Cînd te împuşcă, ai posibilitatea să cazi cum vrei... pe burtă... pe spate... într-o parte... Pe cînd acum te-au zăvorît în cuşcă, te-au imobilizat şi pot să te împuşte oricînd şi oricum vor ei.
— Pe mine mă scoate din sărite omul ăsta ! Unde vrei să ajungi, mă, cu toate balivernele astea ? Unde ? Ne-ai scos sufletul...
— Eu vorbesc şi tu-ţi dai sufletul ? Bine. O scurtez. Unde vreau să ajung — ai întrebat ? Tanasis... I-ai văzut. Aşezarea

în poziție de luptă au efectuat-o. De-o parte carne, de cealaltă cea mai perfectă și modernă mașinărie de război. Dar ce fac ? Ne bat cu aceleași arme de care dispunem și noi.

— Care arme ? Ai înnebunit, mă băiatule.

— Nu încă. Am să înnebunesc însă — și o să înnebunim cu toții de-a binelea — dacă nu încercăm să ne luăm arma înapoi.

— Iar „armă"... Care armă, bă ?

— Credeam că ai înțeles pînă acum.

— Lasă. Am înțeles eu... interveni Sotirakis. Arma „psihologică", hai ? La asta te referi ?

— Care psihologică ? se răsti la el Tanasis. I-ai văzut tu astăzi folosind psihologia ?

— Mai ales psihologia.

— Și rafala ? Ai uitat-o pesemne. Aia tot psihologie era ? Eu nu mai înțeleg nimic.

— Nici eu nu înțelegeam. Dar am început să înțeleg, din clipa cînd am hotărît să înțeleg. Poți să-mi explici ce „biopsie" a fost asta, de dimineață ? Și de ce au luat numai trei sute de deținuți ?

— Tu de ce zici ? Că s-au temut de noi ?

— Nu-i exclus. Știi ce prăpăd... ce vacarm pot provoca unsprezece mii de voci cînd hotărăsc să țipe toate laolaltă ? Știi în ce situație dificilă poate să-i pună ? Ce să facă ? Să-i ucidă pe toți ? Ordin clar și răspicat să fi avut și tot nu riscau. Dar un asemenea ordin nu există. Pînă și crima cu sînge rece își are limitele ei. Pe urmă... să lăsăm la o parte gradații și să ne gîndim la ostași. La executanții efectivi. Aici nu se mai aplică legea răspunderii reciproce. Fiecare va răspunde personal pentru toate crimele. Și nu știu dacă ostașii vor accepta să-și asume o asemenea răspundere. Dacă intră brusc în panică și aruncă arma sau o întorc împotriva celor care le dau ordine ? Nu-i chiar așa simplu. N-ați văzut-o azi de dimineață ? Erau adunați o mulțime de ofițeri superiori. Și pe cine au pus să conducă operațiile ? Pe Sicalos. Toți ceilalți s-au retras în... rezervă. Ce înseamnă asta ? Sînt „treptele" schimbării tacticii. După cum vedeți, triumfă psihologia. Și unde ? În mijlocul unor oameni mărginiți și neinstruiți a căror filozofie se reduce la tăcere. În schimb noi, care, și să fi vrut nu aveam altă armă, și care — în acest domeniu —

avem superioritate absolută, am capitulat fără condiții, înainte chiar de a ni le pune !

— Și ce trebuie să facem ? întrebă cu vocea schimbată Tanasis.

— Cred, Tanasis, că trebuie să începem, fără întîrziere, un... război „civil". Adică... să nimicim fără milă dușmanul interior. Nu, bineînțeles, să ne batem corp la corp — asta ne-ar mai lipsi !

— Ci... ?

— Ci să caute fiecare să-și topească gheața din suflet. Să tăiem din rădăcină ceea ce numește Gheorghis „amorțeala". Măi băieți, nu vă dați seama în ce hal am ajuns ? Acum, cînd începe furtuna, aruncăm colacii în mare ? Cred că e timpul să ne curățim vocea de rugină. Să ne scoatem botnițele. Să ne punem pe mîncat... pe rîs... Și așa, pînă cînd va sosi clipa bătăliei ; și dacă o fi să cădem, să cădem veseli. O s-o cîștigăm ? Fără doar și poate. Vom avea, desigur, pierderi... dar de noi depinde să le micșorăm. Ne-am înțeles, băieți ?

M-am întors și i-am privit. Începuseră să se dezgheațe. Pe buzele lui Sotirakis apăruse chiar din nou zîmbetul lui vechi, copilăresc.

— Eu am înțeles, spuse.

— Ah ! făcu Tanasis, plesnindu-și genunchiul cu palma. Ce vorbești... Și de ce nu ne-ai spus toate astea mai devreme ?

— Ca să fiu luat drept „provocator" ? Ca să mă condamne că „trec peste capetele lor ?" Că „cultiv" sectarismul, etc... etc... ? Dacă făceam asta, atunci, Tanasis, nici tu nu te-ai fi apropiat de mine. M-ar fi izolat ca pe un turnător. Pe cînd acum pot s-o fac. Ei au fost arestați, au devenit eroi, s-au liniștit. Am rămas doar noi, ostașii simpli. Și, ce ? O să ne culcăm capul pe genunchi și o să ne punem pe bocit ca niște văduve nemîngîiate ? Dimpotrivă... Ce-o să facem ? o să mă întrebați. Să alegem alți șefi ? Dacă am fi avut acest drept, nu i-am fi ales niciodată pe indivizii ăștia țepeni, uscați și respingători. Am fi ales oameni cu suflet simplu, populari, cu mierea pe buze și, mai ales, cu orizontul larg și senin. Indivizii ăștia ne-au păgubit de aerul pe care trebuie să-l respirăm, de încrederea în aproapele nostru, ne-au făcut să ne îndepărtăm sufletește, să ne suspectăm... Și cînd a venit dușmanul, ne-a găsit străini unul față de celălalt. Acum ce ne rămîne de făcut ? Să aruncăm poduri noi, să stăm unul lîngă

celălalt şi să împărţim nu numai încrederea, ci şi teama. Da, teama. De ce-o clocim în noi şi o lăsăm să se sălbăticească ? Să o scoatem afară, la lumină. Microbii de soiul ăsta mor la lumină şi la aer curat !

— Nţ... nţ... nţ... făcu Tanasis. Ia te uită, frate.. Ptiu ! Aveam cîrma în mîinile noastre, am aruncat-o şi ne-am apucat bărbiile în pumni.

— Ba le lăsaţi şi nerase pe deasupra.

Sotirakis m-a înghiontit cu cotul.

— Mai taie lama aia ?

— Grozav ! De atîta stat, este odihnită şi acuma taie ca briciul.

— Hai să ne bărbierim ! zise şi Tanasis.

— Spor la treabă, băieţi ! Spuneţi-i lui Gheorghis, dacă-l găsiţi, să dea pe-aici.

Au plecat. Păşeau uşuraţi, curajoşi ! Parcă ar fi fost străini de Macronisos. Păcat că nu-i vedea în clipa asta vreun „cui". I-ar fi pierit pofta de-a binelea.

Lagărul, însă, rămînea cufundat în tăcere. Ritmul vieţii nu se schimbase. După plecarea gărzii militare trecusem din nou în mîinile jandarmeriei. Pentru cît timp oare ? Probabil pînă în ziua cînd vor fi înfrînţi cei trei sute. De ei depindea felul cum aveau să se desfăşoare mai departe evenimentele. Dacă îşi vor revizui adică poziţia sau vor continua vechea tactică.

Iar cît despre cei trei sute, nu eram de loc liniştit. Partea proastă era că toţi se aflau străini între ei. Alegerea se făcuse cu minuţioasă atenţie. Să nu fie nici din aceeaşi cuşcă, nici din acelaşi sat, nici de aceeaşi meserie. Astfel că erau toţi laolaltă de parcă ar fi fost fiecare singur-singurel. Singura latură comună era suspectarea reciprocă şi generală. În privinţa asta ne instruiseră bine şefii noştri. Aveau să reziste oare ? Foarte problematic. Dar dacă rezistă, drumul se va deschide pentru toţi. Se auziră nişte paşi şi iată-l pe Gheorghis cu cămaşa spălată şi pantofii curăţaţi.

— Tu i-ai spus lui Tanasis că s-au redeschis café-chantanturile ?

— Nu. De ce ?

— Atunci ce-i cu epidemia asta de dichiseală şi de sulemeneală ?

— Zău ?

— Unu a început să și fluiere...

— A reușit ?

— Ca un cocoșel care și-a petrecut toată noaptea afară din coteț. Dar... decît de loc, e bine și așa.

— Sînt de acord cu domnul președinte. Și acum spune-mi : ai găsit ?

— Ce ?

— Un drum ca să ieșim din tunel.

— Nu. Adică am găsit o potecuță, dar e cam strîmtă. Trebuie să mergem cîte unul și asta nu e bine. O să ne cuprindă frica. Cum-necum, flăcăii se ferchezuiesc...

— Văd, însă, că nici tu nu te-ai lăsat mai prejos.

— Așa e, dar să știi, e descoperirea mea. Veneam spre cort tocmai ca să mă bărbieresc, și... țup ! te prind că faci și tu același lucru. Fluieratul însă e invenția ta. Și îmi place.

— Bine. Acum spune-mi, ce-ai găsit ?

— Făină. Adică... făină goală. Ca să se facă pîine trebuie lemne, foc, drojdie, apă și brutari.

— Bravo !

— „Bravo" se zice la măgar după ce iese din noroi. Și eu încă n-am ieșit. Ia spune-mi, ce crezi despre bătălie ?

— Pe cea de astăzi am pierdut-o.

— Aah !... ne-au prins ca oile la pășune și ne-au speriat. N-am avut dulăi care să ne dea de veste. De asta, eu zic că de acum încolo să găsim niște dulăi. Dar altă grijă mă roade pe mine. Ce-au făcut cu cei pe care i-au luat astăzi dimineață ? S-au auzit niște rafale răzlețe. Apoi a sunat o goarnă. După aia, din străfunduri — de parcă ar fi fost înmormîntat în mijlocul apei — a gemut un vapor. După care... nimic. Spune-mi... Cîte ocale de ciomege suportă omul ? Și cîte ciomege au destinat fiecăruia ? O sută ? Două ?... Of, Doamne... Dacă cunoști răspunsul la întrebarea asta, o scoți la capăt. Dacă nu... cazi de la primele. Ăștia — te gîndești — o să mă bată pînă mă dau gata. Dacă spun „ajunge", acum, scap. Dacă mai zăbovesc, poate că n-o să mai fiu în stare să vorbesc vorba asta și mă prăpădesc. Asta — una la mînă. Eu zic, că pe ăștia pe care i-au luat astăzi, să-i ștergem de pe listă. Fiindcă dacă nu-i ștergem, o să ne doboare jalea pentru ei și n-o să mai avem grijă de cei de mîine.

— Mîine ? Ești sigur că pleacă mîine ?

— Poate că pleacă poimîine. Dar eu cred că nu le convine să-i tămîieze prea mult. Se tem să nu aflăm că se frîng greu şi să prindă curaj. Se grăbesc. Nu ştiu de ce. Poate că le-au promis medalii şi prime, şi se grăbesc oamenii să termine şi să se ducă să-şi încaseze bănişorii. Acuma poţi tu să-mi explici ce „spectacol" au jucat de dimineaţă ?

— Care spectacol ?

— Păi n-ai văzut ? Ditamai cfiţerii... Gradaţii... să stea în două labe, în faţa „tărîţei" ăleia de Sicalos. Le-a crescut şi păr pe limbă de cînd îi tot pronunţă numele : „Sicalos în sus, Sicalos în jos"... De ce ? Aici mă tem. Mă tem c-o să fie un mare măcel. Iar domnii ofiţeri superiori se silesc de pe acum să nu intre în rahat. „Crime ? Torturi ?... Vai de mine şi de mine !... Noi ? Noi n-avem nici un amestec. Domnul Sicalos..."

— Deci, Gheorghis, crezi că o să se verse mult sînge ?

— O să geamă pînă şi Moartea. Au să fie şi cîţiva norocoşi. Cei care după trei-patru ciomege o să dea ortul popii şi o să scape. Vai de noi, cei cu şapte suflete !

— Deci prevezi vărsare de sînge... hai ?

— Da' ce, tu prevezi schimbarea aerului ? O să crape spinarea insulei. Greul o să-l rabde, după cîte înţeleg, primii. Ceilalţi... o să-i privească pe cei frînţi, şi o să se frîngă singuri.

— Gheorghis... astea mi le spui numai mie, nu-i aşa ?

— Şi mie. Ai să vezi. Cînd o să ajungem acolo... primele grupuri or să fie la pămînt. De asta zic, ce-am pierdut, e bun pierdut. De acum înainte însă, stop ! Să oprim pierderile.

— Şi ce să facem ?

— Să ne facem brutari. Să frămîntăm făina. Nu ţi-am zis ? Să ne suflecăm mînecile şi să ne punem pe lucru. Dacă din al doilea transport nu se frînge nici unul, atunci se frîng chiar călăii. Adică toate sistemele lor dau faliment.

— Şi ce o să le spunem oamenilor noştri că se petrece acolo la V-ETO ? Că joacă table ?

— Nu. Că au îmbrăcat nişte sperietori în uniformă şi că i-au pus să urle ca leii, ca tigrii şi ca toţi dracii.

— Bravo ! Şi ce să mai facem ?

— Noi ? Nimic altceva. Să ne strîngem zdravăn cureaua şi să trecem printre aceste stafii. Mîine o să se crape de ziuă, şi stafiile la lumină dispar.

Capitolul VI

Trei noiembrie, o mie nouă sute patruzeci şi nouă. Stînca noastră continuă să tacă. Plouă mărunt... chinuitor. O ploaie care te face să uiţi cînd a început, şi să crezi că nu se mai sfîrşeşte niciodată.

Au trecut încă trei zile de agonie. Nimic nu se aude. Nu cumva cei de acolo au uitat „elementul de surprindere" ? De necrezut. Prea îşi pregătiseră cu grijă inaugurarea. În lagăr au apărut încet... încet, primele cazuri de nepăsare. Să fie oare de vină „predicile" noastre ? Vai... încep să mă tem de altceva. Să nu fi început ai noştri să creadă că, dincolo, călăii şi-au găsit naşul şi şi-au întrerupt operaţiile. Varianta asta ar fi catastrofală. M-am retras într-un colţ ca să mă gîndesc în linişte.

Deodată văd un soldat urcînd dealul. Ducea în spate o raniţă care, după cît se vedea, era prea grea pentru cît era el de obosit. Intră în prima cuşcă, luă apoi la rînd toate cortu-rile şi trecu la a doua. Ce poştaş curios era ăsta ? Pe cine căuta şi ce avea să-i spună ? Şi, curînd, o veste a început a se tîrî ca un şarpe din cort în cort pînă la noi.

„Soldatul" nu era nici o persoană misterioasă. Era pur şi simplu un poştaş. „Poştaş" ? şi „pur şi simplu" ? Din V-ETO nu ieşea nici o rîndunică... nici o şopîrlă. Graniţele erau atît de ermetic închise încît, dacă vreo pasăre ar fi încercat să le treacă, ar fi fost executată drept spioană. L-am aşteptat pe soldat, ca să dezlegăm taina. Iată-l, în sfîrşit, că a ajuns. S-a oprit în deschizătura cortului şi ne priveşte cu un dispreţ

profesional. L-am privit drept în ochi... Nu se citea în ei nimic.

— Se află printre voi, face, vreunul care acum douăzeci de zile a trimis vreo scrisoare ?

Nici un răspuns.

— Nu răspundeţi ? întrebă acum mai duşmănos. Cu atît mai rău pentru voi...

Atunci s-a mişcat Gheorghis.

— Şi dacă spun, de-un parizemplu, că eu am trimis, ce-oi să-mi faci ?

— Nimic.

— Atunci de ce întrebi ?

— Ca să ţi-o înapoiez.

— Dă-o încoa !

— Numele şi prenumele.

— Scrie pe plic. Cuşca cinci, rîndul C, cortul P.

— Cui îi era adresată ?

— Doamnei Gramata Crichela, născută Ceardakas.

— Ia-o !

— O iau, dar poţi să-mi spui de ce mi-o înapoiezi ? Nu cumva i s-a făcut rău de mare ?

— S-au închis graniţele.

— Brava ! Şi cînd or să se deschidă ?

— Cînd insula Macronisos se va alătura de Mama Elada. Mai e cineva ?

— Eu... i-am zgîriat mamei, zise cinic Rumeliotis. Dar... dă-o la dracu ! Dacă vrei, rupe-o.

— Cum, mă, aşa se vorbeşte despre scrisoarea sacră a mamei ?

— Haida de !... După ce mi-ai spurcat-o tu îi mai dai zor cu „sacră" ! Dacă e sacră de ce mi-ai adus-o înapoi ?

— Răspunsul ce l-am dat precedentului e valabil şi pentru tine. Altul la rînd !

— Eu... zic simplu. Şi-i spun numele.

Ostaşul s-a simţit prost. Şi-a lărgit gulerul şi a spus stingherit :

— Nu am nici o scrisoare cu numele ăsta. Poate că aţi trimis-o înainte de închiderea graniţelor. Probabil că aşa o fi.

Ostaşul era gata să plece, dar nu pleca.

— Aprinzi o ţigară ? îi zise Gheorghis binevoitor.

— Dar ce, ai ?

— Aveam una, că m-am lăsat de fumat de cînd au năvălit peste mine toţi fumătorii lefteri. Aşa că ţigara a rămas afară din „plan". Ei, ce faci, o iei ?

— Dă-o celorlalţi...

— Nu fumează nimeni aici... aşa că am s-o păstrez pentru mai tîrziu, cînd o să mă apuc iar de fumat. Ce noutăţi de dincolo ?

— Cum, n-aţi aflat ?

— Sufăr de reumatism şi nu pot coborî la „cafenea". Şi... mi s-au ars şi lămpile la radio.

— Curînd o să-ţi piară cheful de glumă, fii pe pace. Cum o să afli ce s-a întîmplat acolo...

— Păi... dacă nu-mi spui ce s-a întîmplat, cum o să-mi piară ?

— Ai auzit de „Noaptea Sfîntului Bartolomeu", cum se zice ?

— Nu. Dar am auzit de focurile Sf. Ion peste care sărim...

— Ai să sări în curînd din nou. Pregăteşte-te.

— Ţi-am mai spus. Am reumatism.

— O să te vindecăm de toate... o să te faci tun. Iar dacă refuzi să ceri iertare, te facem îngeraş. Vezi corbii ăştia ? După tine dau tîrcoale.

— Fii serios... întreţinem relaţii diplomatice. Sîntem prieteni de pe cînd eram cioban. Le-am dăruit şi un miel... Au întrebat, probabil, vreo cioară : „Unde-i Gheorghis, fă ?" Ea le-o fi spus că sînt aici, şi iată-i !

— Plec... mi-e frică să nu fiu nevoit să scot centironul cu glumele astea ale tale, şi nu vreau. Aî să dai însă peste alţii care o să te „servească" pe săturate. Bună ziua.

Mi s-a părut că s-a înclinat. Da... da... ba a încercat chiar să-mi spună ceva. A uitat unde se află şi s-a înclinat. M-am ridicat şi am alergat după el. Curios. Mă aştepta.

— Mă iertaţi... îmi spuse roşind. Mi-e scîrbă de tot ce-am spus.

— Nu mi se pare că ai spus lucruri groaznice. Dacă aveau încă vreo doi ca tine dădeau faliment.

— Scrisoarea dumneavoastră a plecat. Mi-a arătat-o un coleg de la cenzură, am pus-o într-un plic de-al meu şi am trimis-o. Nu vă neliniştiţi, o să ajungă precis.

— Nu asta mă preocupă, i-am zis. Şi, ca să fiu sincer, nu-mi plac excepţiile.

— Atît am putut. Vedeți... nu știu... Spuneți-mi... fac bine vorbindu-vă ?

— Am toată încrederea în tine.

— Și totuși n-ar trebui. Nu știți ? Sînt unul din cei care s-au frînt.

— Ești drept. Ai rămas om. Și pe brînci de-ai fi fost, tot aveam încredere în tine.

— E aici unul Gheorghis Lascaris, fost funcționar la Bancă. Aveți ordin să luați legătură.

— Ajunge.

— Lucrurile stau foarte prost. Poate că au fost doborîți toți. Toți trei sute. Mîine au să împrăștie un zvon. Că au rezistat toți. Să nu-i credeți. Pentru că a doua zi veți vedea că au căzut cu toții. Din păcate, au făcut prăpăd. Mulți sînt răniți, cu fracturi grave... Alții au înnebunit și i-au închis. Să nu credeți nimic din ce o să vă spună ei. Și asta încă nu e tot. Au împrăștiat printre voi „cuie".

— O știm.

— Lucrează cu multă dibăcie.

— Știu. Spune-mi, acolo ce se-ntîmplă ?

— Ce s-a întîmplat alaltăieri știu, am văzut cu ochii mei. Ce-o să se-ntîmple mîine nu mai știu. N-am aflat ce metodă au de gînd să aplice noului grup.

— Poți să-mi spui ce-au pățit de te-au trimis tocmai pe tine aici ? Au înnebunit ?

— Nu. Au încredere în mine. Nu m-ați auzit la radio ? Nikos Filios.

— Poetul ?

— Îmi pare rău. Altă scăpare nu aveam. M-au intimidat. M-au amenințat cu mitraliera. N-a rezistat nimeni. Dar — în afară de cîteva lepădături pe care le-au înarmat pînă-n dinți — nu-i ajută nimeni. O să vedeți cît de curînd.

— Reciți și poezii de-ale tale, sau numai străine ?

— Scriam și eu... cînd eram om... acum...

— Scrie și acum !

— Toți, acolo, sîntem cu ochii în patru. Sperăm să vă smulgem din mîinile lor imediat ce vă vor aduce. Sînt și vreo doi ofițeri care ne-au făgăduit să ne ajute. Lambrinopulos... Ghiorgulis...

M-a cuprins mîhnirea.

— Vreți să mă despărțiți — îi spun — de oamenii cu care am băut împreună lacrimi în loc de apă ? Nu, prietene Filios, — sînt hotărît să-mi împart soarta cu a lor. Vă rog să nu încercați. Am să refuz. Și dacă insistați ați putea fi descoperiți.

— Toți sînt scriitori și artiști, Negrepontis, Vogazianos, Anthiles, Chimon...

— Te rog... vă rog... Nu ! Uite, m-ați făcut să mă întristez. De ce ?

— Bine... spuse și dădu să plece. Vă rog să le spuneți oamenilor voștri...

— Ce ?

— Cînd o să-i bată să nu țipe tare. Nu știu ce au călăii, cînd aud strigăte... îi apucă turbarea și-și strivesc victimele. Se reped la ei ca mușteie la hoit. Să rabde simplu, bărbătește, fără ifose și îngîmfare. Dar nici ca niște cămile cocoșate. Toate aceste expresii sînt ale ostașilor V-ETO-ului. Noroc acum. Am întîrziat și mi-e frică să nu mă bănuiască și să nu mă mai trimită altă dată.

— Îți mulțumim, Nikos. Te-aș săruta dar mă tem să nu ne zărească vreun „cui". Ne-ai fost de mare ajutor. Salutări băieților.

A plecat reluîndu-și înfățișarea de dispreț profesional.

În sfîrșit ! Iată că s-a deschis o mică ferestruică spre V-ETO. Un mic colțișor al misterului a ieșit la iveală. Dar greutățile au sporit. Cît trebuie dat în vileag din ceea ce am auzit, și cît trebuie să rămînă îngropat în adîncul sufletului ? Procentajul acesta a rămas să-l hotărăsc împreună cu Gheorghis. Acum trebuia, fără amînare, să execut ordinul pe care l-am primit. Să iau legătura cu Gheorghis Lascaris. Eram uimit de ce mi-au încredințat mie această legătură. Nu cumva, după atîta întîrziere, și-au băgat mințile în cap ? Nu cred. Cred că mai degrabă voiau să mă tragă de urechi. Vom vedea. Noroc că-l cunoșteam puțin pe acest Gheorghis Lascaris, astfel că n-aveam să tulbur regulile conspirației. M-am dus și m-am așezat la pîndă lîngă cortul lui. Peste puțin l-am văzut ieșind, cu ochii roșii, adulmecînd orizontul. În general era un om închis, blajin, fără izbucniri. Era așa din fire, nu datorită postului pe care-l avea. Un chip închis, dar nu „instructoricesc".

— Bună ziua... îi spun.

— Aa... mi-a făcut semn cu mîna, „așteaptă-mă", a intrat înăuntru și s-a întors cu o haină pe umeri. Era îmbrăcat foarte decent, lucru excentric pentru Macronisos.

— Ce noutăți ? mă întrebă.

— Sînt obligat să-ți spun „bunișoare" ? îi răspund.

— Spune-mi, mai bine, cum le consideri cu adevărat.

— Atunci... negre.

— Încet... să nu răspîndești panica.

— Așa te-au sfătuit să-mi spui ?

— Nu m-a sfătuit nimeni să-ți spun nimic.

— Atunci am greșit. Noroc.

Și-a mușcat buzele. Nu știa ce să spună.

— Lasă... îi zic. Tot eu te scot din încurcătură. Am primit ordin să iau „legătura" cu tine. Asta e.

A respirat ușurat.

— Atunci, hai să ne așezăm undeva. Uite... pe stînca aia.

A pornit primul. Ne-am așezat. A desfăcut un pachet de țigări.

— Ce noutăți ai de acolo ? îl întreb bătînd ușor țigara de unghie.

— Nimic. V-ETO-ul tace.

— N-ai primit „linia" ?

Și-a încruntat sprîncenele. Deodată omul acesta calm s-a întunecat.

— N-avem oameni cu care să lucrăm... îmi spuse neputincios.

— Glumești, desigur... Oameni — ai zis ? Avem peste zece mii...

S-a încruntat și mai tare.

— Am înțeles... i-am zis ca să-l scot din nou din încurcătură. N-ai ordin, nu-i așa ? Adică ai... dar... să-i consideri pe toți suspecți. Pe toți luptătorii cu încredere redusă. Să le comunici ălora că tactica asta e pricina pentru care am ajuns aici. Și cu ocazia asta întreabă-i de ce m-au onorat cu încrederea lor atît de tardiv ? Au încetat să mă mai bănuiască ? Mi-e rușine, tovarășe ! Mi-e rușine să accept această excepție... onorabilă ! Refuz să fac parte dintr-un procent atît de neînsemnat. Eu fac parte dintr-un întreg. Aparțin tuturor. Pentru că toți sînt demni de aceeași încredere, unii chiar mai mare decît mine. Ce cred deștepții ăia ? Că toți oamenii ăștia și-au părăsit căminul, copiii, tihna și au venit să se

usuce şi să se chinuiască aici... de ce ? Ca să le dea satisfacţie acestor „prea luminaţi" ? Cu alte cuvinte au venit aici ca să... piardă sau să cîştige încrederea unora care-i reprezintă pe proprietarii partidului ?

Omul gîfîia de parcă urcase un munte întreg, cu toate că nu-şi mişcase nici degetul mic.

— Tovarăşe... îmi spuse palid, tovarăşe... eşti catastrofal. Ai nişte idei distrugătoare. Ai uitat datoria principală a unui comunist ? Disciplina.

— Disciplina, hai ? Dar la ce ? La „directivele" pe care le zămisleşte capul lor şi care toate, absolut toate, sînt mioape şi absurde ?

— Ce să-i faci ? Ei au întîietatea. Nu uita că toţi sînt de origină proletară.

— Refuz să accept că orice cap acoperit cu o şapcă devine brusc genial. Şi apoi... ce facem pe insula asta ? Luptă de clasă ? Dacă nu, de ce această împărţire pe clase ? O resping. O respinge întreaga masă de deţinuţi !

— Şi de unde ştii tu ? Tu eşti masa ?

— Cum, nu ştiai ? Bineînţeles că sînt. Cu ea trăiesc... cu ea dorm... cu ea sufăr... Dacă n-o cunoşteam, eram nevrednic nu numai ca deportat, ci şi faţă de cea mai neînsemnată pietricică din această insulă. Macronisos a devenit un loc sacru, iar ei cu miopia lor îl văd ca pe un loc de întrunire a suspecţilor... Te întreb, prietene, cine dintre ei a mîncat, a băut, a oftat împreună cu aceşti oameni ignoraţi şi nedreptăţiţi ? Nici tu. Dar tu ai o circumstanţă atenuantă. Aşa ţi-e firea. Nu-ţi dai ifose de conducător. De aceea nu te-au arestat împreună cu ceilalţi. Nu te-ai întrebat niciodată de ce nu te-au luat şi pe tine ?

Omul era scăldat în sudoare. În jurul nostru sufla vîntul rece. Toţi umblau înfofoliţi. Iar el transpirase.

M-a privit neputincios.

— De două nopţi n-am închis ochii... îmi spuse cu o sinceritate tragică. Abia ieri m-am liniştit cînd am luat „linia".

— Ce fel de linie ?

— Un bilet. Mă ierţi, dar n-am ordin să ţi-l citesc. Este... de uz intern. De altfel l-am şi înghiţit.

— „Uz intern", hai ? Iar triumfă viclenia lor prostească ! Oare n-o să-şi bage niciodată minţile în cap „creierii" ăş-

tia ? Cam așa s-ar părea. Dar să lăsăm astea. Ai înțeles acum de ce nu te-au ridicat împreună cu ceilalți ? Eu bănuiesc de ce. Probabil că te-o fi văzînd vreun „cui" că vorbești... că te porți prea degajat, că fumezi... că rîzi...

— Nu rîd... spuse.

— În sfîrșit... Că vorbești sau că fumezi... au înțeles imediat că ești „nepericulos" și te-au lăsat. Dacă mai și rîdeai te socoteau inutil — ca pe mine. Vezi... dușmanii sînt influențați de mentalitatea noastră. Și acum altceva. Ai spus „nu rîd niciodată" și ai avut dreptate pînă în clipa asta. De acum încolo însă nu mai e adevărat.

— Ce vrei să spui ? Să rîd acum ? Tocmai acum ? Ești nebun ? întrebă înspăimîntat.

— Da. Tocmai acum. Asta e ora potrivită. Vezi că ne înconjoară bezna, disperarea și mîhnirea. Dar ceea ce face mai căutat... mai prețios rîsul, e interzicerea lui. Și, din păcate, așa ne-au instruit de atîta vreme. Spune-mi, ce-o să facem mai departe, tovarășe ? Avem aici încă zece mii șapte sute de oameni. Ce-o să facem cu ei ? O să-i lăsăm să treacă granițele V-ETO-ului așa... orbește ? Nu ți-au dat nici o indicație ? Te-au izolat și pe tine ?

— Ce tot spui acolo ? Ce fel de vorbe sînt astea ?

— Sînt vorbe în care cred și pe care mă simt dator să ți le spun și ție. N-ai înțeles că ignoranța asta, bezna asta țesută în jurul nostru, ne-a distrus ?

— Mi-au dat o linie... spuse deodată. Trebuie să văd cum am s-o pun în aplicare.

— Nu poți să mi-o împărtășești și mie ? De aplicat n-are să-ți fie greu s-o aplici.

— Fie... spuse. Cu toate că am înghițit biletul.

Strînse din fălci, încercînd să-și amintească conținutul.

— Nu-ți întreba mintea... întreabă-ți mai bine stomacul. El l-a mistuit.

A încercat să rîdă dar n-a reușit.

— Uite... îmi zise. Ordinul e să oțelim lumea.

— Poți să-mi spui cu ce se mănîncă asta ?

— Da... să-i încurajăm. La nevoie să fim duri cu ei. Să-i anunțăm că vacanța noastră de vară a luat sfîrșit și că trebuie să se pregătească toți să înfrunte situația în mod realist. Adică... să fie gata să dea totul, chiar și viața.

— Am înţeles. Să-i facem adică lei-paralei. Pînă acum ni se făcea educaţie de iepuri. Şi acum, peste noapte, ni se ordonă să ne facem lei. Ţi-au trimis, însă, şi reţeta ? Fiindcă, eu personal, tovarăşe, nu ştiu să fabric lei. Cunoşti dumneata pe cineva care ştie ?

A rămas mut. Arăta jalnic. Şi lui îi era milă de el.

— Tragic este, îmi spuse, că şi ceilalţi cu care am vorbit, au reacţionat la fel. S-au temut ? Nu ştiu. Nu pot să pretind asemenea lucru. Pînă acum am scos-o la capăt.

— Ascultă, Gheorghis. E clar. Linia e greşită. Ne-au aruncat prea tîrziu colacul, după ce ne-am înecat. Cu alte cuvinte, ştii ce fac ei acum ? Ne dau semnalul de plecare, după ce vasul s-a îndepărtat de mal. Predicile astea pentru „oţelire" şi cai verzi pe pereţi trebuiau începute cu mult înainte. Din ziua în care megafoanele lor ne-au pus în faţa dilemei — „Declaraţia sau moartea". Dar atunci dumnealor aveau alte preocupări. Căutau nod în papură. Aruncau în unul şi altul cu noroi. Umblau zor-nevoie după „suspecţi" şi fiindcă nu-i găseau, îi învinuiau pe „supraveghetori" de indolenţă. Că nu există suspecţi printre noi, nici nu le-a trecut vreodată prin minte. După părerea lor trebuiau să existe, şi deci le-au dat poruncă strașnică supraveghetorilor să-i născocească. Şi fiindcă nu s-au putut fixa la unul sau la altul, ne-au declarat suspecţi pe toţi.

— Încetează... te rog... încetează... îmi spuse aproape rugător.

— Am primit şi eu o „linie", Gheorghis ! i-o retezai eu. Da. Nu te speria. N-am trecut peste capul tău. — Ce frumoasă expresie ! — Da, am primit o linie. Nu însă de la cei ce inventează „linii", ci de la cei ce le plătesc scump. Adică de la mereu dispreţuita martiră care e „masa". De la oamenii simpli şi modeşti din cuşca mea. Am primit, însă, şi nişte fărîme de informaţii din V-ETO. Cîteva trăsături de penel din tabloul ce înfăţişează V-ETO-ul. Vrei să ţi le descriu ?

— Nu.

— A, nu vrei ? Ei, atunci ascultă. Cadrul general este următorul : masa ostaşilor frînţi — retrasă la margine. Acţionează numai drojdia societăţii. Aleşi dintre puşcăriaşii de drept comun, nici unul n-are vîrsta de armată. Toţi, fără excepţie, sînt toxicomani. Ţinta lor : smulgerea declaraţiei. Datoria noastră ? Să nu le-o dăm. Principalul e însă să le-o refuzăm.

De acum încolo începe faza cea mai dificilă, Gheorghis. Echilibristică pe o sfoară putredă. Părerea ostaşilor de acolo — care au văzut multe şi au trăit multe — e să n-o tacem pe leii !

— Cuum ? ?

— Întocmai. Firoscoşii noştri, după cum vezi, au prins situaţia greşit. Pe de altă parte, părerea ostaşilor este să nu facem nici pe leşinaţii. În situaţia asta — zic — călăii turbează şi se aruncă peste noi ca muştele pe hoituri.

— Şi atunci, cum să ne purtăm ?

— Am să ţi-o spun chiar cu cuvintele lor. Le-am reţinut, deoarece cuvintele astea sînt pentru noi un fir nepreţuit. Ascultă-le : „Să treceţi pe sub porţile V-ETO-ului simplu... bărbăteşte, fără să vă împăunaţi, dar — pe de altă parte — nici încovoiaţi şi tremurînd ca nişte cămile cocoşate". Ce părere ai, tovarăşe ? Mie busola asta îmi convine.

Gheorghis era nedumerit. Semăna cu un şef de stat major care şi-a pierdut planurile strategice.

— Ce ai de spus în privinţa asta ?

— Ştiu eu ? După cum văd, tu mă îndemni la nesupunere. Şi ştii unde duce asta ? Drept la excludere. Şi măcar de s-ar opri aici răul... Pot să te declare făţiş...

— „Element corupt"... „oportunist", „suspect de demobilizare în faţa duşmanului" etc... etc...

— Dar şi cu îndrumările tale ne îndreptăm drept spre „fracţionism". Or să ne arunce afară pe amîndoi şi unde o să mergem ? Tovarăşe, eu nu pot să-mi asum o asemenea răspundere.

— Regret, Gheorghis. Regret profund. Blestemată fie clipa cînd m-au trimis la tine. Înainte gîndeam şi acţionam conform sentimentelor oamenilor cu care aveam relaţii, sentimente care sînt şi ale mele. Pot să spun chiar că lucrurile mergeau bine. Terenul era gata. Deportatul îl cunoştea, pentru că era ceva ce-i aparţinea. Acum, dacă fac mai departe acelaşi lucru, înseamnă că nesocotesc linia şi atunci trebuie să fiu gata să primesc şi sancţiunile respective. Vai, Gheorghis, cît sînt de nefericit !

Şi nici el nu era altfel. Trăiam amîndoi aceeaşi tragedie. În faţa noastră se întindea un drum drept, deschis şi noi eram siliţi să mergem prin bălării. Ce să facem ? Să respectăm linia ? Sau să facem ceea ce ne dicta limpede logica şi con-

ştiinţa generală a lagărului şi să ne asumăm noi răspunderea ? Ş-apoi, care răspundere ? Cui îi vom da socoteală ? Condamnarea noastră era anticipată şi fără drept de apel. Fără drept de apărare şi fără explicaţii. „Trădătorii" nu dau explicaţii partidului lor, ci superiorilor Siguranţei.

L-am părăsit şi am plecat cu moartea în suflet. Ce-am să le spun acum alor mei ? Că am primit ordin să luăm fiecare cîte o pompă şi să umflăm oamenii ? Sau să ridicăm pe Macronisos un cuptor unde să-i „oţelim" ?

Ah ! Blestemată „legătură" ! De ce nu mi s-au tăiat picioarele înainte de a ajunge la Gheorghis ? Cum am să le spun oamenilor un lucru în care nu numai că nu credeam — ci pe care-l dezaprobam cu toată fiinţa mea ? Unde să mă duc să mă îngrop acum ? Pe drum mă saluta unul şi altul. Eram pesemne foarte negru la faţă, fiindcă îi vedeam nedumeriţi : „Asta e omul care vă încurajează cu optimismul lui" ?

Am început din nou să zîmbesc. Eram vrednic de plîns. M-am dus la „sihăstria" noastră. Pustiu. M-am aşezat. Credeam că aici n-o să mă descopere nimeni înainte de a lua o hotărîre. Dar m-am înşelat. N-a trecut mult şi o umbră s-a ivit deasupra mea.

— Tu eşti ? aud.

Am ridicat privirea. Moş Thimios ! (Îngerul meu !)

— Ce faci, mă ? Ia uită-te-ncoa. Aoleu... că n-am caţa la mine ! Pe unde-ţi paşte mintea, mă ? Stop ! S-a terminat cu păscutul... s-a terminat cu adăpatul. Acum ne hrănesc cu ciomagul. Numai că mie nici nu-mi pasă. Mi-am pus căciula pe-o ureche. Zi, mă, şi tu ceva. Acuzatul are cuvîntul.

Am rîs amar.

— „Cuvîntul" ? Ce să fac cu cuvîntul dacă n-am glas ?

— De ce, ce-ai făcut cu el ? L-ai fumat ? Văd că mie-mi vorbeşti. De ce nu le vorbeşti şi celorlalţi ? Dar ce prostii spun ? Cum să vorbeşti cu nişte surzi ?

— Asta e, moş Thimios.

— Parcă am băut cu toţii apă moartă.

— Moş Thimios, ştii unde e „nodul" ? La trecerea prin V-ETO. Acolo la intrarea pe poartă.

— De ce, aşa greu e hopul ?

— Ce hop ? Munte ! După părerea dumitale, cum trebuie să trecem ?

— Stai să-ţi spun. Ai văzut cum merg oiţele la tăiere ?

— Cum ?

— Plecate... cu privirea în pământ... Ei, noi n-o să mergem așa.

— Dar cum ?

— Ai văzut cum intră oițele cu mieluşeii în stînă ?

— Cum ?

— Drepte... mîndre... dar — stop ! — nu ca niște cocoşi. Modeste... ca flăcăii.

— Ce face ? Cum ai zis ?

— Ai vată în urechi ?

— Pentru Dumnezeu, Moş Thimios, spune-mi, jură-te pe codrul de pîine pe care l-am mîncat împreună, pe barba ta neîntinată, te implor, spune-mi cine ți-a spus cuvintele astea ? Ai primit „linie" ? Cine ți-a comunicat-o ?

— Fii cuminte ! Capul meu nu e tren să primească „linii". Singur am găsit-o. Cu mintea mea ciobănească.

— Ei, Moş Thimios, Moş Thimios ! Nu e ciobănească de loc. E minte de înțelept.

— Nu mai spune ! Așa o fi ? Atunci de ce-ai rămas așa plouat ? Ai ? La început ai sărit în sus de bucurie şi deodată te-ai încruntat ca o văduvă nemîngîiată. Vino-ncoa !

— Noroc !

— Vino-ncoa, ți-am zis !

— Noroc ! Noroc !

— Ei gata ! L-am pierdut şi pe ăsta.

Capitolul VII

Se strînge şurubul... se strînge. Timpul se răceşte... se zburleşte. Vine iarna. În parapetele corturilor noastre se zbate crivăţul. Cîţiva dintre noi se ridică şi le leagă. Întărim pînzele. Se apropie furtuna. Alţii le lasă să fluture ca velele unei corăbii. Se luminează de ziuă. A treia dimineaţă îngheţată... îngînduratâ... Ziua arată ca o mamă despletită care şi-a petrecut toată noaptea bocind. Zece noiembrie 1949. Tragedie, actul al II-lea. Decorul însă e schimbat. La fel şi „acordurile prevestitoare" (capodoperele nu se repetă... se creează altele noi...). Astăzi, de exemplu, acţiunea n-a început cu goarne şi trîmbiţe, sau cu uruit de camioane, ci cu vijelie de rafale. Mai întîi s-au auzit mitralierele uşoare, apoi cele grele şi tunurile. O crîncenă bătălie se afla în plină desfăşurare. Trăgeau cu ură, deşi nu le răspundea nimeni. Deodată, fără ca lupta să înceteze, se auziră de după culmile dealurilor nişte urlete şi o turmă de călăi se năpusti la vale. În aceeaşi clipă răsunară şi megafoanele: „Trădători! Ieşiţi din corturi! V-a sosit ceasul! O să muriţi cu toţii!"

Gheorghis mă privea împietrit.

— Mergem? şi se întoarse spre Rumeliotis. Vii şi tu, căpitane Prăpăditu? îl întrebă, dar fără batjocură...

— Nu. Azi am de gînd să stau şi să mă lăfăi.

— Şi rîndul trecut ce-ai făcut?

— Tot asta. Dar nu m-am săturat. „Eroismul" vostru mă trage la somn.

M-am tîrît pînă la culcuşul lui.

— Măi Hristos, îi spun, ce înseamnă toate astea ?

— Nu-l vezi cum mă întărîtă ?

— Gheorghis, — i-am zis. De ce-l întărîţi ? Te rog lasă-l în pace. Şi acum duceţi-vă, vin şi eu cu Hristos, peste puţin.

— Ai vreo ţigară, l-am întrebat, cînd am rămas singuri.

A dat din cap.

— Măcar cîteva fărîmituri de tutun.

— N-am nici căcăreze...

— Hristos ! i-am spus sever. Crezi că ăsta e modul cel mai potrivit ca să arătăm în ce hal sîntem ? Soarta tuturor e la fel de neagră. Crezi că toate nenorocirile s-au abătut doar pe capul tău ? Avem fiecare partea noastră.

— Bine, dar voi de ce nu-mi respectaţi frica ? Hai ?

— Eu ţi-o respect. Jur pe ce am mai sfînt !

— Nimeni nu mă înţelege aici... spuse trist. Am rămas singur.

— Fleacuri... Sîntem zece mii.

— Ascultă... îmi spuse prietenos şi se săltă într-un cot. Spune-mi... Teama e trădare ?

— Cine ţi-a spus prostia asta ? Păi atunci am fi cu toţii trădători. Hai, acum. Scoală-te ! Dacă te temi cu adevărat, trebuie să te scoli. Altfel te găsesc aici şi te omoară. Şi e păcat, fiindcă eşti băiat bun.

— Şi laş.

— Vrei să-ţi repet ce e laşitatea ? N-are nici o legătură cu frica. Frica e un sentiment omenesc, pe cînd laşitatea e o micime sufletească. Uite... de exemplu, mie mi-e frică.

Rumeliotis se scărpină atît de violent încît îşi sfîşie pielea.

— Să-mi iau şi catrafusele ? întrebă.

— Cum crezi.

Sări în picioare şi se apucă să şi le strîngă.

— Dacă-mi vorbeai şi prima dată aşa, aş fi ieşit şi atunci.

— N-ai fi ieşit, Hristos. Atunci ţi-era şi mai frică.

— Aşa crezi ? Adică... acum mă tem mai puţin ?

— Sînt convins.

— Dă-mi şi catrafusele tale. Hai, că am întîrziat.

— Fii liniştit. Nu vezi că eu nu mă grăbesc ?! De data asta nu ne-au spus „în zece minute", ne-au spus „ieşiţi afară" şi iată-ne.

Jos... în piață, fiarele urlau cu o ură de necrezut. Mureau de nerăbdare să năvălească asupra noastră. Ură adîncă... neînchipuită. Nu le-o citeai numai în ochi, emana din toată ființa lor. În colo același decor. Masa cu dosarele și cu buchețelul de flori de cîmp într-o gamelă. La masă cei trei ofițeri. Pe cel din mijloc nu-l cunoșteam. Osos, uscățiv, cu o piele cenușie, spongioasă, acoperită cu solzi de celule moarte. Ochii ca ai unui animal preistoric, ascunși de după niște pleoape ce semănau mai degrabă a urechi. În locul buzelor avea o crăpătură albăstruie. Cu alte cuvinte, arăta ca o ilustră personalitate britanică. Astăzi rolul principal nu-l avea Sicalos, ci altă făptură a bunului Dumnezeu. Masiv... fioros... hidos... și fără scrupule. Și pe deasupra, mai purta și numele unui erou, care a adus gloria patriei și a democrației. Îl chema Macriianis. N-a început nici cu ordine, nici cu predici. În loc să ni se adreseze nouă, s-a adresat direct călăilor lui.

— Sînteți în formă astăzi, bă ? îi întrebă.

— I-auzi colo... i-auzi întrebare... Dă-ne „înainte marș" și-i înghițim cu fulgi cu tot.

— Și n-or să vă cadă greu ?

— Nici gînd... Ne dă căpitănașul nostru „doza" cu care să-i digerăm.

Si izbucniră toți în hohote grosolane.

Ofițerii, însă, nu rîdeau. Nu auzeau... parcă nici n-ar fi fost acolo.

— Ei... nu facem inaugurarea ?... spuse unul...

— Aoleu... grăbit mai ești. Ai răbdare să strig lista !

— Și ce stai ? Dă-i cărbuni !

Macriianis vorbi din nou pasămite serios acum.

— Ascultați, băieți ! Nu vreau sînge aici !

— Uuf !... Sîntem pierduți !

— Acum citesc lista.

— Citește-o. Tu îi strigi și noi îi culegem. Dumnezeule... ce zaiafet o să iasă !

Macriianis își duse mîna la buzunarul de la spate, ca să scoată lista. Izbucniră toți în rîs.

— Măi, măi ! Acolo îi țineai lipiți ? La „fabrica de bășini" ?

— Păi... trebuie să-i cinstim cum se cuvine ! Ce, să-i trimitem pe lumea cealaltă așa... netămîiați ?

— Ești grozav...

Macriianis începu apelul. Rostea silabele lăbărțat, cu o voce vulgară și bubuitoare. „Aliajul" listei de data asta era diferit. Precumpăneau alte criterii.

— A schimbat compoziția astăzi... îmi spuse încet Gheorghis. Azi avem alt soi de „ciuguleală".

La un moment dat Macriianis ajunse la numărul trei sute, dar nu se opri. Ajunse la șase sute.

— Destul pentru astăzi. Ce credeți, le veniți de hac ?

— Ăstora ?... Mai avem loc și de alții. Ăia „trei sute ai lui Leonidas" de ieri s-au scăpat pe ei, așa că e bine să-i ducem astăzi pe ăștia să-i schimbe. Sînteți buni la curățat, bă ?

— Gata. Ajunge, spune Macriianis serios. Înainte marș !

Pe listă era și Sotiris. Dar așa scund cum era, nu puteam să-l zăresc. Cred că nici el pe mine.

Ne-am întors în corturile noastre cu sufletele pustii. Arătam fiecare ca unul care abia a scăpat de o sabie care i-a trecut pe lîngă ureche.

Rumeliotis îmi luase din nou bocceaua.

— Ce zici de Sotiris... O să-l mănînce ! Blestemații !

— Vorbește — îi spun. Vorbește și spune tot ce-ți trece prin cap. Dacă vrei, înjură-mă.

— Voiam să-l înjur pe patagonezul ăla de Gheorghis, dar m-am răzgîndit. Mi-o fi și mie destul de zeflemelele lui. Spuneți-i să mă lase în pace.

— Bine, am să-i spun. Știi... mi s-a întîmplat și mie să rămîn o dată așa singur... Nimerisem între oameni care nu mă înțelegeau de loc și am fost nevoit să mă izolez. Ei bine... patul... patul în care dormeam mi se părea ca un cosciug.

Mă apucă de brat.

— Mie-mi spui, zise... Eu n-am pat... dorm pe pămînt... dar aveam impresia că sînt îngropat în mormînt. Ptiu ! și să nu am o țigară !

— Nici căcăreze ? îl întrebai sever.

— Iartă-mă... Uite așa m-am îndobitocit... Iată unde duce frica...

— Crezi că ești vreun specimen rar ? Și noi ne temem. Dar sîntem mai buni, mai ipocriți decît tine și o ascundem.

Voi să-mi spună ceva, dar tocmai atunci dădu buzna Gheorghis.

— Cum ai petrecut în voiaj ? îl întrebă cu subînțeles.

— Ce voiaj, mă, visezi ?

— Ce face ? N-ai fost plecat ? Ia te uită la el... Atunci unde dispăruseşi, mă ? Că de la o vreme nu ţi-am mai auzit nici glasul nici răsuflarea. Erai aici ?

— Nu mă face acum să mă răzgîndesc !...

— Ai să te osteneşti degeaba. M-am răzgîndit eu. Şi acum, încotro ai luat-o ?

Rumeliotis se uită la ceas.

— Cît e ? Nouă ? Taman bine... Hai în parc... că începe concertul.

Gheorghis încercă să rîdă, dar nu izbuti decît să-şi strîmbe gura.

— Ai uitat, mă dobitocule, că azi e vineri şi nu e concert ? Astăzi e Vinerea Mare. A început săptămîna patimilor.

Îl trecu un fior. Acelaşi care ne trecu şi pe noi.

— Eu am plecat... spuse deodată, şi plecat a fost.

— Plec şi eu... spuse Rumeliotis şi se duse şi el.

E timpul să plec şi eu, mi-am zis, în sinea mea, dar încotro ? La „Sihăstrie" prea e mare tăcerea, şi în ultimul timp mă tem de ea. Oare, ce-o mai face domnul Raptarhis ? O mai trăi ?... o fi plecat ?... o fi căzut ?... Cuştile erau închise. Alaltăieri a încercat unul să treacă, dar a şuierat pe lîngă el un glonţ. Am privit spre mare. Grosul oamenilor urcase, doar o umbră firavă se mai zărea suind dealul cu bocceaua pe umăr. L-am recunoscut. Era domnul Cartalimidis. Am alergat spre el ca să-l ajut.

— Bună ziua... i-am spus. Ruşine... N-a venit nimeni să vă ajute ?

— Toţi... dar i-am refuzat.

— Dar sînteţi slăbit... ostenit...

— Ostenit era şi domnul nostru Cristos... şi şi-a cărat singur crucea pe Golgota.

— El a cărat crucea... în timp ce noi...

— Aici toate sînt cruci... Şi osteneala... şi bătrîneţea... Tot cruci sînt şi ele. Ce ai făcut, nobilul meu prieten, cu preţioasele manuscrise ? Ai izbutit să le ascunzi ? Ascultă. Dacă n-ai unde să le ascunzi pe amîndouă, ascunde-l numai pe al tău. Pe al meu aruncă-l. Cine are nevoie de el ?

— Ori le ascund pe amîndouă, ori pe niciunul.

— O,... nobleţe... o, tinereţe chinuită şi răstignită... Unde se va găsi templu, obelisc, frontispiciu, ca să te nemurească ? Ai auzit ? Azi dimineaţă, după plecare, cică, ai noştri cîntau...

Ce păcat că nu eram cu ei. Mă tem că grupul meu n-o să mai cînte. Ai văzut ce ghinion ? Nu m-au ridicat nici astăzi. Tremur... tremur la gîndul că n-am să mai apuc. C-am să mor înainte de a apuca să urc. Mă tem să nu mor aici şi să-mi ducă la locul martiriului numai rămăşiţele. Ar fi o mare nedreptate. Sînt în primejdie să mor de moarte bună. Şi nu vreau. După atîtea sacrificii să mori de moarte bună cînd ai venit aici ca să mori luptînd ! Şi în clipa supremă vine Moartea şi-ţi spune : „Locul tău nu este aici" ! Şi, unde e, mă rog !

— Domnule Cartalimidis... îi spun cu respect. Pe Marconisos, oricum am muri, tot „morţii de pe Macronisos" vom fi. Adică, morţi în luptă. Pe fortăreaţă. N-are importanţă cum îţi dai viaţa. Aici nimeni nu-şi dă viaţa. Tuturor ni se ia.

— M-ai alinat... îmi spuse. Fii binecuvîntat, fiule. Du-te acum în cortul tău. Rămas bun. Mulţumesc.

A pornit primul. Se clătina ca un om beat. Făcea parte din fiinţele care se îmbată numai de două ori în viaţa lor. Cînd vin pe lume şi cînd pleacă. Prima dată de bucuria sosirii, şi a doua de a sacrificiului — cea mai nobilă beţie omenească.

Acum însă, trebuia să mă duc la Sihăstrie. Am hotărît să înfrunt primejdia singur, drept în faţă. Pînă acum o ocoleam... mă fofilam. Ba cu zîmbete... ba cu predici. Ba cu falsă nepăsare... mă fofilam... În vreme ce cu paşi tremurînzi domnul Cartalimidis i-a ieşit primejdiei în întîmpinare. Şi toată teama lui nu e ca să nu moară, ci să nu intervină Moartea şi să-l smulgă pericolului. Şi să-i ia din mîini sacrificiul. «Mult ai mai flecărit astăzi, dăscălaşule, cu ceilalţi... Ia să vedem pe tine cum ai să te dăscăleşti... Insula are temelii zdravene, n-are să se scufunde ca să mori de vreun „accident". Odată, sînt ani de atunci, eram în oraşul Halchida. Mă plictiseam de moarte şi am coborît pe faleză ca să-mi vîntur puţin gîndurile. Cînd, ce să văd, un individ care se apleca peste parapet. Era limpede că e gata să cadă în mare. „Alo ! i-am strigat. Ce faci ?" — „Ce, eşti chior ? Mă arunc în apă." Am început să ţip. Omul s-a retras. Dar înainte de a pleca m-a ameninţat cu pumnul. „Aah ! se oţărî el la mine... Mi-ai stricat moartea. Dar ai să mi-o plăteşti tu într-o zi !"»

Ce avea omul acela ? Era beat ? nenorocit ? Totuna. Oameni ca el poţi găsi şi aici. Ciudat e că peste cîţiva ani m-am

întîlnit cu dînsul. De rîndul ăsta nu mai avea însă nici un chef să se înece. Cum m-a văzut, s-a repezit la mine. Am luat-o la sănătoasa. „Stai!" îmi striga. Eu fugeam şi mai tare. Era însă atlet şi m-a ajuns. Dar în loc să mi se înfigă în beregată, m-a apucat de mîini. „Îţi mulţumesc, îmi spuse cu lacrimi în ochi. Îţi sînt recunoscător pe viaţă. M-ai salvat."

Toată această întîmplare mi-a amintit-o astăzi povestea cu Rumeliotis. Cam la fel se întîmplase şi cu el. Şi el se agăţase cu pasiune de moarte. Şi tu ce ai făcut, domnule? M-am întrebat. O ştii prea bine. Te-ai agăţat de viaţă. De asta ameninţi Moartea. Şi te prefaci că o dispreţuieşti. Prietene... te-ai demascat. Ori te ascunzi, ori îţi schimbi purtarea. Sau, te legeni cumva în promisiunile ostaşilor că „or să te smulgă ei din mîinile lor"? Cît despre nădejdea asta... Poţi să-i pui cruce... O să te salveze eventual pentru o clipă, dar o să-ţi distrugă toată viaţa. Aşa că aici n-ai greşit.

Astăzi a plecat şi Sotiris. Pleacă de parcă s-ar stinge unul cîte unul. Păcat că nu mi-am luat rămas bun de la el. Parcă a rămas ceva pe jumătate. Dar ce? Un „rămas bun" l-ar fi ajutat să nu cadă? Ah, Sotirakis... eşti atît de mic, încît mă tem să nu joace fotbal cu tine.

Cît timp pericolul s-a prezentat cu chipul lui, îl cunoşteai, te puteai înţelege cu el, acum a devenit petrecere... chef macabru. Şi tu ţi-ai pierdut metoda, codul de descifrare şi n-ai voie să inventezi nici un antidot, nici o metodă proprie. Eşti obligat să primeşti întîi ordin, şi ordinul suferă de sărăcie şi îngustime de minte. Rumegă într-una aceleaşi lucruri vechi şi răsuflate. Pe cînd pericolul vine cu armătură şi cu viteză electronică. Cu alte cuvinte, reţete pe care istoria le-a aruncat de mult la vechituri.

Dar mai bine să mergem în cortul nostru. Peste puţin va suna de masă şi tu trebuie să fii acolo. Şi vei fi obligat să-ţi devorezi porţia cu „lăcomie" ca să nu rămînă flămînzi cei ce nu trebuie.

Cînd mă întorceam, am observat că în unele cuşti se strîngeau nişte corturi. Am înţeles. Ne răream. Trebuia să ne strîngem. Se şi vedeau cîţiva care rămăseseră fără acoperiş urcînd dealul cu boccelele în mînă. Pe drum l-am întîlnit şi pe Tanasis. Venea cu o găleată cu apă de mare.

— Cum stăm? l-am întrebat.

— Linişte...

— Nu-mi place.
— Nu chiar liniște deplină...
— Atunci încă nu e așa rău. Dărîmă corturile. Ai văzut ?
— Cum să nu văd... Vecinii noștri au și musafiri.
— Curînd au să poftească și la noi.

Nu m-am înșelat. Nici n-am terminat bine masa și prin deschizătura cortului a apărut un cap. Dar ce cap ! Dacă l-ar fi văzut un pictor din Renaștere, l-ar fi tăiat și l-ar fi ascuns în atelierul lui, să nu i-l fure cineva... Părul cărunt, nepieptănat, smocuri... smocuri... iar peste ele, aruncată la nimereală, o pălărie. Doi ochi batjocoritori... ca bilele cu care ne jucam cînd eram copii. Proprietarul acestor ochi îi ținea însă la mare stimă și prețuire, drept care și-i apăra cu niște geamuri rotunde. Ai fi putut să le numești „ochelari", dar nu erau ochelari. Erau două bucăți de geam ieftin care, în loc de brațe, aveau două fire de lînă de culori deosebite. Unul verde și celălalt roșu, petrecuți după niște urechi spiralate. Nasul : o trompetă turtită cu două găuri, care se pornise cîndva să schițeze un nas, dar pe urmă s-a răzgîndit. Acum era un organ ciudat, greu de descris. Mustăți : mustăți nu avea. Totuși, din nările acestui organ, care își asumase drepturi de nas, porneau niște tufe de păr care înlocuiau mustățile, localizate însă cîțiva centimetri mai sus. Îmbrăcămintea : în locul hainei avea o idee de cojoc scurt, care abia îi acoperea jumătate din bust. Mîinile — nevăzute. Le ascundeau mînecile imense ale acestui cojoc copilăresc. Pantaloni — avea. Și încă atît de lungi, încît îi tîra pe pămînt, dar — ce dramă — talia pantalonului se afla mult mai jos decît talia lui și astfel cureaua — un centiron vechi din primul război mondial — îi ținea numai carnea. Bagajele : de un ciomag strîmb așezat pe umăr atîrna de o parte o boccea, de cealaltă o cutie de carton din care se revărsau ca niște intestine fel de fel de zdrențe. Vocea — să zic de focă, n-am auzit niciodată ; măgarii, pe de altă parte, nu răgușesc. Altă voce mai apropiată de cea a omului nostru nu știu. Prezentarea mea se încheie aici. Lui însă nu i se părură suficiente toate acestea, de aceea s-a prezentat și singur. Trompamarina avea o voce mai cristalină în comparație cu a lui.

— Aristos Kivelos I — Fiul Disperării și al Mizeriei. Tată n-am. Mama a greșit patul. Profesiunea : vînzător de gheață

în formă de anecdote. Meseria actuală : ciuhurez. Unde ajung, aduc blestemul morții. Unde calc, se usucă iarba. Pînă acum am golit trei corturi. Într-un ceas bun.

A adulmecat... a găsit un loc gol și s-a întins.

— Acum... mă voi odihni. Da... am uitat ceva. În satul meu, Saidona, am lucrat și ca om al legii, adică antreprenor de procese. De asta, cine are vreun caz cu tribunalul militar să-și scrie pe o coală dublă numele, prenumele, numele tatălui și al sfîntului duh... De asemenea locul nașterii... locul înmormîntării, și eu am să mă zbat. Comisarul regal, care asistă la execuții, mi-e prieten bun. Bucurie și nenorocire. Amin !

Și-a acoperit capul și a început numaidecît să sforăie pe trei voci.

Toți ne-am privit uimiți. Unde trăim ? Am nimerit deodată în paginile lui Cervantes ? Există un asemenea specimen pe această insulă paleolitică ? De unde o fi ieșit ? Și de ce n-a plecat ? Cum a nimerit pe insula aceasta ? Cum de nu l-au alungat polițiștii ? Și mai ales instructorii noștri, ca să nu altereze „limpezimea liniei" ? Nu cumva în tot acest timp s-a ascuns și a ieșit la iveală, acum, cînd a aflat că instructorii au fost ridicați ?

Și totuși, ce chix ! Credeam cu toții că filozofii cinici s-au sfîrșit cu Diogene. Și în timp ce toți conducătorii dormeau satisfăcuți, răsare în mijlocul nostru cel mai ascuțit și piperat soi de cinic. Îți mulțumim, Aristos. Îți mulțumim, Aristos Kivelos I, care ai venit exact în clipa cînd cei „serioși" au dat faliment, acum cînd „liniile" lor s-au dus dracului... Și ne-ai adus linia ta prețioasă, singura dreaptă și salvatoare, singura valabilă în acest infern. Îți mulțumim.

Capitolul VIII

Aristos avea, probabil, multe rezerve de nesomn, multe stocuri de oboseală veche pe care venise aici să le lichideze dintr-o dată. Sforăia de cutremura tot microcosmosul nostru. Nici ca să mănînce nu s-a sculat, nici ca să bea, nici ca să „urineze urina lui subțire". *(Aristos dixit)*. Cînd l-au întrebat o dată cum reușește să trăiască fără a-și îndeplini „nici una din nevoile firești, Aristos a răspuns că, în asemenea împrejurări, pînă și nevoile firești devin nefirești" și că așadar, le suprimă.

Toți așteptau curioși la culme să se trezească. Ni se părea că tot ce se petrecuse pînă atunci fusese vis, nu realitate. Sau că fuseseră toate halucinații, plăsmuiri ale imaginației noastre tulburate. Și acum așteptam cu nerăbdare să se deștepte, ca să le lămurim. Eram siguri că avusesem atunci în fața noastră un om obișnuit, un deportat chinuit de suferințe. Așteptările noastre se vădiră însă zadarnice. A doua zi dimineață, Aristos s-a trezit. Am auzit toți cum s-a întrerupt sforăitul acela polifonic și am văzut cum un om nefericit și îmbătrînit s-a sculat căutîndu-și ochii ca să și-i frece. Într-adevăr. Cînd spun „căutîndu-și-i" nu greșesc. Erau, sărmanii — ochișorii lui Aristos — atît de mici și pleoapele atît de umflate de somn, încît parcă nici nu existau. Pînă cînd, într-un tîrziu — a găsit ceva asemănător, i-a frecat, a grohăit, i-a deschis și, în sfîrșit, a luat cunoștință cu lumea care-l înconjura. Lumea aceasta însă nu-l prea încînta pasămite, deoarece se prăbuși imediat într-o grea mîhnire. În general, ființa lui părea foarte abătută, foarte mîhnită în aceste

clipe. A stat așa, nedumerit, vreo jumătate de oră. Privea cînd spre mare, cînd spre noi, și se încrunta din ce în ce mai mult.

— Pe unde-ți hoinărește cheful astăzi, măi don' căpitan Filozof ? îl întrebă prietenos Gheorghis.

Mutus. Trecură alte cinci minute.

— Nu vorbești ? îl întreb și eu.

Misterioasa persoană se hotărî să-și descuie gura.

— Nu vorbesc niciodată, pînă nu-mi fac mai întîi rugăciunea, spuse.

— Și nu ți-o faci ?

— Fără tămîie ? Se poate ?

— Vorbește mai clar. Ce vrei ?

— Un chiștoc.

Am făcut o chetă și am găsit unul. A început să fumeze. Dar și fumatul lui era foarte pitoresc. Trăgea fumul sugîndu-și obrajii atît de tare încît aproape și-i unea. Apoi deschidea uimit ochii și aștepta. Peste puțin, două fire gemene de fum se revărsau din țevile pe care le avea în loc de nări.

— Te lăfăi ca un pașă... îi spuse Gheorghis. Șade turcu' pe sofa...

— E soi rar... răspunse filozofic Aristos. Mare lucru ! Odată, în Alexandria, am nimerit într-un loc unde erau adunate cîrje vechi, dinți vechi și oale vechi de noapte. Proprietarii lor le arătau și cîștigau bani. Deodată, într-un colțișor, am zărit o șiră a spinării împietrită de timp. Era, frate, atît de veche, încît ți-era scîrbă și să o scuipi. Ei, și totuși proprietarii ei o îngrijeau ca pe o mireasă. O acoperiseră cu catifea și cu cristal. Și lîngă ea stătea un arap, care o păzea ca pe țîța mamei lui. „Ce-i asta, mă boierilor ? îi întreb. Și de ce o dădăciți atîta ?" M-au privit cu răceală. „E lucru rar", mi-au spus.

Și a tăcut iar.

— Tare lacom mai dormi, mă Aristos, — îi spuse Gheorghis. Parcă ai fi abonat cu pauşal...

— Întotdeauna dorm mult în călătorie. La fel și la necaz. Somnul îmi ține loc de multe : de mîncare, de pișat, de femeie. Somnul e hrană. A spus-o și Homer : „Somnul pruncii îi crește și soarele vieții hrănește".

— Dar tu nu cauți soare, ci somn.

— Sînt prunc.

— Zi așa, Homer a spus asta ?

— Cum, nu știai ?

— Umbli cu cioara vopsită, mă Aristos, și zici că-i papagal.

— Vai de mine și de mine... da' neciopliți mai sînteți ! Știi tu, Gheorghis, mai bine și decît mine, Ulise, ce-a spus Homer ?

— Ulise ? !

— Păi... Așa m-a botezat dascălul meu. „Aristidis, mă întreba. Unde ai fost ieri ?" — „În Ghition, ziceam... Sau în Sparta..." „Tu ce ești Ulise ! Hoinarul Ulise ! N-ai să te faci niciodată om." Ei, uite că a greșit.

— Adică te-ai făcut om ?

— Eu ?... Păi nu v-am spus ? Am ajuns pînă și antreprenor. Am salvat sărăntoci destui de la necazuri. Duzini întregi. Erau cît p-aci să-mi ridice o statuie, dar am plecat și nu știu ce-au mai făcut. M-a păcălit și m-a luat cu el un consătean, sergent în rezervă. Aveam ceva bănișori puși deoparte. „Măi Aristos, — mi-a spus. Nu mergem să-i dublăm ? Serbia e plină de boi care umblă aiurea. O drahmă unu." Ne-am dus. Și ce să vezi, pomană, nu alta, măi băieți ! Am încărcat două garnituri și le-am dus la Atena. Și după această lovitură economică, m-am întors în sat cu nădragii rupți în fund.

— De ce ?

— Boii erau ofticoși.

Am izbucnit în rîs.

— Ia uite ce cruzime... spuse Aristos. Omul își pierde averea și ei rîd. În sfîrșit. Printre boi, însă, mă băieți, era și o vacă, una care mi-a făcut multe greutăți.

— De ce ? Ce avea ?

— Astenie. Doamne-Dumnezeule, ce isterică mai era și aia, mă băieți... Ce turbată !

— Dar ce-a pățit ?

— Cred că era la menopauză. Ei... exact la fel făcea și o gazdă de-a mea. Dar cu vaca a fost altă dandana. Răgea... dădea cu coarnele... Se plictisea, sărmana. Am dus-o la bărbat... l-a sfîșiat... Înnebunise de atîta abstinență... Pînă la urmă, am vîndut-o la Grădina zoologică, și se ducea lumea să vadă ce lucru groaznic e călugăria.

— Ei... și, mai departe, ce s-a întîmplat ?

— Ca să mă consolez, m-am dus — după cum v-am mai spus, la Alexandria. Grozav oraș! Bordeluri... arapi goi... trahome... palate. I-am scris unui coleg din școala primară să mă aștepte pe chei, ca să nu mă rătăcesc — eram încă necopt — abia împlinisem douăzeci și cinci de ani.

— Necopt, bă, cogeamite vlăjganul de douăzeci și cinci de ani?

— Ia uite-te, bă, ce agramați mai sînteți... Ia, mă, pe unu fără minte de cinci ani și pe unu cu minte, de douăzeci și cinci. Cine o să facă cea mai mare prostie? Pruncul? Da' de unde! Ăla, în cel mai rău caz, o să fure un covrig sau o să omoare cu praștia vreo vrăbiuță. Crimele cele mai mari și marile nebunii o să le facă abia cînd o să crească și o să i se coacă mintea. În sfîrșit. După această mică lecție de enciclopedie să mergem mai departe. La debarcaderul din Alexandria trebuia să mă aștepte compatriotul meu. Dar nu mă aștepta. În locul lui mă aștepta ghinionul.

— Adică?

— O tînără cernită. Am vrut să sar pe țărm și am sărit în brațele ei. „Dragul meu Euripide!... Frățioare!..." Și... na pupături... și na îmbrățișări... Niște buze, măi băieți, ca niște ventuze. Atît de frumos miroseau încît am leșinat. Dar înainte de a-mi reveni mă aflam într-o trăsură elegantă, împreună cu fete cernite... Mă acoperiseră cu flori și mă boceau ca pe un mort. „Euripide, în sus și, dragule, în jos", plîngea într-una tînăra cernită. „Nu sînt Euripide, mă păpușică... îi ziceam. Sînt Aristos". Ea... nimic. Îi trăgea într-una... „Nu... îmi zicea. Ești Euripide. Scumpul meu frățior". Am dat din nou să-i explic că sînt Aristos Kivelos din Lacedemonia din Peloponez, dar mi-a spus că sînt desigur nițel amețit de mare. Și toc! îmi trînțește o altă ventuză. Ce gură era aia, mă băieți... Lipitoare, nu alta!

— Ei, și, pe urmă, te-ai trezit?

— Am leșinat iar. Cînd m-am trezit eram acasă. A! Ce palat era și ăsta, mă băieți! Ce mătăsuri... ce tacîmuri de aur... pînă și umblătoarea era aurită. Mă mișc puțin... și descopăr că eram vîrît într-o pijama la care numai nasturii valorau un vagon de boi. O servitoare — o spumă — mi-a adus ciocolata. Imediat i-a smuls-o din mînă... surioara mea. „Nu, i-a strigat. Porumbelul mi-l hrănesc eu. Euripide... ai văzut cum arătai cînd erai mic?" Și-și îndreptă degetul spre

un îngeraş care se afla pe pian. Am privit fotografia. Avea dreptate.

— Îţi semăna ?

— Ca două picături de apă. „Mă... îmi zic în sinea mea. Ce-ai zice să fii într-adevăr Euripide ? Te pomeneşti că a avut mama vreo aventură pe aicea..." În sfîrşit... Am mîncat, am băut... Am sorbit şi pupăturile respective... Ah !... mă băieţi, aţi auzit de Faruc ? De Abdul Hamit ? Ei... nici cea mai grozavă favorită a lor nu făcea două parale chioare pe lîngă „surioara mea".

— Mă acesta ! Nu cumva...

— Eu ? Cu surioara mea ? Eşti nebun ?

— Şi cum s-a sfîrşit toată povestea asta, mă Aristos ?... prea o lungeşti...

— Cum s-a sfîrşit ai zis ? Prost... foarte prost. Şi crud. Într-o zi l-am luat la întrebări pe Aristos. Mă pungaşule, i-am zis. Mă, ţie nu ţi-e ruşine puţin, aşa, pe sub nas ? De ce îţi baţi, mă, joc de oamenii ăştia nenorociţi ? Spune-le adevărul !

— Ei, şi le-ai spus ?

— Spre marea mea nenorocire, da. Am făcut prostia asta. „Doamnelor şi domnişoarelor — le-am spus într-o zi. Stop şi iertare. Nu sînt Euripide. Euripide, din păcate, s-a înecat. Da. În privinţa asta sînt de acord cu ziarele. Eu sînt Aristos... Aristos Kivelos, antreprenor şi negustor de boi ofticoşi. Îndurare !... nu mai pot să continui această poveste murdară. Sînt Aristos !" strig încă o dată şi izbucnesc în lacrimi. Da' ce lacrimi ! Mi se udaseră cearceafurile, de a trebuit să vină servitoarea să mi le schimbe.

— Şi pe urmă te-ai trezit ? îl întrebă din nou Gheorghis.

Aristos i-a aruncat o privire nemiloasă.

— Cînd îţi povesteşte cineva tragica lui viaţă, n-ai dreptul să rîzi. Ce, eu am rîs, mă, cînd am auzit că te-a prins mă-ta cu un cimpanzeu ? Nu. Am plîns amarnic. Aşa că... taci din gură ! Şi ascultă în linişte şi smerenie. Dacă m-am trezit, mă întrebi ? Da, mă. M-am trezit ! Dar unde !...

— Unde ?

— Acolo unde n-ai să te trezeşti tu niciodată, fiindcă tu n-ai să-ţi bagi niciodată minţile în cap. Ei bine... — onorată adunare — m-am trezit la balamuc. Da, domnilor. Un doctor — un savant, nu alta, mi-a văzut şiroaiele de la-

crimi... M-a consultat... m-a întors pe față și pe dos... m-a lovit apoi cu niște ciocănele (ca să vadă dacă potcoavele îmi sînt zdravene)... apoi m-a îmbrățișat... m-a ascultat... m-a gîdilat... și s-a întors și a rostit adînc : „Tulburări psihoneuroastenofizice". Bocet mare a izbucnit în casă. A căzut pînă și policandrul — numai cristal și argint. „Surioara mea" a căutat otravă. Pînă la urmă am evitat catastrofa. „Cazul însă — spuse «savantul», nu e disperat. Cu tratament medicamentos și dietetic vom reuși să-i ridicăm tonusul psihic." Băieți... să nu-i credeți în viața voastră pe doctori. Au mania să descopere beteșuguri acolo unde nu există. Se frămîntă cum să-ți dibuie o boală și dacă pînă la urmă nu găsesc nimic, îți născocesc una.

— Ei și ce s-a întîmplat pînă la urmă, mă Aristos ? Hai, că ne-ai umflat capul !

— Dureros cuvînt ai grăit... spuse el trist. Da foarte dureros. Din păcate, povestea continuă tocmai cu o umflătură... adică cu o sarcină. Soră-mea a călcat pe bec. Și s-a mai întîmplat încă ceva, mult mai grav. O ținea într-una că n-a luat de la mine „sămînța", ci de la un ibovnic de-al ei. Eu îi asiguram că asta e plăsmuirea imaginației ei și că rodul e al meu. Cînd a auzit, doctorul a spus că starea mea s-a agravat, iar eu căutam o fîntînă în care să mă arunc. Pînă la urmă povestea s-a mușamalizat. I-au dat surioarei mele niște siropuri și a lepădat. Apoi m-au legat și pe mine, ca să nu fac alt „incest" și toate s-au potolit.

— Și de ce insistai că e al tău, mă Aristos ?

— Ce era să fac ?... s-o las pe surioara mea să se facă de rușine ?

— Nu mai spune ! Și cu incestul nu s-a făcut de rușine ?

— Nu vezi că ești clei la istorie ? Cum au fost, mă, cei mai mulți regi din antichitate ? N-au fost incestuoși ? Au fost. Altfel nu-i adoram pînă azi ca pe niște zei... Ah ! Ce ocazie am pierdut. Mi-a stricat-o surioara. Altfel, fiul meu ajungea rege.

— Zi-i, mă Aristos, mai departe ! Prea o lungești... Parcă umbli cu carul cu boi... Noi o luăm din loc.

— Mergeți cu bine. Restul o să mi-l povestesc mie. De mult nu l-am mai auzit. În cortul celălalt m-au băgat la carantină, pentru că îi făceam să rîdă. Asta era — cică — „inadmisibil", și fiindcă rîsul „nu se încadrează în profilul

unui luptător". „În regulă — am zis. Dar eu nu sînt luptător..." „Şi atunci ce cauţi aici?" m-a întrebat un ştab, privindu-mă chiorîş... „Ca să mă distrez"... i-am spus şi carantina s-a strîns imediat în jurul meu gata să mă sufoce.

— Fleacuri... Hai dă-i drumul mai departe...

— „Mai departe", hai? Nu mă ruga mult că o fac, şi pe urmă treaba voastră. Unde am rămas?

— La balamuc. Spune-ne o dată cum s-a terminat toată povestea. Cum ai reuşit să scapi? Nu cumva ţi-au dat drumul fiindcă te-ai făcut bine? Fiindcă ai înnebunit, adică, de-adevăratelea?

— Iată o vorbă înţeleaptă... numai că ai spus-o prosteşte. Şi totuşi... bravo ţie. La balamuc, hai? Ei... ce să vă mai spun, mă băieţi... Nicăieri n-am trăit o viaţă mai normală. Prospeţime... curăţenie... linişte... Toţi se poartă cu tine cu... adînc respect. Rege eşti, nu alta! Zău că nu greşesc nebunii care susţin că sînt regi.

— Bravo!

— Nu-mi spune „bravo", că îndată ai să-mi spui „rusine". Pentru că — iubit auditoriu — din păcate, n-a trecut mult şi mi-am pierdut „regatul". Cine ştie de ce? Eu cred că mi-au dat drumul fiindcă au descoperit că sînt prea deştept pentru un rege. „Mă băieţi, le zic. Aici nu e societate, e balamuc. Aşa că... poate să existe şi un rege deştept..." Ei, nimic. Cine să-l creadă pe un nebun cu minte? Atunci m-am gîndit să fac pe savantul, că poate m-or lăsa să rămîn.

— Ei, şi te-au lăsat?

— Mă băieţi... care vrei să-ţi asiguri o viaţă fericită, fă-o pe savantul ca să te interneze. Dar n-o face pe savantul, dacă vrei să te elibereze. „Asta e foarte periculos" au să spună ei. Şi au să te scoată din paradisul balamucului ca să te azvîrle în infernul vieţii sau al închisorii.

— Aa... de-aia te-au adus aici...

— Ca să fiu sincer, mă băieţi, nici eu nu sînt pe deplin lămurit. M-au adus ca să mă păzească sau ca să-i păzesc eu pe ei? Încurcate lucruri. Fiindcă aici nu ştii cine pe cine păzeşte, şi cine de cine trebuie să se păzească. Cu alte cuvinte, nu eram bun de balamuc. Nu eram adică destul de cuminte! Acum spuneţi şi voi, ce pierdeam dacă spuneam că sînt Euripide? Nimic. Sărăcia mea. Dar sărăntocii sînt tîmpiţi. Fiindcă ei îi zic mîndriei „rîie", în vreme ce bogătaşii îi zic rîiei

„mîndrie". Să nu-i dai la dracu ? Trebuie să vă mai spun că din balamucul ăsta n-am plecat cu bilet de ieşire, ci cu picioare în fund.

— Ce vorbeşti ? ! Cum aşa ?

— Uite cum. Într-o bună dimineaţă soseşte un vlăjgan de doi metri, cu nişte muşchi de-i zvîcnea cămaşa, mă înhaţă, mă ridică în aer şi dă cu mine de pămînt. Aş fi crăpat eu dacă nu mi-o lua înainte patul. Pe urmă au dat năvală peste mine toate cernitele. Vedeţi obrajii ăştia ai mei ? Ăştia pe care pînă adineauri îi udau cu lacrimile lor... acum îi stropeau cu flegme, dar şi cu flegme cît se poate de aristocratice. Păpuşica aia... „surioara"... scotea din gurita ei purpurie atîta spumă cît să speli o albie de rufe. Vlăjganul s-a odihnit puţin şi apoi m-a ridicat pentru a doua oară. De data asta însă patul era făcut praf, aşa că am rupt nişte tufe de trandafiri din curte. Adică, doamnelor şi domnilor, m-a aruncat afară *knoc-out* cum se zice. Ce să vă mai zic, mă băieţi. Niciodată în viaţa mea n-am văzut flăcău cu braţe mai zdravene.

— Şi cine era vlăjganul, mă Aristos ?

— Eu... adică adevăratul Euripide. Precum vedeţi, avea dreptate surioara mea. Euripide nu se înecase. Ziarele greşiseră.

— Şi pe urmă ce-ai făcut ?

— Am cerut de la un infirmier un sac, l-am băgat înăuntru pe Aristos, rupt în multe bucăţi, m-am dus la un ajustor să-l potrivească, dar... l-a montat greşit, şi aşa se face că numitul şi-a pierdut şi înfăţişarea armonioasă... şi tronul... şi măreţia şi a nimerit în drum, printre noroaie şi nămeţi.

— Stop ! În Egipt nu există zăpadă.

— Nu mai spune ! Ai descoperit America... În Egipt nu există zăpadă, fireşte asta o ştiu şi pruncii — prin urmare nu era nici atunci. Era doar nisip. Şi acum ce-i de făcut, domnule Aristos ? — mi-am zis în sinea mea. Am luat la rînd cîrciumile şi cafenelele, căutîndu-mi consăteanul. După un timp, l-am găsit. Dar nu mai era omul pe care-l ştiam. Era o legătură de oase strînse într-o piele galbenă... M-am repezit la el şi am bocit aşa cum bocesc călugării deasupra sfintelor moaşte. Dar eu plîngeam de două ori mai tare. O dată pentru prietenul meu şi o dată de durere în urma şuturilor lui Euripide.

— Dar ce păţise prietenul tău de rămăsese numai oase ?

— E o istorie lungă şi tristă. Într-o zi l-a întîlnit pe drum o arăpoaică turbată. L-a privit, s-a lins pe buze şi pe urmă s-a repezit la el, l-a înfăşurat în burnusul ei şi l-a dus acasă. Acolo l-a stors... l-a tot stors şi după aia l-a aruncat pe un maidan cu gunoi, afară din oraş. Acolo l-a găsit un cîine, l-a adulmecat îndelung... n-a găsit nimic de lins şi l-a părăsit şi el.

— Şi cum a scăpat ?

— A avut noroc. Într-o zi a trecut pe acolo un arheolog... a crezut că e mumia lui Putan-Hamon...

— Un singur lucru nu pot să pricep, mă Aristos... ce o tot lungeşti atîta ?

— Timpul, băieţi... trebuie să biruim timpul. Adică nu să-l omorîm, ci să-l întîrziem. Altfel ne mănîncă el. Mîine o să regretaţi că mi-am terminat povestea atît de repede. Şi or să înceapă din nou să vă încolţească cîinii groazei, care au tăbărît pe sufletele noastre. Timpul, băieţi ! „Timpul e un şarpe“ — a spus sărmanul Temistocle şi l-a înghiţit.

— Şi pe urmă ce mai vine ?

— Ce vine pe urmă e o mizerie şi o jale. Mergeam în fiecare zi cu consăteanul meu la Nil şi smulgeam din mîinile arăpaşilor boabele pentru crocodili. Se înfuriau crocodilii... urlau de necaz... Vă aminţiţi că precum se zice, crocodilii plîng ca nişte copii mici ? Ei, de atunci au început ei să plîngă aşa. Dar nici afacerea asta cu boabele n-a ţinut mult. „Într-o zi au să ne înhaţe de vreun picior, animalele astea — i-am zis prietenului meu. Hai să plecăm !“ El nu a vrut. „Lasă-i, zice... Nu vezi ce somnoroşi sînt ?“ „Ăştia... ăştia somnoroşi ?“ Şi am fost nevoit să-i destăinui şi lui puţină enciclopedie. „Crocodilul, i-am spus, dacă vrei să ştii — acolo unde noi avem două cabluri, adică nervul optic, cum se zice, şi nervul auditiv — el are unul singur şi îl schimbă cu un întrerupător. Par egzamplu, atunci cînd vrea să audă, închide ochii şi cînd vrea să vadă închide urechile. Şi astfel, puterea îi este dublă. Iată-l acum... îl vezi ? Ce face ?“ „Stă cu ochii închişi“. „Ei bine, acum ascultă“. Şi e foarte viclean. Croieşte fel de fel de planuri strategice, cum să ne apuce un picior. Dar tu n-ai de ce să te temi. După cîte am auzit, crocodilii nu mănîncă oase. Pe mine m-a ochit el. Hai să plecăm !“ Şi am plecat.

— Şi unde v-aţi dus ?

— Ooh... acum, băieţi, începe o poveste foarte emoţionantă... Bogăţie... voluptate... glorie... şi ruşinoase prăbuşiri. O poveste cu adevărat omenească.

— Şi cum a fost ?

— Iată... într-o zi, pe cînd ne întorceam de la Nil, am dat nas în nas cu un omuleţ curăţel... scos ca din cutie... ca un „greiere". Curat şi foarte geometric.

— Geometric ?

— Aşa cum îţi zic. Ascultă şi ai să vezi. Avea tavanul pătrat, adică avea cap fără cupolă. Părul tăiat drept. Mai departe, capul i se îngusta din ce în ce, pînă ce se termina în formă de unghi. Omuleţul avea cioc. „Salve, compatrioţi ! ne spuse. Sînteţi de baştină." Cuvîntul ăsta m-a înnebunit. Ce verb neregulat era şi ăsta ? Eram gata să-l întreb — „cu ce se mănîncă asta, mă nene ?" dar m-a oprit prietenul meu. „Mă, îmi spuse, îţi spun eu ce vrea să însemne asta, e dacă venim de aici, din mlaştină." Aiureală curată... Pe atunci nu eram „încă" atît de tare la enciclopedie... „Nu, nu sîntem — i-am spus." „A... atunci sînteţi, desigur, venetici"... făcu el, cu ochişori blînzi. Mă întorsei din nou spre prietenul meu : „Ce aluziune mai e şi asta, mă ?... îl întrebai. Nu cumva vrea să spună bezmetici ?... că nu prea are habar de enciclopedie !" Şi către el : „Măsoară-ţi cuvintele !"... Greierele s-a aprins. A ridicat un baston cu măciulie aurită. („Dacă-mi dă cu el în cap, îi mănînc măciulia".) „Sînteţi nişte bădărani... ne-a strigat. N-am vrut să vă înjur, dar m-aţi jignit !" „Da' tu de ce ne-ai jignit, nene ? De ce ne-ai făcut «bezmetici» ?". „Eu... spuse. Ochii îi scăpărau ca nişte licurici. Eu n-am rostit şi nici n-am să rostesc vreodată asemenea cuvinte necuviincioase." Am rămas ca opăriţi. „Îţi cerem iertăciune, — i-am zis. Sîntem vinovaţi. Vinovaţi ca nişte catîri... Îndurare !" Omuleţul, însă, nu renunţa neam la cuvintele lui bisericeşti. Atunci, băieţi, m-am hotărît să-i vorbesc pe şleau şi ce-o fi o fi. „Ascultă, domnule, i-am spus, nu te înţelegem. Dacă vrei să te pricepem, ia-ne ciraci ca să ne înveţi limba ta... sau tocmeşte-ţi un dascăl să te înveţe limba noastră. Sîntem nişte nenorociţi de pierde-vară care ne-am poticnit în noroi." „Şi ce meserie cunoaşteţi ? Ce ştiţi să faceţi ?" ne-a întrebat. Atunci i-am spus totul. Că am fost întîi vestit antreprenor în Lacedemonia din Peloponez...

apoi negustor de boi ofticoşi... apoi „frate pierdut", după aceea „nebun" şi în sfîrşit, „făptaş de incest". „Meserii mizerabile, domnule... Aş fi putut, fireşte, găsi vreuna mai de doamne-ajută, dar nenorocirea mea a fost că am profesat o meserie care mi-a distrus toate calităţile." „Da ?... Nu mai spune, şi ce «meserie» anume ?" — „Rege..." i-am spus. Omuleţul nostru izbucni în asemenea hohote încît era cît p-aci ca mutra lui, din triunghiulară, să devină rotundă. Apoi m-a atins gingaş cu bastonul lui şi mi-a spus : „Nu cred că ai avut succes ca rege. Cred însă că ai putea avea succes ca bufon sau consilier al regelui. E totuna." „Şi ce aş avea de făcut ?" „Te angajezi ca savant sau ca lustragiu. Meseriile astea le practică una şi aceeaşi persoană. Ori sînt mai multe persoane care fac una şi aceeaşi meserie. Toată Africa e plină de împăraţi, care caută savanţi sau lustragii." A doua zi mă duc la o cafenea, pe care o ţinea un grec din insula Kalimnos. „Moş Teofil, i-am zis, ştii care e cel mai înapoiat regat din împrejurimi ?" „Ei... sînt multe..." zice. „Bine... Spune-mi unul." „De exemplu, Albalah", zice. „Şi de ce, mă rog, e înapoiat, moşule ?" — l-am întrebat. „Pentru că... are rege", mi-a răspuns.

Îl auzi un client şi ne puse la punct : „Sînteţi cu toţii nişte ciubote ! De asta, moş Teofil, este înapoiat, pentru că are rege ?" Moş Teofil s-a înfuriat : „Da tu de ce crezi ?" „Fiindcă n-are industrie grea." Na că ne-am fript. Înapoiere, nu glumă... „Şi e foarte grea industria asta... grea ? l-am întrebat eu." „Da tu cum crezi, ca mînţile tale ? De neurnit !" Atunci, prietenul meu, Potis, îşi aminti deodată, că a lucrat cîndva ucenic la un fierar. „Hai", mi-a spus. „Încotro ?" l-am întrebat. „În Albalah — să le organizăm industria grea !"

— Hoo, mă Aristos, că ne-ai înnebunit. Termină o dată !

— Am terminat. Ajungem, aşadar, în Albalah. Ştiţi cum arată acolo regele ? Un ceva costeliv, plin cu păr... cu barbă... oase şi sceptru. Ajungem, deci, cu bine. Seara mîncăm... bem şi ne retragem să dormim. Ei... acolo ne-a luat dracul !

— De ce ? Ce-aţi păţit ?

— Păi... nu ştiţi ?

— Ce ?

— Noaptea ne-au pus să dormim cu nişte indigene.

— Ei, şi ?

— Ce „ei, şi ?“ Nu ştii nimic despre femeile de acolo ? Chiar nimic ?

— Nu. Păi ce-i cu ele ? Au fundul în faţă ?

— Ei hai, nu-mi spuneţi că nu ştiţi.

— Ce dracu, mă Aristos. Ne-ai omorît. Zi o dată !

— Mi-e ruşine, dar am să vă spun. Albalahezele au cele mai anapoda corpuri. Cînd tu, de exemplu, te întinzi lîngă ele orizontal, ele se află în poziţie verticală. Aşa că în loc de paturi obişnuite, perechile au nişte paturi încrucişate. Ce mai încoace şi încolo, culcatul cu o albalaheză e un chin adevărat. Şi atunci m-am lămurit, mă băieţi, de ce a rămas neschimbată rasa asta de atîtea mii de ani. Fiindcă nu s-a amestecat cu bărbaţi străini. Fiindcă aşa cum v-am mai spus... la ele „darul“ lor în loc să fie vertical e orizontal.

— Şi cum dorm cu bărbaţii lor ?

— Pe cruci. Destrăbălare... De-aia i-a blestemat Dumnezeu să rămînă negri pe veci !

Hohote zguduitoare cutremurau din cînd în cînd cortul, care, am uitat să vă spun, se umpluse între timp de musafiri.

— Ei, şi, pe urmă, ce a mai urmat, mă Aristos ? V-a alungat împăratul ?

— Ia uite ce întrebare ! Să ne alunge ? De ce, fiindcă nu i-am alterat rasa ? Ba dimpotrivă. Dis-de-dimineaţă ne-a atîrnat de gît cîte o medalie mare cît o tipsie... Şi ne-a întrebat cu ce industrie vrem să începem, cu cea grea sau cu cea uşoară ? Am luat cuvîntul. „Domnule împărat... i-am spus. Dacă vrea să înceapă cineva, trebuie să înceapă cu cea grea.“ A fost mulţumit, m-a bătut pe umăr, şi ne-am despărţit prieteneşte.

— Şi pe urmă ?

— Pe urmă... ne-am pus pe treabă. Am început industria grea.

— Adică cum ?

— „Cum ?“... „Cum ?“... Tare greu eşti de cap, măi prietene !... Am luat cîte un baros, am umplut cîte o piuliţă mare de piatră cu sare şi am început s-o pisăm. Vrei să-ţi explic eu ce înseamnă industrie grea ?

Rîsetele ajunseseră acum pînă în corturile de la margine... şi oamenii ieşeau miraţi, crezînd că ne-a picat cine ştie ce veste bună.

Şi parcă nu era adevărat ?

CAPITOLUL IX

A doua zi dimineaţă, cum am deschis ochii, am privit spre culcuşul lui Aristos. Pustiu. Am simţit un gol în suflet. Cînd a plecat ? Tanasis ne-a spus că l-a văzut îmbrăcîndu-se grăbit şi ieşind. Din prag, s-a întors spre el şi i-a zis :

— Tanasis, dacă mă caută cineva... nu sînt aici.

— Unde te duci ?

— Cu slujba la-mpăratu'... i-a spus acela.

Tanasis nu s-a mulţumit numai cu atît.

— Cum, nu ştii ? s-a mirat el. Sînt fabricant de pîine !

— Adică... brutar ?

— Ba s-avem pardon.

— Adică ce faci, nu mă lămureşti ?

— Cu plăcere. Deţin cel mai distins şi nobil post. Sînt plasator de pîine.

Tanasis ne-a explicat că i se aruncau pîinile coapte şi el le orînduia pe rafturi. Ne-am liniştit. Bine — ne-am spus. O să vină. Lucrurile lui sînt aici. Şi totuşi, n-a venit nici a doua zi. A treia zi, pe cînd se înnopta, iată-l în faţa noastră, ca Lazăr, a treia zi după înmormîntare.

— Nu cumva are cineva nişte sare şi piper, mă băieţi ? Am nevoie pentru frecţie. Am făcut reumatism. Decădere ! Din rege am ajuns plasator pe Trianemi *.

---

* Trianemi — în limba deportaţilor, „locul unde suflă în acelaşi timp trei vînturi".

Şi-a scos haina, s-a aşezat lîngă mine şi a început să-şi golească buzunarele.

— Ce-s ăştia, mă Aristos ?

— Bureţi... Absorb aciditatea... Te aud noaptea cum rîgîi ca un măgar. Mănîncă pesmeţii ăştia şi ai să te lecuieşti. Ţi-o spun ca un doctor. Pe unu' l-am scăpat de ochi.

— Cum adică ?

— I i-am scos. Ce era să-i fac ? Dacă-l dureau ? Acum a scăpat de dureri şi în fiecare seară îmi aprinde cîte o lumînare.

— Chiar el ?

— Nu chiar. Mamă-sa... e totuna. Ai un cuţit, Gheorghis ?

— Ce-ţi trebuie cuţit ?... îl întrebă Gheorghis, acru.

— Vreau să-mi tai unghiile. M-au prevenit că, dacă nu mi le tai, mă concediază. Am încercat cu un cleşte, dar nu ies.

— Bine, dar dacă mi-l toceşti...

— Ai puţină răbdare... Cum fac rost de ceva bani, îţi cumpăr o vioară.

— Ce să fac eu cu o vioară ? Ce, vioara taie ?

— Parcă pe ăsta îl ţii ca să tai cu el... ca să te joci. îl ţii.

— Ai dreptate... spuse Gheorghis. Ia-l.

L-a luat... l-a privit... a stat pe gînduri... l-a privit din nou şi i l-a înapoiat.

— Îţi mulţumesc... i-a zis. Treaba nu mi-am făcut-o, dar bunătatea ţi-am văzut-o.

— Adică ce vrei să spui, că nu taie ? Ia bagă de seamă !

— El taie. Unghiile mele nu se taie. Mi-am amintit acum că mi-au spus să le ţiu mai întîi două zile şi două nopţi în apă caldă. Adică, cu alte cuvinte, să nu le tai. Ei, şi eu nu le tai. Ia, spuneţi-mi acum, nu cumva a venit pe aici vreun client pentru un avocat ? Da... mă gîndesc mereu la prietenul meu, comisarul regal. O fi mîhnit, săracul, că doboară atît de puţini pe zi. L-a născut mă-sa puţin cam ambiţios. „Colegii" mei din Atena sînt mai lacomi. Nu-i da avocatu lui bani, că îţi pierde procesul. Ia unu pe gratis şi ţi-l cîştigă. Dar de luat nu-l ia nimeni. Şi aşa dai faliment ca avocat şi eşti nevoit să devii luptător. În Anglia, lucrurile sînt mai clare. Acolo, toţi — avocaţi, procurori, miniştri — fac parte dintr-o asociaţie. Spun de exemplu : „Ce părere aveţi, mă băieţi, pierdem procesul ăsta ?" Şi-l pierd cu toţii.

În Franța e altă poveste. Există, de exemplu, un avocățel care vrea să-și dobîndească faimă, se duce drept la judecători și le spune : „Domnilor, procesul ăsta eu îl am în buzunar. Dar luați vă rog aceste miișoare și radeți-mă." Judecătorii iau banii și-l rad. Pe urmă amicul se duce direct la ziare „Luați, vă rog, aceste miișoare și trîmbițați peste tot că am fost nedreptățit." Ziariștii iau și ei banii și se pun pe urlat. Atunci avocățelul nostru se îmbracă de sărbătoare — își pune adică o cămașă neagră de noapte și o tichie tot neagră și se duce din nou la judecători. „Luați acum dublu și radeți-l pe adversarul meu. Ei iau banii și i-l rad pe adversar. Ziarele află și urlă acum. „Bravo" ! Și avocățelul devine celebru. Grozav lucru, băieți, Justiția.

— Ia spune-ne, mă Aristos, cum se numea filozoful acela care umbla ziua, în amiaza mare, cu felinarul și căuta un om ?

— Despre colegul meu, Diogene, vorbești ? Norocos om. În timpurile alea viața era o joacă. Înjurai un rege, de exemplu pe Alexandru. Iar el îți cerea pe deasupra și iertare. Acum îl bag în mă-sa pe un caporal și te așază la zid pentru ultraj la adresa patriei. Și cu prilejul ăsta, aflăm și noi cum arată patria. Pînă acum o vedeam ca pe o fată frumoasă, cu aripi, îmbrăcată în alb. Acum am descoperit că e un... caporal. Dar hai să ne întoarcem la Diogene. Bun coleg... dar cam mărunțel. Știți, mă, de ce căuta un om ? Fiindcă nu era om nici el. Să fi fost, ar fi văzut cum arată un om și nu l-ar mai fi căutat. Ghinionul lui a fost că în vremurile acelea nu existau oglinzi. Apoi... ca să fim sinceri, era și puțin cam ușuratec. Om ? Noi, mă Diogene, îl căutăm cu reflectoarele și nu-l găsim și era să-l găsești tu cu felinarul tău urduros ? Păcat de picioarele tale goale ! Mergem acum mai departe. Unde am rămas ? A... la țigară. Gheorghis, dă-mi una cu binișorul, că altfel ți-o iau cu forța.

— Mă... stricatule... dacă aveam țigară mă jucam cu cuțitul ?

— Iată o vorbă înțeleaptă.

— Am eu una... i-am zis.

— Bravo. Francezul spune : „Lasă-te de fumat, dar continuă să cumperi țigări". Ospitalier popor. Dar tu, Gheorghis, nu ești francez, ci prevezan și ai să-mi dai una.

— Mută-ți gîndul. Am s-o fumez chiar eu.

— Păcat... ți-am servit și ultima mea vorbă franțuzească.

— Atît de puţine ştii ?

— Desigur. De asta am fost nevoit să fac şi pe interpretul.

— Haida... de !

— Cînd ajungi la ananghie, prietene, faci orice. Şi eu ajunsesem la ananghie. Asta mi s-a întîmplat în timpul primului război mondial. Eram în satul Melenico, la poalele muntelui Beleş... Soldăţel voluntar. Într-o zi m-a bătut mămica că m-am pişat pe mine şi eu, ca să mă răzbun, m-am dus de m-am înrolat voluntar. Pe vremurile acelea, limba franceză era atît de săracă încît abia ajungea pentru francezi, de unde să mai rămînă şi pentru noi ? Aveam un colonel — oţet nu alta ! Arţăgos... un sfredel cu picioarele pline de nervi. Dacă nu dădea cu copita de cîteva ori pe zi, se îmbolnăvea, nu alta. V-am mai spus-o : grozav băiat... şi bombardier de prima clasă. Se băşea de credea gornistul că a început duelul artileriei şi suna „alarma". Dacă vrei să aflaţi, băieţi, el e vinovat că eu nu am mustăţi. Ţinea la înjurătură ca la „bună ziua". „Kivelooos !" — striga, „Prezent" ! — răspundeam eu de pe dealul celălalt. Trebuie să vă spun că umblam după cartuşe din care meşteream brichete, glastre, degetare, tuburi pentru ruj de buze etc. Ziceam că atunci cînd mă eliberez le dăruiesc uneia pentru o porţie de carne vie. Cum ajungeam la colonel, mai întîi mă întîmpinau picioarele lui. Avea nişte labe, mă băieţi... parcă şi acum îi mai simt încă tocurile pe fund. Apoi începea cu „Te Deum-ul" — „Bă javră... bă neam de ţigan... bă păduche..." şi felurite alte laude. Şi încheia întotdeauna cu următoarea frază : „Pişa-m-aş pe mustăţile tale" ! Mustăţile mele, aflate încă în ou, l-au auzit, s-au temut să nu se pişe pe ele şi n-au mai încolţit. Nu mă vedeţi ? Barba de ce mi-a crescut ? Pentru că nu mi-a ameninţat-o niciodată. Dar să lăsăm toate astea. Mi-au spus cîţiva că dacă trăiam pe vremea cînd aveau trecere măscăricii şi bufonii m-aş fi umplut de glorie şi de bani. Azi nu faci nici două parale. Măscărici — pe toate drumurile. De asta am fost nevoit să mă fac înţelept. Scîrboasă lume ! Dar să mergem mai departe. După cum v-am mai spus, ca să nu-mi fac patria de rîs, m-am făcut interpret de limbă franceză.

— Şi cum s-a întîmplat asta, mă Aristos ? O tot freci într-una, dar, de spus, nu spui nimic.

— Mi-e ruşine. Numai că ruşinea e ca o fată, care de prea multă timiditate a rămas în raft. Deci... după cum v-am spus, muntele era împînzit de armată. Războiul ăsta însă era foarte caraghios. În faţa poziţiei noastre era „inamicul". Adică nişte soldăţei care se distrau cu noi. Cum ne vedeau că luăm „micul dejun", începeau să tragă aiurea, cu artileria grea. Îi auzea artileria noastră, se înfuria şi trăgea şi ea ca la nuntă. Seara, ca să nu ni se urască, ne distram cu artificii. Neuitate timpuri... Într-o zi, cum să vă spun, văd nişte lungani ciudaţi şi printre ei pe colonelul nostru, care se dădea de ceasul morţii. În clipa aia mă zăreşte pe mine. „Kiveloos ! urlă, ia fă-te-n-coa, bă vită încălţată ! Vino-ncoa, mă jugănitule !... Nu ştii tu vreun dragoman să-mi scuture cîteva vorbe franţuzeşti ?" „Ştiu" !... i-am spus. „Unde-i !" „A căzut pentru patrie de pe o stîncă, fugărind un iepure." Mi-a stropit din nou mustăţile şi mi-a ordonat să mă fac năpristan interpret. Ce era să fac, mă băieţi, te joci cu deciuplina militară ? Vrînd, nevrînd m-am făcut şi interpret.

— Şi, ai scos-o la capăt ?

— Strună ! Ştiţi ce-am descoperit, că toate limbile sînt la fel. Par igzamplu : poarta ei o numesc *la porte*, pantalon — „pantaloni". Numai divizia o numesc puţin mai altfel.

— Cum adică ?

— *Quatre division.* Într-o jumătate de oră am ieşit la mal. Colonelul m-a luat de guler : „Kivelos, mi-a spus, bagă de seamă să nu faci vreo greşeală că te împuşc !" Ce era să fac ? Ca să nu mă împuşte, am fost nevoit să învăţ în cîteva clipe franţuzeşte. „Ce să le spun ?" l-am întrebat pe colonel. „Spune-le că focurile inamicului seceră toată valea şi de aceea să treacă prin Krivolac, care este încă ocupat de aliaţi. Hai spune-le !" Mă întorc şi-l prind pe francez de mînecă : „Kapiten... îi zic. Ascultă aici, *quatre division* bum... bum... gic... gic... margarit"... Francezul şi-a holbat ochii atît de tare încît îmi venea să-i scot cu furculiţa. „*No comprend*"... mi-a zis. Mă întorc spre colonel, „Domnule colonel... îi zic. Nu vor să ne înţeleagă". S-a întunecat băiatul. „Repetă-i încă o dată, mă boule ! Nu cumva ai făcut vreo greşeală ?" „Eu ? îi spun. Uite. Le-o repet : „Ascultă aici, kapiten. *Quatre division.* Krivolac bum... bum... gic... gic... margarit." Francezul tot pe-a lui.

— „Gic... gic..." ăla, poți să-mi explici de ce-l tot spuneai ?

— Ce, ești prost ?... ca să înțeleagă că pe acolo unde-i trimiteam nu există fuste. Mă întorc din nou spre colonel. „Domnule colonel... basta. Nu vor cu nici un preț să ne înțeleagă." Spre ghinionul meu, în clipa aceea trece pe acolo căpitanul meu. „Mă Gherakas, îi zise colonelul. Nu cumva știi tu ceva franțuzească ?" — „Ba da"... face el. „Aoleu !"... m-am fript, am zis în sinea mea și am dat s-o șterg. Dar colonelul m-a apucat de guler. „Vino-ncoa, bă otreapă... îmi zice... ce le-ai spus oamenilor ăstora de s-au înfuriat ?" (Acum să te văd, Aristos... îmi zic... pe unde scoți cămașa.) „Eu, le-am spus exact același lucru pe care l-a spus și don căpitan." „Și atunci de ce n-au înțeles ?" „Ba au înțeles prea bine dar nu mi-au dat importanță, fiindcă sînt un biet soldat prost. Dar cînd au văzut un ofițer, au luat poziție de sluj." Așa i-am spus.

— Și... ai scăpat ?

— Da... cu vreo duzină de copite. Grea mai e franceza, mă băieți !

— Și în Alexandria cum te-ai descurcat ?

— Tot cu franceza. Dar acolo nu te bate nimeni. Sînt „biskin"... mesie... le spuneam... povr, calic, adică... „Bon... bon", îmi răspundeau și-mi dădeau pace. La New-York, însă, mi-a fost tare greu.

— Cum ? Ai fost și pe acolo ?

— Îmi pare rău... da' ce credeați, că sînt vreun haivan de la țară ? Am fost. Da, domnilor, am fost.

— Cu ce te-ai dus ?

— Cu un vapor... stai... îmi stă numele lui pe limbă. Mă Tanasis, cum se numește boala aia, care înlemnește omul și-l face de rîde mereu, arătîndu-și fasolele... grozavă moarte ! Mori rînjind.

— Tetanos, vrei să spui ?

— Bravo ! Așa se numea vaporul cu care am călătorit : „Tetanos".

— Dacă o mai iei razna, îți opresc țigările... i-am zis eu.

— Au trecut mulți ani de-atunci. I-am uitat numele.

— Nu despre „Titanic" vorbești ?

— Ești foc de deștept, nu alta !

— Păi ăla s-a scufundat !

— Serios ? Şi atunci eu cum am rămas viu ?

— Asta tu ştii.

— Mă rog... O dată ce vorbesc, înseamnă că sînt viu. Este ?

— Atunci dă-i bătaie !

— Într-o zi, cum vă spuneam, am nimerit pe o stradă care se numea „Cinci bulevarde" : *Five Avenue*. Şi aflu că peste puţin o să treacă regele. M-am bucurat, fiindcă nu mai văzusem de mult un rege... Opresc pe unul cu o caschetă pe care erau desenate o periuţă şi un rînd de dinţi. „Don doctor, iertăciune, gut mori..." Omul m-a privit chiorîş, aşa cum priveşte motanul peştele din acvariu. M-am aprins. Dar am dat frîu liber supărării. „Să-mi fie cu pardon, i-am zis din nou, vreau să aflu pe unde o să treacă regele. Şi asta, fiindcă am fost şi eu odinioară rege. Pricepi ?" „Pe «Cinci bulevarde»"... mi-a răspuns. „Mulţumesc, am înţeles, dar... pe care din cinci ?" A rămas puţin pe gînduri, şi mi-a răspuns serios : „Pe cinci". „Deodată ?" l-am întrebat. „Cum «deodată» ?" „Pe toate cinci o dată o să treacă, bă nasolule !" Omul a guiţat : „Ce «cinci deodată», bă Stupi !... (Stupi — înseamnă tîmpit.) Ce-i tot dai cu «deodată» şi «deodată» ? Poate un om să umble pe cinci străzi deodată" ? „Nu..." i-am răspuns. „Hokey" mi-a răspuns şi el. (Hokey — în limba lor înseamnă „eşti grozav".) „Stai acum, bă Jim, dacă am căzut de acord, să încercăm să ne înţelegem. Dacă un om nu poate să treacă pe cinci străzi deodată, înseamnă că o să treacă numai pe una, nu-i aşa ?" „Hokey" ! îmi spuse din nou. „Ten-kiu" i-am zis (ten-kiu — înseamnă eşti băiat de treabă). „Şi dacă o să treacă numai pe unul din cinci, pe care o să treacă ?" M-a privit blînd. Atît de blînd încît m-a dezarmat. „Pe cele cinci" — mi-a zis. Atunci n-am mai putut să rabd. L-am prins de guler. „Bă nemernicule. Ai de gînd să vorbeşti ca oamenii, sau îţi bag pe gît pălăria asta cu periuţa ?" Amicul a început să ţipe. Dar avea o voce, băieţi, ca o sirenă de fabrică. Într-o clipă au sărit pe mine patru vlăjgani cu uniforme albastre, mi-au răsucit mîinile la spate, m-au dus la poliţie şi, cît ai zice peşte m-au aruncat într-un beci. Fain beci. Mirosea a gumă de mestecat, a ceapă... a banane... şi a urină. Sus, lui Jim îi luau declaraţie. „Mă, mi-am zis, ce-ar fi să le spună că puneam la cale un atentat împotriva regelui ? Sînt pierdut."

Deodată, Gheorghis, care de cîtva timp abia mai răbda, îi tăie vorba :

— Mai taci, mă, dracului ! îi zise. Ce, vrei să ne îmbeţi cu apă rece ? Mai ştim şi noi cîte ceva... ne mai aruncăm şi noi din cînd în cînd ochii prin ziare. I-auzi-l ! Rege !... Te ascult şi fierb. Bă omule... America are rege ? Spuneţi şi voi mă, băieţi...

— Aristos, spunem şi noi de data asta ai dat în gropi. În America, ioc rege.

Aristos îi privi pe toţi cu un ifos sarcastic.

— Ca să vedeţi ce viţei sînteţi... Habar n-aveţi de enciclopedie.

— Aristos... pe mine mă cunoşti... spun şi eu, sînt unul din admiratorii tăi, dar de data asta ai greşit.

Mă privi întîi uimit, pe urmă batjocoritor.

— Ai dreptate. Am greşit.

— Ei vezi ? sărirăm cu toţii.

— Gura ! Rege... am zis ? Ei, bine, am greşit.

— Aşa, vezi !

— Recunosc. Am greşit. America n-are numai un rege. Trebuia să zic „regi". Pentru că are duzini întregi. De exemplu : regele petrolului, regele coca-colei, regele nopţii etc... etc... Aţi amuţit, bă ? Să vă fie de bine. Şi acum, că s-au liniştit spiritele, merg mai departe. Într-o zi, după cum vă spuneam, aşa cum zăceam tolănit în beci, intră patru domni, dar ce domni ! Pălării negre... haine negre... arome... „Mister Aristot Kimbal ?" mă întrebă. „Ies" — le răspund ies — înseamnă aveţi dreptate). Imediat feţele lor s-au luminat. „Kom" — îmi spun. Şi mă apucă de braţ şi mă urcă scările ca pe un vas japonez. Apoi mă vîră într-o limuzină neagră „Candila" mi se pare, sau cam aşa ceva. În sfîrşit, o limuzină care strălucea ca o oglindă. Am înţeles că era limuzina în care trebuia să treacă regele pe care l-aş fi omorît eu. Limuzina zbura. Ba nu... aluneca pe săpun. Nu v-am spus ? Acolo ung şoselele cu săpun, ca să alunece maşinile şi să se distrugă.

— Iar ne torni gogoşi !...

— Dacă nu le-ar distruge, cum ar mai trăi sărmanii fabricanţi ? Şi cel mai important e să nu rămînă muncitorii şomeri... Aţi înţeles ? Tot la ei s-au gîndit.

— Rahat cu mac !

— Mulţumesc. Nu servesc. Mai departe. Limuzina, după cum vă ziceam, aluneca sub nenorocitul de cer al Americii.

— De ce-i zici „nenorocit ?"

— Cum ?... nu ştiţi ? Fiindcă are... rîie. Da. Îl omoară mîncărimea şi de asta newyorkezii construesc nişte blocuri înalte cu unghii în vîrf ca să-l scarpine. Şi de aia le-au şi numit „zgîrie nori".

— Hai... hai... gura ! De asta, bă, le numesc „zgîrie nori", fiindcă scarpină cerul ?

— Da' tu de ce crezi ? Că-l mîngîie ? Atunci le-ar fi numit „mîngîie nori". Şi mai încetaţi cu întreruperile. Merg mai departe. Limuzina, după cum vă ziceam, aluneca ca pe tobogan. Lăsăm cîteva străzi în urma noastră, apoi nişte fabrici, şi ieşim... din New-York. Ăştia — mi-am zis — mă duc să mă arunce la gunoi. Am început să mă neliniştesc. Dar tocmai atunci, a apărut în faţa noastră un castel. Minunată clădire. Cum am ajuns, ne-a văzut poarta, şi s-a deschis singură. În aceeaşi clipă au alergat în întîmpinarea noastră cu zîmbete şi gîrbace nişte baby şasii cu mîini păroase. Maşina a plecat. Alţi doi zdrahoni m-au apucat de mîneci. Numai că nu m-au dus pe braţe, zău aşa. Trecem un culoar... intrăm într-o cămăruţă care suia şi cobora... ieşim.. trecem prin alt culoar şi, în sfîrşit, ne oprim în faţa unei uşi, care — minune ! — se deschide şi ea singură. „Pliz", mi-au spus (pliz — înseamnă intră) „Ten-kiu", le-am spus şi am intrat. Ce lux mai era şi acolo, mă băieţi ! Ce curăţenie ! Imediat mediul mi-a deschis pofta. „Mi-e foame !" — a strigat burta. Cum dracu de-au auzit-o ? În aceeaşi clipă s-a deschis uşa, a intrat unu îmbrăcat în alb din cap pînă-n picioare, şi a oprit în faţa mea o masă pe rotile, pe care se aflau tot felul de bunătăţi regeşti. Se vede, m-am gîndit, eu, că mi-a trimis regele cina lui, pentru că nu l-am omorît. „De ce atîta grijă pentru mine, mister ?... îl întreb mişcat pe cel în alb. Ce bine v-a făcut un grec sărac ?" — „Noi, mi-a zis, mister — noi nu lăsăm pe nimeni să moară flămînd." Binecuvîntată fie America ! În Europa şi mai ales în Africa — unde am fost puţină vreme rege — jumătate din populaţie moare de foame". — „De ce, mi-a zis mister mirat, jumătate din populaţie e acolo condamnată la moarte ?" Atunci mi-a venit mie rîndul să mă mir. „De ce, îi zic, aici numai pe condamnaţi îi

îngrijiți așa ?" — „Păi"... mi-a răspuns — „Și atunci... de ce m-ați băgat și pe mine printre ei ?" Mister a rîs acum cu cel mai dulce zîmbet posibil. „Pentru că și dumneavoastră sînteți condamnat la moarte." Mi s-a oprit mîncarea în gît. „Bine, mă mister, zic. Dar ai putea să-mi spui ce-am făcut ?" „Ai vrut să omori un rege", îmi răspunde. „Aveți dovezi, că l-aș fi omorît ?" zic eu. Și atunci ce crezi că-mi răspunde deșteptul ? „Da' tu ai dovezi să ne prezinți că... nu l-ai fi omorît ?" Aici m-a înfundat. „Și... a... a... acum ce-o să-mi faceți ?" m-am bîlbîit. „Eu ? m-a întrebat dulce. Eu nimic. Tot ce trebuie făcut va face mîine, în zori, călăul. Și puteți să vă alegeți singur moartea"... „Așa ? Există, va să zică, mai multe morți ?" — „Destule — zice el. Alegi pe care o vrei : cancer, tuberculoză galopantă, bătrînețe fulgerătoare... sau, dacă doriți... puteți să alegeți scaunul electric... spînzurătoarea... răstignit pe cruce." „Stop ! i-am zis. Aleg crucea... dar... albaleză. Știu eu ce spun." — „*Am sori*... mi-a zis. Noi folosim numai produsele americane." — „Și cînd o să aibă loc execuția ?" l-am întrebat. „Tu mora mori". (Adică „mîine dimineață".)

— Și pe urmă ? l-am întrebat cu toții.

— Am așteptat să mă trezească călăul pentru execuție. Dar m-a trezit răgetul de măgar al lui Gheorghis. „Cine-i la rînd astăzi, la lapte ?" Și acum, legănați-mă, că vreau să dorm. Gata cu poveștile.

— De ce ? Hai, mă Aristos. Nu fi nasol.

— Ce să vă fac, mă băieți ? Am multe obligații... Mai sînt și alte corturi întunecate. Și acum, somn ușor. Noapte bună și dracul să le îndrepte, că Dumnezeu le-a strîmbat. Amin.

Și cimpoiul lui polifonic a început a se tîngui ca sirena unui vaporaș cerînd ajutor în vîltoarea furtunii.

Capitolul x

Douăzeci şi şase noiembrie. Faza a treia, stranie. Nici rafale... nici tropăieli... nici goarne... nimic. Simplu şi pe neaşteptate au început să citească la megafoane o listă de o mie de nume. Cînd a terminat, crainicul a adăugat : „Cei care şi-au auzit numele se vor afla la orele zece la locul adunării, unde va sosi imediat garda şi-i va lua în primire. Salutare."

Ce suflu de omenie ! Am auzit bine oare ? A spus într-adevăr la sfîrşit „salutare" ? Bine că nu ne-a cerut şi iertare.

— Mă băieţi, spuse Rumeliotis, m-au strigat şi pe mine sau mi s-a părut ?

Nu i se păruse. Fusese strigat. Dar vocea crainicului era atît de blîndă, încît am uitat şi unde trăim. Am auzit însă cu toţii bine numele lui Aristos şi ne-am întristat.

— Ei, ce staţi şi beliţi ochii la mine ? Strîngeţi decorul. Spectacolul s-a terminat. Mă retrag. Am o undiţă, am s-o arunc, poate că prinde.

S-a ridicat. Dintr-o cutie a scos nişte cartoane şi şi le-a pus pe sub haină, în loc de cămaşă.

— Ce faci acolo, mă reptilă ? l-a întrebat Gheorghis.

— Nu ţi-am zis ? Am o undiţă. Cînd au să-mi tragă primele ciomege, au să se mire. „Ce-i asta, bă" ?, au să mă întrebe. „Mecanism ortopedic", am să le răspund eu.

— Şi ei au s-o înghită ?

— Aş !

— Atunci de ce o mai faci ?

— Ca să le arăt ce om de nimic sînt.

Tăcut, fără panică, își pregătea lucrurile și Rumeliotis. La început și-a pus toți trei pantalonii... apoi s-a răzgîndit... i-a înjurat, i-a scos și a rămas numai cu unul.

— Nu-ți plac, văd, șmecheriile... i-a spus Gheorghis.

— De ce, mă... e șmecherie, dacă vrei să nu te paradească ?

— Dar ce?... Bat ?

— Bat... spuse Aristos. Dar nu în dușmănie... sărmanii băieți. Bat de încercare. Vor să vadă cît rezişti ca să știe cîte să-ți tragă. Da' mai departe nu merg. Se opresc acolo, la limita de încercare. Dai ortul popii înainte de a intra în „programul" propriu-zis. De-aia crapă de necaz, săracii. Hai ești gata, bă prăpăditule ? se întrebă pe sine însuși, ridicînd cutiile de carton. Băieți, nu-mi iau rămas bun de la voi, mai departe o să ne povestim la o cafeluță, pe lumea cealaltă. Hai... făcu el dulce către Rumeliotis.

— Hai... răspunse prietenos acesta. Mergem și ce ne-o da, al nostru rămîne. Este, mă Aristos ?

— De acord cu precedentul. Înainte, marș !

Au plecat... O pereche cam nepotrivită... doi saltimbanci care ies în arenă să facă ultimul „salt mortal".

În timp ce se îndepărtau, Aristos s-a mai întors o dată și i-a spus lui Tanasis :

— Auzi, Tanasis ? Dacă mă caută cineva... nu sînt aici.

Și totuși „era"... După ce s-a îndepărtat coloana și a început praful a se așeza în urma ei, s-a ivit o siluetă strîmbă, care urca spre cușca a cincea.

Gheorghis și-a dus mîna streașină la ochi.

— Mă aceștia... zise, plugul ăla fără boi, care urcă acolo, nu e Diogene ?

Ne-am uitat și noi într-acolo.

— El e, am spus. Păcat. S-au stricat călăii.

Aristos se apropia, ca o corabie care tocmai a scăpat din naufragiu. Îi facem noi semn cu mîinile, nimic. Îi mai facem o dată, tot nimic.

— Cine e mireasa asta scoasă din puț ? întrebă Gheorghis. Zău că e Aristos. Ia uitați-vă la el. S-ar zice că-i pare rău că a scăpat.

Cum de uitasem ? Azi l-au strigat și pe Lascaris. Am respirat ușurat. Cred că el mai mult decît mine. Sărmanul om !

I-au dat să conducă o corabie în mijlocul furtunii şi au uitat să-i dea şi busola. Au uitat, oare, sau nu le-a dat prin cap ? Dar să nu mai cercetăm atît. Poate că suferă şi ei acum. Pe insula asta pînă şi călăii suferă. Mă gîndeam la ziua cînd se vor trezi băieţii ăştia. Ce vor face în clipa cînd le vor tăia „priza" ? Şi cine va stăpîni toate aceste forţe dezlănţuite ? Mai bine să nu fie nimeni aici ca să vadă.

În sfîrşit, Aristos a ajuns. Arăta ca un general biruit în luptă. Cine era acest Aristos ? Ce era oare în capul lui ?... şi care îi era soarta ? Pentru moment se vedea. Era „produsul clipei". În alte împrejurări — cine ştie ? — poate că ar fi purtat altă „mască", sau poate ar fi umblat chiar cu faţa neacoperită. Degeaba mă străduiam să-l înţeleg. Era impenetrabil. În ultima vreme, mă cam încurcase. Cît de diferit era Moş Thimios... cît de limpezi erau Gheorghis... Sotiris... Celios... Tanasis... Cred că pe ei orice retuş i-ar strica. Oameni dintr-o bucată... diamante şlefuite chiar de natură. Am uitat să pomenesc că megafoanele l-au strigat şi pe domnul Cartalimidis. Omuleţul acela mărunt şi blînd, a cărei fiinţă era ea însăşi o predică vie. Ca o lecţie simplă, poate cam de modă veche, sau ca un simbol... Simbolul unei epoci de demult dispărute împreună cu oamenii ei. O urmă menită să ne redea ultimele ecouri.

Iată-l însă pe Diogene. A sosit şi a ancorat.

— Cum a mers, mă Aristos, cu „mecanismul ortopedic" ? l-am întrebat.

— N-a prins. Dar le-am servit altă gogoaşă.

— Şi au înghiţit-o ?

— Pe nerăsuflate. Ei au mîncat-o şi mie mi-a căzut greu.

— Cum adică ?

— Bine. Cînd am văzut coloana dispărînd pe după deal, mi-am zis : „Mă Aristos... ce-ai făcut, mă laşule ? De ce ţi-ai schimbat rîndul ? Pînă la urmă tot ai să crăpi, şi atunci de ce să nu crăpi la timp ?" Pe onoarea mea... Îi invidiam pe cei care plecau. Gata, ăştia au scăpat. Au să-şi ia porţia... au să le frîngă oasele... S-au aranjat. Vii sau morţi, scapă de pirostrii.

— Ce-ai, mă ? făcu Gheorghis. Ţi s-au înecat corăbiile cu pisici ? Ce tot bălmăjeşti acolo ? Vrei să spui că-ţi pare rău că ai să mai trăieşti încă vreo două zile ?

— Nu... dar ce-o să zică băieţii pe care i-am lăsat singuri ?

— Nimic. Nici n-o să se gîndească la tine. Ţi-o dau în scris. Vorbăria e bună cînd aştepţi în gară. Acum trenul lor a plecat. Mai avem nevoie de ea numai noi ăştia care mai stăm încă pe peron.

— Aferim. Nu vrei să-ţi împrumut mutra mea ? Cred că ţi-ar sta bine. Îţi doresc mai mult succes. Eu îmi dau demisia. Am dat faliment ca filozof ambulant.

— Nu ne spui o dată ce s-a întîmplat ?

— A, vrei să afli cum am scăpat ? Ce să vă spun, mă băieţi, m-am îndrăgostit de brutărie. M-aţi văzut ce liniştit şi nepăsător am plecat dimineaţă. Dar cum am zărit cuptorul, mi s-a urcat la cap mireasma pîinii. „Ţin'-te bine, Aristos, mi-am zis... „ţin'-te bine să nu cazi". Şi atunci, fraţilor, m-am decis să nu mai plec. Mă duc, aşadar, la şeful coloanei : „Kivelos", îi zic. „Şi ce-mi spui mie ?" mi-a zis. „Dar cui să-i spun, domnule căpitan, mie ?" — „Marş în rînd !..." răcneşte. „Eu intru, zic... dar pîinile cine o să le mai scoată, dacă îl luaţi pe brutarul şef ?" „Aşa ? face el neliniştit. Şi unde e şeful ăla ?" „Am onoarea să mă prezint ! Kivelos Aristos, fiul lui Haidemenos (Mîngîiatul) şi al Doxasti (Glorioasa) din Saidona — Lacedemonia." — „Pe looc, stai !" şi fluieră spre brutarii care aşteptau acolo cu şorţurile lor albe. „E adevărat ce spune javra asta ?" „Adevărat", dădură ei din cap. „Ieşi din rînd ! Şi... fii atent la mine, să nu mai văd pîine arsă. De la un timp mereu o ardeţi. La o parte, marş, că pornim." Ei... acest „la o parte", băieţi, m-a fript. „Dă-te-ncolo, adică, nu eşti bun de nimic. Tunde-o ! Cum să rabzi una ca asta ? Eu nu pot. Hai, acum întorceţi-vă să mă schimb.

— Nu mai spune... spuse Gheorghis. Ce, eşti fată-mare ?

— Dimpotrivă. Fata mare zice „întoarce-te", ca să te întorci să vezi ce trebuie. Şi eu zic „întoarce-te", ca să nu vezi ce nu trebuie. Spre binele tău o fac. Ce, vrei să vezi schelete, înainte de a ajunge pe lumea cealaltă ?

— Şi lumea asta, în halul în care au adus-o, nu e lumea cealaltă ?

— Nu. În lumea cealaltă există desigur iad, dar există şi paradis. Pe cînd aici nu există decît iad. Întorceţi-vă. Striptis-ul s-a terminat. Mîine începe, tot cu încetişorul, ju-

puiala. Asta mîine însă. Aşa că, astăzi, sînt de părere să-i tragem un chef. A mai rămas ceva apă de mare, mă Tanasis ?

— A mai rămas.

Aristos a luat puţină apă, s-a spălat pe ochi, a făcut gargară şi a dat să plece.

— Încotro ? îl întrebă Gheorghis.

— La catedra mea. Nu v-am spus ? Sînt brutar-şef. Nu mă credeţi ? Dacă a crezut-o pînă şi căpitanul ! Păcat numai că a plecat şi domnul Xideas cu coloana. Nu-l cunoaşteţi ?

— De unde ?

— Dar unde trăiţi ? Xideas este consăteanul meu. Profesor de felul lui. Profesor de prostologie... Mi-era dator cinci drahme. Dacă plecam şi eu cu el, mi le dădea, aşa — le-am pierdut.

A plecat. Umbla ca năuc. De cînd se întorsese, parcă îi lipsea ceva. Nu Xideas cu drahmele lui. Asta era o născocire. Tristeţea lui avea alte rădăcini. Şi nici nu era propriu-zis tristeţe. Era ceva ca o nedumerire... un doliu.

— Ai aflat că l-au luat pe Moş Thimios ? m-a întrebat Gheorghis, după ce s-a îndepărtat Aristos.

— Nu. N-am ştiut.

— Păi, de !... Din atîta noian de nume, pe care să-l ţii minte mai întîi ? Dar de „Pesmet" ai auzit, nu ?

— De domnul Cartalimidis ?

— Pe ăsta îl doboară furtuna. Şi aşa mai era doar o epavă. Şi aşa nu era un zmeu. L-a apucat şi exilul... l-a chinuit... i-a rămas doar sufletul. Copacul s-a uscat, dar frunza i-a rămas verde. Doamne... ce îndărătnice mai sînt şi lemnele astea uscate ! Odată, de mult, pe nu ştiu ce coclauri, era cît p-aci să murim de foame. Eram disperaţi. Ne aflam blocaţi, Hitler ne luase grîul şi ne lăsase numai tărîţa. Pînă la urmă ne-a luat-o şi pe aia. Printre noi era un năpîrstoc, unul Kirkiris. Toţi credeam că el o să dea cel dintîi în primire. Era doar o schelă. Zidurile lipseau. Nişte oscioare subţiri, cu două mărgele, ca să nu-l deoache. Ei, prietene, năpîrstocul ăsta ne-a fost mîntuirea. Noi am căzut la pămînt încă din primele zile şi aşteptam să murim. El, însă, colinda pe ogoare, ne aducea melci... broaşte ţestoase... ierburi şi ne hrănea.

— Bag de seamă, Gheorghis, i-am zis, că ai început să vorbeşti ca Aristos.

— Nici chiar aşa... el e profesor. Dar... ce văd ? Soldăţelul... Poştaşul nostru, mă. A luat iar corturile la rînd. Crezi că ne aduce ceva mandate ?

— Aştepţi vreunul ?

— În ultimul timp n-am mai primit nimic.

— Adică de cînd ?

— Din primul război mondial, cînd a murit mama. Dar ce poţi să ştii ? Poate că eu habar n-am că s-a îndrăgostit vreo nebună de mine. Nu vrei să-mi spui pe unde-ţi hoinăresc gîndurile ?

— Mă întreb, ce poate să ne aducă poştaşul.

— Asta te roade ? Poate că ne aduce nişte invitaţii la o nuntă.... Sau la onomastica prinţesei. Ori ce-o fi, e bine venit.

Între timp, a sosit poştaşul şi discuţia s-a întrerupt. Era acelaşi, tot Nikos Filios. Numai geanta lui era mult mai umflată de data asta.

— Cîţi sînteţi aici ? întrebă brusc.

Nici „bună ziua", nici du-te dracului. Nimeni n-a mişcat.

— Care e capacitatea cortului vostru ? Vreau să zic... cîţi inşi locuiţi aici ?

— Aştia pe care-i vezi, plus unu.

— Şi unde e acest „unu" ?

— E inginer-şef la brutărie.

— Mă rog. Să zicem cinci plus unu. Luaţi... a scos din geantă şase cartoane galbene şi ne-a dat la amîndoi.

— Ce-s astea ? Plasturi pentru reumatism ? Bravo !

— Sînt cărţi poştale.

— Şi ce să facem cu ele ?

— Să scrieţi acasă că sînteţi sănătoşi, sau ce fain o duceţi.

— Nu-i bine... zise Gheorghis. Iar faceţi treaba pe jumătate. Aşa se trimit cărţile poştale, goale ? Trebuia să le puneţi şi nişte vederi din Macronisos şi atunci ar fi fost de prisos să mai scriem ce „fain o ducem". Ar fi văzut singuri şi ar fi înţeles.

— Tu eşti ăla care ai scăpat din perdaf ?

— Da. Mi-e scîrbă de avansuri. Vreau lichidarea, şi gata.

— Îmi pare rău.

— Nu faci bine. Noi pentru binele vostru luptăm. Să nu rămîneţi şomeri.

— El nu e dintre cei care bat, am intervenit eu.

— Ştiu, răspunse Gheorghis. E dintre cei care privesc cum bat alţii. E tot aia.

— Nu-i „tot aia" ! Omul e un spectator martir. Şi îţi urez să nu devii niciodată asemenea spectator.

Gheorghis mă privea cu ochii mijiţi. Era nedumerit.

— Iartă-mă... îi spuse deodată lui Nikos. N-am fost niciodată soldat. Stagiul mi l-am făcut pe insule. Nu ştiu ce înseamnă să fii soldat. Dă-ne, totuşi, cărţile alea poştale. De trimis însă n-o să le trimitem. Că doar n-o să-i scoatem pe ciomăgari îngeraşi ! Dar pe tine nu vreau să te băgăm la apă.

L-am luat pe poştaş şi am ieşit afară.

— Vezi stînca aia ? i-am zis. E acolo o mică peşteră. Stai şi aşteaptă-mă. Nu e bine să fim văzuţi împreună.

M-am întors în cort.

— Gheorghis, i-am zis. Te-ai legat de un amărît de soldat.

— Mi-am dat seama prea tîrziu. Iartă-mă.

Am rămas atît cît să ajungă Nikos la peşteră. Pe urmă m-am dus şi eu acolo. Şi m-am trezit în faţa unei scene nemaipomenite. Soldatul plîngea. Umerii îi săltau... de parcă îl zguduiau frigurile.

— Nikos ! i-am zis. Vocea mi-era severă la început, pe urmă s-a domolit.

— Nu mai pot ! a izbucnit el. Sau mă împuşc, sau înnebunesc. Aţi văzut ce corturi au ridicat pe platoul V-ETO-ului ? Nişte balamucuri toate. Pînă la urmă o să înnebunim toţi... toţi.

— Dar ce le fac ?

A dat din cap.

— Aţi văzut Ben Hur ? Aţi citit *Quo vadis ? Spartakus ? Cavalorii teutoni ?* Cred că nu era mai groaznic, mai întîi — pentru că spectacolele acelea aveau loc ziua.

— Şi ce, aici au loc noaptea ?

— Da. Ziua, de bine de rău, mai suporţi programul... E mai normal — dacă poate fi numit normal un program

care sfîrtecă omul în bucăţi. Ziua au înnebunit puţini. Noaptea însă... vă spuneam de „lupta cu fiarele în arenă". Da. Să nu vă miraţi. Acelea erau mai suportabile. Vedeai omul predîndu-se fiarelor. Ştiai de mic, că fiara sfîşie. Fiara e sălbatică, nu se poate sălbătici mai mult. Aici vezi sălbăticindu-se omul. Ei bine, omul sălbăticit nu seamănă de loc cu fiara. O depăşeşte cu mult. Fiarei îi e foame. Nu urăşte. Fiara se hrăneşte, nu înnebuneşte. Un singur lucru pot să vă spun, că dacă i-ar vedea pe călăi în clipa cînd se aruncă peste semenii lor, fiarele s-ar speria şi ar lua-o la goană. Vă repet. N-o să rezistăm. N-o să reziste nimeni.

— Nikolakis... i-am zis cu vocea tulburată (sînt sigur că mi-am schimbat şi culoarea), ia spune-mi, au căzut toţi... toţi ? N-a rezistat nici unul ?

— Poate, cîţiva, dar eu mă tem de un singur lucru. Nu cumva îi lasă chiar ei pe cîţiva să „reziste" ?

— Cum adică „îi lasă" ?

— Un plan diabolic. Ei pretind că nu s-a frînt nimeni pe Macronisos de teamă sau din pricina violenţei, ci că au meditat şi şi-au revizuit concepţiile. Şi ştiu ei ce fac. Dacă s-ar frînge toţi, ar însemna că s-a exercitat asupra lor o violenţă psihologică şi fizică... Pe cînd aici, precum ştiţi... zboară heruvimii. Vor să demonstreze că toţi „pocăiţii" sînt roadele educaţiei, nu ale ciomagului lor. Că triumful de pe Macronisos e al filozofilor, nu al călăilor. Şi, dacă aşa stau lucrurile, cum au izbutit, oricît de iscuşiţi demagogi ar fi, să-i convertească pe toţi, şi mai ales pe intelectuali ? Că doar sînt aici reprezentanţi distinşi ai ştiinţei şi ai artei, pe care nu i-a convins viaţa, pe care nu i-au convins nici setea, nici foamea, nici lanţurile. Şi atunci cum să-i convingă — şi încă aşa, peste noapte — discursurile unor neciopliţi ? Toate acestea sînt întrebări fireşti care-şi cer răspunsul. De aici necesitatea excepţiilor. De vreme ce e o convingere „liber consimţită", ea trebuie să fie evidentă. Şi aşa s-a constituit „procentul care a rezistat".

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Ce am spus de la început. Cred că vor avea grijă să lase cîţiva „nefrînţi".

— Care n-o să reziste nici ei cu propriile lor forţe, ci doar fiindcă o să li se îngăduie ?

M-a privit ţintă în ochi.

— Să „reziste" cu propriile lor forțe?... Ați văzut V-ETO-ul de aproape? Sînt acolo trei feluri de oameni. Nebuni... infirmi... și umbre omenești. Așa se face că — îngroziți ei înșiși de proporțiile ce le-a luat instituția lor — li s-a făcut frică de scandal și au inițiat rapid constituirea unei a patra categorii. A celor „neînfrînți." Iertați-mă că vă vorbesc așa... Iertați-mă că nu pot să vă spun nimic bun. Dar cred că trebuia să vă spun adevărul. E singurul mijloc ca să mai salvez ceva. Ca să am dreptul mai tîrziu, să vă respect. Am vorbit și cu ceilalți prieteni de pe V-ETO — și cu cei doi ofițeri care vă simpatizează și am hotărît cu toții că cea mai bună soluție e să vă spun adevărul.

Nu i-am mulțumit. I-am strîns numai mîna.

— Și cărțile poștale, pe care ni le-ai împărțit, ce scop urmăresc?

— Pesemne că a izbucnit afară un val de proteste. Aflînd despre nebunia copiilor lor, mamele au înnebunit și ele și au ieșit în piețe. A aflat Crucea Roșie Internațională... au aflat organizațiile dreptului omului și au ridicat glasul. Ei, bine... lor le sînt destinate cărțile poștale... „Poftiți, domnilor, — or să le spună. Nu mai urlați degeaba. Toate astea sînt calomnii! Toți cei de pe Macronisos sînt sănătoși. O scriu chiar ei cu mîna lor!" Cred, însă, că trebuie să plec.

— Nikos... i-am spus după cîteva clipe de tăcere. Îți mulțumesc pentru încrederea ta. Și acum dă-mi voie să ți-o dovedesc și eu pe a mea. În prima cușcă, acolo la marginea lagărului, e un cort sanitar, pe care-l conduc...

— Vorbiți despre domnul Cutras? Îl cunosc.

— Domnul Mițos Cutras este omul cel mai scump și cel mai credincios care mi-a rămas pe lumea asta.

— Ce să fac, spuneți-mi? Și eu îl respect. Sînt adesea trimis acolo după oxigen, după fețe și iod. De cîte ori i le cer, le împachetează încet... cu atenție... Și cum plec se așază la masă și începe să plîngă. Știe prea bine la ce folosesc.

— Uite... te rog să te duci la el și să-i încredințezi toate manuscrisele pe care le-am putut salva de furtună. Spune-i să le ascundă... să le îngroape. Unde-o putea. Să pună, însă, un semn, ca să le găsească. Pe mine știu că nu mă poate salva.

Să le salveze măcar pe ele. Vezi... cîteodată, niște hîrtii nefînsufleţite au mai mult noroc decît omul. Stai puţin să ţi le aduc.

M-am dus şi i le-am adus, învelite în niște cîrpe. Le-a luat în mînă cu evlavie.

— Mulţumesc... mi-a spus. Voiam să salvez ceva aici. Cu mine am dat greş. Acum, însă, văd că izbutesc totuşi să salvez ceva şi... cine ştie, poate că aşa o să scap şi eu de nebunie.

Capitolul XI

Faza ultimă şi finală. Un caic se apropie cu pînzele strînse. Merge cu motor. Aruncă fumul parcă s-ar juca. Să nu spună nimeni, aşadar, că aici nu există distracţii... Şi că în Infern oamenii nu se distrează. Aşa am crezut toţi şi ne-am înşelat. Ne-am gîndit — şi era foarte logic — că pînă acum nu s-a organizat niciodată o petrecere în cimitir... că doliul e o putere care le ia oamenilor graiul şi cufundă totul în tăcere. Şi iată că am greşit. Normal, e desigur, ca cei zdraveni să hotărască pentru nebuni. Dar cînd se află laolaltă nebuni şi zdraveni, cei care hotărăsc nu mai sînt cei zdraveni.

Chef, aşadar... zaiafet... chiolhan în toată legea au organizat aici pe insulă. N-a lipsit nimic. Nici muzica, nici băutura. Doar cu o mică deosebire. Că în loc să joace pe pămînt, chefliii jucau pe trupurile noastre.

Niciodată pînă acum nimeni dintre noi n-a văzut cheflii mai veseli, călăi mai voioşi. Explozii de hohote izbucneau de fiecare dată cînd victima, în loc să se prăbuşească la optzeci sau o sută de ciomege, cădea la primele zece.

Părăsind însă acum consideraţiile generale, caicul ăsta de ce venea aici ? Lagărul era aproape gol. Abia dacă mai rămăseserăm vreo sută şi ceva. Ce voia deci ? Comunicarea ne-a făcut-o tăios, o goarnă. Ne deprinsesem cu ea şi acum îi înţelegeam limba. Ne-am strîns, deci, în piaţă, în faţa brutăriei. Deodată am zărit prin crăpătura uşii nasul lui Aristos. Nenorocită clipă. Unde aveau să ne ducă oare ? Nu

trece mult și iată-l cu un sac în mînă, apropiindu-se de un sergent.

— Mă cunoști, nu ? Kivelos.

— Habar n-am.

— Nu ți-am moșit alaltăieri cățeaua ?

— Mă rog. Ce vrei, mă ?

— Nepotul meu...

— Ce-i cu el ?

— Gaze...

— Ce, bă ?

— Burta, frate... i s-a umplut cu gaze... cu „combustibil".

— Și ce vină am eu ?

— Am zis eu că ai ? Nu. N-ai astăzi, dar o să ai mîine. Dar dacă vrei, poți să n-ai niciodată.

— Ce tot boscorodești acolo, mă prăpăditule ?

— Ți-am mai spus. Un mic serviciu.

— Ce anume ?

— Să-mi dai voie să-i dau pesmeții ăștia nepotului meu.

— Și... dacă sînt în ei ceva manifeste ?

— Au fost. Dar s-au ars. Au rămas numai pesmeții. Pot să i-i dau ?

— Nu vrei să te duci dracului ?

— Ba da. Vreau. Dar pot mai întîi să i-i dau, da ?

— Of, ce rîie !... Unde ți-e, mă, nepotul ?

— Uite... ăla cu rîsul albastru. Pardon... am vrut să zic cu cămașa albastră și cu zîmbet ofticos.

— M-ai omorît ! Du-te dă-i-i și întinde-o.

Aristos se apropie viclean, îmi dădu săculețul... mă sărută și se îndepărtă trist spre brutărie.

Sergentului îi părea acum rău că-l lăsase. „Ia stai oleacă, despre ce cățea vorbea ăsta ? Ce cățea mi-a moșit mie ? De unde dracu am eu cățea ? Să vină încoace moașa asta !"

— Ia fă-te-ncoa, bă șobolanule. Cînd mi-ai moșit tu cățeaua ?

Aristos nu și-a pierdut capul.

— Am zis eu că era cățeaua dumitale ? Nu. Am zis, o cățea oarecare.

— Ce mangal tîrnosești tu aici ?

— Nu tîrnosesc. Muncesc.

— Unde ?

— Brutar.
— Şi înainte ?
— Om al legii.
— Glumeşti ?
— Eu, domnule sergent, glumesc numai cu persoane serioase.
— Ce-ai spus ?
— Ce-ai auzit.
— Pentru ce ai fost adus aici ?
— Pentru viol.
— Mănînci rahat ! Pe ăia nu-i aduc aici, mă !
— Aşa e. Pe ăia îi ţin în puf...
— Şi atunci ce-mi tot îndrugi ?
— Dacă întrebi ?

Discuţia luase o întorsătură proastă. Sergentul începu să regrete. Singura discuţie permisă aici era ciomăgeala. Iar el folosise graiul articulat.

— Nu ţi-e frică, bă ?
— Să-ţi spun drept, pînă la patruzeci de ani mi-era. De atunci încoace m-am gîndit : „De ce să-ţi fie frică, mă Aristos ? Dacă te schilodeşte cineva, îţi plăteşte toată viaţa pensie de invaliditate." Şi m-am liniştit.
— Şterge-o ! Întinde-o ! Nu mă obliga să iau ciomagul că am ordin să-l rup pe voi ! Umflaţi-l !
— Lasă. Plec şi singur.
— Umflaţiii-l !

Aristos s-a întors calm şi demn la brutărie. Sergentul înjură... scuipă, scoase o ţigară, dădu să o aprindă şi izbucni în rîs :

— Mamă, ce mai faţă şi ăsta ! Bă, strigă apoi spre cuptor. Acolo la voi munceşte ăsta ?
— Da, răspunseră ei.
— Şi în civilie, cu ce se ocupa ?
— Avocat...
— Şi atunci ce-mi tot toarnă mie la verzi şi uscate ?

Între timp caicul ancorase. Era negru, vechi... obosit. Dar, ciudat ! Părea că nu se îndura să acosteze. Făcea nazuri, ca un copil care nu vrea să-şi şteargă nasul. Într-un tîrziu, în sfîrşit, a aruncat otgonul.

— Ei... voi de pe uscat ! strigă un căpitan de la proră. Aţi adunat „rămăşiţele" ?

— Gata. Le ard călcîiele să ajungă şi ei mai repede la petrecere.

— Ce soi de marfă sînt ?

— Fundul butoiului... şchiopi... savanţi... bolnavi... generali...

— A sosit clipa să se scufunde tot ce-i bun de scufundat... spuse căpitanul. De aia am venit cu caicul. Dă ordin să încărcăm.

— Numai puţin, să aruncăm pasarela.

— Ca ce ? se miră sergentul.

— Păi, cum să ajungă pe caic ?

— Trebuie neapărat să ajungă ? Dacă o să cadă în apă, se ştirbeşte gloria patriei ?

Căpitanul de la proră urmărea, rîzînd, dialogul.

— Eu nu ştiu... spuse un marinar. Eu am ordin să îmbarc numărul indicat. O sută douăzeci şi opt.

— Şi dacă-ţi dau unu în plus, ţi se strică aluatul ?

— Nu-l iau.

— Hai, nu-mi strica cheful. Am unu cu limbă lungă care e mort după zaiafeturi. „Om al legii" de meserie. Un fel de avocăţel. Mă... ăia de la cuptor ! Spuneţi-i moaşei ăleia de cîini să-şi ia catrafusele şi să vină încoa.

Apăru, calm, Aristos.

— Auzişi, bă ? îl întrebă sergentul.

— Fără ordin n-aud nimic. Noi avem ordin straşnic să rămînem aici pînă la ultima picătură de sînge, ca să facem pîine şi să-i hrănim pe soldăţeii care-şi rup mîinile ciomăgind în slujba patriei. Există un ordin nou ? Nu. Aşa că nici nu mă mişc.

— Ordin, ai zis ? Există.

— Unde e ?

— Îţi ordon eu.

— Nu cunoşti, pesemne, regulamentul. Îţi vorbesc ca veteran din primul război mondial. Ordinul poate să-l anuleze numai acela care l-a dat sau unul superior. Domnia-ta eşti pus aici ca să execuţi ordinele, nu ca să le anulezi. Salutare !

Crăpînd de furie, sergentul se întoarse spre căpitan.

— Domnule căpitan... îi spuse. Ordonaţi... ce să fac ?

— Faci ce poţi.

— Asta e, că m-am încurcat şi nu mai ştiu nici eu ce pot.

— Vezi atunci ce nu poţi.

— Şi ce nu pot ?

— Ţi-a spus-o deţinutul. Să anulezi un ordin. Aşa că n-ai cum să-l îmbarci ! Poţi însă să faci altceva. Să-l dichiseşti pînă ce s-o căca sînge... Dacă te întreabă cineva, spui că l-a înjurat pe rege. Este că l-a înjurat ?

— Nu. Dar a făcut ceva mai rău. M-a întărîtat. Şi atunci am voie ?

— Mai întrebi ? Aici ai voie să faci ce vrei. Nu-ţi cere nimeni socoteală. Fă-l pilaf... dacă-ţi place... Eu n-am să te raportez. Şi nici altcineva. Doar dacă are deţinutul vreun fiu care să ţi-o plătească...

Sergentul se întoarse spre Aristos...

— Ai vreun fiu, mă ?

— Nu. Nici n-am avut de gînd să fac. Dar acum trebuie să aduc unul pe lume ca să le scarpine puţin spinarea unor eroi... Dar tot n-ar fi făcut-o. Fiindcă atunci cînd va ajunge el flăcău, tu ai să fii un moşneag. Şi flăcăii mei au învăţat, de la tatăl lor, că nu-i îngăduit să baţi oameni în vîrstă. Şi acum... vezi-ţi de treabă. Să-mi scot haina ?

— Nu ! Şterge-o ! Umflaţi-l !!! Umflaţi-l !!!

— Am picioruşe... pot să plec şi singur.

Sergentul îşi scoase altă ţigară... Cînd s-o aprindă, izbucni din nou în rîs.

— Mă băieţi, făcu el spre brutari. Ăsta nu cumva e actor ?

Aristos nici nu s-a întors să-l privească. Era rîndul căpitanului să izbucnească în rîs.

— Sergent... îi spuse. Dacă-mi făcea mie una ca asta, acum era mort.

Sergentul, însă, cum s-a dovedit mai tîrziu, nu era născut călău. Iar demonicul simţ psihologic al lui Aristos îl mirosise cu siguranţă de la început. Băiatul ăsta stîrneşte doar furtună. Cuţitul lui nu taie decît pîine. Cu alte cuvinte — fum fără foc, oricît ar zice alţii că una ca asta nu există.

— Descărcarea ! strigă cu năduf sergentul. Pricepu însă numaidecît că a scrîntit-o : Încărcarea ! corectă.

— Sergent ! îi spuse căpitanul. Nu cumva greşeşti şi acum ?

— Nu cred.

— Nu cumva vrei să spui „îmbarcarea" ?

— Asta vreau să spun.

— Atunci spune-o clar.

— Executarea ! Îmbarcarea deținuților. Înainte marș ! Unu cîte unu. Ce-i asta ?

— Targă... spuseră cei ce-o duceau.

— Ce-a pățit ?

— Gastroragie.

— Acum și-a găsit ? În sfîrșit. Acolo unde se duce se vindecă de toate. Să treacă acum generalii. Unde sînt generalii ? Să treacă să-i admir și eu. Că n-am mai văzut de mult niște „învingători". *„O tempore... honores..."*

M-am întors și l-am privit pe Sarafis care mergea lîngă mine. Netulburat... rece... drept... era ca unul din luptătorii aceia neînfricați, pe care-i cîntă poeții în legendarele cataclisme ale istoriei. N-am să uit niciodată scena aceasta. Nici un sculptor n-ar putea s-o redea. Aveam parcă impresia că merită o asemenea cutremurare, numai ca să admiri un asemenea bărbat... un asemenea soldat și măreția căderii sale.

Se dădu plecarea grupului nostru, format din trei oameni. Aici e însă necesară încă o paranteză. Al treilea era Costas Gavrilidis. Ultimele șocuri psihice avuseseră urmări dramatice asupra sănătății lui. Făcuse un infarct și acum mergea sprijinit într-un baston, pe care i-l împrumutase procurorul Sarlis de la Curtea de Apel. „Unii se ceartă cu morile de vînt ; Sarlis se ceartă cu pălăria lui", spuneau oamenii. Într-adevăr. Cu pălăria lui se întîmplase ceva tragi-comic. În ziua arestării — mai degrabă a răpirii lui... bunul meu prieten, care suferea de o răceală cronică din pricina cheliei lui strălucitoare, mai apucă să strige : „Maria ! pentru Dumnezeu ! Pălăria !" Tremura numai la gîndul că ar putea să petreacă o iarnă întreagă cu chelia descoperită. Femeile au căutat-o, dar ochii le erau înecați în lacrimi, și au băgat în sac primul lucru care semăna cu o pălărie. Abia cînd a ajuns pe Macronisos, a descoperit procurorul că în loc de pălărie, femeile i-au dat jobenul pe care-l ținea numai pentru sărbătorile naționale. A blestemat, l-a aruncat înapoi în sac și l-a dat uitării. De atunci n-a mai ieșit niciodată iarna din cort. Acum, însă, cînd l-au scos cu forța în toiul iernii, ce să facă ? Și-a scos jobenul din sac și și-a acoperit onorabila chelie. Chisnovăția asta cu

celebrul joben al lui Sarlis ne-a obligat să ne ţinem rîsul trei luni în şir ; cînd am izbucnit însă o dată, s-a umplut insula cu hohote homerice. Cu bastonul acestui om mergea acum Gavrilidis şi totuşi înainta foarte anevoie. Nu vroia însă cu nici un chip să treacă prin faţa ofiţerilor sprijinit în baston.

— Ia-l tu, mi-a spus. Nu vreau să le dau satisfacţie. Tu eşti îndreptăţit, eşti infirm.

Şi-a adunat toate puterile şi a trecut fără să se sprijine de nimeni. Parcă făcea echilibristică. Un marinar alergă să ţină pasarela, să nu se balanseze. Cînd am ajuns pe caic, eram toţi lac de sudoare. În urma noastră satul de pînză începuse să se prăbuşească. Nu mai rămăsese în picioare decît cortul sanitar cu Miţos Cutras care împărţea medicamente pentru vindecarea rănilor. Numai rănile lui rămîneau nevindecate. Cînd ne-a văzut trecînd, a fugit înăuntru. Asta ca să nu ţipe. Era sigur că mă vede pentru ultima oară. Auzise că pe V-ETO — iarna cînd ninge sau plouă călăii dărîmă corturile şi-i lasă pe oameni să doarmă sub cerul liber. Mă ştia cît sînt de sensibil. De mult fusesem botezat „feciorul sobei". Într-adevăr, jumătate din viaţă mi-am petrecut-o lîngă corpul ei cald. Acum era sigur c-o să mor şi mă bocea dinainte. Tare scump a plătit băiatul acesta, prietenia noastră. A fost primul om care s-a gîndit la mine în timpul deportării şi mi-a trimis hrană şi medicamente. Cînd le-am văzut, bucuria mi-a fost amestecată cu otravă. Ştiam cît de scump se plăteau asemenea gesturi. Şi nu m-am înşelat. Peste o săptămînă, a fost chemat la poliţie. Pe atunci avea o farmacie pe Scopelos, frumoasa insulă din Marea Egee.

— Avem informaţii că sînteţi un exemplu de profesionist şi de cetăţean... îi spuse comandantul. Vă respectăm, atît eu personal cît şi mica noastră societate. Aţi făcut însă un lucru care v-ar putea costa libertatea. De rîndul ăsta v-o iert. Dar, vă rog, să nu se mai repete.

— Îmi pare rău... n-am să pot. Sănătatea lui e delicată. Nu are pe nimeni pe lume care să-l ajute. Dacă-l părăsesc, are să moară şi am să mă simt vinovat.

— Aşadar o să-i mai trimiteţi ?

— Regret...

— Ticălosule !... Trădătorule !... Arestați-l.

Peste două zile îl îmbarcau. Dar nu l-au adus pe Insula Icaria unde mă aflam, pe vremea aceea eu. L-au dus mai departe, pe insula Lemnos, apoi pe Macronisos. Și de acolo... nimeni nu mai știa nimic. Nimeni nu era sigur de nimic. Numai eu eram sigur de ceva : de prietenia adîncă și veșnică a unui om.

Capitolul XII

Oricît de absurdă părea „croaziera", avea totuşi o explicaţie. Şi anume că toţi cei pe care ne îmbarcaseră nu eram în stare să străbatem distanţa pe jos. Se gîndiseră pesemne mult ce să ne facă, cum să ne transporte şi cum să se poarte în general, cu noi. Pînă la urmă ajunseseră la o formulă şi ne trimiseseră caicul. Asta ar fi fost explicaţia logică. Numai că asemenea explicaţii n-aveau ce căuta aici. Nu, nu era un transport de bolnavi şi neputincioşi. Era un adevărat atac psihologic. Primul dintr-o serie întreagă.

Vremea era uscată, îngheţată, însorită. Dinspre strîmtoarea Lavrion suflau vînturile, ca nişte săbii tăioase. Pînă anul trecut, pe aici treceau vapoare care se duceau şi se întorceau din Pireu. Erau gînditoare şi neliniştite, fiindcă ştiau pe lîngă ce insulă blestemată trec. De cînd au început, însă, pe ea exerciţiile militare, drumul s-a închis. Şi pe bună dreptate. Aici se săvîrşea o liturghie. Şi vapoarele nu trec pe lîngă biserici. Le-ar tulbura spiritele. Acum nu mai treceau decît vase de patrulă. Treceau într-una, ca nişte lupi turbaţi, gata să-l sfîşie pe primul care ar încerca să se salveze, aruncîndu-se în mare.

Şi totuşi, călătoria noastră pe mare a avut şi o parte bună. Ne-a întîlnit pe toţi trei prietenii. Era ceva — o fărîmă de bucurie. Aveam atîtea de discutat... Dar împrejurările nu ne permiteau. Aşa că ne-am mulţumit doar cu hotărîrea să înfruntăm totul împreună, uniţi.

Deşi suferea, Gavrilidis nu arăta nici o schimbare. Era una din corăbiile acelea care nu-şi schimbă niciodată direcţia, cu toate furtunile pe care le întîlneşte în cale. Dar cel care depăşea măsura omenească era Sarafis. O asemenea linişte legendară numai Leonida — alt mare „înfrînt" — a vădit-o.

La ora unsprezece s-a dat semnalul de plecare şi am ieşit în larg. Unde mergeam ? La început, credeam cu toţii că o să ne îndreptăm spre V-ETO, dar vasul a pornit-o în sens invers. Începură să bîntuie tot felul de zvonuri disperate. Cineva a întrebat, cu diplomaţie, o sentinelă :

— Încotro ?

— Păi, ce,... nu v-au spus ? Să vă înece.

— Bine... iartă-mă.

— Dumnezeu să te ierte.

Le-am recomandat celor cuprinşi de panică să înceteze cu întrebările. După un timp, ca din greşeală, m-a îmbrîncit un marinar. „Ce-i ?" îl întrebai din ochi. „Nimic... fiţe" îmi veni răspunsul în acelaşi fel.

Ne-am străduit să afle toţi care e situaţia. „Fiţe"... Atmosfera s-a schimbat imediat. „Călătorii" au răsuflat deodată uşuraţi şi au început să admire natura. Îşi arătau unul altuia cîte un peisaj... cîte un pescăruş care zbura printre catargele noastre... Pînă cînd un sublocotenent s-a apropiat de căpitan.

— Domnule căpitan... ăştia petrec... Spuneţi-i comandantului să schimbe direcţia, V-ETO !

Croaziera s-a oprit aici. Vasul şi-a schimbat direcţia. Şi curînd a apărut în toată urîţenia şi tristeţea lui copleşitoare locul care, vreme de o lună, ne-a măcinat zilele. V-ETO arăta ca un tablou înclinat, pe care erau scrise cu pietre văruite articolele *Crezului* lor. „Trăiască aghiasma noastră naţională". Mai jos : „Trăiască regele !", „Trăiască baia naţională" etc... etc... Toate, cu nişte litere uriaşe şi albe. Erau, de altfel, singurele lucruri albe de pe stîncă. Restul — sîrmele, umbrele mişcătoare — totul era negru. Un negru mai greu chiar decît moartea. Corturile erau orînduite într-o ordine desăvîrşită, asemenea crucilor de cimitire militare. Deosebirea era că morţii, în loc să fie culcaţi, erau în picioare. În general, totul era strîmb şi paranoic în acest cimitir marin. Numai lacrimile erau adevărate. Aici însă morţii nu erau plînşi de cei vii — asta ar mai fi micşorat puţin oroarea — se plîngeau ei înşişi. De acolo, lumea de pe uscat părea înflorită — o poezie.

Oare, cum s-o fi văzînd de vizavi insula Macronisos ? Cred că nu se vede... mai degrabă, se aude. Gemete... bocete amestecate cu vuietul valurilor... ca niște ecouri ale bocetelor străvechi care au cutremurat veacuri de-a rîndul aceste meleaguri.

În timp ce vasul nostru se apropia de V-ETO, se auzi răsunînd un marș triumfal.

„Neagră-i noaptea în pădure"...

Prin cîte ciudate peripeții poate să treacă un simbol... un imn... o epopee... Marșul acesta nobil a fulgerat generații de strămoși și i-a condus la revoluția națională. Acum a devenit simbolul întărîtării instinctelor criminale.

Cînd am ajuns, ţărmul era negru de o masă de oameni, care păreau neînsufleţiţi. Dar ce făceau acolo toate nălucile alea ? Cum de-au împietrit atîția oameni deodată ? Și sînt oare cu adevărat oameni ? Sau, nu cumva, i-au înecat pe toți și cu hainele lor au fost îmbrăcate niște beţe ? Și noi ? Noi unde sîntem ? Ce facem ? Sîntem treji ori visăm ? Marinarii aruncă parîmele. Leagă... Chipurile omenești au încremenit. Doamne-Dumnezeule ! O să scap, oare, cu viață, ca să strig ? O să scap, oare, ca să povestesc ? Și chiar dacă am să trăiesc, am să pot, oare, istorisi ceva care e de neistorisit ? Mi-am privit vecinii. Apoi am privit masa aceea. Toți erau ca de ceară... stropiți parcă cu sulf. Acum eram și noi, aidoma cu cei de pe mal. Numai călăii... numai ei nu semănau. O să rezistăm ? („Sînteți... nebun ?" mi-am amintit vorbele lui Nikos Filios) Ah, Nikos... ești de fier, băiete, și eu te credeam de mămăligă !

„Singurii care vor scăpa de nebunie vor fi cei care vor ajunge acolo gata nebuni." Trebuia să fii nebun dinainte. Să fii un nebun normal... obișnuit. Pentru că cei care au înnebunit aici, sînt altfel... nemaiîntîlniți. Nu se cred Beethoven... Napoleon... Alexandru cel Mare... Nu au sceptre și coroane. Circulă cu hainele lor obișnuite și sărăcăcioase. Și sînt singurii nebuni de pe lumea asta care nu sînt de loc, dar chiar de loc, fericiți. E prima dată cînd apar sub soare nebuni nefericiți. Umblă distrați, îngînduraţi... parcă ar asculta ceva care vine sau care pleacă. Ce așteaptă oare ? Moartea... Sfîrșitul... sau nebunia cea mare ?

Un soldat înalt, greoi, cu un centiron alb, se apropie de cei de pe mal și se oprește în fața lor. Nu le vorbește. Le face

doar niște semne sacadate cu mîinile. Iar ei se pornesc deodată și încep să înainteze ca niște somnambuli în direcția pe care le-o arătase hipnotizatorul lor. Dumnezeule, încotro se îndreaptă ? Vin peste noi ! Peste noi ! Fără măcar să ne privească... parcă n-ar avea ochi !

— Priviți-i bine, striga un ofițer. Admirați-i ! Nu sînt nebuni. Nebunii sînt închiși la balamuc. Ei și-au venit în fire. Ei au văzut lumina.

Au văzut-o ? Cum au putut-o vedea fără ochi ? Fiindcă, dacă ceea ce se află la ei, îndărătul pleoapelor, se poate numi ochi, atunci oamenii au început să vină pe lume fără ochi. Și nălucile înaintează... înaintează într-una... se apropie...

— Or să vă mănînce ! strigă un însoțitor.

Deodată un ofițer urlă :

— Stăi !

Era și timpul. Încă puțin, și nălucile ne călcau în picioare. La o palmă de noi s-au oprit. Atunci i-am văzut. Ne recunoaștem anevoie prietenii... frații... le vorbim... îi smucim... îi strigăm pe nume... ei nu ne răspund, nici nu se clintesc...

Așa cum erau, drepți, se aplecau automat și ne luau boccelele. Speriat cum eram, n-am apucat să văd cine s-a aplecat să-mi ia bocceaua. Cînd l-am recunoscut mi-a venit să urlu. „Sotirakis ! Sotiris ! Vorbește ! Sînt eu. Ce e cu tine ? Vorbește, ce v-au făcut ?

L-am apucat de umeri și l-am zguduit.

— Sotiris ! Pentru Dumnezeu, spune un cuvînt ! Eu sînt !

În loc de răspuns, s-a aplecat din nou spre lucrurile mele. Dar m-am repezit, am vrut să le iau eu. Atunci am simțit ceva fierbinte pe mînă. L-am ridicat, l-am cuprins cu brațele și am început să-l sărut... să-l mîngîi, să-l strîng la piept.

— Lasă, Sotirakis... nu-i nimic. Toți o să pățim la fel. Uite, și eu, tot așa o să ajung.

— Nu ! striga el. Tu nu ! Te rog... spuse din nou printre sughițuri... tu nu ! Nu ! Atunci eu ce o să mă fac ? Te rog, jură-mi c-o să faci tot ce poți ca să reziști. Și ai să reziști. Sînt sigur. Jură-mi.

— Bine, Sotirakis... i-am spus. Am să încerc. Hai acum.

— Stai, să-ți iau lucrurile.

Se vede că atitudinea mea n-a fost singulară. Şi ceilalţi s-au purtat la fel. Pentru că, imediat, oamenii s-au schimbat... s-au dezmorţit...

— Am crezut... şopti el. Am crezut că...

— Spune, Sotirakis... Ce-ai crezut ?

— Am crezut că n-o să vrei să-mi vorbeşti, că n-o să vrei nici să mă priveşti, măcar... că ai să întorci capul cu scîrbă. Da. Toţi credem aşa.

— Tu ? Ţi-ai închipuit tu una ca asta despre mine ?

— Toţi.

— Şi cum ai nimerit tocmai în faţa mea ?

— Te-am ţintit de departe. Tot timpul mă frămînta clipa întîlnirii. „Dacă — ziceam — dacă-mi vorbeşte... dacă mă îmbrăţişează... atunci am să fac tot posibilul să trăiesc." La fel gîndeau şi ceilalţi.

— Vezi ce greşeală mare aţi făcut ?

— Da... spuse... şi încercă să zîmbească. Dar zîmbetul era atît de amar, încît mai rău mă durea.

— Şi unde o să ne ducă acum, Sotirakis ?

— Pe platou. Am aflat că o să vă ţină o cuvîntare chiar Xiruhakis. Îşi pregăteşte de pe acum poza.

— Şi cu voi a făcut aşa ?

— Nu. Azi e pentru prima oară.

Într-adevăr, întîi ne-au dus pe platou. Acolo le-au ordonat celorlalţi să plece, şi pe noi ne-au înconjurat cu automatele. În faţa noastră se afla un dîmb de pămînt, înalt de trei metri. Cum ne-am adunat, s-a înşirat în faţa noastră un alt pluton cu puştile întinse. Era garda „oratorului" nostru. Echipa lui de „nemuritori". Aleşi, unul şi unul. Masivi... monstruoşi... respingători. Deodată se auzi o goarnă şi se ivi şeful. Cum l-am văzut, am înţeles totul. Şi rînduiala, şi alegerea locului adunării... mai ales dîmbul acela era piesa principală. Era un om stăpînit de complexul inferiorităţii. Un isteric, un maniac. Făcea parte din categoria aceea, rară, de bărbaţi, pe care natura a avut intenţia să-i facă femei... Dar s-a răzgîndit şi i-a lăsat bărbaţi. Şi de aceea urăsc şi pe bărbaţi şi pe femei. Avea ochii miopi... reci... gîtul scurt şi gros, şolduri largi, ca de femeie. Sub bărbie — o guşă fleşcăită, dar impunătoare. Bănuiesc că-i părea tare rău că nu s-a născut în vremea consulilor romani. Dacă nu i se oferea ocazia asta de răzbunare, precis că şi-ar fi petrecut viaţa monoton şi

plicticos în vreun birou anonim din Pireu. Pentru această categorie de oameni, singura salvare e să le dai o cîrmă. Dacă n-o primesc... distrug tot ce văd în faţa ochilor, lovind cu disperare. Era un exhibiţionist, un isteric, un arivist neîntrecut.

Pentru Xiruhakis, insula Macronisos nu era locul potrivit pentru glorie. Era locul distrugerii lui. Spasmul mortal al unui rateu tragic. Semăna cu eroii aceia ciudaţi, care, neizbutind să dobîndească în viaţă strălucirea, şi-au făurit o moarte strălucitoare.

„Cariera" lui Xiruhakis era amurgul deznădăjduit al unui măscărici care, văzînd că nu e în stare să facă lumea să rîdă, a hotărît s-o facă să plîngă.

M-a furat descrierea lui Xiruhakis şi am amînat descrierea întîlnirii noastre cu Sarafis şi Gavrilidis, după atîta timp de despărţire. Gavrilidis era mai palid ca oricînd. Mi-am arătat îngrijorarea pentru viaţa lui şi i-am spus „să se păzească".

— Nu te teme, mi-a zis. Nu-mi arunc chiar eu viaţa la cîini. Strîng dinţii şi o duc chiar eu la cimitir.

— De glume îţi arde acum ?... s-a enervat generalul Sarafis.

— Îl vezi... îmi spuse Gavrilidis... am găsit şi noi prilejul să facem o glumă şi el ne taie pofta.

Aici, discuţia noastră s-a curmat. Am primit „ordin" să ne aşezăm pe zăpadă. Ne-am privit. Aveam de toate, numai pneumonia ne mai lipsea. Dar am ocolit-o. Aristos îmi dăduse nişte cartoane.

Le-am pus jos şi ne-am aşezat. Xiruhakis şi-a început monumentala sa cuvîntare. La un moment dat, a adus vorba despre Sarafis :

— Vitejii nu-şi arată vitejia în spatele frontului... ci în prima linie. Lupta sacră se desfăşoară pe piscurile patriei... luptînd împotriva întunericului... lupta miilor de ostaşi... Şi comandanţii lor unde sînt ? Triumfă în lupte de şah.

— Ştefane... în tine bate... îi zise Gavrilidis. De-ai fi jucat măcar bine...

Dar oratorul continuă :

— Există arena politică... arenă vrednică de cinste... vrednică de fiecare bărbat care-şi slujeşte patria. Teren larg, unde

să-şi slujească patria un conducător al poporului. Dar poporul e astăzi trădat, şi trădătorii sînt înşişi conducătorii lui. Unde trăiesc acum aceşti conducători ? Am să v-o spun eu. Trîndăvesc inactivi într-un cort, ca nişte cavaleri, luptînd cu morile de vînt.

M-am întors spre Gavrilidis.

— Costas... se vede că despre tine nu e prea bine informat. În loc de table spune „mori de vînt."

— ...Trec acum la alt capitol demn de milă, continuă oratorul. Poporul nostru luptă. Făureşte eposuri... plăsmuieşte tragedii... capodopere, dar scribii lui unde sînt ?

Gavrilidis îmi dădu cu cotul.

— Scribule... îl auzi ? Ruşine ! Şi eu care te consideram scriitor.

— ...Întreb ? Unde sînt mesagerii sentimentelor poporului ? Ce fac cu timpul lor scump ? Am să v-o spun tot eu. Îl risipesc în jocuri de cărţi şi lasă foile albe. Dar... Platon zicea...

Şi nu mai termina cu elucubraţiile literare. Deodată, însă, izbucni în urlete.

— Ascultaţi ! Ori declaraţi, fără condiţii, că vă întoarceţi pe drumul patriei, ori vă aşteaptă pedepse crude... pedepse demne de nişte trădători. Vom fi neînduplecaţi. Nu cumva să se amăgească vreunul şi să creadă că dacă reprezintă un nume, un trecut... o faimă, o să-l respectăm. Nu ! Să respectăm noi ce ei au aruncat în noroi ? Niciodată ! Vă vom lovi fără nici o milă. Trăiască Patria !

Oratorul tuşi... şi apoi se îndepărtă. Parcă era un cocoş cu guşa plină de porumb.

Înainte de a pleca, se întoarse spre garda lui personală şi hotărî :

— Îi duceţi pe locul din spatele comandamentului să-şi petreacă noaptea sub cerul liber. Trădătorii n-au nevoie de acoperiş. Au doborît cu mîna lor acoperişul patriei ! Executarea !

Capitolul XIII

Opt decembrie 1949. Data aceasta a rămas pentru totdeauna întipărită în mintea, nu numai a acelora care au trăit-o, ci şi a acelor care au auzit de ea. Ziua nu şi-a arătat dintr-o dată chipul. La început părea liniştită. Plutea doar o tăcere cam ciudată, care i-a făcut pe unii să bănuie că ni se pregăteşte ceva. Cînd a apus soarele şi goarna a sunat „stingerea" ne-am liniştit cu toţii. Ne aştepta încă o noapte, nici mai bună, nici mai rea decît celelalte, şi atîta tot.

Ziua de ieri şi-a avut şi ea particularităţile ei. De altfel ştiam. Ne spusese ceilalţi din transporturile mai vechi. „Mai întîi, o să vă treacă pe la «spovedanie»." Şi, într-adevăr, ne-au trecut prin nişte peşteri subterane, unde un ofiţer ne chestiona. Începuse devreme. Ne aruncaseră grupuri-grupuri, sub cerul liber. Noroc că a contenit ninsoarea. Numai luna strălucea ca o nebună. Grupurile trebuiau să fie alcătuite din nu mai mult de zece inşi şi nici mai puţin de cinci. Toate decurgeau normal. Conform programului. Noaptea începuse a se strecura, vicleană. Era rece... otrăvitoare.

— Ah — de-am avea cîte o „caivé", Ştefane... spuse Gavrilidis spre Sarafis. Ştii ce zic eu, că, dacă ne întreabă care ne este ultima dorinţă, să le cerem „caivé", nu-i aşa ?

— A... am uitat să vă spun... le-am zis eu. Cînd treceam pe lîngă corturile închise, a apărut un cap care se strîmba la mine.... Ştiţi cine era ? „Moş Gerilă"... Da, Maţakas.

— Şi ce însemnau strîmbăturile astea ?

— Le-am priceput imediat... După „spovedanie", să trecem pe la el.

— Ai auzit, Ştefane ? Ia uite ce noroc ! După calcavuri să bei „caivé" !

— Visezi ? mă întrebă Sarafis.

În clipa aceea au dat buzna, din toate părţile, călăii. Se apropiau de un grup, le băgau lanterna în ochi, alegeau cîte un om, îl luau şi plecau. Am aşteptat continuarea. Unde-i duceau pe oamenii ăştia ? Ce le făceau ? Beznă. Peste puţin, s-au întors şi au ales alţii, cu aceeaşi metodă. De data asta lanterna a căzut pe Gavrilidis.

— Scoală, bă ! îi zise un glas răguşit.

— Băiatule... îi spuse blînd Costas. Destul de barbară ţi-e purtarea... nu-i nevoie s-o accentuezi şi cu vocea... La asta nu te obligă nimeni.

— Uite ce e...

— Lasă, că bine ţi-a spus... interveni sever Sarafis. Respectă-i vîrsta.

Soldatul îndreptă lanterna spre general.

— Ce tot zici, mă boşorogule ? şi mai porţi şi manta militară... Ce mai stai ? Hai, să semnezi ! Aici a semnat pînă şi generalul Sarafis şi tu mai stai încă pe gînduri ?

— Ce-ai zis ? am sărit eu.

— Gura, bă ! De-acolo vin. A semnat în faţa mea. Ditamai generalu !

— Drepţi ! strigă sever şi brusc, Sarafis. Eu sînt Sarafis... nemernicule !

De necrezut. Toţi aşteptau să ridice ciomagul şi să-l sfărîme. Soldatul însă a stins lanterna, a salutat milităreşte şi a plecat.

Un grup de soldaţi, fără centiroane şi lanterne s-au strecurat spre noi.

— Iertare... au spus cu respect, îl căutăm pe...

— Ce vrei, Nikos ?... l-am întrebat, recunoscîndu-l pe Filios.

— Nimic... am vrut numai să ştiţi că sîntem aici. Uite... şi ei sînt tineri poeţi. Negrepontis... Vogazianos...

— Îmi pare bine. Vă prezint şi eu pe prietenii mei : generalul Sarafis... Costas Gavrilidis, liderul partidului ţărănist.

Au salutat toţi trei cu emoţie. Apoi Nikos a continuat :

— Am venit să vă spunem că totul e gata. Garda e informată.

— Nikos... i-am întors cu asprime. Îmi știi răspunsul. De ce-ai venit iar ?

— Sîntem foarte îngrijorați pentru dumneavoastră. S-ar putea să vină o furtună mare.

— Nimeni nu crede că a venit aici, ca să se bucure de plăcerile vieții. Vă mulțumim, băieți. Nu putem face nimic. Vă prețuim gestul... dar...

Au plecat neputincioși... triști.

În atacul următor, mi-a venit rîndul. Mi-am luat rămas bun de la cei doi prieteni, încercînd să-mi potolesc emoția.

— Deci, întîlnirea la „Moș Gerilă"... le-am spus.

Soldatul care m-a luat, era un tip masiv... grosolan... și tăcut. Cînd m-am aplecat să-mi iau bocceaua m-a lovit cu ciomagul.

— Las-o ! mi-a spus. Ce-ți trebuie ? O să te îngropăm cu ele ? N-avem pămînt nici pentru hoituri... o să mai îngropăm acum și boarfe ?

Într-o vale s-au repezit la noi trei umbre. Ne pîndeau de mult. I-am recunoscut imediat.

— Colega... i-a spus unul călăului.

— Stăi ! la o parte ! strigă el și scoase pistolul. Poți să mă omori ! Deținutul nu ți-l dau.

— Știi cu cine vorbești ? îl întrebă aspru Nikos.

— Nu-mi spune, că mă piș pe mine.

— Nikos Filios.

Călăul s-a oprit.

— Sînt în serviciu comandat... a spus. Dacă ți-l predau, mă belesc superiorii.

— Cine-ți cere să-l predai ?

— Și ce să fac cu el... să-l pun la murat ?

— Ba să-l duci la „spovedanie"...

— Acolo îl și duc... Dar îl prifer pe domnu' Macriianis, care e grozav...

— Bun, bun... dar e unu și mai și... care mai are și ceva personal cu el.

— Păi așa spune, bă... cum îl cheamă ?

— Lambrinopulos.

— E tare ?

— Cremene !

— Nu-mi convine... Eu vreau un corb... să sfîşie!

— Atunci ai nimerit. Jumate din cei frînţi sînt ai lui.

— Hm... după nume, însă, nu-i prea cunoscut...

— E nou... de aia... Alaltăieri l-au adus de la S.F.A. *. E încă flămînd...

— Păi zi-i aşa, bă! Ai un „mamut" ca ăsta în companie, şi-mi faci pe mireasa? Ia-l şi veşnica lui pomenire... Bă, mare baftă mai ai!... Numai eu nu ştiu ce să fac... Lui dom' Macriianis, ce-i duc?

— Găseşte şi tu pe altul...

— Găsesc eu, dar... ăsta mi s-a părut mai ţeapăn... Mie nu-mi plac ăia care se îndoaie, îmi plac ăia care se rup. Despre unu Nikitidis aţi auzit ceva?

— Ce-a păţit?...

— Nu se îndoia... şi ne-a înfuriat. Şi aşa ne-a silit să-l rupem. Chiar aşa... l-am pus pe o piatră şi l-am tăiat în două. Tare a mai fost... porcu' dracului!

— Şi acum unde e?

— Unde o să ajungă curînd şi al vostru... Ăla, însă, ne-a dat de lucru şi la înmormîntare. Nu puteam să-l întindem şi a trebuit să-l îngropăm în două grămezi. Încăpăţînaţi mai sînt ateii ăştia... Nici morţi nu se lasă! Acum mă duc, că se înfurie căpitanul. Sensibil băiat... dom' Macriianis. Hai noroc!

— Haideţi... au spus băieţii.

Păreau uşuraţi. Eu mă gîndeam, cine să fie acest Lambrinopulos. Să fie, oare, acelaşi care m-a salvat la S.F.A.? Imposibil. Omul acela părea atît de zdruncinat, încît era de necrezut că mai trăieşte.

Am trecut prin albia secată a unui părîu. Am ajuns pe un povîrniş şi ne-am oprit la intrarea unui adăpost. A intrat întîi unul, apoi celălalt. Peste puţin s-au întors amîndoi.

— A spus domnul locotenent să rămînem aici ca să nu năvălească vreo javră turbată. Poftiţi... îmi spuse Nikos.

După ce am intrat, am auzit cum a zăvorît uşa. Un om s-a ridicat în picioare. Era tulburat... emoţionat. Mi-a strîns mîna. Ardea de febră şi neputinţă. L-am recunoscut imediat. El era.

---

* S.F.A. Închisori în aer liber. Loc de teroare, de exterminare pentru deţinuţii politici, stabilit în partea de nord a insulei Macronisos.

— Dac-aţi şti prin cîte am trecut, ca să cădeţi în mîinile mele, rîse el amar. După cum vedeţi, n-am înnebunit încă. Nici n-am murit. Nu mi-aş fi închipuit niciodată cît poate duce omul. Ştiţi... după ce aţi plecat din S.F.A. m-au notat incapabil. M-au transferat la V-ETO. Pe atunci nu ştiam ce o să se întîmple aici. Am reuşit să-mi iau concediu medical. În seara aceasta am aflat că e ultima noapte de chinuri şi am cerut să-mi reiau lucrul. În doi ani, e a doua oară cînd încerc să vă salvez. Sper să reuşesc. Nu ştiu prin ce anume au programat să treceţi, în noaptea asta. Mîine dimineaţă, însă, sînt obligaţi să raporteze bilanţul. Au primit fonogramă să înceteze operaţiile odată cu răsăritul soarelui. De aceea — nu vă ascund — mă tem de noaptea asta. Nu ştiu la care Dumnezeu să mă închin... Toţi canibalii ăşta declară că sînt cei mai credincioşi slujitori ai lui Dumnezeu. Dar eu mă îndoiesc. Mă îndoiesc să cred în apărătorul unor asemenea monştri. În clipa asta, cei de la comandament cred că lucrez cu dumneavoastră. Că vă readuc adică pe „drumul cel bun". Dacă „drumul cel bun" este inundat de atîta sînge... mă întreb — cum arată cel strîmb ? Vedeţi... toate şi-au pierdut înţelesul. Viaţa dumneavoastră e în mîna unor laşi. Nici unul din ofiţerii vechi, care ne conduce, nu e călit în război. N-au primit nici botezul focului. Nu vă uitaţi că epoleţii lor sînt plini cu stele... În timpul războiului s-au ascuns prin birourile Intendenţei sau ale Recrutării, în toate văgăunile unde se refugiază de obicei laşii din spatele frontului. Comandantul nostru, Geanetatos, n-a văzut războiul nici la cinematograf. Şi l-aţi văzut ce ifose îşi dă ? I-aţi auzit vocea ? Şi are pe ce omul. I s-a dat mînă liberă să distrugă, cu armele, o divizie de suflete nevinovate. Ordinul e clar. „Numai pe picioare să nu mi-i predai... i s-a spus... altcum — în orice poziţie doreşti." Crimă în alb. Trebuie să ştiţi că nu v-au primit număraţi. Aşa că, la predare... pot lipsi destui. Ordinul glăsuieşte : „în dreptul fiecărui nume trebuie să existe menţiunea «căzut», indiferent dacă a murit sau s-a frînt." Luaţi, vă rog, o ţigară. Trebuie să mai zăbovim. Discuţia cu dumneavoastră se presupune că trebuie să fie dificilă. Am fost numit „avocat". Asta pentru că am studiat trei ani la Drept. Au, nu ştiu de ce, impresia că pe intelectuali nu-i poate „converti" bătaia şi de aceea recurg la bunele oficii ale „graiului articulat". Teoria asta a dus, bineînţeles, la faliment. Ar fi avut poate altă

eficiență dacă am fi dispus de o putere de convingere de calibru mai mare. O să-mi spuneți că posedăm megafoane. Megafoanele măresc numai volumul vocii. Sporesc, adică, zgomotul. Calitativ nu se compară nici cu șoaptele voastre. Stați, desigur, și vă mirați... Dacă mă consideră „dușman", de ce nu m-au trimis pe front ? Răspunsul e simplu. Pentru că nu le-a plăcut dosarul meu. S-au temut să nu dezertez. Și m-au trimis aici... unde nici să evadez nu pot și nici, în alt chip, să-i păgubesc. Au crezut că o să mă îndrepte climatul ăsta. Că o să mă convingă propaganda lor... sau că, de teamă o să ader la ideologia lor. Au dat greș. Dar climatul ăsta mi-a făcut rău. Sînt bolnav cu adevărat... fizic și moral. Port în permanență ochelari negri, nu pentru că mă tem că o să mă recunoașteți mai tîrziu, „afară", și o să suport represaliile, după cum cred ei...

Vocea îi tremura... devenise tulbure.

— Nu de asta... a reluat.

— Dar ?

Și-a scos ochelarii. Ochii îi erau roșii, înecați în lacrimi.

„În toiul nopții mute..."

(Ed. A. Poe)

Pînă acum versul acesta nu-mi spunea nimic. Socoteam că nu-i decît născocirea unui făcător de rime. Un poet nu inventează asemenea împerecheri de cuvinte. Limba engleză înoată poate în adjective, dar nu se îneacă în ele. Așa am crezut. Dar astă-seară m-au scos din eroare cuvintele unui bătrîn înțelept ce stătea de veghe. Ce surprize îți face viața ! Pe bătrînul ăsta l-am cunoscut pe insula Icaria, în ziua cînd m-au adus în port, ca să mă îmbarce pentru Curtea Marțială. Venise să-mi aducă lucrurile.

— Nu sînt ale mele... i-am zis cînd le-am văzut.

— Ale tale sînt, fiule... mi-a răspuns. Sacul l-am făcut eu. E greu să le cari împrăștiate. Am strîns cîteva petice, le-am cusut și l-am făcut. N-am găsit ac potrivit, dar a ieșit și așa.

— Nu ți-e frică ? l-am întrebat.

— De unde să-mi rămînă timp pentru frică, fiule ? Apoi m-au și anunțat... „Știm noi ce vrei tu, javră bătrînă... să te

omorîm ca să scapi, hai ? Ei... mută-ţi gîndul — o să te lăsăm să-i vezi pe ceilalţi chinuindu-se, ca să mori puţin cîte puţin".

— N-am să-ţi uit niciodată chipul, taică... Poţi să-mi spui cum te cheamă ?

— Aşa cum ai spus, fiule...

— Îţi mulţumesc, taică... dar vreau să ştiu în acte cum eşti scris ?

— Ioakim... Ioakim Karatasos... dascăl la biserica Sf. Fecioară din satul Ormilia, din Halchidiki... E lîngă Sfîntul munte Atos.

— N-am să te uit niciodată.

— Să dea Domnul să nu uităm nimic din tot ce am văzut. Drum bun ! Eu nu pot să îndepărtez ţevile care te ochesc. Să vadă Dumnezeu şi să-şi facă datoria. Ascultă : dacă încetează să mai curgă sîngele şi afli că trăiesc... vino să mă cauţi. Ai să-ţi aminteşti ?

— Dacă n-o să mă aflu acolo unde oamenii uită...

— Numai cei vii uită... Noroc bun...

A doua oară l-am întîlnit pe Macronisos... la Trianeni, într-o cuşcă îndepărtată. Se lupta cu nişte cutii de conserve.

— Ce faci aici ? l-am întrebat. Dumneata nu eşti Moş Ioakim ?

— Mai sînt încă. Ce fac, ai întrebat ? Îmi achit păcatele. Alţii meşteresc ibrice de cafea, spirtiere... eu fabric dinţi.

— Din ce ?

— Din cositor. N-am dinţi să mestec, fiule... dar tu cine eşti ? Vocea parcă mi-e cunoscută...

S-a ridicat şi m-a privit de aproape. Au început să-i tremure pleoapele.

— Ah... mi-a spus. Mereu te visam. Cînd viu... cînd mort... Ai scăpat ? Mereu mă gîndeam la tine. Mă rugam pentru tine. Iată că rugăciunile mele au fost primite. Dacă ai nevoie de dinţi, îţi fac. Uite... vezi ? Eu mi-am făcut tot maxilarul de sus.

A rîs. Dinţii i-au sclipit cu o bucurie copilărească.

— Şi cum ai reuşit, Moş Ioakim ? îl întreb. Eşti de meserie ?

— Sînt de nevoie. Şi nevoia e cea mai bună meserie.

— Fă-mi, dacă vrei, i-am zis eu. Dar îi am pe ai mei.

— Păstrează-i. Sînt mai buni chiar decît cei de oţel...

— Moș Ioakim, să-ți spun... acum cînd știu că ești dascăl, tare aș vrea să te aud cîntînd.

— Atunci vino la Ormilia...

— Cine știe dacă mai apucăm... Știi, însă, ce aș dori mai mult ? Să aud un imn în glasul al șaselea.

M-a privit melancolic. Sprîncenele lui albe au tresărit. Statura lui — de peste doi metri — parcă s-a micșorat.

— Ah !... spuse și oftă adînc. Da, e cel mai îndrăgit glas. Strămoșii noștri cu el plîngeau. Dumnezeule... Dumnezeule, de ce ne-ai luat graiul ? Dar tu de unde știi de glasul al șaselea ?

— Tatăl meu...

— Era dascăl ?...

— Nu. Dar cînd îl auzea, plîngea.

A scos o batistă uriașă și și-a șters ochii.

— Ah !... Binecuvîntate lacrimi. Mă gîndesc uneori că, dacă n-ar fi existat lacrimile, cum s-ar mai fi înțeles oamenii între ei ? Vorbind ? Ai văzut în ce hal ne-au adus ? Ne-au întărîtat pînă au reușit să ne facă să ne sfîșiem între noi. În ce cușcă locuiești ?

— În a cincea.

— Departe... Trebuie să ceri voie ca să vii.

— Voie poți să ceri...

— Dar picioare de unde găsesc ? Dar lasă... mă descurc. Am să fac din o mie de pași două sute și tot am să vin.

Dar n-a venit. Ne-au cuprins evenimentele... S-au închis drumurile nu numai între lagăre, ci și între cuști.

Și acum iată-l iar lîngă mine. Nu știu cum m-a descoperit. Încet... încet... l-am văzut cum se tîra lîngă mine. Era înfășurat într-o șubă enormă care-l acoperea de la cap pînă-n călcîie.

— Binecuvîntată fie clipa cînd te-am găsit... mi-a spus. Ai înghețat ? Iarna își arată colții. Se ia și dînsa la întrecere cu călăii ăștia. Hai... intră în „casa" mea. Încăpem. De-ai ști cît te-am căutat. Gata... ziceam. Dacă nu-l găsesc nici în noaptea asta, s-a dus ! O să înghețe.

M-am ghemuit lîngă el. Îmi clănțăneau dinții. După „spovedanie", ne-au împrăștiat pe un cîmp. De ce atîta loc pentru o mînă de oameni ? Am înțeles imediat. I-au adus și pe ceilalți. I-au scos de prin corturi, lovindu-i cu ciomegele. „Afară ! strigau. Ce tot clociți înăuntru ? Mai ieșiți și afară,

să admiraţi luna!" Rîdeau... Îşi uitaseră ura. „Nu-i nimic... m-am gîndit. Ne mai rămîne o noapte".

Noaptea înainta şi la sînul bătrînului era cald. Mi-am amintit de anii amari de şcoală, atunci cînd mă fugăreau oamenii şi vînturile rele. Mi-am amintit de căldura pe care am găsit-o la oamenii săraci. Mă simţeam din nou copil. Încă puţin şi i-aş fi cerut să-mi spună o poveste.

Noaptea înainta... înainta... zgomotele cădeau... se stingeau. Pînă la urmă, totul a împietrit şi a amuţit.

— Soseşte clipa din noapte, spuse bătrînul — cînd ţi se taie respiraţia. E ora cînd îşi schimbă vardia cele două Doamne ale vieţii. Ziua şi Noaptea. Oamenilor buni nu li se cade să stea faţă la acest schimb. Ei trebuie, în clipa aceea, să doarmă. Dar fiii diavolului nu dorm. Nu. Ei nu-şi găsesc liniştea. Odată, ehei... sînt şaptezeci de ani de atunci — m-a lăsat tata să păzesc bostănăria. Noapte de vară. Nu era nici o adiere. Nu tremura nici o frunză... nici o stea. La început nu m-am temut... cîntam... cîntau împreună cu mine şi greierii. Auzeam şi păsările de noapte... Cîmpia trăia. Dar a sosit o clipă cînd totul a amuţit. Nu se auzea nici pîrîitul harbujilor care plesnesc de copţi. M-am speriat. Să mă întorc în sat? M-ar fi alungat tata cu cureaua. Tăcerea însă sporea tot mai mult şi mă acoperea. Atunci... s-a ivit, ca un vînt, în faţa mea, o umbră. Era bunicul care murise demult. „Măi Ioakime, — mi-a spus. De ce nu dormi?" „Bunicule, nu pot să dorm. Nu am somn." „În clipa asta numai ucigaşii nu dorm, închide ochii." „Nu pot, bunicule... i-am spus din nou. Nu am somn." „De ce? Cine ţi l-a luat?" „Frica"... i-am zis. „N-avea grijă. O alung eu şi tu poţi să dormi."

Ei, ce să-ţi spun, mă fiule. Am simţit cum mă cuprinde deodată o blîndă toropeală.

„Dormi... mi-a spus din nou bunicul. Am alungat frica. Dar altă dată să nu te mai prind că ţi-e frică. Nu vreau să fii fricos. Fricoşii ajung criminali."

Moş Ioakim s-a oprit. M-am oprit şi eu şi am ascultat noaptea.

— Auzi? mi-a spus după puţin. Nu se aude nimic.

Într-adevăr. Nu se auzea... nu mişca nimic... nimic. Se oprise pînă şi vuietul mării, care nu înceta niciodată.

— Acum te întreb... reîncepu Moş Ioakim, bunicule,, care era îmbrăcat de sărbătoare, aşa cum l-am îngropat, a venit,

săracul, să mă adoarmă, să-mi dea curaj, ca să nu rămîn cu frica şi să ajung ucigaş ? Ştii de ce se tem oamenii de miezul nopţii ? Pentru că tot răul pe care vor să-l facă, în clipa aia îl fac. Şi de asta nu dorm. Cel care vrea să facă bine are somn. Nu are de ce să stea treaz.

Cuvintele lui Moş Ioakim se aud din ce în ce mai îndepărtate...

— Ai văzut ? încheie el. Nu se mai aud nici gemetele răniţilor. Li s-au domolit durerile. Pînă şi rănile dorm. Da. Pînă şi ele, care sînt surori bune cu nesomnul.

Vocea i se auzea tot mai stinsă...

— Numai criminalii... Numai ei nu dorm... Uite... se apropie miezul nopţii... Toate dorm. Nu însă şi vîrcolacii. Ah !... De-ar dormi o dată şi ei. De s-ar astîmpăra o dată şi fiii diavolului ! Hai... dormi acum, fiule. Eu ţi-am alungat Teama.

Încet... încet... ochii mi s-au închis şi m-am predat somnului.

Era clipa cînd „se opreşte respiraţia lumii".

CAPITOLUL XIV

Se vede însă că această „oprire a respiraţiei lumii" durează puţin. Foarte puţin. Atît cît trebuie ca să se repeadă forţele răului. Atunci arena e liberă. Porţile sînt nepăzite — „cele două Doamne ale vieţii schimbă vardia". Atacul a fost furtunos, năprasnic. Urletele au pornit, simultan, din toate cele patru puncte cardinale. Se vede că fusesem încercuiţi de cu seară, înainte chiar de a se da semnalul, şi noi n-am ştiut nimic. Năvala lor a fost atît de vijelioasă, încît n-am fi rezistat nici dacă am fi fost de piatră. Nu mai aveam de unde să rezistăm. Capete... oase... toate se frîngeau... Ţipetele se amestecau cu gemetele. În mijlocul buimăcelii, ne-am pierdut. Un ciomag a şuierat lîngă mine, dar l-a nimerit pe Moş Ioakim. Pînă să alerg să-l sprijin, am simţit că mi se frînge coloana. „Fiule... fiule...", i-am auzit vocea zbătîndu-se în vijelie. Deodată, a răsunat un glas disperat... cîntînd „Nu căderi ! Nu căderi, că vă strivesc capul cu cizmele." M-am străduit să mă ridic. Cineva mi-a întins o mînă. Pe urmă am simţit că o pierd. Omul căzuse. Am încercat să-l ridic. Am căzut şi eu. În jurul meu, urletele se făceau din ce în ce mai sălbatice. „De unde, Doamne, atîta ură ?" „O să vă ia dracul ! Pe toţi ! Pe toţi ! Pe toţi !"

Într-adevăr. Acum singura noastră scăpare rămăsese moartea. „Mamăăă !" se înălţă o voce deasupra vacarmului. „Mă-ta, hai ? i se răspunse batjocoritor. Ştii, mă, ce face mă-ta ? A crăpat !" Rînjeau spărgătorii de cranii. Atunci izbucni şi se repetă din toate colţurile un ţipăt : „Spre

ţărm !... În apă... în mare... să scăpăm !" Ce vorbă era şi asta ? Cum era posibil să scăpăm în mare ? Să scăpăm, cum ? Atunci n-am înţeles prea bine. Am înţeles însă ceva mai tîrziu. Voiau să spună „să scăpăm de viaţă". Ca nebună, mulţimea o porni spre mare. M-am ridicat şi eu. Nu eram însă în stare s-o urmez.

— Pe ăsta nu-l mai ţin, mă, balamalele, ce facem cu el ?

— Beleşte-l aici.

Soldatul îmi săltă puţin capul.

— Poţi, mă ? Poţi să te tîrăşti pînă la mare, sau te omor aici ?

Am tăcut. Soldatul începu atunci să lovească. Nu-mi mai păsa de nimic. Viaţă ? Viaţă cu oasele frînte... cu sufletul gol ? Pe de-a-ntregul zdrobit ? Ce rost mai avea viaţa ? N-am răspuns. Soldatul s-a aplecat deasupra mea.

— Trăieşti, bă ?

N-am răspuns. Nu voiam. Dar nici nu puteam.

— Ce-l tot pureci, bă ? îl întrebară ceilalţi, îndepărtîndu-se.

— Ce să-i fac ?

— Curăţă-l şi vino !

A început iar să lovească. Dar... ce călău ciudat mai era şi ăsta ? În loc să dea în mine, lovea în pămînt. Da. Lovea în pămînt urlînd. Şi îmi zicea în şoaptă :

— Plîngi ! Zbiară ! Urlă, băăă !! Ah... maică măiculiţă !... De ce m-ai născut ? Urlă, bă !!

Şi deodată aruncă ciomagul, se trînti lîngă mine, mă îmbrăţişă, începu să plîngă, să se zbată şi să-şi căineze soarta.

L-am apucat de veston.

— Scoală-te... i-am spus. Taci din gură ! Eşti nebun ? Or să te omoare !

— Nu-mi pasă.. Acum nu-mi mai pasă de nimic. De nimic.

— Ascultă aici ! i-am spus. N-ai dreptul, înţelegi ? Scoală ! Avem nevoie de tine în noaptea asta. Nu pricepi ? Scoală sus !

— Şi tu ?

— Vin singur.

— Ai să poţi ?

— Am să încerc.

— Te rog... spuse, ştergîndu-şi ochii... Vino !

— Bine... vin. Pleacă acum !

A plecat... şi-a unit şi el paşii şi vocea cu ale celorlalţi. S-a pierdut în grupul călăilor. M-am ridicat şi eu şi, clătinîndu-mă... şchiopătînd, am pornit spre mare. Atunci am văzut că o dată cu mine mai coborau şi alţii. Jos... printre stînci, fierbeau urletele... Dar deodată... ca la un semn s-au oprit. S-a auzit un fluierat nervos. Apoi altul... şi altul... Şi în mijlocul tăcerii, o voce a sfîşiat noaptea.

— Stăi !

Apoi alta.

— Stăi ! Încetarea ! Încetarea focului !

(Care „încetare" ? Care „foc" ?) Bine ar fi fost să fie foc. Puştile se golesc... gloanţele se termină, dar ura... dar ura unor oameni care nu ştiu ce-i suferinţa... nu se sfîrşeşte niciodată.

Am ajuns în sfîrşit la grupul de oameni. Cineva îi înjura pe călăi. Aşa am crezut. Dar el le ţinea o cuvîntare.

— Ruşine ! striga. Ce a fost asta, căpitane ? Cine a ordonat această „ilegalitate" ?

— Nu am ordonat-o eu... s-a auzit o voce veselă.

— Să se facă imediat o anchetă.

— Înţeles, să trăiţi don' general !

— Şi să fie găsiţi instigatorii.

— Înţeles, să trăiţi don' general !

— Şi să fie pedepsiţi „exemplar" !

— Înţeles, să trăiţi don' general !

S-a pornit un motor... O maşină a plecat în noapte. Totul s-a liniştit. Atunci căpitanul se întoarse spre noi.

— Cine v-a spus bă, răcni, să mergeţi spre mare ? Şi voi — se adresă călăilor — de ce i-aţi lăsat ? În doi timpi şi trei mişcări, vă întoarceţi de unde aţi plecat.

— Dacă am avea un ardei să li-l băgăm în fund... i-am întoarce... Dar n-avem şi o să trebuiască să lucrăm iar cu ciomagul. Ia, înainte marş ! Pînă la trei, să nu vă mai văd ! Pe ei, băieţi ! Să nu mai rămînă nici de sămînţă !

Ceea ce a urmat depăşeşte orice imaginaţie. Azi nu mai am nici o îndoială. Noaptea aceea (opt decembrie 1949) avea să fie ultima noapte din viaţa mea. După cît se vede, eram însă sortit să scriu aceste pagini. Aşa cum mă aflam la pămînt... cu ochii închişi şi aşteptîndu-mi sfîrşitul, mă apucă din fugă o mînă puternică. N-am să uit niciodată

această mînă... acest om.. Era Eutifron Eliadis. Cîtă noblețe... cîtă bărbăție... Într-o noapte de groază și infern... cînd lozinca generală era : „Scapă cine poate !“ Eliadis își primejduia viața, ca s-o salveze pe-a altuia. Poate că în clipa aceea nici nu m-a recunoscut. Așa am crezut. Cînd, după ani de zile, în Atena, i-am amintit întîmplarea, mi-a spus : „Adevărat ? Nu mai știu nimic.“ Și atunci am înțeles că-și amintea foarte bine.

Cînd am ajuns la locul adunării, turbarea lor — ciudat !... s-a potolit. Asta a fost... ne-am gîndit. Încercarea s-a terminat. Călăii s-au așezat jos. Păreau frînți de oboseală. Au fost însă singurii oameni obosiți față de care n-am simțit nici cea mai mică compătimire.

Trecuseră zece minute. Începuse să înghețe sudoarea pe mine. Mă lua cu friguri. Atunci țiui isteric un fluier. Și apoi răsună o voce stridentă :

— Adunarea generală, în grupuri de cîte o sută.

Ciomăgașii executau ordinul, lovind în stînga și în dreapta. Ne îmbrînceau și ne aruncau ca pe niște obiecte neînsufletite. În mijlocul acestei buimăceli l-am pierdut și pe Eutifron. Și așa... am rămas singur. Străin în mijlocul unei gloate înspăimîntate în care fiecare era copleșit de propria lui durere. Unde dispăruse dîrzenia noastră de luptători ? Ajunsesem niște ruine. Cu desăvîrșire descompuși din punct de vedere psihologic. Abia dacă ne mai rămăseseră cîteva fărîme de umanitate, atît cît să ne deosebim de o turmă de animale, care se trezește deodată în fața cuțitului.

La un moment dat. totul a împietrit. Un ofițer cu voce stridentă strigă ca la defilare :

— Compania întîi ! Drepți ! La dreapta ! Înainte, marș !

„Compania întîi“ porni bîjbîind în beznă spre o țintă pe care nu o bănuia nimeni. Celorlalți ne-au ordonat să ne așezăm jos. Era și timpul. Abia ne mai țineau picioarele. Pămîntul era rece, mușca precum șarpele. Cine știe spre ce prăpastie îi mînau... Nu se auzea nici un zgomot... Nici o voce. Era o tăcere de moarte. O clipă, o rafală a sfîșiat noaptea și apoi peste tot s-a înstăpînit iar liniștea. Fusese ca un croncănit de pasăre sălbatică, răsunînd într-un peisaj funebru. Deodată se porni o vînzoleală dinspre compania a doua. Veniseră să-i ia și pe ei. Se auzi din nou „Drepți“, „La dreapta“, „Înainte, marș !“, apoi iar liniște... rafala...

Şi deodată — o inspiraţie infernală ! Un cîntec ! Da. Un cîntec care se revărsa din toate megafoanele deodată. O melodie duioasă, sentimentală, o melodie de dragoste. Un cîntec plin de gingăşie şi dor. Şi cine-l cînta ? Cine ? Danai... scumpa noastră prietenă. Vocea ei suna armonioasă, unduitoare... plină de nostalgie... Ceva, o îndepărtată chemare... Eram — aproape toţi — tineri, orfani de dragoste... logodiţi numai cu Sacrificiul. Şi romanţa asta ne zgudui pe toţi, dezvăluindu-ne deodată tot ce pierdusem.

Astă seară o să ne înecăm în sărutări
Şi în valurile îmbrăţişărilor.
Iar pescăruşii păsări blînde
Vor dansa albe în întuneric
Şi cînd o să adie zefirul
Îmbrăţişaţi agale... agale
Pe corabia viselor
Ne vom scufunda în apele himerei.

La un moment dat, cîntecul s-a sfîrşit. Au pus placa de la început. Atunci o veste groaznică s-a întors, umblînd din gură în gură. Rafalele care se auziseră nu fuseseră trase în aer. Îi secerau pe primii trei din fiecare coloană. Ceilalţi se îngrozeau şi semnau declaraţia. Vestea asta căzu ca un trăsnet. Cît ai clipi, coloanele începură să se descompună. Primii trei ieşeau din rînd şi se aşezau la coadă. Călăii urmăreau scena şi-şi frecau mulţumiţi palmele. Era un prăpăd. „Opriţi ! mi-a venit să strig. Pentru Dumnezeu ! Ne-am frînt înainte de a intra în luptă ?" În întuneric, simţii pe cineva lovindu-se de mine. Îl apucai de umeri. Era doctorul Dimitris Niforos.

— Mimis !... i-am strigat.

M-a îmbrăţişat.

— Ruşine ! a strigat printre dinţi.

— Trebuie... i-am zis cît p-aci să izbucnesc în plîns. Trebuie să oprim catastrofa.

— Sînt gata, mi-a zis. Dar ce să facem ? Nu vezi ? Au început să alunece la vale.

— Ne aşezăm în primul rînd şi încremeninm acolo.

Panica atinsese nebunia. Mă apucă nervos de mînă.

— Hai ! mi-a zis. Numai că ne lipseşte al treilea.

Atunci se ivi din întuneric un bărbat ciolănos... care abia se mai ţinea pe picioare.

— Eu... spuse. Luaţi-mă pe mine. Mă luaţi ? întrebă rugător.

Nu l-am întrebat dacă o să poată rezista. Nici n-ar fi rezistat. Sufletul însă îi clocotea. Aşa zdrobit cum era, omul acesta era cuprins de o mînie divină.

— Nu vă uitaţi la mine... ne spuse. E adevărat. Arăt foarte prost. Dar am să strîng din dinţi şi poate să ajung pînă acolo. Pe urmă totul are să fie uşor. Or să mă omoare şi gata.

Am alergat toţi trei să oprim şuvoiul care se revărsa acum nebuneşte în sens invers. Ne-am aşezat în faţa lor. Imediat mişcarea a încetat.

— Sînteţi nebuni ? îmi şopti unul la ureche. N-aţi aflat ? Pe primii trei îi împuşcă.

— Şi ce vrei, i-am răspuns. Să jucăm ca nişte caraghioşi cum ne cîntă ei ? Anume au împrăştiat zvonul ăsta, ca să se iţte panică. Şi au reuşit.

Era şi timpul. Sosise rîndul coloanei noastre. Cîntecul lui Danai începuse din nou.

Astă seară o să ne înecăm în sărutări.

N-o să ne înecăm ! Dar naufragiaţi sîntem, e adevărat. Plutim în beznă.

N-am făcut nici zece paşi şi ne-a oprit un „Stăi !" Doi ofiţeri defilară de-a lungul coloanei, căutînd pe cineva.

Mi-am auzit clar numele. Vecinul meu era gata să spună : „Aici este". I-am astupat gura cu palma. Au trecut încă o dată şi au întrebat, mai insistent. N-a răspuns nimeni.

— Nu e nici aici... spuse unul dintre ofiţeri. O fi în coloana următoare.

— Coloană, drepţi ! Înainte, marş !

Ce-or fi vrut cu mine, oare ? Nici unul din ei nu-mi părea cunoscut.

— Te caută de aseară, mi-a spus vecinul meu. Eu credeam că te-au găsit.

— Cum te numeşti, prietene ? l-am întrebat.

— Crezi că scăpăm cu viaţă, ca să-mi ţii minte numele ?

— În orice caz...

— Dinos... învăţător din Epir.

Acum era clar. Deci mă căutau de la început. Important era să nu văd ce se întîmplă. Şi apoi se temeau ca nu cumva să mor şi să fie acuzaţi de „crimă". De parcă ucigaşii ar fi nişte îngeri şi s-ar transforma în ucigaşi numai cînd omoară scriitori. Mai tîrziu am aflat că excepţia asta nu mă privea numai pe mine. Era ordin general pentru toţi cei care făceau parte din categoria mea. Cu mine, însă, poate datorită greşelilor lor, poate datorită încăpăţînării mele, — au dat greş.

Înaintăm. Cîntecul s-a oprit... Urcăm un deal. În spatele lui apare un teatru de vară în stil antic. Îl construiseră deţinuţii pentru distracţia călăilor după „lucru".

Ne-au ordonat să ne aşezăm pe trepte. Se vede că aici îi aduseseră şi pe ceilalţi. Deodată s-au aprins reflectoarele. Primii au intrat în scenă bătăuşii... protagoniştii serii — cu mînecile suflecate, ţinînd fiecare în mînă cîte o funie de sîrmă însîngerată. Cîţiva din ei se repeziră la noi, îl smulseră pe unul, îl dezbrăcară şi-l atîrnară în două cîrlige.

— Spectacolul începe !... strigă un ofiţer.

Întîi, îl lovea fiecare în ritmul unei tobe. Apoi toba a început să bată nebuneşte şi călăii s-au repezit la el, toţi o dată. Victima întîi a urlat, pe urmă a început să geamă jalnic şi prelung. Apoi a tăcut.

— Stăi ! a strigat ofiţerul.

Călăii l-au scos din cîrlige. A căzut ca o cîrpă.

— Altu' la rînd ! a strigat ofiţerul. Toţi o să treceţi pe aici. În afară doar dacă semnaţi. Semnaţi, bă ?

Nimeni nu s-a clintit. Au adus acum a doua victimă. Era un bărbat scund, dar bine legat şi curajos. L-au dezbrăcat şi aşteptau ordinul.

— Semnezi ? îl întrebă ofiţerul.

Omul nici nu întoarse capul.

— La lucru !... sună ordinul.

Şi au purces la „lucru". De data asta, victima era mai vînjoasă şi i-a obosit. La un moment dat însă omul a cedat. Leşinase ?... Murise ?... Nimeni nu ştia. Priveliştea însă era atît de zguduitoare, încît s-au semnalat primele crize de nebunie. Cîţiva au început a striga cuvinte fără şir... Unul ţipa că i-a smuls cineva ochiul. Altul că l-a trimis maică-sa după gaz, ca să stingă incendiul, dar ăştia cu ciomegele nu-l lasă.

— Daţi-mi drumul ! striga. Îmi arde casa. Criminalilor !

Ofițerul s-a albit la față. Am crezut că de frică. Dar nu era de frică, era de furie. Frica și ura au aceeași culoare.

— La balamuc ! strigă el. Închideți-i pe toți înăuntru. Uite ce ghinion !

— Nu cumva am strigat și eu ? m-a întrebat unul din spate. Spune-mi, pentru Dumnezeu ! Am strigat și eu ?

M-am întors. Ochii îi străluceau. Mă strîngea disperat de mînecă. Pe urmă m-a apucat de guler.

— Spune-mi ! Am strigat ?

— Nu... i-am răspuns.

— Atunci spune-le-o ! Spune-le că eu n-am strigat ! Ei, domnilor ofițeri ! Eu n-am strigat ! Nuuu !! Nuuu ! N-am înnebunit ca să țip ! Sînt teafăr, sînt sănătos ! Uitați-vă la mine ! Joc ! Cînt !

Astă seară o să ne înecăm în sărutări.

— Puneți mîna pe el ! ordonă ofițerul.

— Stăi ! strigă nebunul, arătîndu-și pumnii. Cine m-atinge, moare !

Se repeziră cîțiva cu un sac în mîini și i-l îmbrăcară în cap. Apoi îl ridicară și-l duseră cu ei. Omul urla... blestema. La un moment dat a reușit să scoată însă capul din sac și a început din nou să cînte :

Astă seară o să ne înecăm în sărutări.

I-au astupat gura cu palma. A mușcat-o și a strigat.

— Înecați !... Înecați !... Înecați !...

Vocea lui continua să răzbată pînă la noi și de după deal. Ofițerul și-a luat bărbia în mîini. Era o înfrîngere. Trebuia să-și revizuiască planul. Avea supraproducție de nebuni. Iar planul era să smulgă declarații. S-a întors spre zbirii lui.

— Actul II, le-a spus.

S-au repezit cîțiva și au adus pe altul. L-au dezbrăcat de la mijloc în jos, apoi i-au legat picioarele de doi pari ca să nu le poată îndoi. Pe urmă l-au atîrnat într-o macara și l-au ridicat în aer.

— Smoala ! a strigat ofițerul.

Un miros puternic se împrăștie în atmosferă. Au tîrît din culise un cazan cu smoală fierbinte. L-au așezat chiar sub picioarele celui atîrnat.

Acum totul era gata. Zbirii îl priveau în ochi pe comandant, aşteptînd ordinul.

— La lucru... ordonă el.

Macaragiul îl cobora încet... încet... Victima scoase nişte strigăte nearticulate.

— Semnezi ? întrebă crud ofiţerul.

— Nu !

— Mai jos.

Macaragiul n-a mai apucat să execute ordinul. Din amfiteatru izbucni o furtună de urlete... care ajunseră pînă sus, pe crestele munţilor. Feţele noastre s-au schimonosit. Un subofiţer a sărit pe scenă cuprins de panică. Era atît de îngrozit, încît nici nu mai ştia ce raportează.

— Jos... spunea. Jos...

— Spune ! Ce s-a întîmplat jos ?

— Prăpăd !

— Semnează ?

— Au încurcat-o...

— Ce ? Vorbeşte clar !

— Au păţit-o !

Ofiţerul n-ar fi înţeles nimic. Dar amfiteatrul, acum, vorbea singur. Hohote... vorbe fără şir... urlete... cîntări... Ofiţerul ordonă să se stingă reflectoarele. Experimentul luase o întorsătură neaşteptată. Spectacolul eşuase. Cei care am scăpat ne-am privit în ochi. În fundul sufletului ne mijea o rază de speranţă. Care ?... Am aşteptat vreo goarnă să sune „stingerea". Metoda dăduse greş. Nebunii nu sînt un cîştig, sînt un eşec. Au venit speriaţi şi i-au adunat pe cei ce-şi pierduseră minţile. Cîţiva din ei îşi reveniseră şi ne rugau să nu-i trădăm. Să-i salvăm. Au ridicat pe urmă reflectoarele pe scenă şi au luminat amfiteatrul. Un subofiţer cu părul vîlvoi a sărit pe scenă. Era îngrozit de parcă l-ar fi înconjurat o vîlvătaie de flăcări.

— Pe loc repaus ! strigă el, fără nici o noimă.

„Pe loc repaus", cînd noi eram cu toţii aşezaţi ?

— Re... pauus ! strigă el din nou.

Reflectorul se retrase de lîngă el.

— Repauuus ! continuă el să urle în întuneric. Repaus ! Repaus ! Repaus !

Subofiţerul înnebunise.

Capitolul XV

Teatrul semăna cu o pădure trăsnită. Tragedia se terminase. Reflectoarele se stinseseră. Dar cortina tragediei nu cădea. Ce ne mai aşteaptă ? Asta o ştiu numai capii acestui măcel. Poate nici ei. Poate că o ştiu numai instinctele lor, fiindcă ele n-au grai şi nu comunică. Acţionează numai, orbeşte. Corpuri şi minţi păroase...

În înălţime a zbîrnîit un motor. Nişte lumini au strălucit, fosforescente. Locuim în coada unei lumi care s-a rupt şi a rămas uitată cu milioane de ani în urmă. Fără nici o legătură cu lumea de astăzi. Lumea de azi are maşini care zboară, pe cînd noi ne aflăm încă în peşteri... piatra neciopliă.... măciuca... Astea sînt invenţiile noastre... Marile succese ale civilizaţiei noastre. Ele ne învaţă... ne luminează... ne conduc. Dar noi... noi... din ce lume venim de nu ne adaptăm ? Şi nu acceptăm descoperirile acestei civilizaţii ?

„Noul Partenon", aşa au denumit insula noastră. A spus-o chiar un ministru care scrie versuri şi are catedră la Universitate, loc în Parlament şi portofoliu în Guvern. Nu semăna oare această antinomie cu cîntecul care înflăcărează ciomăgaşilor noştri inspiraţia ?

Astă seară o să ne înecăm în sărutări.

. . . . . .

Salutăm Noul Partenon.

Înţelepciunea şi nebunia merg mînă în mînă.

În sfîrşit a apărut şi noul ordin. „Să ieşim din teatru" şi să ne adunăm pe grupe, în ordinea iniţială.

„Oh, cît umor s-a risipit în seara asta ! Cît spirit, cîtă strălucire !"

Nu semăna oare porunca asta cu aceea a căpitanului care-i îndemna pe naufragiaţi să se înece în ordine ? Disciplina... mai presus de toate — disciplina.

Am început să ţopăim ca nişte animale rătăcite... „Compania întîi ? Unde eşti compania întîi ?... A treia... unde eşti, a treia ?" Ne loveam între noi ca nişte scînduri plutind în derivă pe furtună. Deodată m-am ciocnit de doctor.

— Terţetul ?... Unde ne e terţetul ?

— Îl facem, i-am zis. Dar unde e al treilea ?

Am alergat spre compania noastră. Minune ! În capul coloanei ne aştepta învăţătorul din Epir.

— Tremuram... ne spuse. Tremuram la gîndul ca nu cumva să vă fi dus la balamuc.

— Văd că tremuri şi acum.

— Acum... tremur de frig.

Au fluierat iarăşi, asurzitor. Apoi s-a înălţat o voce.

— Compania a şasea, drepţi ! La dreapta ! Înainte, marş !

Compania a dispărut în întuneric. Încotro ? După cît se părea, n-o ştia nici şeful coloanei. Nu era exclus ca, în curînd să apară în calea noastră un ofiţer superior şi să strige „Stăi".

Şi apoi ? Apoi ce-o să urmeze ? Cei mai puţin informaţi eram noi, cei care aveam să răbdăm totul. Ceasurile negre îşi au legea lor. Noi eram nicovala. Menirea noastră era să fim bătuţi. Dacă se sparge vreuna, tot ea suferă.

Noaptea e nepătrunsă. Se vede că în străfundurile vremii preistorice în care trăim, cerul e încă un haos şi sistemul solar încă nu s-a definit. Stelele nu şi-au găsit încă orbita şi aleargă ca nebune spre soare, să ia puţină lumină.

Coloanele pleacă una după alta. A sosit şi rîndul nostru. Se aud din nou ordinele. Şi în timp ce pornim începe iar cîntecul cunoscut :

Astă seară o să ne înecăm în sărutări.

Unde să ne înecăm ? Totul e un imens naufragiu. Umblăm ca orbeţii. Cîntecul e tot mai duios. Deodată trei ciomăgaşi, cu un sergent în frunte, se pornesc să alerge din rînd în rînd şi-mi strigă numele. Ce nebunie mai era şi asta ?

Ce intenţii ascunse aveau ? Mi-am încleştat buzele. Nu. Nu voiam să mă rup de ai mei.

— Unde, mama dracului, s-a băgat ? Frumos ar fi să fi crăpat. Mîine să ni-l ceară înapoi bun şi noi nu-i găsim nici rămăşiţele.

S-au îndepărtat. S-au dus pesemne să raporteze că am dispărut.

Peste puţin am ajuns pe un platou. Am primit ordin să ne oprim. În faţa noastră se înălţa o clădire. Era închisă. Nu se auzea şi nici nu se vedea înăuntru nimic.

O voce invizibilă strigă în întuneric :

— Ghemuiţi !

Ne-am aşezat pe vine. Ce era clădirea aceasta ? Şi de ce ne-au adus aici ? Aşteptam să se dezlege misterul. Am aşteptat aproape o jumătate de oră. Pînă cînd din clădirea blestemată a ieşit o voce ca de pe altă lume. A crescut... apoi a căzut şi s-a prefăcut într-un bocet necontenit, chiar în momentul cînd romanţa ajunsese la culmile duioşiei.

Astă seară o să ne înecăm în sărutări.

Vocea ţinea isonul cîntecului, împreună cu înjurăturile. Un duet alcătuit din cuvinte de dragoste şi gemete de moarte.

Doi călăi harnici s-au apropiat de noi.

— Să iasă în faţă primii trei din rînd.

Am ieşit.

— Urmaţi-ne ! au spus.

După vreo sută de paşi, ne-am oprit în uşa clădirii.

— Aici ! au ordonat.

Acolo ne aşteptau trei rînduri de ciomăgaşi.

— Care eşti şchiop rămîi afară. Înăuntru e dans mare ; nu-i de nasul orişicui.

Am înţeles. Îmi întinseseră o cursă. Era ultima încercare să mă înlăture. Am rămas în rînd.

— Nimeni ? au întrebat. În regulă, Ruhiţas ! Deschide. Au venit băieţii cu colinda.

Ne-au împins înăuntru cu picioarele în fund. Culoarul era întunecat. Ne-am oprit în faţa unei uşi. Unul dintre însoţitori a bătut în ea cu ciomagul. Uşa s-a deschis brusc. Ne-am pomenit scăldaţi într-o lumină albă, orbitoare. Decorul era simplu şi crud. De două bîrne ale tavanului atîrnau

doi bărbaţi goi, plini de vînătăi şi de răni însîngerate. Un cazan cu apă rece se afla pe podea, pentru a-i trezi din leşin, şi, alături, altul cu apă clocotită. Jur împrejur, aproape despuiaţi, cîţiva călăi cu trăsături abrutizate îi loveau cu lanţuri. În partea dreaptă — o masă lungă pe care se afla un ibric de cafea, cîteva teancuri de declaraţii... tocuri, călimări... etc... etc... şi la masă stătea, singur şi îngîmfat... zeul şi creatorul acestei opere, domnul Xiruhakis. Aflam, în sfîrşit, unde se găseşte tronul acestui dezgustător profet. Cînd am intrat, a ordonat să fim întîmpinaţi cu lovituri, de onoare, pe trupurile celor atîrnaţi.

Ceea ce am simţit atunci a fost mai puternic decît însăşi viaţa mea... De care, de rîndul ăsta, am uitat cu desăvîrşire. M-am uitat la victime... la călăi... apoi la toată această orchestră infernală şi mi s-a urcat sîngele la cap. Cu o voce pe care abia dacă-mi mai dădeam seama că-mi aparţine am azvîrlit asupra „maestrului" serii toate epitetele care-mi veneau la gură, toată ura pe care o adunasem de la începutul suferinţelor.

Şeful a rămas ca trăsnit. Se înverzise... făcea spume la gură... Umbla după pistol... pe urmă a renunţat, ca să-şi caute cuvintele. Dar nu le găsea. Şi atunci a început să măsoare, nervos, încăperea. În sfîrşit, s-a oprit şi mi-a spus, bîlbîindu-se :

— În două minute... în două minute... ai să amuţeşti.

— Nu mai am nevoie de nici un minut. Am spus tot ce am avut de spus. De acum încolo, nu mai eşti vrednic nici de dispreţul meu. Ce poţi să-mi faci mai mult decît să mă omori ?

A început să-şi rupă părul din cap.

— Cine-i ăstaaa... ? A urlat. Cine a îndrăznit ? Cine ?

Un sergent care se afla înăuntru m-a recunoscut şi i-a spus numele meu. Şeful nu l-a lăsat să termine.

— Ahaa ! a urlat. Ai venit va să zică ? Ai venit să vezi... să scrii ?

— Nu. Am venit să mor.

— Să mori ? Bine. Ai să mm... ori, să mori, nu-ma-mai...

— Ce decădere, pentru un călău, să nu poată rosti cel mai obişnuit cuvînt al meseriei lui.

— Ce ? Ai să vezi tu acum. Să mori, am zis ? Sîntem abia la prolog. Şi zadarnic aştepţi epilogul. Am să-mi fac

datoria, dar mai întîi am să-ţi îndeplinesc dorinţa. Am să-ţi dovedesc întîi ce zero eşti. Am să-ţi demonstrez că poporul te ignoră.

S-a întors spre călăi.

— Răspundeţi ! Domnule Macriianis, şi dumneavoastră ceilalţi ofiţeri, sînteţi toţi oameni cultivaţi. Spuneţi-mi, îl cunoaşteţi pe domnul ăsta ? I-a auzit vreodată, cineva, numele ?

— Brrr... făcură toţi dispreţuitor.

— Poftiţi ! strigă el triumfător. Din toţi oamenii aceştia numai unul te cunoaşte. Eu.

— Ar fi fost şi anormal să mă cunoască.

— Şi cine te cunoaşte ?

— *Oamenii !*

A început iar să se plimbe nervos de la un capăt la celălalt al mesii. Corpul i se cutremura spasmodic.

— Cafea ! strigă, stînd parcă gata să pocnească. Apoi l-a întrebat pe vecinul meu : Cine eşti tu ? Cum te cheamă ?

— Doctorul Dimitris Niforos.

— Îl cunoşti ? îl întrebă arătîndu-mă.

— Şi îl iubesc...

— Beliţi-l !

Zece călăi s-au repezit la el. Atunci s-a întors spre dascăl.

— Şi tu, îi zise, îl cunoşti ?

— Îl cunosc şi-l predau elevilor mei.

— Umflaţi-l ! Îngropaţi-l ! Afară ! Mai durează cafeaua aia ?

— E gata, don căpitan.

A luat-o... a sorbit... s-a fript... a aruncat-o. Apoi s-a întors spre ceilalţi din grup. A început o cuvîntare caraghioasă... lirică, străbătută de nişte serbede vibraţii.

— Ascultaţi... le zise... Pe voi... pe voi... vă simpatizez, Pe toţi ! Dar mai presus de asta, vă compătimesc. Da. Vă simpatizez fiindcă aţi avut ghinionul să nimeriţi în aceeaşi companie cu vipera asta otrăvitoare. Îşi va plăti îndrăzneala cu tăcerea cea veşnică. Pe voi, însă, pe voi nu v-am chemat aici ca să vă pedepsesc, ci ca să vă despăgubesc. Fiindcă nu sînteţi decît nişte victime, victimele lui. Onoraţi muncitori şi iloţi ai ogorului, cum aş ridica eu mîna oare asupra trupurilor voastre vlăguite ? Cum să cer declaraţie de la voi ?

Nu. Mai bine să mi se usuce mîna. O să plecaţi de aici, toţi, teferi şi neatinşi, dar după ce vă veţi îndeplini mai întîi o datorie sfîntă. Datoria ce o aveţi faţă de voi înşivă : să-l scuipaţi în obraz pe omul acesta. Pe omul care v-a împins în prăpastia trădării. Băgaţi bine de seamă — dacă refuzaţi, vedeţi ce vă aşteaptă. Chinurile. Dar sînt convins că n-o să mă siliţi la un lucru pe care nu-l doresc. Treceţi aşadar unul cîte unul, îl scuipaţi şi vă luaţi foaia de drum. Fără declaraţie ! Fără înjosire ! Un scuipat — pentru onoarea voastră şi dezonoarea lui. Şi acum... înainte ! Hai, mă, treci primul. Lasă declaraţia, domnule Macriianis ! Nu vom pîngări sfînta mînă a muncitorului ! Hai, dragul meu. Plăteşte-i după faptele lui. Scuipă-l şi umblă sănătos !

Au tîrît un om slab... chinuit... l-au aşezat în faţa mea.

Am închis ochii. Tot ce făcusem pînă atunci s-ar fi dovedit zadarnic dacă n-aş fi izbutit să cuceresc sufletul unui muncitor... de dragul căruia mi-am sacrificat toată viaţa.

— Scuipă-l ! strigă mai sever Xiruhakis.

Ce preţ avea un scuipat faţă de viaţa pe care i-o înapoiam, faţă de libertatea pe care i-o dăruiam ?

— Scuipă-l !

Am privit din nou la omul care se afla în faţa mea. Spasmele îi brăzdau obrazul. L-am privit fără reproş...

— Te iert... i-am spus.

Cu o izbucnire neaşteptată, omul s-a întors spre Xiruhakis, gata parcă să-şi verse asupra lui toată furia şi scîrba ce se adunaseră în el.

— Omoară-mă ! i-a spus : N-o fac.

Xiruhakis a încremenit.

— Următorul, a strigat, cu buzele livide.

— Omorîţi-mă ! Nici eu n-o fac... a repetat şi acesta.

S-a întors spre ceilalţi. Acelaşi răspuns de la fiecare. Şi-a muşcat buzele pînă la sînge şi s-a întors spre zbirii lui.

— Beliţi-i ! Şi, arătînd spre mine : Pe el, nu. Pe el lăsaţi-mi-l mie. Am să-i servesc o proză s-o ţină minte puţinul timp ce-l mai are de trăit.

Deodată închise ochii şi, deschizîndu-i, strigă ca nebun.

— Unde-s deţinuţii ? Ce-aţi făcut cu cei care erau acum, aici ?

— N-aţi spus să-i belim, don' căpitan ? I-a dus să le ia pielea.

— Să nu-i atingă nimeni !!! Se aude ? Nimeni !

— Şi atunci ce să le facem, don' căpitan ?

— Să le daţi drumul. La toţi. La toţi ! Vinovatul e în mîinile mele. Ceilalţi sînt nevinovaţi. Eliberaţi-i ! Ce vă holbaţi la mine ?

— Înţeles, don' căpitan.

Şi-a aruncat privirea împrejur.

— Agriantonis ! strigă. Unde-i Agriantonis ?

— Agriantonis ! strigară ceilalţi. Nu aude, don' căpitan. Să-l strigăm pe numele lui de sărbători. Unde eşti, bă Harababuris ?

— Prezent ! S-a auzit de afară o voce de cîine răguşit.

Şi o namilă neagră... saşie, cu faţa boccie, s-a apropiat plin de familiaritate.

— Ordonaţi. Să trăiţi, don' căpitan.

— Harababuris ! îl vezi pe ăsta ?

Vlăjganul m-a privit saşiu.

— Deocamdată, da.

— Ţi-l încredinţez.

— Să trăiţi, don' căpitan ! Tot amorţisem. Hai, mă. Curînd ai să vezi măgarul companiei şi ai să crezi că e frate-tu.

Vorbea cu o „graţie" animalică, jucînd în mînă o rangă de fier.

— Ce-ai făcut cu alea de lemn ? îl întrebă Xiruhakis.

— Mi le rup... don' căpitan... Nu-mi lasă nici un ciomag. Aşa că am luat-o pe asta, că-i mai sigură.

— Una ca asta îţi trebuie astăzi.

— Dacă nu mă satur, să trăiţi, don' căpitan. Nu ştiu cum m-a făcut mama aşa de lacom. Nu mă satur.

— Ţin-te bine. Ţi-a zîmbit norocul.

— Mă rodea pizma, să trăiţi, don' căpitan. De ce nu-mi dau şi mie de „lucru" ? Mă învinuiesc că nu ştiu să lucrez... că-i curăţ prea repede şi nu apucă să se chinuie. Au dreptate. Dar ce vină am eu, dacă m-a făcut mama nesătul ?

— Bine... îi spuse Xiruhakis. Vino acum aici.

L-a luat şi l-a dus într-un colţ, să-i dea sfaturi. Dăscălitul a durat cam un sfert de ceas. Vlăjganul se uita la el ca un alergător care aşteaptă startul.

— În regulă... spuse apoi. Am... priceput, să trăiţi. O să iasă prima-ntîi. Adică executarea o să fie executată. Hai, bă !

Am străbătut culoarul întunecat. Afară aşteptau următorii zece. Le-am zîmbit.

— Nu avem gropari înăuntru, le-a spus namila. Ghinion, ce să-i faci. Aşa că răposaţii trebuie să meargă singuri la groapa lor. Mai repede, bă hoitule ! Şi la a voastră cu bine, pe curînd !

M-a trecut un fior pe spinare. Harababuris m-a condus în spatele dealului.

— Ai înţeles ? mi-a spus. Am luat-o pe aici ca să nu ne audă don' comandant. Nu-i plac urletele. Cît despre tine, însă, ai avut noroc că ai căzut pe mîinile mele. Eu sînt rapid. Pac şi gata. Nu te săpunesc de trei ori ca alţii. „Semnezi, bă ?" „Nu." Veşnica pomenire. Te auzeam vorbind cu căpitanul meu şi-mi venea să-mi mănînc mustaţa. Ce rost are, mă, vorbăria şi frecangeala ? Curăţirea totală şi binecuvîntat fie numele Domnului. Un soldat viteaz n-are altceva de făcut.

— Nu eşti nici „viteaz", nici „soldat". Soldaţii luptă cu soldaţii, nu cu cetăţenii neînarmaţi şi bolnavi.

— Ştii ce te aşteaptă după cele ce ai spus ?

— Ştiu. Acelaşi lucru care mă aştepta şi dacă nu spuneam nimic. Aşa că, ce mă mai ameninţi ?

— Ai să mori, mă prăpăditule ! Ai înţeles ? Ai să crăpi, acum, numaidecît ! Nu ţi-e frică ?

— Mi-a fost, înainte de a lua hotărîrea. Acum... nu mai mi-e frică de nimic.

— Şi dacă nu te omor ?

— Nu poţi. Fiindcă şi pentru asta ar trebui să fii puţin viteaz.

— Şi eu ce sînt ?

— O simplă rangă. Nu te uita la ea... Uită-te mai bine la tine. Tu eşti ranga.

— Nu mă lua pe mine cu filozofia. Mă piş pe filozofie. Avem treabă. Scoate-ţi haina !

— Scoateţi-o tu.

— Eu n-o scot.

— Cum poftesti.

— Ai să vezi îndată ce poftesc.

A scos din buzunar o declarație, un pix, a aprins lanterna și apoi a ridicat ranga.

— Deci... Scurtul psalm *Aleluia*. Toate celelalte tropare s-au sfîrșit. Ai răgaz cinci minute. Dacă în cinci minute nu semnezi...

— De ce-ți pierzi timpul degeaba ? Fă-ți datoria.

— Bă... te omor ! Cum să-ți explic ? Te omor !

— Știu.

— „Știu", zise. Dacă știi, bă, de ce nu semnezi ? Viața e dulce... afară curvele te așteaptă... E dulce viața... Ți-o spun eu, care am închiriat alaltăieri noaptea una pentru douăsprezece ore. Ei, semnezi ?

— Nu.

Exact în clipa aceea, din toate megafoanele a început iar a se revărsa șlagărul : *Astăzi o să ne înecăm în sărutări.*

— Uite. O spune și cîntăreața. Așa e, fă ! Viața e dulce. Spune-i și tu, guriță de aur ! Pe ei ! L-am mierlit, jigodia. Unu... doi... ia uite-l... nu dă nici două parale pe viață... N-ai fost, mă, niciodată la curve ? Ascultă aici. Îți spun încă o dată. Ești greu de cap, pesemne. Ai să dai în primire. Te cureți. Gata, te-ai curățat. Pricepe. Ai să mori !

Acum totul era clar. Îndrumările pe care i le dăduse căpitanul erau precise. Amenințări, dar nu execuție.

Își lăsă jos ranga, mă prinse de guler și mă apropie de el.

— Te omor, mă ! Gata, ești mort ! Trezește-teee !

— Nu mai termini o dată ? i-am zis, calm.

— Să termin... ai zis ? Nu. Ce să fac eu cu tine mort ?... spuse smiorcăindu-se. Nu-s plătit pentru asta... Eu te vreau frînt, ca să-mi încasez bănișorii. Ah, domnule Xiruhakis... ce mi-ai făcut ? De ce mi-a dat, mă, să frîng asemenea ipochimen ?

S-a așezat jos. Era deznădăjduit... topit... Peste puțin a început cu rugămințile :

— Frînge-te... îndoplecă-te, mă... fie-ți milă... Am rămas lefter. Mi-au mîncat tîrfele toți gologanii. M-au lăsat sărac lipit pămîntului. Te îndupleci, hai ?

— Ești de plîns... i-am spus în sfîrșit.

— Știu. Păcat... E ultima noapte. Ultima ocazie ca să mai dau lovitura. De mîine începe postul. Execuțiile încetează. Auzi ? (Gemete... și urlete se auzeau din depărtare.) Auzi ? La toți e Învierea... Și la Harababuris — doliu. Hai !

Mergem... Păcat... Am înțeles eu de la început. Nu te frîngi. Din Creta ești, bă ? În noaptea asta, un cretan l-a făcut cu ou și cu oțet pe don Macriianis. Un actor, Katrakis pe nume. „Te fac ciulama, mă"... i-a spus don Macriianis. Ei, ce crezi că i-a răspuns cretanul ? „Dă, mă, în mine, dă și dezonorează-te !" A lovit omul și s-a dezonorat. De-aia nu dau eu în tine. Eu te omor. Hai, acum, să-ți dau brînci în prăpastie. De la ordinul ăsta nu pot să scap. Dar o să găsim un locșor unde să nu te faci chiar zob. Și asta tot ideea lui don' Xiruhakis e. Nu te lasă, frate, să lucrezi cum vrei. Te leagă de mîini. Hai ! Dar ascultă aici. Dacă vă vine și vouă rîndul vreodată, n-o să mă omori, hai ? Iubesc viața... pentru că e plină de tîrfe. Dar... ce-ți spun eu ție toate astea ? Tu nu iubești viața. Hai... pe aici... Am ajuns. Dă-ți drumul și ascultă... Dacă te întreabă cine te-a îmbrîncit să le spui că don Agriantonis, sau „Strachină Neagră" sau „Harababuris", auzi ? Vreau să ies cu fața curată. Măcar cu fața... că în suflet port doliu.

Capitolul XVI

Nouă decembrie o mie nouă sute patruzeci şi nouă. A doua zi după prăpăd. Zăpadă... disperare... groază. Valurile se zbat de stînci. Se aruncă cu capul înainte, ca oile apucate de streche. Lagărul tace. Doarme somn de moarte... după atîta osteneală, atîta durere... atîta chin. Toţi dorm Călăii şi victimele zac cufundaţi laolaltă într-un somn plin de coşmare.

Cînd au să se trezească ? Nimeni nu ştie. Vizavi, în oraşul Lavrion, fumul din coşuri s-a subţiat. A venit amiaza. Apoi fumul s-a îngroşat iar. A venit după-amiaza, apoi seara... Fumul a dispărut, dar oamenii nu s-au clintit nici măcar să bea apă, cu toate că gemeau din somn — „mi-e sete". Nimeni nu-i aude. Apă ? Există pe lume un asemenea lucru ? Şi la ce e bună ? În orice caz nu de băut. Fiindcă dacă era bună de băut, se găsea cineva să le-o dea. „Apă nepotabilă." De cîte ori n-am văzut tăbliţa asta ! Şi apa era limpede... Cine ştie de ce era nepotabilă ? O fi căzut vreo furnică în bazin şi i-au găsit cadavrul.

Şi aici ? Aici toată apa era nepotabilă. În afară de apa mării. Mai bine să mori însă de ciomege şi pe urmă să dormi... să dormi...

Dorm pînă şi goarnele a căror menire e să ne trezească. S-a înnoptat. Somnul a intrat pe făgaşul lui normal. E noapte. Toţi credem că somnul va fi acum şi mai adînc. Măsuram însă după firea oamenilor, în vreme ce aici domneau fiarele.

La ora nouă seara ne-am trezit. Au început să urle toate megafoanele deodată. Apoi s-au pornit marşurile triumfale. Şi între două popasuri, ţîşnea vocea „Viezurelui".

— Trăiască venerabilul templu al V-ETO-ului !

Intervenea alt marş. Pe urmă — iar Viezurele : „Trăiască pămîntul sfînt al insulei Macronisos ! Trăiască opt decembrie, ziua nimicirii bestiei roşii ! Astăzi, nouă decembrie, vom sărbători victoria deplină cu torţe aprinse. Astăzi, în sala mare ! Astăzi, în sala mare de spectacole, va avea loc mai întîi o sfeştanie şi, în continuare, pînă în zori, se va desfăşura o seară muzical-literară."

Pe urmă alte marşuri triumfale. Şi pe urmă iar logoreea „Viezurelui".

— Patria se bucură. Patria e în sărbătoare. Insula Macronisos a învins. Elada a învins prin Macronisos. Diavolul roşu zace mort. Trăiască cruciaţii noii noastre civilizaţii.

Viezurele s-a oprit o clipă. Au urmat două versuri :

Cu asemenea armată
Orice duşman dăm gata.

— Gata ! I-am dat gata ! Am învins ! Astăzi, nouă decembrie, ziua îngropării bestiei roşii.

O oră întreagă şi-a debitat Viezurele gogoşile lui, pînă cînd, în sfîrşit, s-a terminat programul. Dar înainte de a închide emisiunea, au anunţat că vor reveni la ora unsprezece, ora începerii serbării.

. . . . . .

Şi au revenit. Se pare însă că noua sală de spectacole era într-adevăr mare. Şi că era plină nu numai cu sărbătoriţi, ci şi cu megafoane. Se auzea chiar şi larma aceea confuză, specifică marilor petreceri. La un moment dat, Viezurele s-a apropiat din nou de microfon.

— Dragi ascultători, începe serbarea. Sîntem în luminoasa sală de spectacole în care se află floarea insulei noastre eroice, în frunte cu gloria corpului ofiţeresc, tatăl nostru — Panaiotis Geanetatos.

— Trăiascăăăă ! izbucni mulţimea într-un entuziasm nebun.

— Să ne trăieşti, tată !

Încet... încet, zgomotul s-a potolit şi Viezurele a rostit cu evlavie :

— În această clipă se fac văzute în sală sfintele odăjdii ale preacuviosului, Arhimandritul insulei Macronisos, Nicanor Kalathikas. Începe sfeştania.

Se auzi vocea guturală şi dulceagă a măscăriciului în rasă, care ne stîrnea rîsul în fiecare duminică cu predicile lui ridicole: „Slavă ţie, Doamne-Dumnezeule... acum şi în vecii vecilor... Amin". Pe urmă nişte peltele... nişte cîntări... l-a satisfăcut pe Dumnezeu şi s-a întors spre adunarea drept credincioşilor.

— Am sfîrşit... a spus. Ne-am rugat şi ne-am închinat la tatăl ceresc... Acum are cuvîntul tatăl nostru pămîntesc, Domnul Panaiotis Geanetatos.

Tatăl nostru „pămîntesc" s-a apropiat gemînd de microfon.

— Elini! Vă vestesc, plin de mîndrie patriotică, biruinţa pe care y-am făgăduit-o şi la care am visat.

— Trăiască Marele Biruitor! Trăiască tatăl nostru!

— Din unsprezece mii de deportaţi, continuă el, zece mii trei sute s-au întors cu entuziasm, şi fără nici o presiune, pe drumul cel bun indicat de noi.

— Frumos grăieşte tatăl nostru!

— La un singur semn, la un singur apel, zece mii treisute de greci s-au botezat la Cădelniţa noastră naţională. Întocmai! După o zadarnică şi ruşinoasă rătăcire printre teoriile ateismului, ei şi-au regăsit astăzi sufletul elin.

— Trăiască sufletul elin!...

— Mă gîndesc şi am dreptul...

— Aşa e!...

— Am dreptul, zic, să crestez, să cioplesc ziua aceasta ca pe cea mai glorioasă... cea mai onorabilă... cea mai eminentă zi de pe răbojul vieţii mele.

— Să ne trăieşti, nemuritorule! *

— Cei doi fii ai mei, urmă el, vor fi mîndri cînd vor afla că au dobîndit astăzi zece mii trei sute de fraţi.

— Să ne trăiască frăţiorii!

---

* Foarte repede şi lipsit de glorie s-a stins steaua „Nemuritorului". Domnia lui asupra insulei Macronisos şi-a încheiat strălucirea în întunericul temniţei la care a fost condamnat, ca un tîlhar de drept comun, pentru înşelătorie şi furt din bunurile statului.

Behăitul răguşit al „Tatălui nostru" s-a sfîrşit curînd. După el a luat cuvîntul modestul erou, Xiruhakis, protagonistul botezului.

— Să ne trăieşti, naşule ! i se strigă din mulţime.

Programul devenea din ce în ce mai caraghios. Şi ce mai mutre s-au perindat pe la microfon ! Poeţi... textieri... rapsozi populari, pînă şi un retor, pe nume Hiliarhidis, care s-a jurat, cu lacrimi şi cu multe greşeli de gramatică, precum că e coborîtor al împărăteştii familii bizantine a Comnenilor.

Totul era atît de ridicol încît am fi rîs, dacă nu ne-ar fi chinuit carnea, acele grozave dureri.

Toată ziua am zăcut pe burtă, singura parte a trupului care nu mă durea. Răul cel mare nu mi s-a tras din rostogolirea în rîpă. Ajunşi de-a dura în fundul gropii, ne-am sprijinit unul de altul şi ne-am căutat rănile. Un soldat care-şi băgase cascheta în buzunar s-a strecurat printre noi, mergînd de-a buşilea, şi ne-a legat plăgile. Numele i l-am aflat mult mai tîrziu : Kimon Hiopulos.

La început, am crezut că au să ne lase acolo, ca să ne dăm sufletul. Începuse să se lumineze de ziuă. Soarele dezvăluia acum toate dimensiunile tragediei. Nu puteai vedea un singur om întreg.

— S-a luminat... au zis cîţiva. Va trăi tot ce-a mai rămas din noi. Un picior... un ciot de mînă... Va trăi.

— Deşarte nădejdi...

— I-am auzit vorbind. Noaptea asta a fost ultima.

— Şi cine-i împiedică să mai facă altele ?

— Sst ! Tăceţi !

Toţi au ciulit urechea. Se auziră împrejur zgomote de paşi grăbiţi şi sus, pe marginea prăpăstiei, se iviră nişte mutre schimonosite de turbare. Erau nedormiţi... şi sălbăticiţi fiindcă vedeau că se luminează şi nu mai au cum să-şi verse ura. Am înţeles. Aveau de gînd să nu lase niciunul. Văzînd că nu mai rămîne nici o scăpare, vreo doi dintre noi au luat-o atunci la fugă. Dar încotro ? Să treacă marea ? Ori unde s-ar duce, tot moartea îi aştepta. Dar, ca să scape din flăcări, omul se aruncă pe fereastră, chit că ştie că o să se facă în bucăţi. I-au urmat alţii, şi apoi alţii. Au luat-o cu toţii la fugă. De unde atîta putere ? Şi nu numai putere ! Au găsit şi cu ce să fugă, măcar că mulţi aveau cîte un picior de lemn.

În cursa asta am rămas ultimul. Mă dureau toate oasele, de parcă aş fi fost tras pe roată. Să găsesc picioare zdravene n-aveam de unde. Dacă aş fi fost printre primii aş fi ajuns acum la corturi şi aş fi scăpat. Cînd am ieşit din prăpastie — curios — n-am văzut pe nimeni. Toţi dispăruseră. Călăii au înjurat, şi-au luat ciomegele la subsuori şi au dat să plece. Deodată însă, m-au văzut, au scos un urlet şi s-au întors spre mine, rotindu-şi ciomegele deasupra capului. Atunci am înţeles că ăsta îmi era sfîrşitul. Nu puteam nici să alerg, nici să mă apăr. Am închis ochii.

— Fugi ! am auzit atunci nişte voci din depărtare.

— Or să te omoare !

Dinspre mare, se întorcea un grup de soldaţi. Ţipau şi alergau spre mine ca să mă salveze. Era însă prea tîrziu. Călăii m-au ajuns. Am căzut de la primele lovituri. Se pare însă că nu-mi era scris să-mi sfîrşesc zilele aici. Iată cum mi-am găsit mîntuirea. Tot căutînd, ameţit, să-mi apăr capul, am căzut deodată într-o groapă, pe care o săpaseră ca să sădească chiparoşi. Din instinct, mi-am băgat capul în ea. Astea s-au petrecut în cîteva secunde. Pe urmă, toate s-au tulburat. Înainte, însă, de a-mi pierde cunoştinţa, am simţit în jurul meu o luptă îndîrjită. Soldaţii ajunseseră şi se încăieraseră cu călăii.

Cînd mi-am revenit, mă aflam într-un cort, unde nişte oameni însîngeraţi îmi ungeau rănile cu ulei. Lîngă mine gemea un bărbat înalt, cu părul castaniu-deschis, care-şi împletea gemetele cu înjurături. Şi-a deschis ochii, albaştri, şi mi-a arătat fundul, pe care i-l oblojeau şi lui.

— Ai văzut ? mi-a zis. Onoarea astăzi a fost... a plenipotenţiarului meu, Priftis Gherasimos — nu-mi spune — „îmi pare bine", că nu te cred.

— Te cunosc, i-am spus.

— Zău ? Ia te uită... Şi eu care ziceam că, aşa cum ne-au ferchezuit, nu mă mai recunoaşte nici mama care m-a născut. În schimb, mutra ta arată bine. Numai de pe peretele din dreapta a căzut puţin tencuiala.

— Şi de ce l-au preferat, mă Gherasimos, pe „plenipotenţiarul" tău ? l-a întrebat cineva.

— Din vina mea. M-au întrebat ce meserie am. Ziarist, zic. „Adică, viaţă sedentară", zic ei. „Arde-l ! Să-i facem fundul praf." N-am mai zis nici cîrc. Au dat... au lovit... Au

ostenit băieții. „Bă... au făcut. Ce oțel e ăsta ? Tu ești un erou, bă !" Mă mai luau și peste șiret, jigodiile... „De ce, mă, zic eu, de ce sînt erou ?" „Păi cu bătaia pe care ai mîncat-o..." „Așa, le-am zis. Atunci erou e curul meu, că el a încasat-o." Te doare ? m-a întrebat.

I-am făcut semn cu capul că da.

— Curaj ! mi-a zis. O să murim. Tu, măcar ai pe ce sta.

— Tot, pe burtă stau și eu.

— Uite că s-a înfăptuit și minunea asta. Burdihanul s-a făcut fund. Ascultă. Dacă te doare, deschide ochii. E mai suportabil.

Ar mai fi continuat, dar niște infirmieri l-au luat cu targa. Peste puțin m-au luat și pe mine.

. . . . . .

Și acum, lungit pe burtă, în noul meu cort, ascult seara lor artistică. Ultimul s-a produs la microfon, un artist imitator de animale. Făcea pe cîinele, pe pisica și, din cînd în cînd, pe om. Fiarele sălbatice le imita foarte bine, omul însă nu-i prea reușea. Nici nu e de mirare, fiindcă, specia asta lipsea din sală. Fiecare nouă apariție era întreruptă de o furtună de aplauze și de hohote de rîs. „Bravo ! Fain ! Bis !" După un timp, „artistul" a obosit.

— Vă rog, le-a spus, lăsați-mă să-mi culc animalele, s-a făcut tîrziu.

Cu asta s-a încheiat partea veselă a serii. Mai departe a urmat tragedia. Fază pașnică și periculoasă. Învingătorii stăruiau că cei învinși n-au căzut. S-au plecat bucuroși singuri, ba au spus și „mulțumesc". „Eu am venit singur și am semnat. Nimeni nu m-a silit." Pe urmă i-au pus să cînte. Acest cîntec s-a răspîndit, în tot lagărul, ca un bocet, ca un urlet de animale înjunghiate, ca un horcăit de suflete gîtuite. Cîțiva — care pînă azi scăpaseră de nebunie — și-au pierdut mințile acum. Noaptea continua astfel, mereu mai sfîșietoare, pînă cînd s-a auzit, ca de undeva din depărtare, ceva, ca un susur. Ceva, ca o șoaptă, care încet... încet a crescut pînă a început a vui ca valurile mării.

— Ce se întîmplă ? a întrebat șeful serbării.

— E... e cineva... s-a auzit. Un omuleț adică... o bucățică de om care vrea, cică, să ia parte la program. Ciudat, nu ?

— Să intre ! Aici are loc toată lumea.

— Bine... dar el... el nu are. Aţi înţeles ?

— De ce n-are ?

— Fiindcă nu e... cum să zic... nu e... aţi înţeles ?

— Ce nu e ? Ce să înţeleg ? Spune-i omului să poftească.

— Să poftească... sigur, să poftească ! Dar... nu e „luminat"... Vreau să zic că... n-a ajuns la adevăr.

— Atunci ce caută aici ?

— Habar n-am. Vrea să joace, cică. Adică să contribuie la programul în onoarea celor căzuţi. Ştiu eu ce vrea să zică ?

— Dar ce să joace ?

— Cîntă, cică, la un instrument ! La fagot ; ştie şi la trompetă. Dar zice că n-o are la el. A uitat-o, cică, în oraşul Gaza, din Palestina. Nu ştiu, dar mi se pare că-şi bate joc de noi, prăpăditul.

— Să vină aici să vedem ce vrea. Poftește, domnule. Ce vrei ? Şi mai întîi de toate eşti „luminat" ?

Am auzit atunci o voce firavă şi subţire.

— Am venit în cinstea tuturor celor „luminaţi". Sufăr împreună cu ei. Am venit să interpretez în cinstea lor un vals. *Titanic vals.*

— Să interpretezi ? La ce ?

— La trompetă. Trompeta mea a rămas la Gaza, dar trompetistul e prezent.

Nu-mi credeam urechilor. „Trompetistul", misteriosul artist care venise nepoftit să ia parte la program era domnul Cantalimidis ! Deci trăia ! Şi, mai ales, nu era „luminat" ! Deci şubredul nostru „pesmet" a trecut prin cele şapte cercuri ale Infernului şi i-a mai rămas putere şi să cînte !

Amfiteatrul a căzut în mare nedumerire. În sală s-a aşternut tăcerea.

— Şi din ce ai să cînţi, omule ?

— Din palmă... Din palma asta neprihănită care nu s-a pîngărit niciodată lovind pe cineva. Care e curată, ca lacrima, fiindcă n-a făcut decît să dezmierde.

— În sfîrşit... nu prea pricep ce vrei, dar hai o dată. să terminăm.

S-au auzit nişte paşi mărunţi. Apoi o respiraţie astmatică. Şi o voce bătrînească s-a apropiat de microfon.

— Dragi elini... a început ea. Elini... care locuiţi în corturi şi în şanţuri, am urcat pînă aici cu o sforţare supraomenească. Cred că Nazarineanul n-a ostenit mai puţin cînd a urcat Gol-

gota. Programul meu va fi simplu, scurt, şi trist. Eram adolescent cînd o veste groaznică a cutremurat lumea. La prima lui călătorie, transoceanicul-gigant „Titanic" s-a ciocnit de un aisberg şi s-a rupt în două. Vasul se scufunda. Atunci viteazul comandant, ca să le îndulcească oamenilor moartea, a ordonat orchestrei să cînte. Şi dirijorul s-a supus. Orchestra a început. Călătorii au însoţit şi ei cîntecul. Ei bine... valsul acesta, dragi elini, vreau să vi-l cînt ca să vă mîngîi în noaptea asta. Vă rog să-l ascultaţi !

Un sunet de trompetă a ieşit chinuit din pieptul lui bătrîn. A cîntat... a cîntat, pînă cînd s-a epuizat.

— Asta... asta a fost... spuse. Aţi înţeles ? Bieţii naufragiaţi se înecau şi cîntau... Cîntau şi se înecau... Se înecau şi cîntau... Aşa cum facem şi noi. Cîntăm şi ne scufundăm. Ne scufundăm şi cîntăm. Ne scufundăm şi cîntăm...

Un geamăt curmă acest tragic monolog. Din mulţime se ridică un urlet :

— Jos criminalii ! Jos călăii ! Trăiască democraţia !

— Scoateţi pistoalele ! strigă căpitanul. Microfoanele ! Închideţi microfoanele !

— Trădătorii ! Ucigaşii ! vuia sala.

Microfoanele însă nu s-au închis. Vocile creşteau ca nişte valuri ameninţătoare.

— Microfoanele ! Întrerupătoarele ! Radiofonist, te împuşc !

Vuietul... înjurăturile... haosul erau atît de groaznice încît nu se mai deslușea nimic. Deodată, nebunii au reuşit să sfîşie corturile şi au năvălit zbierînd şi aruncînd cu pietre în microfoane şi în becuri.

— Îmi dau sufletul fericit... se auzi pentru ultima oară vocea stinsă a bătrînului...

Apoi un zgomot. Omul se prăbuşise împreună cu microfonul.

— Trăiască libertatea !... şoptea. Trăiască democraţia eli...

— Striviţi-l !

N-am mai apucat să auzim nimic, pentru că transmisia s-a întrerupt şi, deodată, s-a întrerupt şi curentul. Lagărul s-a cufundat într-o tăcere adîncă... mormîntală, totul s-a stins în bezna de nepătruns.

Insula Macronisos şi-a recăpătat înfăţişarea ei adevărată.

Capitolul XVII

Era dimineaţă... Sau poate că nu era... Cert e că era lumină. Şi mi s-a părut că aud de undeva ceva ca „bună ziua". Am deschis ochii. Cineva îşi băgase capul în cort şi mă căuta.

— Bună ziua... a mai spus o dată.

— Bună ziua... i-am răspuns. Ce se întîmplă ?

— Întreabă de tine nişte ostaşi. Arată nedormiţi, săracii. „Nici o grijă, le-am spus. Prietenul vostru fluieră". — „E zdravăn ?" m-au întrebat. „Ceva a mai rămas din el, dar a fost bine tăbăcit." „Febră are ?" — au întrebat. — „Articolul ăsta nu lipseşte, slavă Domnului, nimănui." — „Dă-i medicamentele astea de la noi. O să înţeleagă." Eu n-am înţeles, tu înţelegi ?

— Am înţeles.

— Dar nu asta voiam să-ţi spun, de fapt. Pe lîngă ostaşi mai e o mutră care pîndeşte afară... şi întreabă de tine. N-am reuşit să înţeleg ce vrea. Cît despre înfăţişare, e ceva care aduce a cîine de vapor, a broască şi a călugăriţă, din acelea care tămăduiesc rănile. Vezi să nu te lecuiască şi de altele. Am aflat că, peste vreo două săptămîni, ne cheamă iar la „gimnastică".

— Du-te, mă frate, şi adu omul. Ce poate să mi se mai întîmple ? O fi vreun poet care vrea să-mi dea aşternută, în versuri, pe hîrtie tragedia insulei Macronisos.

— Noi am mîncat-o friptă... tocată... spînzurată.

— Asta e creaţie spirituală, prietene, nu suportă amînare. Du-te de-l caută.

Dar n-a fost nevoie. După ce a adulmecat cît a adulmecat, „mutra" a intrat în cort. „Ei, să vă trăiască finii", făcu aschimodia şi se repezi la mine.

— Aristos !

— În carne şi oase. Ba nu. Mai mult oase decît carne. Arăţi straşnic. Frumos te-au aranjat ! Linişteşte-te. Am adus ac şi aţă ca să te cos. Dacă ai pierdut ceva bucăţi îţi pun petice de la mine. A ! Ai salutări de la un coleg, o scoabă.

— O scoabă zici ?

— El zicea că e bărbat. Numele lui... dar mi-a spus să ţi-l şoptesc la ureche.

S-a aplecat şi a rostit, tuşind şi scuipînd.

— Topalgikis.

— Habar n-am.

— Misterios fenomen... Nu cumva ai slăbit prea mult şi ţi-ai pierdut memoria ? El m-a asigurat că îndată ce-am să-ţi spun numele lui ai să faci pe tine.

— Ciudat. N-am auzit niciodată de numele ăsta.

— Ei, să nu crăpi acum ? Ia uită-te la el... Ai să rămîi tablou, mi-a spus omul, cînd o să-l auzi.

— Nu vrei să mi-l descrii mai amănunţit, poate înţeleg ceva.

— Cu plăcere. Mai întîi de toate, dacă vrei să ştii, numele ăsta i se potriveşte ca o mănuşă. Cum mi l-a spus am fost emoţionat. „Bravo, i-am spus. Omul ăsta numai Topalgikis putea să se numească."

— Ciudat... am zis eu încă o dată.

— Ciudat, neciudat, asta e. Alte semnalmente. Omul e bucătar. Adică... ce bucătar ? Spălător de cazane. Nou în meserie... săracul... A intrat în ziua cînd l-au chemat pentru V-ETO. Cum şi-a auzit numele s-a speriat atît de rău, încît s-a vîrît în prima salopetă pe care a găsit-o în faţa lui. Dar e atît de murdară, frăţioare, încît ţi-e milă şi lopata de bălegar s-o atingi de ea, ca să n-o murdăreşti. S-a vîrît deci în salopetă, şi-a mînjit faţa cu ulei, s-a dus la ofiţer, şi i-a spus că este imposibil să plece la V-ETO pentru că e „cupé" şi i-a arătat mutra şi salopeta. Vorba asta n-am înţeles-o, dar cum a rostit-o, l-au lăsat în pace. Numele ţi l-am mai spus — Topalgikis. O furnică ridicată în două picioare... numai reverenţe... dulcegării... zîmbete şi, tam-nisam, cîte o vorbă franţuzească la mijloc.

— Gata. M-am lămurit. Așa e. Ai dreptate. E domnul... Topalgikis.

— Păi... eu ce ți-am zis ?

— Mi-a scăpat. L-am uitat, bată-l norocul... Ce face ?

— Se sfărîmă în bucățele și se pierde. Eu cum l-am văzut mi-am spus că e înșurubat greșit. I-au încurcat piesele. Poți să-mi explici ce voia cu „cupe"-ul ăla ?

— Cred că a spus „occupé", adică ocupat.

— Am priceput. S-a purtat și el mișelește ca un oarecare domn Kivelos Aristos, șef mecanic al fabricii de pîine. Dar să vezi drăcie. Cînd am făcut-o eu, nu mi-a fost scîrbă. Cînd l-am văzut însă pe domnul Topalgikis, mi s-a făcut scîrbă și de el și de domnul Aristos... și mi-am luat catrafusele și am venit la V-ETO.

— De ce ?

— Ca să-mi încasez și eu porția. Pe voi v-au făcut zob, și mie nu mi-au atins nici vîrful nasului. Plînge de rușine, săracul, de isprava stăpînului lui. Mă lăsați să ancorez aici ?

— Cu plăcere. Dar trebuie să te repezi pînă la brutărie, Aristos.

— Chiar în clipa asta ? De ce ?

— Vino mai aproape.

— Vrei să mă pupi ? Nu, că put a laș.

I-am explicat în șoaptă neliniștea ce mă frămîntă în ultimpul timp. Mă gîndeam la manuscrisele„ mele și ale lui Kleomenis, pe care i le trimisesem lui Mițos Kutras să le ascundă. Auzisem că farmacia a fost desființată.

— Spune-mi, Aristos, e adevărat că nu mai există farmacia ?

— Ce nevoie mai era de ea ? Tot nu mai existau clienți. I-a secerat pe toți, sănătatea. Pe urmă s-au terminat și medicamentele și farmacistul nu mai vindea decît „curaj". Bun băiat. O dată cu aspirina îmi pasa și cîte o țigărică.

— Și acum, ce-au făcut din farmacie ?

— Șantan. Petrecem grozav în fiecare noapte, acolo, cu primadonele.

— Îți bați joc de mine ?

— Tu-ți bați joc de mine. Ce întrebări sînt astea pe Macronisos ?

— Aristos, ai vreo cazma ?

— Vrei să semeni piper ? Lasă-te păgubaş. Nu se prinde. Am semănat şi eu mai alaltăieri nişte cuie. Speram să crească un copac şi să strîng recoltă bună. Degeaba. Le-a ros filoxera.

— Aristos, cînd ai să te faci serios ?

— La treizeci februarie... Şi mai serios vrei să mă fac ?

— Şi mai ?...

Se apropie de mine. Duhnea a fum de ţigară şi a pîine acrită.

— M-ai văzut — de cînd mă cunoşti — vreodată rîzînd ? Măcar o clipă ?

— Nu, i-am spus. Niciodată, recunosc.

— Ei, atunci mi-a spus aproape plîngînd. Atunci de ce-mi ceri să mă fac mai serios ?

L-am compătimit, l-am admirat, l-am invidiat.

— Iartă-mă... i-am zis.

— Să te ierte cei care ţi-au făcut rău, că cei cărora le-ai făcut bine, n-o să te ierte niciodată.

— Bine. Lasă filozofia că acum am nevoie de o cazma. Ai ?

— Am un briceag vechi. Dar fac eu rost şi de o cazma. Există una la brutărie. Ce vrei să faci cu ea ?

— Aristos, cred că înainte de a semăna tu piper, a semănat cineva nişte poezii de-ale mele.

— Opreşte-te. Să nu te audă cazmaua şi în loc de poezii să dezgoape „cuie", adică... spioni. Am plecat. Cînd veneam încoace, băieţii importau nişte ciomege scoase la pensie. Să vă aduc vreunul ? Arevoa !

A plecat fluierînd blazat. Le-o găsi oare ? Prin cîte au trecut sărmanele manuscrise ! Au coborît pînă şi în mormînt. La prînz a sunat goarna pentru masă. Straniu lucru e şi corpul omenesc. Cum a reuşit ca în toată această nebunie să nu-i fie foame ? Masa... de ce nu ? Foamea e invulnerabilă. Numai moartea o stinge.

S-a pregătit cîte o găleată şi cîte doi din fiecare cort, cei mai zdraveni, au pornit să ia hrana zilei. Curînd s-au întors însă vineţi de frig. Masa — li s-a spus — se împarte individual. Nu ştiu însă dacă au reuşit să ajungă pînă acolo zece la sută dintre oameni. Ceilalţi au rămas flămînzi. A trecut însă o oră şi nu s-au întors nici aceia. Au venit într-un tîrziu, îngheţaţi. Nici ei nu mîncaseră.

I-au trimis cu gamelele pline să mănînce lîngă mare. Dar n-au apucat să ajungă pînă acolo. Vîntul le-a umplut game-

lele cu nisip. Ăsta ne va fi traiul de acum încolo : chinuri şi topire lentă.

În clipa aceea a sunat şi goarna. Pe urmă s-au deschis megafoanele :

— „Toţi deţinuţii, fără nici o excepţie — suna ordinul — să iasă din corturi şi să se adune la locul întrunirii."

Am ieşit. Peste puţin, au apărut fel de fel de comisii cu hîrtii, catastife şi creioane.

— Gruparea pe companii... a ordonat „Tatăl nostru".

Au început să ne strige numele. Ne-am îndreptat, ţinîndu-ne unii de alţii, spre formaţiile noastre. Am nimerit la a opta.

Compania aceasta era formată numai din invalizi, oameni cu picioare şi coloane rupte... Era cea mai schilodită companie din lagăr. O sută douăzeci şi opt de oameni. Abia ne ţineam pe picioare. Rămînea doar întrebarea — unde aveam să ne prăbuşim? În mare... în prăpastie... sau în aşternuturile noastre ? Alegerea au făcut-o ei. Fiindcă, oricum, tot în mîinile lor cădeam. „Tatăl nostru" şi-a expus planul strategic şi a urcat în balconul comandamentului, ca să urmărească executarea lui.

Planul era simplu. Fiecare trebuia să ia un pietroi de la mare şi să-l urce pe deal. De acolo trebuia să-l ducă iar pînă la mare şi apoi din nou pe deal. De acolo, la mare şi iar pe deal... pînă ce ţi se împăienjenea în faţa ochilor şi marea şi dealul, şi cădeai împreună cu piatra.

Supravegherea executării a fost încredinţată celor mai straşnici călăi din lagăr. Pînă la urmă, planul s-a dovedit foarte înţelept. La început ziceam toţi că e joacă. Peste puţin am descoperit însă că ne-am înşelat. Tabloul ni l-a înfăţişat renumitul domn Urdurakis.

— Hm... vi se pare glumă, nu ? Ei, o să trăim şi o să vedem. N-o să treacă nici o lună şi o să daţi toţi în genunchi, şi o să pupaţi ciomagul ca să vă trimită cît mai repede pe lumea cealaltă, şi el o să facă pe „sfiosul". Pe urmă o să-mi cereţi stiloul ca să semnaţi „mătania", şi eu n-am să vi-l dau. Am să vă las mai întîi să vă sfărîmaţi, rumeguş să vă faceţi, şi apoi.

Vorbele astea de aur le recita în fiecare dimineaţă oratorul ăsta, cu ochii tulburi de haşiş, apoi rîdea arătîndu-şi cu mîndrie dinţii lui putrezi. La început nu l-am crezut. Am şi zîmbit. Psihologie de urduros... Într-o săptămînă însă, ni s-au de-

zarticulat toate încheieturile. Într-o dimineaţă, la deşteptare nu s-a prezentat nimeni. Au trimis doctorii. Ne-au consultat şi s-au întors spre ciomăgaşi.

— Ce mănîncă ? i-au întrebat.

— Fasole şi bătaie. Dar acum, în ultimul timp fac nazuri. Mănîncă numai bătaie.

— Nu puteţi să le schimbaţi regimul ?

— Cum adică să-l schimbăm ? Să le dăm mai multă fasole şi mai puţină bătaie ? Nu se poate, doctore. Imposibil.

— Atunci vă luaţi voi răspunderea. În curînd au să moară toţi de moarte naturală.

— Cum ? Ai asemenea veste bună şi ne-o ascunzi ? Mulţumim.

Doctorul şi-a strîns instrumentele. Un sergent l-a oprit.

— Nu există nici o posibilitate să iasă astăzi la corvoadă ?

— Absolut nici una.

Atunci a intervenit marea personalitate, Urdurakis.

— Ba există... a spus. Am eu un leac care o să facă minuni. Îl vedeţi ? A ridicat ciomagul şi l-a lăsat cu toată puterea pe spinarea celui mai apropiat bolnav.

— Îl vezi, doctoraşule ? S-a înzdrăvenit !...

Doctorul şi-a strîns lucrurile şi a plecat...

Pînă la urmă, datorită „leacului" lui Urdurakis, am ieşit toţi la corvoadă. Urdurakis răgea peste tot că, afară de Dumnezeu, nu există nimeni care să poată face asemenea minuni.

— Ce tot vorbeşti, mă ? îl întrebă un coleg. Nici Cristos ?

— Dă-l încolo ! Alea erau minuni ? Fleacuri. A înviat, şi el un om, pe Lazăr. Din ce cătun era Lazăr, bă ? Dar lăsaţi, că habar n-aveţi nici unul. La şcoală învăţaţi alte lucruri. Cine a agonisit cîţiva bănuţi pentru zestrea soru-si, să vă repeziţi să i-i luaţi. „De ce, mă, spuneţi voi, de pildă, sora bancherului Cutărică să aibă doi saci cu lire şi a mea să n-aibă nici nădragi ?" Ei, aici e greşeala. Sora domnului bancher nici nu rabdă nădragi pe ea. Ştiţi, mă, ce fac eu acum ? Co — mu — nism. Dar voi nu cunoaşteţi comunismul cel bun. Vouă vă place ăla care-i înjură pe sfinţi. Ca să vedeţi ce proşti sînteţi ! Mă nătărăilor ! Cine nu vă lasă să vă săturaţi ? Sfîntul ăla

desculţ ? Sau episcopul cu duzina lui de „nepoţele“ ? Le-aţi încurcat. Uite, de-aia vă urăsc. O să-mi spuneţi : „Mă doare în cur de ura lui don' Urdurakis“. Concluzie : habar n-aveţi ce-nseamnă Urdurakis. Urdurakis e organul care-ţi îndreaptă minţile. Dar mintea zăpăcită nu se îndreaptă, şi eşti silit să „îndrepţi“ corpul. Şi dacă nici aşa nu ţi se vindecă mintea, înseamnă că a greşit Dumnezeu, şi să ţi-o îndrepte el. Eu mă retrag.

Capitolul XVIII

E duminică. Stînca are azi zi liberă. Pe pielea noastră, sfîşiată, se ţese un vîntuleţ subţire, pişcător. Harnicii noştri ciomăgaşi şi-au pus centiroanele albe. Se plimbă. Ciomegele se odihnesc în rafturi, ca uneltele salahorului după osteneala săptămînii. Repaus. Acum trebuie să ne convertim toate preocupările în somn. Altfel cădem mîine pentru totdeauna. Totuşi unde o să ajungem ? Pînă unde au de gînd să ajungă ? Pînă cînd ? Ne-au spus-o clar. „Pînă cînd o să vă predaţi." De asta am hotărît şi noi să ne predăm somnului.

Spre prînz s-a auzit lîngă cortul nostru ceva, ca un scîrţîit de ferăstrău.

— Înţelegi ? s-a auzit vocea. Era atît de tulbure încît prin patruzeci de strecurătoare s-o fi trecut şi tot n-o limpezeai. A trebuit să ridic un capăt al cortului ca să văd pe cine anume căuta „ferăstrăul", fiindcă mi se păruse că mi-a rostit numele. Dar nu mai era nevoie. Individul intrase în cort.

— Băieţi... spuse. Pot să vă povestesc un basm frumos ? A fost odată ca niciodată un brutar şef al fabricii...

— Aristos ! s-au repezit toţi. Afară că te cotonogim !

— Cu ce ? Faceţi mai întîi rost de mîini, că eu aici sînt. Deci : a fost odată o brutărie. Dar astăzi nu mai e. Şi brutarul e pe liber. A venit un caic care aduce pîine de gata.

— De ce ?

— Au, cică, de gînd să ne hrănească zdravăn, că trebuie să vină nişte oficiali să ne cîntărească. Şi dacă ne lipsesc cîteva kile, le încarcă în spinarea ăstora care ni le-au furat. Băieţi, pregătiţi-vă de îmbarcare. Care ţi-ai dăruit vreun picior, mînă, sau ochi la opt decembrie, te îmbarci şi pleci. Din

clipă în clipă se aşteaptă o comisie care nu trebuie să vă găsească aici. Fiindcă dacă vă vede în halul ăsta, vor fi nevoiţi să recunoască, drăgălaşii, că s-au înfăptuit aici nişte mici contravenţii. Adică nişte zgîrieturi... nişte vînătăi... Iar comisia e hotărîtă să ne scoată pe toţi zdraveni. Klainos, nu eşti tu ăla care ai fost o lună pe post de nebun ? Pregăteşte-te. Te muţi în partea cealaltă a insulei.

— De ce ?

— Balamucurile nu se evacuează, se mută. Sfîrşitul primei părţi a discursului. Urmează partea a doua. Domnule procuror... spuse adresîndu-mi-se mie. Cercetările s-au dovedit nerodnice. Cortul a dispărut o dată cu farmacistul. Nimeni nu poate să ne informeze unde se află. Cît despre teren — e pietros. Nu cresc nici ridichi pentru deschiderea poftei de mîncare, nici poezii pentru tăierea poftei. Îţi fac, însă, cadou o valiză. S-a aplecat deasupra mea şi mi-a şoptit : „Valiza e «trucată». Adică are fundul dublu. Manuscrisele sînt cusute şi puse în ordine." Domnilor şi doamnelor, mi-am încheiat şi a doua parte a discursului. Şi acum — a treia şi cea mai arzătoare : Am venit să ancorez aici definitiv şi irevocabil. Cu cîinii să mă alungaţi, şi tot nu plec de aici. Şi asta, deoarece, la intrarea în V-ETO am avut o discuţie foarte cordială cu nişte ofiţeri, care m-a costat doi dinţi. Iată cum s-a întîmplat : Cînd să trec, am dat nas în nas cu vreo cîţiva vlăjgani cu nişte ciomege în stare să omoare şi leii din Africa. Spun „Africa" pentru că cunosc bine acest continent. Dar... să mă întorc la subiect. Băieţii m-au oprit în poartă. Era şi un ofiţer printre ei, fain băiat ! Avea nişte dinţi, să macine şi zăbrelele gardului. „Pst... mi-a făcut, cum m-a zărit. Ia fă-te-ncoa ! Fuga marş !" „Imposibil, i-am răspuns. Nu pot mai repede, mă împiedică «mecanismul» meu ortopedic." N-a înghiţit-o jigodia. „Treaba ta, mi-a zis. Pe mine un lucru mă interesează. Eşti luminat ?" Am priceput unde ţinteşte. Voia declaraţia. „Ce lumină poţi să faci, dom colonel, într-un cort unde stăm claie peste grămadă cinşpe oameni ?" „Ascultă aici, mi-a spus. Nu face pe nebunul. Panglici de-astea nu ţin aici. Ai dat cu băţul, mă ?" „Cum aţi zis ?" „Declaraţia, mă, ai semnat-o ?" M-am făcut niznai, parcă atunci picasem din cer. „Ce declaraţie ?" am întrebat mirat. „Declaraţie, mă ! zice. Declaraţie că nu eşti comunist." „Aa... aia ? Vorbeşte clar, frate. Se ridică aici o problemă. Nu sînt nici socialist, nici

monarhist, nici progresist, nici laburist, nici radicalist, nu sînt membru în o mie de partide... Şi atunci ce fac ? Semnez o mie de declaraţii ?" S-a zburlit puişorul. „Ei, pe naiba, zice. Cine-ţi cere o mie de declaraţii ? Dă-mi una şi-mi ajunge." Mă cam încuiase. „Bine, îi zic. Dar ai călcat strîmb. Nu ştiu carte." I-a plăcut. „Asta te roade pe tine ? Fii pe pace, am prevăzut-o noi şi pe asta. Scoate o declaraţie, mă Carabagiakis. Citeşte-i-o. Dar tare..."

A luat-o flăcăul, a tuşit, şi a citit-o ca pe apă : ...„După o matură chibzuinţă, şi fără a se exercita asupra mea nici o presiune fizică sau psihică, declar că : dezaprob cu scîrbă toate ideile subversive, ateiste, revoluţionare etc... etc... etc..." Stăteam, cum vă spun, şi-l admiram pe ofiţeraş. „Deci ?" zice. „Ce deci ?" zic. „Semnezi ?" mă întreabă. Lucrurile se încurcă tot mai rău. „Uite ce e, flăcăule, i-am spus lui Carabagiakis. Mi-o mai citeşti o dată ?" O ia ostaşul iar de la început cu ciripitul : „După o matură chibzuinţă..." „Stop ! Domnule ofiţer, i-am spus. Aici scrie : «după o matură chibzuinţă». „Ei şi ?" zice. „Ei, eu nu sînt aici nici de trei minute. Poate ajunge chibzuinţa la maturitate în trei minute ?" A rămas pe gînduri amicul. „Fie... îmi spuse. Ia declaraţia şi peste douăzeci de zile să mi-o aduci semnată." „Nu cred, i-am spus. Nu. Nu cred că se maturizează nici în douăzeci de zile." „Şi cît vrei ?" m-a întrebat. „Lasă-mă vreo doi, trei ani, să meditez..." S-a umflat ofiţerul ca o varză. „Ei, dacă-i pe-aşa, zice, ai să semnezi acum !" Şi atunci, băieţi, mi-am adus pe loc aminte de ce-a fost odată Aristos. Aristos care a stat la masă cu un rege african. „Ia stai o clipă, zic. Şi mă întorc spre Carabagiakis. Ce spune declaraţia, băiete ?" „Spune — fără a se exercita vreo presiune fizică sau psihică..." „Aşa ? Care vra să zică nu rupeţi coaste, hai ? Nu scoateţi ochi, hai ? Nu fierbeţi oamenii în smoală, hai ?" „Nu." „Atunci, zic dom căpitan, ce sînt fraier să semnez ?"

— Şi ce-a urmat după asta, mă Aristos ?

— Nimic deosebit... cîteva ghionturi... oleacă de scuturătură cu ciomagul într-o atmosferă de entuziast delir patriotic, şi iată-mă aici, gata să fumez ţigara pe care ai să mi-o dai. Mulţumesc. Şi acum. băieţi, vestea cea mare : Domnilor şi doamnelor, duminică avem alegeri generale. Nu aici, în cort, ci în Elada. Staţi puţin, că ce e frumos, abia acum vine. Fiţi atenţi : Insula Macronisos a aruncat mănuşa întregii Elade.

Insula Macronisos și-a pus în gînd să demonstreze țării întregi că cei peste șaptezeci de mii de oameni care au trecut pe aici nu au ajuns la „lumină" în cazne și munci, ci de drag și de bunăvoia lor. Și să rezulte, așadar, că ce s-a petrecut aici a fost noaptea Învierii și nicidecum nopțile Sfîntului Marcos.

— Bartolomeu...

— Aceeași mutră o au amîndoi. Deci... nu de asta au semnat, ci pentru că le-au băgat minții în cap poeziile Viezurelui și troparele călugărești ale sfîntului Kalathikas. Așadar, Macronisos invită observatori, să vadă toți și să admire, că aici, domnilor și doamnelor, n-a fost Iad, ci „Cristelnița Națională", în care am intrat duhnind și am ieșit parfumați ca florile cîmpului. Vor veni de la O.N.U. ziariști, fotografi, tot felul de băgători de seamă. Mă băieți, nu cumva ați aflat ce s-a întîmplat cu compatriotul meu Xideas ?

— Ce mîncare de pește mai e și asta ?

— Domnul Xideas mîncare de pește ? Domnilor, domnul Xideas nu este mîncare de pește. În primul rînd, îmi datorează cinci drahme și în al doilea rînd e profesor. Da. Toate „topoarele" din Laconia au fost elevii lui. Și acum lăsați-mă să mă reculeg.

A spus și a căzut. Și pînă să ne dezmeticim, s-a pornit să sforăie atît de tare încît credeai că fierb deodată cazanele de pe zece vapoare. „Sforăitul înseamnă sănătate", zicea, filozofic, Aristos după fiecare ceartă. „Adică pentru cel care sforăie, fiindcă, pentru ceilalți, e pur și simplu o armă ucigătoare. Ați văzut vreodată o armă ucigătoare, care să se ucidă pe ea însăși ? Nu. Îi ucide pe ceilalți... Deci... veșnica pomenire."

Dar sforăitul de astăzi era atît de insistent și supărător, încît ne-am văzut nevoiți să aruncăm pe el două găleți cu apă de mare. S-a trezit, ne-a privit sever și ne-a spus cu o adîncă milă :

— Vă faceți rău vouă. Pînă acum am funcționat cu un singur foc. Acum pun în funcțiune toate cazanele. Prieteni, pentru binele ce vi-l doresc : nu vă puneți niciodată cu un meșter sforăitor. E un animal răzbunător și neobosit. Trăiască ! Am murit.

A spus și s-a culcat la loc. Cazanele au pornit cu toată forța. Se cutremura pămîntul-martir al insulei. Ce să facem ? Ne-am astupat urechile și am așteptat să-și termine călătoria transoceanică.

CAPITOLUL XIX

— Uite-l !... uite-l !... uite-l !... Îl vezi ?
— Pe cine ?
— Ei... ce vezi ?
— Nimic.

Stăteam împreună cu Gheorgos Kaţambis şi priveam marea. O mare liniştită pe care se legăna ceva. Ceva nedesluşit. Trebuie să menţionăm aici că starea de asediu aproape se desfiinţase... Dacă ne lăsau pînă şi să înotăm ! Şi acum să trecem la obiect. Era ceva care semăna cu un uriaş arici de mare. Dar ce să caute un arici la suprafaţă ? Iar scoicile, după cîte ştim, se lipesc pe fundul mării. Mai ales pe stînci.

— Poţi să-mi explici ce-i aia ? am întrebat.
— *Maître*...
— Nu pricep nimic...
— Ei, el... ăsta pe care-l vezi... a eliberat oraşul Nausa...
— Nu mă înnebuni ! Cum ?
— Singur. L-a eliberat din ghearele hitleriştilor.
— Şi de asta arată acum ca un ghem plutitor ?

Deodată, însă, ghemul plutitor s-a însufleţit şi a spus ceva. Două cuvinte al cărui înţeles nu l-am priceput : „O scobitoare"

— Pentru ce-i trebuie ? am întrebat.
— Ca s-o fumeze.
— Ascultă. Nu-mi dezlegi o dată tot misterul ăsta ? Mai întîi, ce înseamnă : *maître ?* Al doilea, ce-a făcut cu corpul, de i-a rămas numai capul şi încă atît de păros. Al treilea, ce înseamnă „scobitoare"? şi al patrulea, cum a putut, un specimen plutitor atît de mic, să elibereze un oraş ca Nausa ?

— Ai puțină răbdare. Uite... acum iese din apă și ai să afli tot.

Dar pe înotătorul nostru l-a cuprins deodată rușinea. S-a răzgîndit și s-a îndepărtat din nou în larg.

— Nț... nț... nț... s-a mirat Gheorgos. Ce scene sînt astea ? Asta e atît de cinic, încît l-a întrecut pînă și pe Diogene.

— Biografia ?

— Întunecată... dar cu multe faze luminoase... ba chiar orbitoare.

Interlocutorul meu era ca rodul sănătos al unui copac atrofic... aproape uscat. Un joc ciudat al Naturii, într-o clipă fericită. Gheorgos Kațambis a distrus total mitul — *Mens sana in corpore sano*. Niciodată n-am pomenit un spirit mai savuros și de asemenea calitate. Cultură, noblețe sufletească, minte scăpărătoare și măreție morală — virtuți care rar se înmănunchează — toate s-au întrunit în acest om bolnav și mărunt. Era un Cristos costeliv, cu baston, venit să se chinuie alături de noi. Îi lipsea, desigur, trăsătura pitorească a unor martiri moderni a căror „simplitate" nu-i decît o respingătoare demagogie. Gheorgos era popular ca însuși poporul. Izbutise minunea de a-i face pe țăranii simpli din cortul lui să uite că au de-a face cu un om de știință. De altminteri, nimic în el nu afișa această calitate, ci totul, dimpotrivă, se străduia să o ascundă. Pentru dînsul, știința nu era o profesie, ci o frumusețe. De aceea a îngemănat-o cu admirația lui pentru artă și literatură.

Dar toate aceste gînduri m-au făcut să-l uit pe „ariciul" care se îndepărtase de mal, cuprins de rușine.

— Nu cumva i s-a rupt slipul și se sfiește să iasă ?

— El ? Dacă nu era rupt l-ar fi găurit singur. Alt mister e la mijloc. Lasă... că aflu eu.

— Atunci, să-l așteptăm.

— Zadarnic. Nu iese. Face mofturi. Numai Dumnezeu știe de ce. Hai, mai bine, să ne dăm după stînca aia. Dacă n-o să ne vadă, o să iasă.

L-am urmat. Pe drum l-am rugat să-mi spună ceva din viața ciudatului înotător.

— Cum se mai numește, afară de *maître*. Și cine și de ce l-a poreclit așa ?

— E o poveste cu haz. Trebuie să știi că pe lîngă multe altele... a fost „student veșnic" la Sorbona. Prietenii lui apro-

piaţi îi zic *vieux salaupard*. Îl cunosc de la Universitatea din Salonic, cu toate că diferenţa de vîrstă între noi este considerabilă. Cînd el termina, eu abia începeam. E cel mai fermecător leneş din lume, cel mai original nonconformist, şi cel mai nefericit „vesel" din cîţi am cunoscut vreodată. Într-un rînd, tatăl lui i-a trimis la Paris, pe unde hoinărea, un cec. De patru zile nu mai mîncase, şi în loc să intre în primul restaurant, a intrat în primul magazin şi şi-a cumpărat un oboi. „De ce, mă, l-au întrebat toţi. Ştii să cînţi ?" „Habar n-am de muzică." „Şi atunci, de ce l-ai luat ?" „Tocmai de asta."

— Şi la ţigară de ce-i zice „scobitoare"?

— Fiindcă nu are nici un gust, ca scobitorile.

— Şi atunci, de ce fumează ?

— Tocmai de-asta.

Am ajuns şi ne-am ascuns după stîncă.

— Şi acum, dragul meu Gheorgos, poţi să-mi spui cum a găsit timp un pierde-vară ca ăsta să elibereze un oraş ?

— Tocmai datorită lenei lui. Într-o dimineaţă, în 1944, unitatea de partizani, unde slujea flecărind, a primit ordin să intre „glorios în Nausa". „Scoală, *maître,* i-au spus. A sosit clipa ca Nausa să fie eliberată !" „Ce mai clipă şi-a ales şi ea ! Spune-i să aştepte. Mi-e lene." „Unitatea a pornit. Nu poţi să rămîi singur aici ! Or să te mănînce lupii." „Atunci lăsaţi-mi aici un mieluşel, să li-l dau cînd vin." Cu neputinţă să-l urnească din loc. Aşa că au căutat un cal şi l-au urcat călare. Calul era tînăr... nervos. Cum, ne-cum nu ştiu, dar l-a molipsit şi pe el cu lene. Aşa că a rămas cinci kilometri în urma coloanei. În vremea aceasta, însă, s-a petrecut ceva neprevăzut. Organizaţiile de partid din Nausa au trimis un sol să-i anunţe să amîne eliberarea, pentru că ariergarda nemţilor a primit ordin să mai rămînă în oraş, ca să împiedice populaţia să le captureze muniţiile. Coloana şi-a oprit înaintarea. Dar în loc să se întoarcă la bază, a intrat într-o pădure. Despre toate acestea, însă, *maître* nu ştia nimic, şi-şi continua marşul spre Nausa. Pe la prînz, a ajuns la marginea oraşului. Acolo l-a zărit cineva şi a alergat în piaţă strigînd că intră partizanii în oraş. Ce-a urmat ?... Îţi închipui. Toată populaţia s-a revărsat pe străzi... Află ariergarda şi o ia la fugă... Şi peste puţin... *maître,* încărcat de coroane şi scăldat în lacrimi, intra triumfător şi elibera oraşul. Între timp, coloana a aşteptat să

se întunece și s-a furișat tiptil în oraș. Îți închipui acum, ce mutre au făcut cînd au aflat de isprava lui.

Începusem să rîd. Dar s-au auzit pași.

— Vreo „scobitoare" există pe-aici ? a întrebat înainte de a se prezenta.

— Stai mai întîi să fac prezentările... a sărit Gheorgos.

— Ce rost are ? Îl cunosc. Dacă n-are „scobitori" e o persoană care nu mă interesează. Nu mă privi așa, că nu mi-e rușine de tine. Aici sîntem toți egali. Ca să vedeți cine a impus egalitatea. Jandarmii. Ei care o combat. Deci... scobitori... ioc. Salute !

— Stai, mă... *salaupard !* i-a strigat Kațambis.

— Stau fiindcă mi-e lene să umblu. Zi !...

— Poți să-mi explici de ce nu voiai să ieși din mare ? Te-a apucat rușinea acum la bătrînețe ? Ce voiai să ascunzi ?

— Fii mai clar. Ce nu voiam să arăt, vrei să spui ? Ei, nimic. „Rușinoase" sînt astăzi locurile pe care oamenii vor să... le arate ! Adevărul este că nu voiam să mi se vadă... burta. Într-o colectivitate care moare de foame „locurile rușinoase" trebuie să fie burțile sătule. M-am temut să n-o vadă cineva așa umflată și să creadă că mănînc carne pe ascuns... în vreme ce eu nu mănînc decît aer. Noroc că e sărat și se înghite mai ușor. Gheorgakis... du-te și adu-mi o „scobitoare" ca să pot ridica ancora. Altfel înnoptez afară din cort și mă condamnă pentru vagabondaj și furt.

— Ce să furi, mă *misérable ?*

— Liniștea și siguranța paznicilor noștri. Du-te.

— Să vă dau eu ultima pe care-o mai am, *maître...*

— Te iert că nu mi-ai dat-o mai devreme. Îți dăruiesc două sfaturi : primul — continuă să fii fumător, al doilea — continuă să nu fumezi. Îți mulțumesc că mă aprobi. Ai fost vreodată în Scoția ? Îți recomand să nu te duci. Afurisită țară ! Acolo oamenii obișnuiesc să-și fumeze singuri țigările. Ți-o spun însă verde : țara în care nu poate trăi un tembel e o țară condamnată la moarte. Ce scrii acum ?

— Nimic.

— Excelent. Ca să fii scriitor ai nevoie de o sumedenie de lucruri : liniște, inspirație, hîrtie, cerneală, țigări și... uneori, și puțină minte. Nu e, bineînțeles, absolut necesară, dar se folosește de obicei. Eu, de exemplu, minte am. Dar îmi lipsește restul. Deci... e exclus să mă fac scriitor.

În clipa aceea l-a salutat de departe, zîmbind, un bărbat ciolănos şi costeliv. *Maître* s-a făcut că nu-l vede

— De ce nu-mi răspunzi ? l-a întrebat omul.

— Ca să te salut trebuie, mai întîi, să meriţi osteneala.

— Adică ?

— Adică, să văd dacă ai dreptul să mă saluţi.

— Ce fel de drept ?

— „Scobitori". Ai ?

— Mă omule... i-a răspuns celălalt. Eşti ingrat şi uituc.

— Cu toate că m-ai jignit, te iert, dacă-mi lipeşti de buze o scobitoare.

— Eşti ingrat. Ţi-o repet. M-ai fumat de un vagon de ţigări.

— În ce epocă ?

— Cînd eram studenţi... Nu mă recunoşti ?

— Cum te cheamă ?

— Fakaţelos...

— În viaţa mea n-am auzit un asemenea nume. Dă-mi alte semnalmente mai importante... ca să-mi amintesc.

— Anul al treilea la Drept.

— Nu mi-ai spus nimic. Încearcă să-mi ajuţi memoria cu ceva mai substanţial. Ce ţigări fumai ?

— Keranis.

— Tu erai ? Keranis ! Prietene ! Bătu-te-ar norocul ! În ce hal ai ajuns ! Ia spune, şi buzunarul ţi-e la fel de prăpădit ca mutra ?

— Toate.

— Gata. Te-am uitat. Nu te mai cunosc. Poţi să pleci.

Fakaţelos se îndepărtă furios.

— Eşti cinic, *maître*, i-am zis eu.

— Nu eram. M-am făcut aşa, pentru că mi-am dat seama că numai cinicii au să supravieţuiască. Sentimentalii sînt cu toţii condamnaţi. Au plecat de pe continent nişte caicuri ca să-i îngropăm. Nu mai aştept nimic. Nu mai doresc nimic. Ideologiile sînt carnivore. A noastră e chiar eclectică. I-a înghiţit pe toţi discipolii ei credincioşi şi puri.

— *Salaupard !* l-a repezit Kaţambis. Eram lîngă tine cînd te torturau. Rupeau bucăţi din tine şi tu nu spuneai nici „cîrc".

— Am făcut-o pentru fiul meu... spuse el încet şi tăcu.

Am aflat mai tîrziu că la facultate era idolul tineretului macedonean. Cum și de ce a decăzut ? De cînd s-a surpat așa ? N-a spus-o la nimeni. N-a aflat-o nimeni niciodată. Dacă-l întrebai era în stare să lase neatins un pachet întreg de țigări și să plece. După cum se vedea, *maître* avea să-și ducă secretul cu el în mormînt.

— Nici mie nu-mi spui ? l-am întrebat odată.

— Da' ce ? Ce ești tu, fabricant de scobitori ?

— Poate că da.

— Atunci ție îți spun. Nu cere de la un om lucruri pe care nici el nu le cunoaște. Mi-e milă de tine, ești pur ca un prunc. Ideea, domnule, e un lucru mare și sfînt. Atît de mare și de sfînt, încît oamenii puri simt în fața ei un fel de evlavie religioasă și nu cutează să o conducă. Și astfel profită „drojdia". În general, prietene, a devenit aproape lege ca toate cauzele mari să fie mînuite de oameni mici, carieriști... demagogi... ariviști... Atunci ai să mă întrebi cum de nu s-au prăbușit ideologiile propovăduite de asemenea mizerabili ? Știi de ce ? Pentru că discipolii lor sînt buni și bravi.

— Dar cu tine cum s-a întîmplat ?

— Poftim... Eu încerc să mă ridic la generalități și el mă trage la mărunțișuri personale ! Eu discut fenomenele Istoriei și tu mă cobori la cotidian. Nu ți-am spus ? Nu mai am nimic. Lumea îmi spune „cinic". Eroare. Sufăr pur și simplu de trîndăvie morală. Nu să vorbesc mi-e greu, ci să gîndesc. Spune-mi... m-ai văzut vreodată rîzînd ? Nu. Dar știi de ce ? Pentru că tot ce fac e de rîs... Sînt un personaj tragi-comic. Dar celorlalți li-e lene să deosebească nuanțele și mă taxează drept comic. Ca să mă răzbun accentuez și eu elementul ridicol. Transform, adică, comicul în caraghios. Și ei îl iau drept comic. Dar ce dracu ?... Nu sînt în stare să deslușească două elemente atît de diferite ?

— De ce nu le explici tu ?

— Mi-e lene. Și de aia îi las pe ei să fie ridicoli.

— *Maître*... spune-mi. Nu există în viață nimic pentru care să merite să trăiești ?

— Cum să nu ?! Scobitorile.

— Am spus că vorbim serios, nu ?

— Serios ? Aici ? Dar sîntem toți niște măscărici, domnule ! Încă n-ai înțeles ? Cum o să încercăm să devenim serioși, o să începem să putim. Și nu există pămînt pe Macronisos. Ți-am

mai spus. Şi pe urmă... eşti chior ? Nu vezi ? Murim de sete şi apa e la ei. Rîsul însă e la dispoziţia noastră. Şi atunci, de ce e mai scump decît apa ?

— De asta faci pe bufonul ?

Nu mi-a răspuns direct.

— Îi vezi ? mi-a spus, şi în glasul lui era o undă de tragism. Toţi sînt flămînzi... uscaţi... chinuiţi... Cum să rîzi de ei ? Nu mă lasă inima. Mi-e milă. Destul că sînt nevoit să mă iau de Papadopulos.

— Cine mai e şi ăsta ?

— Eu... *maître*...

— Şi nu ţi-a descoperit încă nimeni „maşinăria" asta ?

— Unul singur. Gheorgos Kaţambis. Într-o zi m-a prins de mînecă. „Ia-te de mine, mi-a zis, de ce-ţi baţi joc numai de tine ? Ai să te surmenezi." N-am acceptat. E bolnav... plăpînd. A avut poliomielită. Dacă era sănătos... atunci, da.

— E adevărat că v-au torturat împreună ?

— Spanac ! Torturi ? Am uitat. Dacă vrei, însă, îţi povestesc o întîmplare de-a lui. Eram împreună. Deodată l-a strigat un ofiţer călău. Ei îi spun „anchetator". Gheorgos a pornit sprijinindu-se în două cîrje. „Ce-i «asta» a strigat ofiţerul, văzîndu-l". „Avocatul Kaţambis..." a răspuns Gheorgos. „Şi ce cauţi aici ?" „Întrebarea aceasta adresaţi-v-o dumneavoastră." „Eu îmi slujesc patria." „Iar eu slujesc de o mie de ori mai multe lucruri. Slujesc virtutea, onoarea şi mîndria acestei patrii." „Te omor, mă !" spuse ofiţerul. — „Loveşte !" a răspuns neînfricat Gheorgos.

Cît de măreaţă s-a dovedit lumea aceasta de pe Macronisos. Ce lecţii minunate s-au pierdut... Ce monumente de opere nescrise !... Majoritatea nu şi-a dat seama de toate astea. Am străbătut largul fără busolă. Iată, de exemplu, omul acesta : *maître*. O proeminenţă efemeră în marele necuprins. L-a depăşit valul... a dispărut. Ce vreau eu să salvez acum nu-i decît o fărămătură, care n-o să semnifice mai nimic. Mai tîrziu am aflat şi altele despre el. Că nici după eroica lui atitudine de pe V-ETO, nici după toate încercările prin care a trecut, conducerea ilegală a lagărului nu l-a reabilitat... Continua să-l onoreze cu acelaşi dispreţ. Într-o zi am îndrăznit să-l întreb pe unul din ei, de ce ? „E o veche declaraţie

la mijloc", mi-a spus şi a plecat. Credea că sînt mulţumit de răspuns, iar eu simţeam că mă sufoc. Dar mai bine să las deoparte lucrurile triste şi să-mi amintesc de puţinele clipe mai vesele. Într-o zi stăteam afară. Se apropie unul de noi.

— *Maître*, îi spuse. Scoală-te !

— Ce vrei ?

— Să mergem să omorîm „monstrul". (În limbajul lagărului asta însemna să mergem să curăţim closetul.)

— Aşteaptă-mă, mi-a zis. Bătălia se va sfîrşi curînd. Cînd mă întorc, îţi încredinţez secretul meu.

Îl aşteptam, şi mă străduiam din nou să pătrund în firea lui. Să deosebesc, dintr-o sumedenie de antiteze şi erori, omul. Zadarnic. Pînă la urmă mi-am dat seama că n-am să-l dibuiesc niciodată, fiindcă *maître* nu se silea să se ascundă. Era din natură de nepătruns.

În vremea asta, un om bine legat, ca un chiparos, a ieşit dintr-un cort, ascuţindu-şi în palmă un brici.

— Nu vrei să te bărbieresc ? m-a întrebat.

— N-am cu ce te plăti, prietene Harilaos.

— Pentru asta mi-ar trebui un pistol. Şi n-am. Am doar un brici. Şi cine încearcă să mă plătească îl tai.

— Atunci îmi pun viaţa în mîinile tale.

Cînd eram aproape gata, apare şi *maître*. Spre ghinionul lui venea din direcţia opusă, altă piază rea.

— Haida marş ! spuse el. Tot cortul la bucătărie, la curăţat ceapă.

— Eu nu merg... spuse Harilaos.

— Şi de ce, mă rog ?

— Nu mănînc ceapă şi nu curăţ ceapă.

— Dar ce, eu dacă am curăţat closetul, îl mănînc ? a sărit *maître*.

Şi astfel, ocazia a fost ratată. Cînd ne-am întors de la bucătărie, *maître* a refuzat cu încăpăţînare să mai scoată un singur cuvînt.

— Gata... mi-a zis. Într-o asemenea dispoziţie nu se află omul decît o singură dată în viaţă. Ca să vezi ce rol catastrofal a jucat ceapa.

Avea dreptate.

Capitolul XX

„Îngîmfarea e cununa prostiei." Într-o bună dimineaţă, generali, colonei, consilieri, s-au trezit dintr-un vis pe care zadarnic îl hrăniseră cu atîta lirism şi cu atîtea cadavre... Şi zadarnic îl udaseră cu atîtea torente de cuvîntări şi sînge.

A doua zi după alegeri s-au spart toate baloanele de săpun care pluteau pe cerul insulei Macronisos, cer încă tulbure de tămîia serbărilor.

Dar să ne întoarcem mai bine la ziua de alegeri. Adevărul e că domnea o atmosferă nu de alegeri, ci de triumf. O sărbătoare a victoriei. Nu lipsea decît victoria. Dar de ea erau siguri, şi de aceea megafoanele vuiau nebune de entuziasm, încă înainte de a se deschide urnele.

„Atenţiune !... Atenţiune !... Triumf ! Sîntem siguri că prin votul lor nouăzeci şi nouă la sută din bărbaţii lagărului vor da o palmă usturătoare pe obrazul ateismului ! După alipirea ei la mama Elada, Macronisos va vota la fel ca mama ei. Va ţinti cu votul ei în aceia în care au ţintit şi cu gloanţele pe cîmpurile de luptă. Trăiască Insula Macronisos ! Trăiască nou-născuta Eladă !"

Încă din zori, ne asurziseră cu marşurile şi cu îndemnurile lor să votăm liber şi secret. Da, „secret" ! „Vă asigurăm cu stricteţă şi în mod solemn secretul absolut al votului. Patria are încredere în sentimentele voastre şi în patriotismul vostru pur şi sincer !"

În dimineaţa aceea, însă, s-a întîmplat ceva care mă privea personal. Megafoanele au contenit deodată marşurile şi au

început să strige un nume care degeaba încercam să mă conving că nu este al meu. Mă rugau — nu, nu-mi ordonau, mă rugau să fiu gata într-un sfert de oră cînd va veni o mașină să mă ia.

— Ai vreun proces suspendat la Tribunalul militar, așa e ? întrebă Aristos, care nu-și uitase profesia lui de „om al legii". Ca fost avocat te informez : pregătește-te pentru plutonul de execuție. Curaj !

— Și era să trimită mașina după el, mă Aristos ?

— Da, domnilor. Pentru că în onoarea cortului nostru, îi pregătesc o execuție oficială. Ascultă, să nu-ți pui fracul, ci țoalele de sărbătoare ale lagărului. Să stai drept în fața plutonului, improvizează și cîteva versuri... Asta îi emoționează pe băieți și ochesc drept la țintă. Și încă o rugăminte : Dacă-l vezi pe concetățeanul meu Xideas spune-i să-mi trimită cele cinci drahme. Și acum, rămîi cu bine, sărmană lume !

— Așa îți saluți, mă Aristos, prietenii ?

— Da, mă. Omul pleacă la luptă, nu la baie. Ascultă, mai am o rugăminte : întreabă dacă pe lumea ailaltă, tutungeriile sînt deschise dumineca. Tare mă frămîntă chestia asta.

— Aristos ! Să-ți fie rușine ! s-au repezit ceilalți.

— Rușine era dacă-l plîngeam. Eu îi cînt.

Aristos mă scălda în umorul ăsta matinal fiindcă înțelesese. Instinctul lui de „om al legii" nu-l înșela. Era imposibil — în zi de alegeri — să mă cheme pentru ceva rău. Aristos nu era de loc macabru. Era spiritual, un om „cinico Bribante" și voia să comenteze, în felul lui, această invitație enigmatică.

— Pune-ți cămașa cea bună... mi-a zis.

— De unde s-o iau ?

— N-am scos-o ieri din noroi ? Să nu-mi spui că e nespălcată... Aseară ți-a îndreptat-o Urdurakis cu ciomagul pe spinare. Grăbește-te însă, că nu mai apuci aperitivul.

Am coborît pînă la platou. Acolo mă aștepta, plimbîndu-se nervos, un ofițer. Santinelă nu se zărea. Atunci am înțeles că se întîmplă ceva foarte neobișnuit. Ofițerul mă salută milităreste. Ca să vezi drăcie. Existau două posibilități. Sau a semnat vreun tiz de-al meu declarația și mă chemau să mă felicite... sau a înnebunit vreun ofițer superior și i-a convins că nu sînt „periculos".

Șoferul stătea indiferent la volan. Doar din cînd în cînd lăsa să-i scape un zîmbet fugar.

— Vă rog să nu mă întrebaţi unde vă duc... mi-a spus ofiţerul cu un ton din timpurile paşnice. Nu ştiu.

Am făcut un semn de totală nepăsare. „Vă cunoaştem. Cine poate aştepta ceva bun de la voi ?"

— Vă spun sincer. Nu ştiu. Mi s-a ordonat să execut această misiune şi o execut. Au venit nişte oameni cu un vas de patrulă.

— De la Siguranţă ?

— Nici asta nu ştiu. S-ar putea să fie şi de acolo. Dar... nu cred.

Făcea parte din acea categorie de oameni despre care eşti lămurit de la prima privire că ştiu totul, dar că preferă să tacă. Peste un timp, maşina a ajuns la comandament. Atmosfera era sărbătorească. Ofiţerul s-a repezit slugarnic să-mi deschidă uşa. În capul scării au apărut figurile nobile ale Comandantului suprem, a „Tatălui nostru", şi ale domnilor Xiruhakis, Macriianis, et co. Toţi erau scăldaţi într-un zîmbet angelic. Toţi erau numai politeţe... şi modestie. Cît p-aci să-ţi dea lacrimile. Ce se întîmplase oare ? Nu cumva — cu atîta producţie de nebuni — oamenii aceştia înnebuniseră şi ei ?

La uşă, se dădură la o parte, ca să mă lase să trec. Ofiţerul — însoţitorul meu — mergea înainte, întors cu faţa spre mine, şi-mi arăta drumul.

„Aştia vor să mă cumpere cu binişorul", m-am gîndit. Le-o fi suflat cineva că mă topesc după politeţuri. Ce ruşine pentru ciomege, că au ajuns să le dispreţuiască pînă într-atîta, să le ignore rolul educativ. Ofiţerul mă pofti într-un hol cu fotolii de piele.

— Luaţi loc ! a spus. Mă duc să vă comand o cafea.

— Nu te osteni... i-am spus.

S-a întors mirat.

— Nu se poate...

— Se poate.

Mi-am aprins pipa. Mai aveam cîteva firicele de tutun prin buzunare. „Sparge-o dracului ! îmi spuneau prietenii. Arunc-o în mare. Nu vezi că-i întărîtă... O mugti atît de provocător încît îi turbezi." Aşa că am hotărît s-o ţin în gură, chiar cînd n-aveam tutun. O sugeam ca pe un deget.

Cu tot refuzul meu, cafeaua a sosit. Aburea. N-am împins-o, dar nici n-am băut-o. În uşă, s-a ivit deodată silueta cavalerească a domnului Xiruhakis. Mi-a zîmbit, s-a înclinat,

s-a retras. Peste o clipă a apărut altă mutră : „Tatăl nostru". A făcut şi el aceleaşi giumbuşlucuri şi a plecat. Dar n-au trecut nici două minute şi iată-l pe comandantul suprem al insulei Macronisos, generalul Bairactaris.

Atunci am înţeles... Hotărîseră să-mi joace farsa asta ca să vadă cum reacţionez. Lasă-i să joace, mi-am zis, şi am hotărît să mă ocup numai de pipa mea. Cu aceleaşi personaje şi cu aceleaşi numere „trupa" a mai trecut de vreo două, trei ori la rampă. La sfîrşit s-au retras cu toţii şi în uşă a apărut ofiţerul-însoţitor, care conducea un om negricios şi chinuit. Nu-mi credeam ochilor.

— Dimitrie ! am strigat.

— Şi tu eşti aici ?

Era Dimitris Fotiadis. Frate de amărăciune în otrăvile vieţii şi în chinurile artei.

— Cum te-au primit ? m-a întrebat.

— Galanterii cavalereşti...

— Comedie sau tragedie ?

— Vom vedea.

Holul s-a umplut deodată de un grup de străini, oameni de tot felul, ziarişti, crainici, corespondenţi ai presei străine, reprezentanţi ai O.N.U. În sfîrşit. M-am dumirit. Acum ştiu ce e cu zîmbetele... cu temenelele... cu plecăciunile călăilor.

Străinii ne-au strîns mîinile cu compasiune. Doamnele şi-au scos batistele. Într-adevăr... înfăţişarea noastră trebuie să fi fost groaznică. Două umbre îmbrăcate în haine pămîntii. Partenonul devenit Buchenwald.

— Am primit ordin să vă servesc ca interpret... ne-a spus blînd ofiţerul-însoţitor.

— Mulţumim. Ne descurcăm singuri.

Unul dintre străini, un francez, mirosise parcă ceva.

— Acest ofiţer se află cu aprobarea dumneavoastră aici ? ne-a întrebat.

— Fără.

— Vă rugăm să vă retrageţi... i-a spus politicos.

— Sînt interpretul lor.

— Domnii vorbesc franţuzeşte.

— Atunci rămîn pentru englezeşte.

— Englezeşte vorbeşte domnul Fotiadis... am intervenit eu.

— După cum vedeți... prezența dumneavoastră nu-și are rostul... i-a spus francezul și, cu o amabilitate galantă, i-a arătat ușa.

Cu siguranță că nici Adam n-a fost mai trist cînd l-au alungat din Paradis decît ofițerul nostru însoțitor.

Peste puțin a început interviul.

Ne-au spus că au venit pe insulă ca să asiste la alegeri, dar că în cadrul acestei acțiuni, au cerut să aibă o descriere de mîna întîi a evenimentelor de la 8 decembrie 1949.

Le-am redat tabloul exact în culorile în care l-am trăit. Dar tu, bunul meu cititor, îl cunoști, l-ai trăit alături de mine, și nu e nevoie să-l citești încă o dată. Și apoi... eu mă grăbesc, mă grăbesc să mă îndepărtez de această zi, de acest loc. Mă grăbesc să mă întorc la viață, — dacă mai există pentru mine viață — dacă o să mă mai recunoască... dacă o să mă mai primească la sînul ei... sau o să treacă mai departe și o să plece... Dar să vorbim despre alegeri.

Rezultatele acestor nechibzuite și nepsihologice operații electorale au fost comunicate în zorii zilei. Afară, în restul țării, s-au luat măsuri. Au aranjat, adică, astfel, încît voturile „trădătoare" să fie în minoritate. Pe Macronisos, însă, au lăsat să decurgă totul în mod normal. Adică opinie politică liberă, fără violență, fără falsificare... fără amenințări și constrîngeri. Erau siguri de victoria și de triumful lor, pentru că erau convinși de absoluta noastră convertire ideologică, fapt pentru care au provocat toată omenirea, toți psihologii și sociologii. Cu alte cuvinte au provocat legile istoriei. „Poftiți... se transformă și conștiința, se schimbă" ! și au deschis urnele în fața lor.

Și dimineață... dimineață, întregul stat major al Măcelului și al Groazei s-a ferecat în clădirea Comandamentului, așteptînd cu mitralierele rînduite.

Ce se întîmplase ? Ceva foarte simplu. Fără măcar s-o știe, Comandamentul era ca o insulă izolată, înconjurată de dușmani, ca de furtună. Toți „pocăiții" rămăseseră neconvertiți. Elinii elinizați s-au dovedit din nou a fi elini. „Răzgîndiții spontan" au rămas îndărătnici și nerăzgîndiți. Și asta încă nu era totul. Statul major săvîrșise grava greșeală de a chema la alegeri și gărzile lor. Compania călăilor, adică. Și care a fost rezultatul ? Ciomăgașii și-au lăsat o clipă ciomagul și au luat votul. Și cum au votat ? În afară de cîțiva... au votat toți

împotriva lor. Primul consul al insulei a făcut o criză de isterie, „Tatăl nostru" a leşinat de nenumărate ori, de-l trezeau cu apă şi cu palme. Erau însă atît de puţine în comparaţie cu cîte a dat el... Telegraful funcţiona neîntrerupt, chemînd Puterile mării şi ale uscatului să se grăbească să-i salveze, pentru că apărătorii şi călăii lor, căţeii ăştia alintaţi, s-au apucat să se muşte, să se sfîşie între ei. Copiii şi-au mîncat tatăl. Ajutor !

Şi o dată cu primele raze ale soarelui, insula a fost înconjurată de o flotă care nu s-a retras decît cînd a sosit, urgent, din Atena „o delegaţie de miniştri". Invitată iniţial să se bucure de triumful convertirii, ea a constatat triumful crimei, şi a ordonat „fără cea mai mică ezitare" dizolvarea lagărului de pe insula Macronisos. L-au numit chiar fără nici un ocol „Infern".

A doua zi urma să ne mutăm pe o insulă liniştită din Marea Egee, unde avem să trăim în „condiţii omeneşti".

Dizolvare ! Ne-am întrunit din nou cu toţii în micul golf de lîngă vestita „fabrică de pîine" a lui Aristos. Acolo ne aşteptau vapoarele militare de transport, care aveau să ne conducă pe „Insula umană".

Într-o dimineaţă au apărut, de pe deal, şi generalii noştri, împreună cu Costas Gavrilidis. Am făcut rost de cîteva flori plăpînde, ca să-i întîmpinăm. În frunte stătea calm, uman, simplu — Sarafis, iar lîngă el, Gavrilidis, Agheropulos, Hagimihalis, Muşterakis, Piriohos... Patetic moment... Ne-am lăsat ochii în voia lor... batistă n-aveam nici unul.

. . . . . .

A doua zi m-a trezit o forfotă şi un miros neplăcut. Eroul era Aristos. Îşi spălase în zori ciorapii, şi acum şi-i usca. Dar cum ? Îi aşezase pe o tigaie răsturnată deasupra focului. Asta era cauza care provocase mînia dumnezeiască.

Ciudat însă, Aristos, neobositul flecar, tăcea enigmatic şi distant. Era încruntat şi copleşit de o neagră mîhnire. Puţinele vorbe pe care le-a spus erau anoste şi acre.

— Ce-ai păţit, Aristos ? l-am întrebat. Ce faci ?

— Îmi pregătesc obrazul pentru cine ştie ce ruşine mai mare.

— Ţi s-a întîmplat ceva ?

— Viaţa mea... dar, la dracu ! Acum sînt ocupat.

Era într-adevăr concentrat să-şi usuce ciorapii. Dar treaba o făcea plictisit şi fără chef. Pînă la urmă i-a uscat cu chin cu vai, i-a încălţat şi a plecat.

— Unde te duci ? l-am întrebat.

— Am treabă.

— Unde ?

— M-a invitat Scaraoţchi să facem un barbut.

A plecat neliniştit, acru, de parcă s-ar fi dus să-şi facă testamentul. Peste puţin s-a întors împăturind o hîrtie. Părea uşurat.

— Ce-ai făcut, Aristos ? l-am întrebat.

— Mi-am îndeplinit ultima datorie. De asta am încălţat azi şi ciorapi... fripţi. Mă grăbeam. Acum m-am liniştit. Oh... mi s-a luat o piatră de pe suflet. Ia o ţigară.

— Dar, unde-ai fost ?

— La Comandament.

— Mai există încă aici un Comandament ?

— Mai există... simbolic...

— Şi ce-ai făcut acolo ?

— Am semnat... mi-a răspuns cu cel mai normal ton posibil.

— Aristos !

— Prezent.

— Ai semnat, ai zis ? Ce-ai semnat ? Aristos ! Nu cumva... nu cumva, mă, ai semnat declaraţia ?

— Bineînţeles. Ce voiai să fac ? Am văzut că i-a trecut moda şi mi s-a făcut milă de ea. Aşa că m-am dus s-o reabilitez. Era nebun de bucurie sărmanul „Tatăl nostru". Plîngea. Plîngeau şi ceilalţi... m-au îmbrăţişat... m-au umplut de bale. Atunci am găsit şi eu prilejul să le ţin o scurtă cuvîntare. „Domnilor, le-am spus. Asta e *prima* şi *unica* declaraţie pe care o primiţi. Celelalte au fost măslinele putrede pe care le-aţi dat jos din copac cu ciomagul. Asta e singura declaraţie «spontană» şi fără a fi exercitat asupra corpului meu vreo violenţă... sufletească."

— Aristos ? Ai înnebunit ? Am înnebunit eu ? Vorbeşti serios ?

— Am înnebunit să fac iar pe nebunul ? Dimpotrivă. M-am făcut serios. Aşa că, am venit să-mi iau catrafusele. Mi-am mîncat mălaiul aici. Am o fată condamnată pe viaţă. Eram mîndru de ea. Îmi închipui cu ce ton le spunea celor-

lalte : „Am un tată în «Infern».“ Acum ce le-ar mai fi spus ? Că-l are pe tata pe o insulă omenească ? Şi apoi, mă băieţi, ce mai tura-vura ? Nici voi nu mai aveţi nevoie de mine. Atîta timp cît duceaţi aici un trai întunecat şi insuportabil, aveaţi nevoie de puţin Aristos. De aceea şi-a instalat şi el făbricuţa aici, şi v-a împărţit puţin rîs... şi v-a hrănit cu el, ca să puteţi suporta iadul. Acum ce nevoie mai aveţi de rîsul lui Aristos ? Acum aveţi producţie proprie. Ce mai avea de făcut sărmanul Aristos ? A ieşit singur la pensie. Da, domnilor. Se retrage din activitate. Dar... băieţi, să ştiţi. Dacă lucrurile se înrăutăţesc din nou, dacă se porneşte din nou crivăţul sălbatic şi se revarsă din nou nebunia şi sîngele, atunci, hop, vă pomeniţi iar cu Aristos !

— Şi cum ai să vii ?

— Am să mă duc să le spun că m-am răzgîndit de răzgîndire şi mi-o iau înapoi. Şi ei au să fie emoţionaţi, au să-mi tragă o ciomăgeală zdravănă şi au să mă trimită din nou în „Infern“.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL XXI

Un vas cenuşiu, greoi, cu numele de „Alfios" şi-a căscat maxilarele uriaşe, ne-a înghiţit, şi a pornit spre Marea Egee. Plutea alene... ca un car cu boi ce se tîrăşte pe o cîmpie paşnică.

— Hai, băieţi ! Încă vreo două-trei duzini de ani şi fascismul o să crape.

Alunecăm pe marea mult visată. Fregata noastră înaintează printre insule, ca o astronavă care caută în cosmos un gol, unde să ne arunce. Marea era liniştită şi lucie ca o oglindă. Aveai impresia că „Alfios" nu spinteca, ci mîngîia apa. Călătoream „incognito". Ne ascunseseră în cala vasului ca pe niste pietre preţioase cu care făceau contrabandă. Unde ne duceau ? Nu ştiam. Dintr-o vorbă scăpată de căpitan s-a răspîndit vestea că destinaţia e o insulă numită Ai-Stratis. Şi atunci am descoperit cu toţii că habar n-avem de geografie. Unde se află această... „insulă umană" ? O avea oare apă ?... Copaci ?

— Are... mare ? întrebă prosteşte unul.

— Mare ? Mare era şi la Macronisos.

— Mare era, mă, aia de acolo ?

— Păi ce era ?

— Blestem !

Am căzut de acord. Deodată, l-am auzit lîngă mine pe profesorul Imvriotis, întrebînd pe furiş, dacă pe Ai-Stratis cresc roşii.

— Da, Nikos... i-am zis eu, care-l recunoscusem în persoana interlocutorului lui pe colegul meu Papapericlis. Tu, ca

veteran şi vechi Odiseu al insulelor aride, nu cunoşti insula Ai-Stratis ?

— Ba da. Tocmai despre asta vorbeam cu stimatul nostru profesor.

— Da... rosti gutural Imvriotis. Îmi înşira virtuţile umane ale insulei.

— Adevărat ? întrebai. Cîte kilograme de roşii „umane" produce pe an ?

— Eşti un glumeţ incorijibil... mi-a răspuns.

— Ai dreptate... i-am zis ca să-l îmbunez şi i-am făcut semnul nostru cunoscut că vreau să fumez, deschizînd şi închizînd degetul arătător şi mijlociu.

— Ce doreşti ? m-a întrebat cu naivitate. Nikos... ce vrea omul acesta ? A !... am înţeles. Foarfecă vrei ? Regret, am pierdut-o.

Peste puţin s-au adunat lîngă noi şi alţi visători. Din cînd în cînd scoteam capul printr-un hublou ca să admirăm marea argintie.

— Vinişor... se găseşte, Nikos ?

— Cel mai bun... stimatul meu profesor. „Lacrima Cristi".

Acum la hublou se afla Fotiadis, care, văzînd luna plină şi galbenă, îl întrebă pe Nikos :

— Pepeni sînt ?

— Cei mai parfumaţi din lume, frate. Din ăştia cumpără francezii şi fac parfumul „Paciuli".

Furnizorul nostru de vise ne hrănea pe săturate cu minciunile lui fermecătoare. În ce măsură au corespuns ele realităţii s-a dovedit după două zile. Fantasmagoria noastră nu s-a stins puţin cîte puţin. A făcut explozie, împroşcîndu-ne cu mîhnire şi amărăciune. Cum arată această insulă ideală şi cum a fost acea „călătorie în Cytera" să lăsăm mai bine să o spună versul, aşa cum am trăit-o :

CĂLĂTORIE ÎN NEANT

Era în zori. O auroră purpurie.
Cînd nava noastră „Alfios"
S-a apropiat încet de ţărm,
A căscat gura
Şi ne-a scuipat pe malul Utopiei.

Grea ne-a fost... Grea.
„Croaziera" aceasta a Morții.
Marea... un ocean de venin...
Iar nava un sicriu de metal
Căutînd un cimitir să ne îngroape.

Eram... o încărcătură de „îndărătnici"
Niște Robinsoni ai Mării Egee,
Care ne-am pus în spinare onoarea
Și-am pornit pe drumul răstignirii.

Înapoi — pierdut la orizont — Macronisos...
Unde mai flutura respirația noastră însetată
Și de la o tribună de piatră
— Cu capul descoperit — ne-a salutat I s t o r i a.

Eram numai oase... Numai suflet...
Numai buze crăpate de sete.
Un strigăt... O disperare... Un blestem!
Și într-o dimineață de mai
Am aruncat ancora
La lumea noastră n o u ă,
Puțin mai departe
De lumea cealaltă.

Dar — vai! — Și această lume,
Era păzită de străjeri
Ca un monument fioros.
Și pretutindeni jandarmi...
Stînci și jandarmi
Și căsuțe zăvorite, și guri zăvorite
Și împăratul Crivățul,
Apăsîndu-ne pe piept...
Macronisos venea după noi!

Totuși... cînd am pornit spre povîrniș...
Urcînd în ritm de marș funebru,
Pe care ni-l băteau lanțurile
Și rapsozii arșiței — greierii —
Cînd am pornit încet spre povîrniș...

Unde zăcea şi ne aştepta,
Un orăşel de pînză...
Unde stătea şi ne-aştepta
Nişte bătrîni migdali...

Un trandafir sălbatic, mlădios
Ne-a îmbrăţişat mijlocul ca un frate.
Şi-atunci... sufletul nostru neînfricat,
Care a îndoit oţelul,
Sufletul nostru neînvins
În faţa acestui altar al Primăverii
A respirat adînc... adînc...
A respirat pentru toate respiraţiile tăiate —
Şi a îngenuncheat.
Era pentru î n t î i a oară !

Pe această insulă „umană", s-a manifestat, în sfîrşit, afecţiunea conducerii noastre faţă de modesta mea persoană. Au reuşit, adică, să mă trimită în Atena. Dar cum ? S-au gîndit — şi pe drept — că de vreme ce nu aveam pe nimeni care să se intereseze de eliberarea mea, cea mai bună soluţie era să mă îmbolnăvesc grav. Ceea ce nu a întîrziat să se producă. Cum ? Nu era greu. În condiţiile în care trăiam şi după toate chinurile psihice pe care le îndurasem, eram ca un cristal crăpat. Încă puţin şi aş fi ajuns la şocul final. Şi asta n-a întîrziat prea mult. Dar... s-o luăm de la capăt.

Într-o zi primesc o invitaţie sumbră... Să mă prezint imediat la „pontiful" lagărului. Mă aflam într-o fază critică a vieţii mele personale. Vestea pe care o aşteptam de ani de zile sosise. Soţia mea, căreia îi pierdusem urmele, fusese găsită. Nu era moartă. Era recăsătorită — moartă pentru mine. Dar orice ai zice, cei vii se îngroapă greu. Aşa că, în lipsă de altceva, mi-am înhumat ultimele rămăşiţe ale liniştii mele sufleteşti. Invitaţia, aşadar, a sosit la timp. Evenimentul potrivit în clipa potrivită ! Pontiful m-a primit rece. Locuia într-o colibă ciudată, unde ordinea era atît de perfectă, încît îţi dădea o senzaţie de silă. El însuşi avea un chip ca o muche de cuţit.

— Şezi... mi-a spus. În multe încurcături ne-ai băgat, tovarăşe... a adăugat apoi, adresîndu-mi un zîmbet atît de acru, încît aş fi preferat să mă înjure.

L-am făcut să priccapă că n-am înţeles nimic. În loc de răspuns, a deschis un sertar de unde a scos două ziare grijuliu împăturite şi mi le-a întins. Le-am luat. În unul era o povestire de-a mea, iar în celălalt poezia cu titlul *Nostalgie nocturnă*.

— Mulţumesc... i-am zis şi le-am băgat în buzunar.

— O clipă... mi-a spus. Textele astea rămîn aici.

— Îmi faceţi dosar ?

— Textele astea sînt foarte... importante.

— Mulţumesc pentru părerea bună pe care o aveţi despre creaţia mea.

— ...importante şi foarte caracteristice pentru deruta în care te afli. Tovarăşe ! Eşti îmbibat de un pesimism adînc. Textele astea sînt nedemne şi de ultimul om de pe Macronisos. Sînt laşe... nepermise, demobilizatoare.

M-am ridicat în picioare.

— Acesta era scopul invitaţiei dumneavoastră ? l-am întrebat rece.

— Normal n-ar fi trebuit să aştepţi invitaţie. Ar fi trebuit să-ţi dai seama singur că te prăbuşeşti, şi trebuia să vii să ceri sprijin.

— Vă mulţumesc că m-aţi sprijinit, i-am zis. Bună ziua.

Am plecat. Încercam să-mi adun minţile şi nu izbuteam. Simţeam că mă înec... De ce să mă apuc ? Cui să-i împărtăşesc valul de amărăciune care mă sufoca ? Ne făcuseră „suspecţi" unul faţă de celălalt. Botezaseră spionajul „vigilenţă" şi turnătoria reciprocă „datorie de partid" („Virtutea virtuţilor" — Zahariadis). Cine ne-a dat brînci în prăpastia asta ? Pe ce mîini smintite şi anonime a încăput cauza luptei noastre ? Şi unde e sîngele, belşugul de sînge pe care l-am vărsat ? Şi noi unde aveam să ne ducem, noi, visătorii acestei lumi ?

Cine şi cînd le-a îngăduit acestor nemernici, acestor ciufuţi, acestor inchizitori sălbatici să se erijeze în piloţi ai vieţii noastre ? Cine-i cunoaşte ? Cine i-a ales ? Cine i-a confirmat ? Sînt sigur că dacă mîine ne-ar permite să alegem liber, n-ar primi nici unul nici un vot. Dar cînd în toate ideile, în toate acţiunile domneşte voinţa unui singur individ... Cînd acest singur individ hotărăşte cum să lupţi, cum să vorbeşti şi cum să gîndeşti — atunci, încetul cu încetul, oamenii îşi pierd

calităţile omeneşti, şi ajung nişte anexe mecanice ale unui organism care, oricît de perfect ar părea, e în fond mort.

Omul acesta de la care mă întorceam n-a ieşit niciodată la lumină. Îşi trăia viaţa solitar... rece... mizantrop. Ieşea din casă numai o dată pe zi, pentru nevoile lui fizice. Mă întrebam... cum putea trăi fără să vorbească... fără să rîdă ? Cum putea trăi fără gesturi omeneşti... fără pasiuni... fără greşeli omeneşti ?... Cum a reuşit să rămînă atît de perfect, neîncetînd totuşi să fie viu ?

M-am mai întîlnit o dată cu el. Dar, de rîndul ăsta, fără invitaţie. M-am dus singur. M-am considerat dator. De întîlnirea asta depindea liniştea şi unitatea lagărului. Iată despre ce era vorba.

De la un timp, băgasem de seamă că dispoziţia prietenului meu Costas Gavrilidis s-a întunecat. Cuvintele lui afectuoase se împuţinaseră... pînă i-au rămas împotmolite în gîtlej. Mi-am împărtăşit îngrijorarea lui Sarafis. Trebuie să subliniez că la nouă dimineaţa ne luam cafeaua împreună. În ultimele zile, însă, se înfuria dacă întîrziam un singur minut. Şi încetase să-i spună cafelei „caivé".

— Ce are ? l-am întrebat pe general.

— Nu ştiu... mi-a răspuns. Zice că din cauza tensiunii.

— Nu-l cred. Nici la „tronul lui Zeus" nu mai vine. (Tronul acesta ciudat era o stîncă pe care furtunile o modelaseră în formă de tron.)

— Zice că oboseşte... spuse generalul.

— L-ai întrebat de ce ?

— Crapă omul de plictiseală cu voi ! Nici să glumiţi nu mai ştiţi.

— Nu îndrăznesc. Cum încerc să spun vreuna, scoate o ţigară. Şi ştie bine că n-are voie să fumeze.

— Lasă-l în pace. Poate vorbeşte singur.

— Nu cred.

Şi totuşi, a vorbit singur. A vorbit pe neaşteptate. Într-o dimineaţă, aşa cum ne beam cafeaua, a aruncat-o pe fereastră şi s-a răstit la mine :

— Ia ascultă, domnule ! Du-te, şi spune-le alor tăi că din două una : sau îşi bagă minţile în cap, sau arunc lagărul în aer ! Ochii îi scăpărau în cap.

— Costas !... interveni sever Sarafis.

— Ştefane! Tu ştii de cînd rabd. Acum s-a umplut paharul.

— Dar ce ai? am întrebat eu neliniştit.

— Ce am? Ascultă! Tu eşti un simplu deportat, nu?

— Postul ăsta onorific îl deţin de cînd am intrat în luptă.

— Şi, atunci, te întreb, după tine, un simplu deportat coboară „linia" ?

— Ştiu eu, cred că... da.

— Ei bine, la mine... care port hram de şef, nu coboară. Vine numai pînă în prag şi se opreşte acolo. Înăuntru nu intră. Te întreb: Cine m-a degradat? Dreptul de degradare a unui şef îl au numai membrii partidului lui. Ei, optzeci la sută din deportaţi, sînt discipolii mei, membrii Partidului ţărănesc. I-a întrebat cineva pe ei? Au votat ei împotriva mea?

— Oamenii te adoră.

— Atunci de ce trăiesc izolat? Cine dispune de viaţa noastră aici? Cine hotărăşte poziţia noastră în faţa duşmanului? Pe Macronisos ne-a izolat duşmanul. Aici cine ne izolează? Te întreb, cum m-am pomenit eu deodată, eu, conducătorul acestor optzeci la sută din oameni, izolat? Şi, la urma urmei, cine i-a uns pe domnii ăştia comandanţi ai comandantului lor? Vor să afle cine e într-adevăr şef aici? Atunci să coboare în corturi! Îi desfid să vină aici în corturi şi să-i întrebe pe cine le-o veni în faţă. Du-te şi spune-le! Şi să le mai spui că e ultima oară cînd mai vorbesc. Să înceteze să se mai pitească pe după parapetul legilor conspiraţiei, să înceteze să doarmă cu convingerea că în numele „condiţiilor" şi al unităţii am să continui veşnic să tac. Să înceteze să se legene în ideea că dacă au hotărît sinuciderea mea politică, eu am să-mi execut singur pedeapsa!... Că am să mă acopăr cu piatra mea de mormînt şi am să amuţesc. Greşesc! Greşesc amarnic!

Stăteam şi-l priveam înlemnit.

— Costas... i-am spus. Şefule... fratele meu iubit... Suferi de-atîta timp... ai stat atîta timp ţintuit pe crucea asta şi nu ne-ai chemat să te eliberăm...

Generalul îl privea sever... aproape crud.

— De care din noi doi te temeai, de nu ne-ai vorbit? îl întrebă el tăios.

— De mine.

— Poţi să faci o cafea? mă rugă generalul. Eu nu pot.

— Am să încerc.

— Dacă îţi făceau ţie toate astea, Ştefane, îi spuse el cu amărăciune lui Sarafis. Tu te-ai fi dus la ei ?

— Nu... spuse grav generalul.

În acest „nu" am văzut toată mîndria şi toată măreţia modestă a omului. Tot orgoliul lui rănit.

— Eu însă sînt un simplu soldat, şi am să mă duc !

— Te duci să le arunci mănuşa, o mănuşă care nu e a ta ? mă întrebă generalul.

— Am strîns şi eu destule. Îţi mulţumesc, Costas. Credeam că sînt singur. Acum am înţeles. Haide, beţi-vă cafelele.

— De ce ? Tu nu bei ?

— Nu. Mă duc să beau otravă.

— Cum ?

— Otrava unei discuţii de care mi-e mai silă ca de otravă. Noroc.

— Stăi !

L-am privit întrebător.

— Hai, bea întîi... un „caivé".

. . . . . .

Discuţia a fost un monument de scîrboşenie.

— Şi mai întîi de toate, tovarăşe, cine ţi-a permis să iei asemenea iniţiative ? mi-a spus Pontiful. Cine ţi-a dat dreptul să pătrunzi în viaţa intimă a lagărului ?

— Cred că nu e nimic necurat în viaţa asta intimă, aşa că nu văd temeiul acestei insinuări. Şi, la urma urmei, ce înseamnă „viaţa intimă" ? Ce, am început să creăm tabu-uri ? Am pîngărit sfintele taine ale luptei ? V-am informat, pur şi simplu, că un om, — care nu trebuia — nici din motive ierarhice, nici din motive de sănătate — să fie supărat. Şi nu trădez, mi se pare, nici un secret conspirativ, spunîndu-vi-o.

— Vorbe... vorbe... Nu-i nimic adevărat din toate astea. Sau le-ai născocit singur, sau i le-ai sugerat tu, în chip viclean, şi acum îmi aduci părerile tale drept ale lui. Stai ! Încotro ?

M-am oprit şi l-am privit cu un dispreţ fără margini.

— Nu meriţi nici să te aud, nici să te văd. Am făcut cea mai cumplită greşeală din viaţa mea. Pentru mine nu mai exişti în lumea asta. Nici nu te salut. Am plecat.

Şi aşa am devenit cu desăvîrşire suspect. Nu-mi mai rămînea decît să mă pregătesc să-mi iau pedeapsa. Ştiam prea

bine că n-aveau să întîmpine nici o greutate ca să-mi aplice caracterizări. Epitetele erau prefabricate : „Element anarhic şi aventurier, care împrăştie pesimismul şi dă apă la moară duşmanului" şi, ca concluzie : „Individ fără nici o legătură cu mişcarea revoluţionară." După cum vedeţi, totul era gata. Gata erau şi ei. Dar era, oare, gata să le accepte şi un popor întreg ? Pînă acum, da. Le acceptau şi aruncau, fără şovăire, cu piatra în cei excomunicaţi. Dar în ultima vreme, „trădătorii" şi „aventurierii" cam prea se înmulţeau şi poporul începuse a privi pieziş spre „uzina" care producea toate aceste epitete.

Au fost aşadar nevoiţi să declanşeze alte resorturi... mai concludente. Au început să-mi construiască „fapte concrete". Pentru asta trebuiau însă „colectorii" respectivi. Şi aşa se făcu că, de la un moment dat, m-am pomenit năpădit de fel de fel de prieteni şi de „admiratori".

Mă vedeam intrînd tot mai adînc în vîrtej, şi, ca unul ce nu-mi organizasem nici o apărare, le ofeream eu însumi — udul nu se mai teme de ploaie — „colectorilor" tot ce pofteau.

Într-o seară, într-un cort, am recitat cîteva poezii lirice, într-altă seară am cîntat la ghitară nişte romanţe de dragoste. Faptele concrete se înmulţeau. Într-altă zi, am dat „bună ziua" unuia pe care-l considerau suspect, fiindcă nu fusese condamnat la moarte împreună cu ceilalţi acuzaţi. Altă dată am îndrăznit să mă opresc în faţa unui cioban de pe insulă, care stăruia să-mi arate nişte statuete pe care le cioplise singur din lemn de gorun. Şi ultimul fapt concret... dar ăsta e ceva mai lung. Era în lagăr un tehnician dentar, un flăcău din Creta, care cînta la vioară. Băiatul făcea tot ce putea ca să împrăştie coşmarul care ne apăsa pieptul. Într-o seară a făcut din ghips dentar un fluier cu apă şi în fiecare noapte se urca, pe furiş, într-un copac cu coroană bogată şi cînta ca o privighetoare. Dar atît de reuşit, încît nu i-a trecut nimănui prin minte că nu era privighetoare. Iar noi ne adunam în fiecare seară sub copac, să ascultăm dulcile triluri ale privighetorii. Dar visul acesta nu a durat mult. Într-o noapte l-a zărit un spion şi l-a turnat pontifilor. L-au chemat, l-au făcut de două parale, şi l-au scos din partid. Distrus, disperat, băiatul a semnat declaraţia şi a părăsit lagărul.

Despre întîmplarea asta am spus într-o seară niște lucruri... îngrozitoare. Și anume că nu trebuiau să-l ocărască și să-l distrugă, ci dimpotrivă să-i pună în piept medalia de onoare a dragostei.

Cu vorbe de-astea însă și cu altele asemenea, dosarul meu se făcea tot mai voluminos și cerul se strîngea din ce în ce.

O șopîrlă din Pireu, un rotofei ciupit de vărsat, devenise „umbra mea". Oriunde mă duceam, răsărea și el de după vreun colț și se lua după mine. Mă gîndeam — și mă mai gîndesc și astăzi — cum am fost în stare să rezist ? Cum de nu m-am aruncat într-o prăpastie ? Ceva însă tot au reușit. Să-mi zdruncine nervii. Într-o noapte — după o hemoragie de trei zile — am avut în micul spital al lagărului o criză groaznică, pierzîndu-mi și conștiința și simțurile. Tărăboiul pe care-l făcea presa din Atena a silit guvernul să mă transporte într-un spital din Capitală.

M-au urcat pe vapor cu targa. Santinela mea pica de somn și îi era lene să mă urască. A doua zi m-au debarcat în Pireu. Cu dragoste și teamă, forfoteau în jurul meu niște umbre. Seara m-au dus la Atena și m-au închis la arest, la Triere. Primul care a apărut în fața zăbrelelor, a doua zi, a fost mitropolitul Ioakim.

— „În temniță am fost și ați venit la mine", zise el, parafrazînd versetul evangheliei care glăsuiește : „și *nu* ați venit la mine".

— Mulțumesc, *pater* i-am spus. (Așa îl numeam întotdeauna, în ciuda canoanelor bisericești. Ceilalți mă corectau, dar lui privirea i se încălzea de bucurie.)

M-a binecuvîntat.

— Îți mulțumesc călduros.

Și mi-a strîns mîna. În palmă avea o mie de drahme.

Au venit și alții... și alții... Sarafis, Iliu, care au împodobit mucegaiul beciului cu flori și cu dragoste... (O... de-ați ști voi, mutre acrite de răutate, cîtă dragoste e în stare să arate poporul. Dar voi sînteți, vai, infirmi de orice sentiment de dragoste.)

Ministru de Interne era în vremea aceea Pausanias Licurezos — o rază de soare în bezna bestialității. „Am să-l eliberez... i-a spus el binevoitor generalului Sarafis (care ajunsese

deputat) şi nu numai atît, dar vă dau cuvîntul meu de onoare că n-am să permit nimănui nici să-l atingă, atîta timp cît voi fi eu ministru".

A doua zi mi-au dat drumul. Cătuşele s-au închis goale în urma mea. O ambulanţă m-a transportat într-un spital alb şi frumos. („Trebuie mai întîi să i se restabilească tonusul psihic"... a spus profesorul Scarpalezos, care mi-a recomandat o ambianţă veselă şi plăcută.)

— Şi tratamentul ? l-au întrebat doctorii. Ce medicamente prescrieţi, domnule profesor ?

— Afecţiune.

Primii care mi-au adus-o au fost Ştefanos şi Marion Sarafis, perechea atît de dragă inimii mele.

— Venim din oraşul Edesa, unde se petrece acţiunea romanului tău *Cerul se înnorează*... şi unde ţi-am promis să ne petrecem voiajul de nuntă... mi-a spus Marion într-o grecească fără cusur. (Marion Pascow era englezoaică.)

N-a terminat bine cu descrierea călătoriei mult visate şi o umbră binefăcătoare mi-a acoperit uşa. Era mitropolitul Ioakim.

— „Bolnav am fost şi m-aţi cercetat"... a parafrazat el iar *Evanghelia*..., care zice *„nu* m-aţi cercetat". Da. Te cercetez, fiule. Dar va cerceta, oare, harul Duhului Sfînt pe cîrmuitorii noştri, ca să se lumineze mintea ? Ah, Aris... Aris Veluhiotis !... Cu ce ochi de elin ţi-ai visat patria ! *

Era mişcat pînă la lacrimi. Noroc că a pătruns în salon o undă de lumină — încă o floare în buchet : Aliki Gheorghuli ! Şi după el, marele poet Varnalis, profesorul Imvriotis, şi alţii... şi alţii.

După ce au plecat toţi — lăsîndu-mă scăldat în lacrimi şi sudoare — am căzut într-un somn adînc, de copil fără griji... unde totul era blînd şi fermecător... Patria noastră, fără sîrmă ghimpată, fără „interzis", fără iankey, iar conducătorii noştri — deveniţi oameni, care au reuşit marea ispravă de a zîmbi.

---

* Aris Veluhiotis — el şi generalul Sarafis au fost cei doi comandanţi supremi ai Armatei de eliberare în timpul ocupaţiei hitleriste. A fost executat de jandarmi în timpul ocupaţiei engleze (1946) ; capul lui a fost expus într-o piaţă din oraşul Tricala.

M-am trezit a doua zi dimineaţă. Cineva a bătut timid în uşă.

Era o femeie dintr-un cartier periferic din Atena, care mi-a aranjat — parcă mîngîindu-l — patul.

— Aoleu ! a făcut, văzîndu-mi noptiera.

— Ce s-a întîmplat, tuşică ? am întrebat-o duios.

— Ce-i cu florile astea, fiule ? Catafalc... ?

CAPITOLUL XXII

Zilele trec, gingaşe, una după alta... Primăvara mă leagănă ca o beţie uşoară...

Într-o dimineaţă, pe cînd eram cufundat în visurile mele albe, am auzit o bătaie în uşă. Apoi a apărut o pereche. Se aflau amîndoi la vîrsta aceea calmă, cînd dacă mai are ceva de făcut în viaţă, omul o face cu noblеţe ori cu blazare.

— Doctor Zbarunis... mi-a zis bărbatul. Soţia mea, Merula. Nu vă speriaţi. N-am venit să vă consultăm, ci să vă oferim prietenia noastră, dacă o primiţi.

— Cu multă bucurie.

— Mai e o pereche care aşteaptă să intre. Aşa că vom fi concişi. Avem o căsuţă de vară la Holargoş, înconjurată de flori. Atîta putem să vă oferim. Cînd ieşiţi, veniţi să locuim împreună. Meri şi cu mine vom face totul ca să vă înlocuim fraţii care vă lipsesc.

— Vă mulţumesc... le-am zis. Mult de tot...

— N-aveţi pentru ce... Notaţi-vă numărul nostru de telefon. Telefonaţi-ne şi venim numaidecît.

Ciudat. Şi cealaltă pereche mi-a propus acelaşi lucru. Pe ei însă îi cunoşteam din adolescenţă. Era o pereche de pictori: Lukia Manghioru şi Tasos Alevizos...

— Unde vreţi să mă duceţi? i-am întrebat. Trăiesc ca un rege aici. Dacă mă luaţi, săvîrşiţi o adevărată „răpire din serai".

— Pe insula Ydra.

(Ca într-un caleidoscop se perindă prin faţa mea versuri... nume... imagini... Vova... Lili... Îndrăgostiţii care mor repede şi prosteşte ca în tragediile lui Shakespeare. Mi-am amintit ultima frază pe care mi-a spus-o Vova la despărţire: „Du-te acolo, pe o stîncă din insula Ydra. O s-o găseşti pe sora mea Lili. Face nişte ulcioare suprarealiste, le vinde, şi — cotonogeşte orice bărbat care încearcă să-i facă curte."

De ce nu ? Să mergem pe Ydra... S-o găsim pe „messalina" asta, care se sfîşie singură bucată cu bucată.)

— Deci ? m-au întrebat prietenii.

— Mă predau fără condiţii... le-am spus. Cum îndeplinesc promisiunea pe care am dat-o acum cinci minute, vin să vă găsesc.

— Nu. Venim noi să te luăm.

— Iar sub escortă ? Cînd am să scap de „transportările" astea ?

— Bine... bine... Fă cum doreşti.

A doua zi i-am întrebat pe medici.

— Tocmai asta voiam să vă propunem şi noi... mi-au spus. Tonusul dv. psihic creşte. Insomnia a început să dispară. Cum staţi cu coşmarurile ?

— Sînt mereu la uşă.

— Le-au ridicat. Am protestat cu toţii la ministru şi le-au luat. Şi acum...

— Şi acum, doctore, ce-o să mă fac fără „coşmaruri"?

— De, prietene... încet, încet ai să te obişnuieşti şi fără ele. Dar să revenim la călătoria proiectată. Poţi pleca chiar mîine. Pe urmă te întorci iar la noi, ca să te bucuri puţin şi de dragostea noastră. După aceea...

. . . . . .

După aceea ?... Vară dulce şi îndelung aşteptată, un vaporaş care pluteşte în golful Saronicos, un vaporaş care se numeşte Claros* şi căruia nu-i lipsesc decît aripioarele.

Dar mie ce-mi lipseşte ? Numai afecţiunea. Adică totul. Aliki n-a fost decît o iluzie... un miraj. Am lăsat-o pe cheiul din Pireu, cu o batistă albă în mînă. Acum e în drum spre Atena şi, văzîndu-şi batista, se întreabă probabil „de ce e udă"?

Pe acelaşi vapor călătorea şi poetul Miţos Lighizos.

---

* Claros = Pescăruşul.

— Ia spune, Miţos, ca să iubeşti mergi pe Ydra sau ca să fii iubit ?

— Ca să uit. De asta mă duc. S-o întîlnesc.

Privea spre insulă. Deodată i-au scăpărat ochii. Vaporul abordă. Un steag alb fîlfîia într-un balcon.

— Alikiii !! (altă Aliki ?)

Dar steagul nu era steag.

— M-a văzut ! strigă.

Ochii îi luceau. (Şi mai zice că a venit s-o uite !)

— Bine ai făcut că ai venit, Miţos. Era singurul mijloc ca să uiţi că ai îndrăznit cîndva să o uiţi.

Dar nu m-a auzit. Cobora deja pe pasarelă.

— Nu e ea !... a mai apucat să-mi spună.

De unde să ştii tu, Miţos, — un poet îndrăgostit — cine trebuia să fie ?

Am coborît şi noi. Apoi încet... încet am început să urcăm. De ce oare era atît de iubită insula aceasta ? Pentru că e aproape de Atena. Dar Poros, Egina sînt şi mai aproape. Atunci de ce ? Prostii ! Poţi răspunde vreodată, sărmane om, de ce iubeşti ?

Drumul urca în trepte. Am ajuns la căsuţa pe care o închiriaseră pentru mine. Am intrat în dormitor. Curăţenie... briza — sărată... balconul — plin de flori înmiresmate... peste care se roteau păsărelele.

— Ce v-am făcut ? i-am întrebat. Ce v-am făcut de-mi oferiţi atîta bucurie ?

— Iar începi ?...

— Nu zău, ce-am făcut ?

— Ai suferit...

Vinul strălucea pe măsuţă... Un vin roşu... aromat, făcut din struguri uscaţi la soare, şi alături — cîţiva pesmeţi din secară şi anason.

— Şi acum... şi acum mai beau oamenii „Kikeon"* aici, ca în antichitate ?

— Soarbe-l... mi-au spus. Apoi soarbe şi un pui de somn, şi la prînz venim să te luăm la masă.

---

* Kikeon — o băutură din vin, fărămituri de pesmeţi de secară şi brînză uscată făcută din caimac. Se bea în Atena antică. În sens propriu = amestecătură, confuzie.

. . . . . .

Zilele trec, dulci, pe insulă. Trec ca tot atîtea scăpărări de lumină. În faţa geamului meu, valurile plutesc ca nişte cununiţe albe.

Nu le-am spus nimic prietenilor mei despre prăpastie... nimic despre Lili... nici despre ulcioarele ei futuriste. Am pornit într-o zi, singur, „conspirativ", s-o caut. Mi-o închipuiam o zeiţă crudă, o Circe care transformă bărbaţii în porci, fără baghetă, numai cu gura ei lipsită de dinţi.

Înaintam pe muchia prăpastiei, cu riscul de a mă prăbuşi şi a mă face bucăţi ca ulcioarele ei.

— Unde este ?... le întrebam pe femeile de pe insulă. Unde locuieşte Lili ?

— Cine ? întrebau.

— Lili... o nebună... (N-am spus „nebună", am spus „artistă".)

— Cine ?

— O fată frumoasă... o vrăjitoare. (N-am spus „vrăjitoare" ci „olăriţă".)

— „Olăriţă"? Nu cumva vorbeşti despre Angiulina, nefericitule ?

— Nu.

— Ei, noi alta nu cunoaştem. Dacă o cauţi pe Angiulina, du-te spre stînci. E acolo o casă albă. Angiulina... alta nu există.

— Cu ce se ocupă ?

— Ea ? cu nimic... Mănîncă... Hai, creştine, întoarce-te ! Ia vaporul şi mergi cu bine.

— Ce mănîncă ?

— Bărbaţi.

— Pe ea o caut.

— Atunci du-te şi caută-ţi nenorocirea. Noi altfel nu putem să te ajutăm... M-au lăsat şi au pornit spre orăşel.

Am înaintat, bolnav de curiozitate.

Sufla vîntul. Şi aşa cum urcam dinspre mare, ud de valuri, m-a silit să-mi închei haina.

Altă dată m-aş fi temut. Nu m-aş fi dus în peştera „vrăjitoarei". Dar mă familiarizasem cu pericolul. Umblam ca hipnotizat. Pe vîrful unei stînci, deasupra mării, a apărut ceva ca o casă albă. M-am apropiat. Casa nu avea nici un

geam. Mă minţiseră. Cum putea să trăiască un om aici ? Am strigat de departe.

— Angiulina !... Apoi m-am apropiat, am bătut în uşă. Angiulina !... În depărtare, un cîine a început să latre disperat. Angiulina !...

Dintr-o văgăună a unei stînci aflată deasupra casei a ieşit un bărbat gol, înalt, cu barbă. Era un vlăjgan tînăr şi frumos. Aşa ar fi arătat şi Byron, dacă şi-ar fi lăsat barbă.

— *Go* ! mi-a strigat.

— Blestematule ! De ce nu te împuşti ? Unde e Lili ?

— *Sleep* !... mi-a zis. *Go* !

M-am aplecat să apuc o piatră.

— Golanule ! Mă alungi tu pe mine ? Ce, eşti pe insula lui tat-to ? (Uitasem că toate insulele erau englezeşti.) *Go* tu ! i-am zis. *Go home*. Marş acasă, javrelor !

Apoi cel gol a intrat înapoi în văgăună. Atunci m-am apropiat din nou de uşa casei.

— Lili ! am strigat acum prin gaura cheii. Lili !

— Ce vrei ? am auzit într-un tîrziu un glas rece, dinăuntru. Cine eşti ?

— Eu.

— Alt „eu" ? Alt „egoist" ? Aşta ţi-e numele ?

— Nu.

— Minţi. Nimeni nu are alt nume. Ce vrei ? Carne ? Nu există. Am tras oblonul.

— Nu vreau carne.

— Ştiu. Vrei „suflet". Dar cu speranţa că ai să găseşti şi puţină carne pe el, ca s-o lingi. Cară-te !

— Vin... de la fratele tău.

— El ţi-a spus că am corp frumos ? N-am nici un frate.

Am înţeles că n-o să-mi deschidă niciodată. Mă pregăteam să plec. Dar m-am gîndit să-i spun cum mă cheamă. Nu speram nimic. Totuşi i-am spus.

—Îţi spun cine sînt, nu ca să-mi deschizi, dar ca să ştii pe cine ai înjurat.

— Bine... Spune...

I-am spus. Ceva a scîrţîit.

— Nu te-au omorît ? m-a întrebat. Şi eşti chiar tu ? Tu însuţi, sau cineva care-mi aduce o veste proastă ?

— Eu însumi.

— Atunci așteaptă. Mă zăvoresc aici, ca să nu mă fugărească animalele. Nu pot să mă scol. Stai să trag zăvorul cu sfoara. Cînd auzi „intră", împinge ușa.

Am făcut întocmai. Și am nimerit într-un subsol întunecat. Într-un balansor stătea o ființă nemișcată.

— Bine-ai venit... așadar. Ai venit...

— Adio, doamnă !

— Stai ! Vino. Aici lîngă mine e un scăunel. Mai întîi, deschide ferăstruica de lîngă ușă, ca să intre puțină lumină.

— Mulțumesc.

— Acum așază-te lîngă mine.

Am făcut cum mi-a spus. Dar cînd m-am apropiat, ce să văd ? În loc de față, un imens furuncul vînăt.

— Îți plac ? mi-a zis.

— Nu.

— Păcat. Credeam că ai să spui „da". Așa spun toate bestiile care mă doresc. De ce ai întîrziat ? Ești pe insulă de o săptămînă. Te-am așteptat în fiecare zi. Deci, nu-ți plac ?

— De loc.

— Păcat. Și eu... știi de ce arăt așa ? Am făcut-o special pentru tine.

— Ești nebună ?

— Nu prea cred. Vova ți-a spus că sînt ? Dar, ia spune-mi. Ce i-ai făcut băiatului ăsta ? Știi... era cît p-aci să se facă om. Pe urmă... a auzit că te-au executat și s-a întors iar la animal. Am aici cîteva scrisori de la el. Mă roagă să te ajut, adică să fac orice să nu te îndrăgostești de mine. Așa că, îndată ce am aflat că ai sosit pe insulă... m-am pregătit să te primesc.

— Adică... cum te-ai pregătit ?

— M-am dus la un stup din apropiere și mi-am băgat capul în el, ca să arăt ca un monstru. Și uite că am reușit. Acum îți plac ?

— Nu.

— Îți mulțumesc.

— Cu ce te ungi să-ți treacă ?

— Cu nimic. Nici nu știu cu ce trebuie. Aș fi întrebat. Dar m-am temut să nu mă vindec pînă vii tu.

— Ascultă, Lili... degeaba ți-ai chinuit fața ta frumoasă. Te cunosc de cînd erai soare și n-am orbit. Cine ți-a băgat în cap că o să mă înnebunești ?

— Vova. A... te-a văzut englezul meu ?
— Da.
— Mă mir cum nu te-a muşcat.
— Aşa face ?
— Ce cîine nu muşcă pe cel care-i ia osul ?
A tăcut puţin. Apoi, s-a întors deodată spre mine şi mi-a zis, înfiptă :
— Deci... n-o să facem nimic ?
— De ce-i numeşti pe bărbaţi „animale", cînd chiar tu îi stîrneşti ca o căţea ?
— Pentru că ştiu că nu vor altceva nimic de la mine.
— Şi ţie îţi place ?
— Nu.
— Atunci de ce o faci ?
— Ca să mă răzbun ! Ca să le dovedesc pentru ce lucru de nimic se tîrăsc şi schelălăiesc la picioarele mele !
— Dacă e aşa, de ce mi-ai propus şi mie ?
— Fiindcă ştiam că tu n-ai să accepţi.
— Cum adică „ştiai"?
— Fiindcă te-a omorît abstinenţa, săracul de tine !
M-am ridicat în picioare.
— Adio ! i-am zis.
— Nu-mi... demonstrezi că greşesc ?
— Nu.
— Spune-mi... ce să iau să-mi treacă ? Nu mai are rost să joc rolul „pisoiaşului bosumflat".
— Am să-ţi trimit eu tot ce trebuie. Adio !
— Stai ! Mai vino ! Aş fi vrut să-ţi ofer un dejun, dar n-am nimic în casă. Mi-am alungat soţul o dată cu banii lui. Am vrut să mă găseşti aici singură şi flămîndă.
— Şi mai zici că nu eşti nebună ?
— Voiam să văd dacă ai să mă compătimeşti. Spune-mi, îmi dai ceva să mănînc ? De trei zile n-am pus nimic în gură, pe asta încă n-o ştiai.
— Dar tu ştii, Lili, ce respingător lucru este teatrul prost ? Nu ţi-a spus-o nimeni ?
— Nu. Toţi mă admiră.
— Atunci eşti demnă de admiratorii tăi.
— Atunci, nu mai vii ? Mă laşi să mor de foame ?
— Asta, nu.
Am plecat. Eram ameţit, răscolit.

Lăsam în urmă gemetele unei femei bolnave. Am întrebat unde pot găsi o farmacie. Am intrat pe urmă într-un magazin şi am cumpărat un coş de alimente, pe care i le-am trimis cu băiatul de prăvălie. Apoi am pornit spre casă. Vîntul sufla puternic. Ciudată vară mai era şi asta!

Şi „Angiulina" suferea în beciul ei întunecos. Prietenii mă aşteptau neliniştiţi.

— Nu ţi-e foame? m-a întrebat Lukia.

— Mi-e sete.

Tasos i-a făcut cu ochiul şi a început să recite următoarea strofă:

Mi se pare că mi-e foame,
Dar mi-e sete...
Dar nu mi-e sete
Mi-e somn,
Dar nu mi-e somn.
Stau treaz
Stau treaz şi oftez
Pentru tine...

— Mulţumesc.

— Ai văzut-o pe... „Angiulina"?

— Nu înţeleg...

— Înţeleg eu... Hai, spune... ai văzut-o? Ştii, nu? Angiulina este „Sandri-la" insulei noastre. Toată lumea care vine pe insulă vrea s-o vadă. Reprezintă sfintele moaşte ale Afroditei.

— Tu ai văzut-o?

— Nu. A văzut-o un prieten. Nu mai sînt nici rămăşiţele unui ospăţ regesc. Sînt firimituri de la cantina săracilor.

— Prietenul tău vorbeşte aşa fiindcă a fost, pesemne, exclus de la împărţeală. Angiulina a rămas aceeaşi femeie frumoasă. (Un monstru balonat şi învineţit!)

— Deci, ai fost la ea?

— Şi am să mă mai duc. Dar nu ca un animal carnivor. E o ipostază în care n-o mai pot vedea.

— Te-a alungat?

— Da. Ca să mă înapoiez om. Fiare nu primeşte.

— Glumeşti? Numai fiare primeşte.

— Fiindcă oamenii nu vin la ea.

— Știi... așa bănuiam și eu. Fata a îmbrăcat platoșa „cinismului" ca să scape de lupi. Dar lupii o asaltează și mai sălbatic.

. . . . . .

„De trei zile n-am băgat nimic în gură." Ce rău faci, Angiulina, că joci iar teatru... după douăzeci de ani de cînd te-ai retras de pe ecrane. Azi, cînd minciuna cinematografului a depășit cadrul peliculei și ne-a năpădit viața noastră de toate zilele.

Am lăsat să treacă trei zile și m-am dus din nou la ea. Am avut grijă, însă să-mi cumpăr bilet pentru Atena, ca să nu-mi pot amîna plecarea. Nopțile albe începuseră din nou. Trebuia să mă întorc la Atena... să-mi regăsesc „copoii".

Stăteam însă și mă gîndeam. Ce se-ntîmpla cu mine? Nimic. Rămăsesem orfan de dragoste. De atîta așteptare stearpă îmi obosise inima. Și era gata să mă arunce în primul foc.

Ziua era diafană, marea — ca o fată abia trezită din somn.

Precis că „doamna" își va da toată silința să fie și mai cinică decît ultima dată.

Am ajuns la ușa ei la ora unsprezece. Văgăuna englezului părea pustie. Cine știe? Poate că aștepta pe vreo stîncă să treacă criza. Am ciocănit. În balcon a apărut o sirenă învăluită într-un păr de aur.

— Ai venit? E deschis. Împinge ușa și intră.

— Stai cu ușa descuiată? Și animalele?

— Le-am trimis să pască. Și apoi... astăzi am un apărător.

— Nu l-am văzut în văgăună...

— Nu știi să primești un compliment?

— Tocmai de aceea nu l-am primit.

— Atunci închide pe dinăuntru și urcă. Dacă vom fi atacați, vom cădea împreună.

Am urcat. Dar de unde această tulburătoare plasticitate? De unde trupul și mișcările acestea feline?

— Alaltăieri era aici o bătrînă umflată și bolnavă... Nu cumva ai văzut-o?

— A murit... Am hotărît să te distrug, știi...

— Ce cinste pentru mine!

A izbucnit în rîs.

— Ce... nu mă crezi în stare să distrug pe cineva?

— Atunci, de ce te zăvorești?

— Pentru masculi. Astăzi, însă, am vrut să văd dacă pot cuceri un om.

— Dar... mai există specia asta ?

— Te rog... nu mă decepționa... Ce rost ar avea să mai trăiesc ? Pe Sindihas l-au executat ?

— Da.

— Dumnezeule... se apropie sfîrșitul. Se termină oamenii...

— De asta, te rog, creează cîțiva...

— Eu ? Eu pot să creez numai porci. Oameni ? Din cine să fac oameni ?

— Din bărbații care se tîrăsc în jurul tău. Alege cîțiva și fă-i oameni.

A căzut pe gînduri.

— Am să văd... a zis. Nu știu dacă am să reușesc. Dar am să încerc altceva. Dintr-un om să fac un bărbat.

— Din nefericire n-ai să reușești.

— De ce ?

— M-a „omorît abstinența, sărmanul de mine".

— Nu mă ierți pentru asta ?

— Nu.

— Păcat. Am cumpărat și băutură. Tare.

— Ca să mă transformi în bărbat ?

— Nu m-am gîndit la asta. Am vrut să-ți tulbur ochii, cu speranța că, poate, ai să mă vezi puțin frumoasă.

— Cheltuială de prisos. Ești frumoasă oricum. Și, din păcate, văd că ești absolut hotărîtă să mă distrugi.

— Da !

— Atunci, toarnă-mi să beau.

Deodată, însă, a apucat sticla și a strîns-o la piept ca pe un prunc, pe care-l aperi să nu ți-l răpească.

— Nu... mi-a zis. Mă tem că n-am să reușesc... Și pe urmă, cum am să mai trăiesc... Am să mă distrug.

— Mai mult decît atîta ?

— Ești crud... nemilos... Niciodată nu mi te-am închipuit astfel. Spune-mi, am îmbătrînit chiar atît de mult ?

— Glumesc.

— Mi-ai luat rolul.

— Nu-i adevărat. Eu, Lili, nu pot face pe nimeni nefericit. Eu însumi sînt nefericit.

Și-a dus degetul la buze. Apoi mi-a zis „așteaptă". S-a dus în cealaltă cameră și s-a întors cu un teanc de manuscrise.

— Am spus că ai putea să mă faci pe mine nefericită. Am greşit. E prea tîrziu. M-ai şi făcut. M-ai făcut să scriu poezii. Ia-le !

Le-a aruncat şi s-a încuiat în camera vecină.

— Lili ! am strigat.

— Pleacă ! m-a rugat. Dacă vrei să ies de aici, să ies... să trăiesc... lasă-mă... Te rog... Te implor...

— Bine, Lili.

— Adio.

Un film romantic interpretat, şi de data asta, prost. Am strîns manuscrisele şi le-am băgat în buzunar.

O oră mai tîrziu mă aflam pe vapor. Cînd am ieşit în larg mi-am aruncat privirea asupra casei ei. O pînză albă flutura disperată în balcon. „Adio, Lili !... În zadar... Orice ai face, n-ai să poţi scăpa de soartă."

Am scos manuscrisele. Dar autorul lor nu era numai poet ! Era şi pictor. Pe prima foaie zugrăvise un vapor în larg. În prim plan — un pahar singuratic, şi alături, uitată, pipa mea. În dreapta — un ochi care plîngea. Urma prima poezie :

Şi primăvara asta a sosit
Ca un decor de hîrtie
Mă tem de pămînt...
E plin de viermi...
Nu le spune flori !...
Pentru că rădăcinile florilor sînt
Viermi ! Ştiai ?...

. . . . . .

Nu sînt un Prometeu feminin.
Numai stîncile noastre seamănă
Mie — vai ! — nici un vultur
Nu va veni să-mi mărînce ficatul.
Ficatul meu l-au mîncat nişte animale
Fără aripi.
Numai cu rîtul.

. . . . . .

Pleacă. Dar acum !
Ca să nu te ajung. Pleacă !
Ai fost prea aproape de buzele mele.
Şi m-am temut să nu te scuip.

Pentru că — eu — nu știu să sărut...
Pe mine nu știu să mă sărute.
Pe mine mă muşcă numai!

. . . . . .

Pleacă. Mă tem...
Să nu mă obişnuiesc cu sărutările
Şi apoi ce-am să mai fac?
Ce-am să mai fac fără muşcături?
Mi-am scos dinţii.
Ca să nu pot să te muşc.
Pleacă! Ai venit tîrziu.
Nu poţi lupta cu lupii.
Cum te-au văzut
Şi-au ascuţit dinţii ca să te sfîşie.
De asta am intrat între voi.
Pleacă! Sufăr. Dar pleacă!

CAPITOLUL XXIII

Vara venea în galop. Mirosea a fructe antice, a tinerețe, a iasomie. Am regăsit spitalul primitor... alb, și o glastră cu crini pe masă.

A început să mă legene, timid, o dragoste. Dar totul plutea ca deasupra unei prăpăstii. Oare, fata asta curajoasă nu-și dădea seama ? Uitam că dragostea însăși este o îndrăzneală, un eroism. Venea în fiecare zi cu flori. Într-o după-amiază, însă, în loc de buchetul ei s-a ivit în ușă un buchet mov... în mîinile unei doamne triste. Mi-a sărit țandăra.

— Ce se întîmplă, doamnă, ați crezut că sînt mort ?

— Vă rog să mă iertați... mi-a spus scoțîndu-și batista... N-am crezut. Buchetul e însă de la un mort.

Ce glume macabre mai erau și astea ? De cînd au început morții să trimită flori bolnavilor ? Doamna încercă să mă scoată din nedumerire.

— Sînt doamna... Klonaris... mi s-a prezentat.

— Nu... nu... înțeleg.

— Aveți dreptate. Sînt... cum să vă spun... Uite... sînt doamna Raptarhis.

— Ce face ? A murit ? A murit prietenul meu Raptarhis ?

— Aproape. Pînă diseară se stinge. Cancerul, domnule, ne-a distrus viața. Îmi pare rău că pleacă el primul. Aș fi vrut să plec eu înaintea lui. Dar poate că e mai bine că se întîmplă așa. N-aș fi vrut să-i pricinuiesc atîta durere.

— Și nu mai există... nu mai există nici o speranță ?

— Din păcate... nu. Nu-i mai rămîne de trăit nici o zi. Se duce în seara asta. Şi cel mai tragic este că o ştie. Da. Dintr-o neatenţie a doctorului. M-a rugat să vă aduc aceste flori, ca un ultim „rămas bun". A aflat de mult că sînteţi aici, dar eraţi plecat la Ydra. Se temea să nu moară fără să vă spună un ultim *adieu*.

Doamne, Dumnezeule! În seara asta nu murea numai el, murea însăşi noblеţea sufletească... delicateţea... politeţea... întrupate într-un om care se născuse parcă anume ca să slujească aceste virtuţi.

Am luat buchetul. În el se afla prinsă o hîrtie cu cîteva rînduri. Scrisul era stîngaci... ca de copil. Cum seamănă ultimele noastre slove cu cele dintîi... „Dragă prietene, totul n-a fost — *hélàs!* — decît moarte... zadarnică moarte. Fum... Voi însă trăiţi! — amar, chiar chinuitor — dar trăiţi, cît mai e lumină... *Adieu*!"

— Scrieţi-mi, vă rog. Scrieţi-mi imediat adresa dumneavoastră. Vreau să vin să-mi iau rămas bun de la el.

— N-o să-l mai apucaţi.

— Am să ajung înainte de scăpătat.

— Atunci, grăbiţi-vă. Mă tem că o să se stingă o dată cu soarele.

A privit la ceas şi s-a sculat în picioare.

— Mi-a spus să vă ţin mîna un minut întreg. Şi apoi să mă întorc imediat la el. Vrea să-mi petrec lîngă dînsul ultimele lui clipe. Am întîrziat...

Am condus-o pînă la uşă. Apoi m-am întors la patul meu şi m-am culcat cu faţa în pernă. De ce? Dar pe cine să întrebăm? Şi de ce? De dragul cui? De mila cui?

O umbră trece prin faţa uşii mele şi se stinge pe culoar... „Plînge?" — întreabă neliniştit o voce caldă... „De ce?" A pătruns mai întîi parfumul ei.

— De ce? m-au întrebat buzele ei în părul meu.

— De ce? asta întreb şi eu. Dar cine să-mi răspundă?

M-a răcorit cu puţină apă de colonie.

— Mă duc să-ţi aduc o cafea. Ţi-o fac chiar eu.

Am căutat-o cu privirea. Dar nu mai era acolo. Şi-a lăsat însă parfumul s-o aştepte împreună cu mine. Să-mi ţină tovărăşie pînă va veni... Îţi mulţumesc, viaţă... În clipele astea grele... alt leac în afară de dragostea ta, nu există.

În uşă a apărut deodată faţa speriată a unei infirmiere:

— Este un domn afară, care nu vrea să-şi spună numele.

— Ce domn ?

— Un... domn. Aşteaptă în salon.

I-am făcut semn să se apropie.

— Cum arată ? am întrebat-o.

— Ştiu eu... seamănă a muncitor. Dar nu este. Prea e scos ca din cutie.

— Dă-l afară imediat !

— Am înţeles, mi-a spus. E unul din cei cărora le ziceţi „vîrcolaci", nu-i aşa ? Am să-i spun să plece. De unde nu, îi telefonez domnului ministru, aşa am să-i spun.

— Să plece ! am strigat scos din fire. Să plece imediat !

A intrat ea, cu cafelele vărsate.

— Să plece ? Cine să plece ? a întrebat înspăimîntată. Cine ? Eu ?

— Tu ? Cum te-ai putut gîndi la una ca asta ? Nu. Să plece el. Goneşte-l ! E ziuă. Spune-i. Coşmarele vin noaptea.

A alergat afară ca o tigroaică. S-a întors peste cinci minute. Părea liniştită.

— Păcat de cafele, a spus. Dar nu-i nimic, am să fac altele.

— A plecat ?

— Foarte uşor. Şi... ciudat. Nu părea de loc surprins... nici supărat. Era mai degrabă... trist, nedumerit. Cred că ai dat un diagnostic greşit. Semăna săracul atît de puţin cu un „coşmar"...

— Muncitor scos ca „din cutie"...

— Dar era muncitor ? Nu ştiu. Purta un costum bine croit, e adevărat... nou...

— Avea şi fular ?

— Da...

— Alb ?

— Da...

— Şi pălărie gri ?

— Da...

— Şi o gabardină pe mînă ?

— Da... Dar de unde le ştii pe toate astea, dacă nu l-ai văzut ?

— Ei, pentru fleacurile astea, draga mea, „muncitorul" acela şi-a vîndut totul.

Mă privea uimită.

— Nu știu... a spus. Nu știu ce să-ți spun... Te cred... dar ca să nu te supăr. Pentru că mie, omul acesta, nu mi-a făcut de loc o impresie proastă. Dimpotrivă. Era trist... politicos... Ce să-ți spun ? Mi-a fost milă de el.

— Toți ochii frumoși se înșeală. Hai acum să ți-i sărut.

— Nu mi-ai spus încă nimic despre rochia mea. Am făcut-o pentru examene. Dar acum cînd am îmbrăcat-o am înțeles că am făcut-o pentru tine.

— Examene ? Ce examene ?

— Ai uitat ? Atît de puțin te interesează deci cariera mea ? Examenul de stat la Institutul de artă dramatică. Nu ți-am vorbit de el ?

— Dacă am să-ți spun că nu mi-ai vorbit niciodată despre asta, ai să mă crezi ?

— Da.

— Și dacă, după examen, am să-ți spun că nu ești făcută pentru teatru ai să mă crezi ?

— Da.

— Și ai să-l părăsești ?

— Da.

— Bine. Cînd încep examenele ?

— Peste o oră. Dar n-am să pot să-mi joc rolul dacă n-o să fii și tu de față. Am să joc pentru tine. Am să te privesc numai pe tine.

— Atunci să mă pregătesc.

A ieșit afară și m-a lăsat să mă bărbieresc și să mă îmbrac. Peste puțin un taxi ne ducea spre Teatrul Național. Tăcea, cufundată în gînduri.

— La ce te gîndești ? am întrebat-o. La rol ?

— Nu. La promisiunea pe care ți-am făcut-o.

— Dacă nu vei avea puterea să ți-o ții, te dezleg de ea.

— Nu. Am să fac tot ce-mi spui tu.

Ne-am despărțit la poartă. Ea s-a dus în culise, eu în sală.

— Curaj, fluturaș ! i-am zis.

— Am. Acum am.

Două ore în șir s-au zbătut la rampă tinerii absolvenți ca să ne convingă că sînt „copți" pentru scenă, gata pentru o carieră strălucită, plină de viitor și glorie. Cum să nu te emoționeze atîta cutezanță, adevărată beție de puritate. Și totuși, dintr-un motiv personal, am vrut să arăt că pe mine nu m-a emoționat.

— Şi acum spune-mi... m-a întrebat ca un acuzat care-şi aşteaptă sentinţa.

Mă străduiam să mă arăt sever, să-mi liniştesc privirea, încă orbită de emoţie. Abia scăpase din îmbrăţişările colegilor. Obrajii îi erau încă uzi. Urechile îi vuiau încă de aplauze.

— Spune.

— Nu-ţi spun nimic ochii mei ?

— Nu mai sînt în stare să citesc nimic. Ochii îmi sînt tulburi.

— Îmi pare rău, fluturaş, dar chiar tu mi-ai zis să nu te cruţ.

— Spune... să plec, nu ? Nu sînt făcută pentru scenă ?

Am dat din cap aprobator.

Şi-a pierdut echilibrul. Nu se aştepta. Şi-a şters ochii şi m-a privit din nou să vadă dacă nu cumva glumesc. Eu eram neînduplecat.

— Deci nu există nici o speranţă ?

Mi-am amintit de doamna Raptarhis. Două femei care cerşeau puţină speranţă.

— Nici una, fluturaş. E crud, dar trebuie să ţi-o spun.

— Nu, nu ! strigă ea.

Era a doua oară, în aceeaşi zi, cînd puiul de femeie se prefăcea în tigroaică.

— Bravo ! i-am zis. Eşti vrednică de scenă. Şi scena te-a cîştigat. Ce era să faci cu mine ?

— Nu ! strigă ea din nou.

— Vorbele nu salvează nimic. Dragostea înseamnă sacrificiu. Dacă nu erai bună pentru teatru nu ţi-aş fi cerut să pleci. Nu făceai nici un sacrificiu. Şi nu era necesar să ţi-l cer.

— Te iubesc.

— Eroare. Ţi-am cerut o dovadă şi nu mi-ai dat-o. Poate că e mai bine aşa.

— Şi dragostea mea ?

— Nu-i nimic... poate că eu sînt vinovat. Ştiu că oricare altul în locul meu s-ar fi mulţumit cu atît şi ar fi fost fericit. Dar eu nu pot. Prea mult am aşteptat această dragoste. Prea mult am visat-o. Şi nu pot să mă mulţumesc cu procente. Vezi... tu îmi oferi dragoste. Iar eu îţi cer „autodafé". Sîntem foarte departe unul de celălalt. Nu regreta însă. O să rămînem prieteni. Şi acum, dă-mi voie...

— Unde vrei să mergi ?

— Mă duc să-mi iau rămas bun de la cineva care în seara asta părăsește viața.

— Nu... O să-ți zdruncine și mai mult nervii.

— Nu se mai poate...

M-a strîns de braț.

— Vin cu tine oriunde te-ai duce.

— Bine. Dar nu urci. Ar fi prea crud după atîta bucurie. Mă aștepți jos. Poate că nu-l mai apuc, și atunci cobor imediat.

— Bine... dar... cine o să te ajute să cobori scara ?

— M-ai și ajutat. La coborît se găsesc destui care să mă ajute...

— Nu mă face acum să plîng...

— Nu. Ai timp. Ai toate lacrimile înaintea ta. Nu te grăbi să începi.

Am urcat. Mă așteptam să găsesc o casă cenușie... cufundată în obscuritate. M-am înșelat. La sonerie nu exista nici un nume. Dar n-a fost nevoie să sun. Am găsit ușa întredeschisă. Ciudat. Ușa domnului Raptarhis deschisă ? Am intrat într-un hol. Și deodată m-am trezit într-o cameră în fundul căreia se afla un mort. Totul era trist... ruginit... ca frunzele la sfîrșitul toamnei.

— Pe cine căutați ? aud din patul mortului. Vocea venea din străfunduri, ca și cum s-ar fi întors de la jumătatea drumului, de pe lumea cealaltă.

— Pe domnul... pe domnul Klonaris... am spus în gol.

— Greșiți... Aici locuiește domnul... (Mi-am ținut răsuflarea. Care-i va fi ultimul nume ?) Domnul Simandiris... a spus și s-a cufundat în somnul morții.

Am vrut să mă întorc și să plec. În hol s-au auzit pași.

— Dumneavoastră erați ? m-a întrebat doamna Klonaris. Tocmai mă dusesem la vecina, să vă telefonez. Am trecut și pe la spital. Din păcate erați plecat.

— Dar de ce ? Ce s-a întîmplat ?

— Ca să vă spun să nu veniți. O clipă...

A alergat la el. Am văzut niște oase, care au ieșit din așternut și s-au agățat de părul ei.

— De ce ? a întrebat-o tremurînd. De ce l-ai lăsat să vină ?

— Nu l-am mai găsit... baby...

— Îl urmăreşte Siguranţa !... Şi acum o să vină să mă aresteze şi pe mine. Te implor... spune-i să plece ! Să plece ! Să plece !

Cu o ultimă sforţare, şi-a aruncat privirea spre mine. În ochii lui totul se stingea. Abia mai reuşeau să se menţină la suprafaţă cîteva epave dintr-o viaţă naufragiată.

— *Par pitié*... mi-a spus. Fie-vă milă ! Plecaţi ! Şi şi-a tras cearşaful peste cap.

Nu mai aveam ce să fac... ce să spun. Mă paralizase această moarte... această teamă... Am început să mă retrag... Să ies cu spatele. M-am pomenit în hol. Dar acolo am încercat zadarnic să găsesc uşa. Nu era moartea... nu era teama... era altceva... Un sentiment amar... O prăpastie... În sfîrşit, am găsit uşa. Aveam senzaţia că am rătăcit jumătate de secol. Am dat să mă reped afară. Dar o mînă m-a reţinut. Era soţia lui.

— Nu vă grăbiţi... mi-a zis. Era zdrobită... stinsă... Mult n-o mai despărţea de soţul ei. E de prisos... mi-a spus. Nu plecaţi. S-a stins. Ne-a distrus teama, domnule. E mai puternică decît moartea. Bietul de el... O viaţă întreagă a urît societatea, şi numai fiindcă a chemat Siguranţa s-o apere. Vă întreb, domnule. De cînd apără societatea o „Siguranţă" care-i ucide cetăţenii ? Şi de ce se numeşte „Siguranţă" o instituţie care copleşeşte fiinţele omeneşti cu atîta nesiguranţă ?

Vorbea ca soţul ei. Mi-era milă de ea. O molipsise şi pe ea cu teama lui.

— Vă grăbiţi ? m-a întrebat. Nu vreţi să-l mai vedeţi o dată ?

— Nu... nu... i-am spus. Mă tem să nu-şi mai revină cumva şi să se sperie încă o dată. Să-l lăsăm, mai bine, cu teama pe care a luat-o cu el. Îi ajunge. Şi apoi... de ce ? Nici el n-are să mă mai recunoască... nici eu n-am să-l mai recunosc. Dumnezeule ! Cît de brusc se înstrăinează oamenii... Lăsaţi-l. Să rămînă cu liniştea pe care, în sfîrşit, a găsit-o.

— Credeţi ? Atunci vă rog să mai intraţi o dată înăuntru.

— Fie... am zis, doamnă... doamnă... vedeţi... nici nu vă ştiu numele adevărat.

— Acum pot să vi-l spun, cu toate că m-a rugat să n-o fac. Ştiţi... asta a fost ultima lui dorinţă. Domnule, omul pe care l-aţi cunoscut toţi anii aceştia... omul pe care l-am iubit...

omul care m-a iubit... omul care s-a temut mai mult decît a iubit — s-a numit Xenofon Pirilambis.

— Ce nume frumos şi atît de neîndreptăţit.

— Un singur lucru vă mai spun. A avut un caracter minunat... ca om... şi ca soţ. Le urez celorlalte femei să fie atît de iubite.

Am intrat din nou în dormitor. Acum voiam şi eu. Voiam să-l văd în sfîrşit senin... descătuşat de veşnica lui teamă... ca să mă întorc şi eu liniştit în patul meu.

Dar... ce eroare...

Ghemul de oase dormea cuprins de panică, cu palmele deschise de parcă ar fi vrut să dea deoparte nişte ţevi de puşcă, să îndepărteze nişte lanţuri... Da. Să se ascundă de crunta privire a Organelor statului. „Xenofon" mi-a venit să strig. Şi mi se pare că chiar am strigat. Fiindcă doamna a tresărit — deodată — îngrozită. Şi-a revenit însă numaidecît.

— Am înţeles... i-am zis. Nu vă lăsa probabil să-l strigaţi pe nume.

— Da. De asta a recurs la aceste nume vulgare şi ridicole „Baby...Baby". Care nu înseamnă nimic. Dar noi le-am îndrăgit pentru că ne-au apărat. Am trăit atîţia ani cu numele astea false, încît ne-au devenit proprii. Dacă într-o zi ne-am fi eliberat de frică şi am fi început să ne strigăm pe numele noastre adevărate, ne-ar fi părut străine.

— Doamnă Pirilambis... i-am zis.

S-a speriat... s-a îngrozit, a privit înapoi. Apoi a înţeles. Şi-a revenit.

— A, da... a spus.

— Trebuie să ne îngrijim de mort.

— Totul e pregătit.

— ...dar mai mult să ne îngrijim de cei vii.

A rîs amarnic.

— Nu mă vedeţi ? Şi eu sînt gata. Nu plîng. Astăzi sau mîine... mă duc şi eu. O să aibă grijă de mine vecina. Trebuia să plec mai de vreme. Nu înţeleg cum s-a produs schimbarea aceasta. Nu mă tem. Dar asta am descoperit-o acum. Abia acum.

— Înainte vă temeaţi ?

— Ca şi el. Dar acum am înţeles. Nu pentru mine mă temeam. Ci pentru el. Acum, cînd el nu mai e în pericol, mi-a dispărut teama. Dar văd că vă grăbiţi.

— Da. Trebuie să mă întorc la spital. Mă tem să nu vină Siguranța și să nu mă găsească.

M-a privit sfîșietor. Am coborît sprijinindu-mă de balustradă. Mă clătinam la fiecare pas. Unde ești, lumina mea, să mă ajuți ?

— Ai coborît ? m-a întrebat.

— Am căzut.

— Nu l-ai mai apucat ?

— Nu.

— Păcat. Examenul meu e de vină. El te-a făcut să întîrzii.

— Nu. Și ieri dacă mă duceam, tot nu-l mai apucam.

— Vrei... să plîngi ?

— Nu vreau. Nu vreau nimic. Vreau numai să mă întind în pat. Du-mă, te rog în patul meu. Fă un ultim efort.

M-a îmbrățișat.

— Nu va fi ultimul... mi-a zis. Nu-mi cere asta. Dacă mă oprești să mă strădui pentru tine sînt pierdută.

— Toți sîntem pierduți...

Am urcat într-un taxi. Am stat unul lîngă altul, fără să scoatem o vorbă.

— În cartierul Elizee... i-am spus șoferului.

A pornit. Atena defila în fața noastră, frumoasă și tristă.

— Nu opri aparatul... i-am zis șoferului cînd am ajuns.

— Ba nu, spuse ea. Să plece. Merg pe jos. Vreau să iau puțin aer.

Mașina plecă.

— Atunci... i-am zis și i-am întins mîna.

— Nu. Lasă-mă încă puțin. Vreau să-ți dau ceva. Îl țin de atunci în geantă și am impresia că mă arde. Voiam să termin mai întîi cu examenul.

— Despre ce e vorba ?... m-am mirat eu.

— Știi... vizitatorul acela... Da... „muncitorul" cel ferchеș. S-a întors. Pe cînd te îmbrăcai. Da. Era așa cum ai bănuit. De la Siguranță. Mi-a spus-o chiar el. Și a rămas uimit că l-ai descoperit.

— Ce cinste...

— Nu te pripi... Nu te-ai înșelat, dar nici eu nu m-am înșelat. Era un om cumsecade. Și cred că a fost întotdeauna un om cumsecade. Și bănuiesc că a luat postul ca să facă

bine. Mi-a dat pachetul ăsta. Mi-a spus să uit cine ți l-a dat. N-o să-l mai revedem niciodată. Ia-l.

L-am luat. Aproape i l-am smuls din mînă. Am rupt învelitoarea. Sărmanule... nemuritorule Kleomenis. Erau ultimele lui manuscrise.

I-am apucat mîna.

— Și acum... i-am zis.

— Dar tu ai febră...

— Am.

— Hai să te conduc sus... să te îngrijesc.

— Mulțumesc. Vreau să rămîn singur.

— Și cînd te mai revăd ?

— Vreau să rămîn singur... absolut singur...

M-am întors în cameră și am încuiat ușa.

CAPITOLUL XXIV

CÎNTECUL LEBEDEI

Ultimele pagini ale lui Kleomenis

Nu știu dacă lebăda moare cîntînd,
Nici dacă cîntecul ei se numește „de lebădă"
Și dacă măcar este cîntec...

Știu însă foarte bine
Că nici un erou n-ar fi fost erou
Dacă ultimul lui cîntec
N-ar fi fost cîntec.

Menelaos Ludemis

I

. . . . . .
. . . . . .

„Nu mai am timp. Totul zboară. Îmi dau seama că trebuie să mă pregătesc pentru sfîrșit. Ei sînt gata. Gata e și plutonul de execuție... Numai semnătura regelui lipsește, ca totul să fie în regulă. Nu cred că ezită. Lipsește, e plecat probabil pe undeva. La vreo vînătoare, sau în vreo „croazieră". Regele e o unealtă iresponsabilă ca un soldat în linia de foc. Niciodată nu caută să afle numele celui pe care-l ucide. Lipsește, deci, numai semnătura lui. Și nu datorită vreunui sentiment omenesc... el nu cunoaște nici șovăiala... nici mila... nici curiozitatea. Soția lui face negoț cu

capete omenești. Le cumpără de la pluton cu o mie de lire bucata. O mie de lire!... S-au scumpit capetele noastre. Și n-avem nici cu ce le cumpăra. Noi nu luăm parte la afacerile astea. Noi n-avem altă avere în afară de viața noastră. Și de aceea ne-o dăm, ca să lăsăm oamenilor puțină speranță că sufletul nostru n-a putrezit încă de vreme ce mai rezistă la un asemenea negoț.

Cîte zile mă vor mai lăsa să mai trăiesc? E o chestiune de rutină. Mecanismul acestor proceduri (arestare, anchetă, proces, condamnare, execuție) funcționează cu o perfecțiune profesională. Indiferență, precizie. Sărăcie de inspirație. Atîția vor trece prin proces, atîția vor fi achitați, atîția executați, cine comandă plutonului de execuție... Soldații s-au profesionalizat și ei. Țintesc cu exactitate, parcă ar împușca figurile de carton de la poligonul de tragere. Au devenit călăi profesioniști, cu toate că li se zice „oamenii din plutonul de execuție". O a m e n i ...

Omul urăște... Se luptă, nu ucide mecanic.

În curînd marșul meu va lua sfîrșit. Pașii mei se vor termina la șase metri de plutonul de execuție. Dar... nu e oare puțin inuman să vorbesc astfel despre mine?... Cu o logică atît de rece?... Preocuparea lor se mărginește la grija de a executa cît mai exact ordinul primit. Acum, dacă a „executa un ordin" e egal cu „execut un om" asta, pentru ei, nu înseamnă nimic. Cine l-a pus pe om să se așeze în calea ordinului? Eu execut ordinul. Habar n-am dacă există sau nu vreun om în spatele lui.

Aici, în bezna nopții, am văzut totul foarte clar. Dacă aș fi văzut la fel de clar cînd eram la lumină, cu siguranță că nu m-aș fi aflat acum aici în beznă.

Totuși, am rămas cu o mică consolare. Că distanța de aici pînă la mormînt e foarte mică. Așa că nu voi avea timp să gîndesc sau să mă răzgîndesc. Toată problema e să merg pînă la „locul știut" pe picioarele mele proprii. Altfel sînt în pericol să mă pierd. Și execuția mea să pară o moarte. O moarte pe care o poți întîlni oriunde — pe drum, sub roțile unei mașini, într-un spital... Iar eu nu vreau să mi se ia viața, ci să mi-o dau. Pentru drumul dintre aceste două verbe însă, cîte chinuri... ce luptă... Am aflat de la paznicul meu că, acum, execuțiile nu se mai fac la răsăritul soarelui, ci noaptea. Păcat... mi-e atît de sete să văd soarele... O sete

care mă mistuie. Și mă mai mistuie un dor... să-i mai văd măcar pentru o clipă ochii... ochii ei dulci, ochii ei cerești... și să mă închin în fața lor... Să-i rog să nu se tulbure, ca să nu dispară din adîncul lor frumusețea lumii, și să-i încredințez că toată viața am trăit hrănindu-mă cu lumina lor. O !... neuitată zi pe treptele triste ale Pireului... sub cerul îngrădit cu sîrmă ghimpată, ultimul cer pe care l-am văzut. Fiindcă pe urmă...

. . . . . .

Pe urmă... asta vreau să spun — pe urmă a sosit ziua cînd s-au precipitat violente și întunecate evenimentele, copleșindu-mă, distrugîndu-mi tot ce aveam. Dar să mă întorc acolo la trepte, fiindcă acolo a fost ultima mea înălțare. Ultimă mea gară.

. . . . . .

Vorbitorul tocmai se terminase... Dar eu rămăsesem lipit de gratii și fumam... și mă gîndeam la ea... Ajungea pînă la mine clocotul neîncetat al mării... În clipa aceasta ea se întorcea la Atena. Îmi imaginam că o însoțesc pas cu pas. Iat-o. Acum a intrat în metrou... S-a așezat pe un scaun și și-a lipit fata de geam... Pireul a rămas în urma ei. Dar eu sînt lîngă ea. Acum sîntem pe Lycabet *... Pășim mînă în mînă în umbra după-amiezii.

Și atunci, ce caută umbra aceasta strîmbă, care s-a apropiat de mine ? Și de ce și-a vîrît fața în ureche mea ? Mi-am revenit. Nu. Nu sînt lîngă ea. Nu sînt pe Lycabet. Deasupra noastră nu foșnește pădurea, ci sîrma ghimpată.

— Ce e, Mițos ? l-am întrebat.

Manoleftos se strecurase lîngă mine misterios, palid ca un cîine bolnav.

— Ce se întîmplă, Mițakis ? îl întreb din nou.

— Încurcate zaruri...

— Adică ?

— Nu știu. Miroase a „doi — unu".

— Nu pricep nimic.

---

* Lycabet — Celebră colină istorică din mijlocul Atenei, nu departe de Acropole.

— Nici eu. Dacă pricepeam, ți-aș fi spus : „E șase — șase. Fii liniștit." Dacă era limpede „doi — unu" ți-aș fi spus, păzește-te !

— Ce tot cînți, măi, Manoleftos ? De ce să mă „păzesc" și de ce să „fiu liniștit" ? Aici sînt prins în menghină. Fac cu mine ce vor.

— Așa e. Și totuși, dacă știi precis ce-au de gînd cu tine, îți aranjezi poziția... iei măsuri, cum se zice. Ca să nu pățești ca unul, Placudas. Îl cunoști ?

— Nu prea.

— Îl cunosc eu. Era un bărbat... un bărbat și jumătate. Îl țineau și-l prelucrau fără vărsare de sînge. Îl plimbau de la o gherlă la alta, fiindcă nu-i găseau băiatului nimic. Nu găseau nici un motiv ca să-l trimită în fața plutonului. Prindeau cîte o duzină de-ai voștri, îi treceau prin fața lui... „Ăsta, mă, nu v-a îndemnat să răsturnați regimul"? îi întrebau. „Nu" — răspundeau ei. Și îl înfundau astfel mai rău pe Placudas... „Dacă nu-l denunță tovarășii lui — își ziceau — înseamnă că Placudas este șțab. Păziți-l ca pe lumina ochilor."

— Mai departe ?

— Copoii, să crape, nu alta. Treabă e asta să frigi atîta timp un barbun * și apoi să nu poți să-l mănînci ?

— Ei și ce s-a întîmplat pînă la urmă ? Spune !

— Ascultă să vezi. Au tipărit într-o zi niște manifeste cu conținut ultracomunist, exploziv : „Moarte fascismului" ! „Libertate poporului" ! și alte chestii la fel de nelegiuite.

— Așa le numești ?

— Mie mi se par formidabile, dar noi amîndoi nu vorbim aceeași limbă cu Siguranța — cu toate că eu sînt un biet toxicoman.

— Mai departe. Ești în formă astăzi.

— Mai bine nu eram. Restul este cunoscut și banal. Într-o bună dimineață, doi băieți cinstiți de la Siguranță s-au dus la Comisarul regal cu niște manifeste mototolite și i-au zis : „Manifestele acestea, domnule comisar regal, le-am găsit în buzunarul unui comunist, Placudas pe nume". S-a pișat pe el de bucurie comisarul regal : „În sfîrșit ! a strigat. Îl avem la mînă !" Sărmanul Placudas... Îl aveau la mînă de un an

---

* Barbun — specie de pește.

de zile şi-au descoperit-o abia atunci. Mai departe, înţelegi şi singur ce-a urmat. L-au dus la tribunal, au venit şi flăcăii de la Siguranţă cu manifestele acelea mototolite şi au jurat că l-au văzut cu ochii lor cînd le împărţea poporului. Făceau spume la gură domnii judecători militari. „Ăsta e dracul gol, îşi ziceau ei, dacă e în stare, din fundul beciului, să împartă manifeste. La moarte!" S-au retras în anticameră, au căscat şi au dat o sentinţă, prăpăd nu alta. L-au condamnat de o sută optzeci şi cinci de ori la moarte. Acum... de ce atîtea condamnări, cînd ajunge una, ca să dai în primire? Ca să se răzbune? Cred şi eu. Şi pe bună dreptate... Frumos e asta, domnule Placudas, ca din beciul închisorii, legat de mîini şi de picioare, să tipăreşti şi să împrăştii manifeste? De neconceput! Moarte, deci! Moarte de cîte ori ne place!

Există însă aici o nedreptate. Unor criminali de felul lui Placudas, Dumnezeu nu trebuia să le dea numai cîte un singur suflet. Trebuia să se gîndească şi la sărmanii judecători militari şi să-i fi dat, de exemplu, o sută optzeci şi unu de suflete. Cum să-şi aline oamenii năduful cînd acuzatul are doar un singur suflet? Rămîn neexecutate o sută optzeci şi patru de condamnări. Dar cînd s-a făcut numai ce e corect pe lumea asta?

— Ai terminat, Manoleftos?

— Acum cîteva minute, se afla pe aici unu Miţakis, se oţărî el. Ce-ai făcut cu dînsul?

— Vorbea prea mult şi mă plictisea.

— Mult a vorbit şi Isus Cristos în grădina Ghetsimani.

— Şi ce, vrei să-i iei locul?

Manoleftos m-a privit crud.

— Prietene, în anii ăştia păcătoşi, e lesne să devii Cristos. Au devenit mulţi. Iuda poţi să devii? Aici să te văd?

— Miţakis... iartă-mă.

— Te iert, pentru că te iubesc. Ce mai vrei, mă Clisaras? se întoarse el către un toxicoman ca un burete îmbrăcat în negru. Bărbia îi atîrna de parcă şi-o rupsese şi i-o cususeră cu aţă putredă.

— Mă Fisfiris... îi spuse el, tremurînd, lui Manoleftos.

— Ia uită-te codoşul! Tremură ca mireasa sub pirostrii. Ai păţit ceva bă?

— Da, frăţioare.

— Ce?

— M-am topit.

— Şi-ţi trebuia atîta timp ca să mi-o spui ? Se vede cît de colo. Şterge-o acum.

— Bine, dar... ştii de ce ? Au aruncat iar plasa. Şi au scos-o plină... Un caic întreg.

— De Manolis spui, mă ? Se ştie de mult.

— De el îţi vorbesc eu ? Grupul lui Glezos e poveste veche. Sînt arestări noi. L-am auzit adineaori pe un sergent vorbind cu nişte jandarmi.

— Bine, du-te acum, du-te să te culci, ca să nu crăpi în picioare. Morţii verticali put şi mă ia cu leşin.

— De unde-ţi cumperi filozofia, mă Fisfiris ? l-am întrebat.

— De la Leonidas Sindihas. Aah ! aşa l-au mîncat şi pe el. Ca pe Placudas. Mai eşti încă aici, bă Clisaras ?

— Am întins-o... a spus şi a plecat.

— Mă duc să aflu despre ce e vorba, spuse deodată Fisfiris şi plecă şi el.

M-am dus şi eu în celula mea şi m-am aşezat pe boccea. Vestea mă tulburase. Nu avea desigur nici o legătură cu mine personal. Era însă o victorie a Siguranţei şi victoriile acestea le sărbătoreau cu salve asupra noastră. În ultimul timp, tribunalele militare lucrau cu mare viteză. Moarte şi privarea de la drepturile civile. De parcă am fi dorit să ne punem candidatura de deputat pe lumea cealaltă.

Începuse să se întunece. Curînd aveau să ne zăvorască în celule. Atunci s-a ivit mutra strîmbă a lui Manoleftos.

— Capcană... momeală mîrşavă ! au fost primele lui cuvinte.

— Ce ai, Miţakis ?

— O să curgă sînge. Deocamdată însă curg lăturoi şi noroi.

— Deci a avut dreptate Clisaras ?

— Adevărat este că au prins nişte oameni. Restul însă e minciună. „Evadarea" a fost înscenată de Siguranţă. Da. Au închiriat un caic, l-au încărcat cu dinamită, pe urmă au pus pe un fost rahat de-al vostru să arunce cîrligul, a adunat cîţi a putut şi i-a îmbarcat. Într-o insuliţă îi aştepta, ascuns, un vas de război. A oprit caicul, l-a percheziţionat şi ce-a descoperit ? Dinamită ! Au rămas trăsniţi... săracii băieţi de la Siguranţă. Cînd o afla guvernul, rămîne şi el la fel de mirat. Numai „vinovaţii" nu ştiau nimic.

— Şi unde i-au dus acum ?

— La izolare. Înțelegi ce înseamnă asta ? Nu-ți scot sufletul deodată. Îți scot pielea, unghiile... părul... Sufletul îl lasă să iasă singur. A ! numai pe șeful lor, cică, nu l-au prins încă. Se miră și ei cum de... le-a scăpat ?

— N-au să se omoare prea mult. Au să aleagă pe unul dintre ei și or să-l facă „șef".

Fisfiris era gînditor.

— Mi-a spus sergentul că ești pe lista de transfer pe Insula Icaria. L-am rugat să te ia printre primii. Pleacă mîine dimineață un vapor. Nu te supăra.

— Dar de ce, de ce ai făcut-o ? Voiam s-o mai văd o dată.

— Iartă-mă. Am făcut-o pentru binele tău. Știi. Băieții Siguranței sînt gata să crape. Dau tîrcoale de colo pînă colo ca niște turbați. S-ar putea să zărească numele tău și să spună : „Uite, domnule, șeful pe care-l căutam !" Te joci cu disperarea Siguranței ? De asta mai bine să fii departe. Stai acolo pe insuliță pînă găsesc alt șef, și, deocamdată scapi.

— Bine, Mițakis. Ești ca un frate. Îți mulțumesc.

— Domnul Monocrusos...

— Cine mai e și ăsta ?

— Sergentul, mă. E de părere că e mai bine să ajungi pe Icaria. Bun băiat. Era tare emoționat alaltăieri. I-au ajuns lacrimile pînă în izmene.

— Mițakis... n-am să te uit niciodată.

— Ba te rog să mă uiți. Mă tem să n-o pățesc cum am pățit-o și cu Sindihas. Ești al doilea om pe care l-am iubit. Ce dracu mi s-o fi întîmplat ? Ceilalți toxicomani își bat joc de mine. „Ia priviți-l, spun. Gata cu Simbas ! S-a zis cu el ! Și-a uitat «doza». S-a topit !" Te rog, spune-mi, așa e ? M-am stricat ?

— Ca toxicoman, da.

— Plînge-mă.

— Nu ți-e rușine ?

— Nu. Dacă dau faliment ca toxicoman, ai de ce să mă plîngi. Sînt pierdut și ca Manoleftos. Dacă mai rezist încă, dacă mai mă bagă în seamă, e numai fiindcă-i dau înainte cu priza. Păduchelnița e plină de lepădături. Sau te faci și tu ca ei, sau te dai la fund. „Ieși afară ! Toată viața ai să ți-o petreci la răcoare ? Fă-te om !" Îmi zic unii.

— Au dreptate.

— Am și eu. Pentru că dacă mă fac om, mintenaș încep să put a cinste și atrag atenția Siguranței. Pînă acum m-au trecut în catastife numai ca toxicoman. Buni băieți. Dacă mă văd însă că o răresc... „Ce-i cu tine, Fisfiris, îmi zic? Nu cumva te-ai stricat, golanule? Nu cumva te-ai făcut om?" „Ei, și dacă m-am făcut, le zic, nu vă bucurați?" „I-auzi vorbe... cum să nu. Dar dacă toți toxicomanii se fac oameni, de noi ce se mai alege? Ieșim la pensie?" Au dreptate sărmanii. Ce-o să mai facă ei? Și de asta m-am aruncat în mocirlă. „În ordine, băieți, le zic. Pentru binele vostru o fac." „Nu numai pentru al nostru, Fisfiris. Mai mult pentru al tău. Pentru că luna trecută, cînd ai rărit priza, s-a neliniștit Siguranța. «Ce se-ntîmplă cu Manoleftos? ne-au întrebat. Nu cumva, l-au slăbit și l-au murdărit comuniștii»! «Da de unde, i-am zis noi. Avem noi grijă Era gata să decadă, dar l-am dus pe linia de plutire. Își ia din nou cu nădejde și temei priza».» Și Siguranța își îndreaptă prora spre alții. Ce înseamnă toate astea, prietene? Că n-au să mă lase să mă fac om niciodată. În închisoarea din Vurla am avut un prieten din ăia care născocesc povești. Bun băiat — Menelaos Ludemis îl chema. L-am rugat să se facă ministru ca să ne salveze, dar n-a primit.

— Bine a făcut. Îl cunosc și eu. Dar... mă Fisfiris, numai oameni din ăștia îți plac ție?

— Ce să fac? Nu sînt eu de vină. Spre ăștia mă trage inima. Poate să mă molipsească și pe mine cu puțină cinste. Și mă fac și eu nițel om. La fel îmi spunea și scriitorul de care-ți vorbeam. „Tai-o, Mițakis," — îmi zicea. Adică priza. Și pot s-o fac. Îți jur pe lacrimile mamei mele că pot. Eu pot, dar societatea poate să mă lase? Ei bine, nu poate. Sau pune Poliția să mă curețe cu priza, sau Siguranța să mă curețe cu plutonul. Dar ce dracu, mă... (vocea îi tremura, ochii îi erau tulburi), nu există un petic de pămînt pe lumea asta unde să nu fie Siguranță? L-am întrebat și pe prietenul meu, scriitorul. „Știi ce-am să fac? i-am zis. Cum scap de-aicea, mă urc pe un vapor și plec departe, în Brazilia sau în Australia, ca să nu-mi mai dea de urmă." Ei, știi ce mi-a răspuns? Că e și acolo Siguranță. De ce, Dumnezeule?... Maică-măiculiță! De ce m-ai mai născut? De ce nu te-ai uitat întîi să vezi cum arată lumea asta? Dacă prindeam de veste că pe lumea asta, unde vin, sînt uciși

oameni ca Leonida Sindihas, ca tine... i-aş fi tras un şut şi m-aş fi întors în burta mamei, şi m-aş fi zăvorit pe dinăuntru să nu mai ies de acolo... Să nu mai cunosc... să nu mai iubesc... pe nimeni, pe nimeni... pe nimeni...

Şi-a dus palmele la ochi şi a plecat. Peste puţin ne-au închis în celule. E ultima oară cînd l-am văzut, l-am auzit, l-am admirat pe Fisfiris, sau Manoleftos, sau Simbas, sau cine ştie cu cîte nume o să mai umble prin lume pînă ce-o să şi-l găsească pe al lui.

În zori m-au ridicat de vreme şi pe furiş, aşa încît n-a prins de veste nimeni.

Adio Pireu... Atena... Niobe... Manoleftos... Viaţă...

II

Insula Icaria m-a întîmpinat săracă... uscată ca o mamă îndoliată. Valurile o loveau de jur împrejur ca nişte păsări mîniate.

Vîntul însă, acum vara, sufla dulce... curat... Am hotărît să-mi fac plămîni noi ca să respir mai adînc, ca să respir tot aerul curat... destul respirasem atîta vreme numai mucegai.

Dar cum să respiri într-o lume unde respiraţia e interzisă? Vapoarele plecau de acolo de două ori pe săptămînă, încărcate.

În fiecare sîmbătă soseau liste nesfîrşite. O hărnicie isterică îi apucase pe judecătorii militari. O ură generală plutea pretutindeni. Se molipsiseră pînă şi omuleţii care nu ştiuseră pînă atunci decît să se roage şi să caşte. Primul ministru şi-a sărbătorit cei nouăzeci de ani cu nouăzeci de capete.

Pînă atunci era un bătrîn care avea faima celui mai blajin om din arena politică. Toată viaţa a fost cît se poate de cumpătat. Şi acum? S-a scufundat într-un lac de sînge. „Să mai cadă nişte capete!... striga mereu, şi altele!... şi altele!" Şi a mai suferit şi alte prefaceri, bătrînul. Călugărul ăsta, căruia numai rasa îi lipsea, a fost brusc apucat de un delir erotic. S-a întîmplat să-mi fie rudă îndepărtată. Într-o zi s-a dus mama la el. „Salvează-mi copilul!" l-a rugat. Mi-a

frunzărit dosarul şi s-a întors spre ea: „Nu e copilul tău. Să-mi mulţumeşti că salvez lumea de un asemenea monstru." Mama a leşinat. Bătrînul a adormit. După amiază a cerut cel mai frumos trandafir din Atena ca să meargă la aerodrom s-o întîmpine pe regină. Cei care erau acolo l-au văzut cum a făcut pe el de emoţie. Începuse de mult să moară în rate. Era mort pe jumătate cînd şi-a dat seama, deodată, că în viaţa asta pe care o încheia n-a făcut două lucruri principale: n-a iubit, şi n-a urît. Şi fiindcă era tîrziu, a început să le facă pe amîndouă într-un ritm isteric. Şi era conducătorul liberalilor şi purta — oroare! — numele eroului de la Salamina — Temistokle. Vai de cei care au iubit libertatea în zilele domniei liberalilor! Nici speranţa nu le era îngăduită.

Insula noastră era locul de comasare a turmelor omeneşti, de unde măcelarul şef alegea orbeşte în fiecare săptămînă vreo două, trei sute de victime şi le împărţea, cinstit, la toate tribunalele militare, ca să nu şomeze nici unul.

Pe scaunele judecătoreşti se scălămbăiau nişte monştri cu mutre lombroziene, care au împodobit jurisprudenţa elină cu noi fulgere retorice. „Semnezi, bă, ca să-ţi scapi tărtăcuţa"? Sau „Recunoşti, bă, că te-a tîrît la ateism tac-tu? zi! Cine n-are curaj să-l denunţe pe ta-su, nu e patriot!"

Un „joc al morţii" s-a întins deasupra ţării, a trecut apele mării, a împînzit insulele. Moartea a devenit o instituţie de stat.

Într-o zi pe insula noastră a fost un cutremur. Nu era nici unul care să nu dorească să ne scufundăm. Şi o dată cu noi — toată Grecia continentală.

Au început din nou să mă doară rănile. Noaptea muşc patul. Un jandarm (unul din cei de care nu se lipeşte somnul şi care umblă toată noaptea ca vîrcolacii, ca să ne fure secretele) mi-a poruncit să-i spun durerii „să se ducă dracului".

— Dacă te mai aud gemînd te arunc în prăpastie, cu gemete cu tot!

— Ce-ai cu el, că doar nu cîntă, a spus unul dintre ai noştri.

— S-a terminat cu cîntecele.

— Aşa e. Astea sînt gemete.

— Gemete ? Pe mine, vrei, mă, să mă duci ? Nu-s gemete. Sînt cîntece „conspirative". Ştiu eu ce ştiu. Aşa că, păziţi-vă.

— Dar îl dor rănile, ce să facă ?

— Să nu şi le mai întărîte. Un cîine, dacă nu-l întărîţi, latră ? Nu. Aşadar... Şi apoi... mai răbdaţi niţel. O să le vindece pe toate o sfîntă de puşcă.

Dialogul ăsta l-a auzit un vecin al meu, şi mi-a şoptit încet să mă liniştesc. O să-mi dea, a zis el, un leac. Îşi risca viaţa, o ştia, dar era din Icaria. Un om ca pîinea caldă. Într-o zi a venit pe furiş cu un ulcior. Era plin cu o apă ciudată.

— Să speli rana de zece ori cu apa asta. Dacă se usucă, o uzi. Dacă iar se usucă, o uzi încă o dată.

— Cum te cheamă, vecine ? Spune-mi cui să mulţumesc ?

— Lui Dumnezeu.

— Nu l-am văzut. Eu numai pe tine te-am văzut. Spune-mi numele tău.

— Nu-l ştiu. Jur pe Sfîntul Kirikos că nu mai ştiu nimic.

Durerea însă mi s-a alinat. Ce apă era asta ? Nu ştiu, atîta ştiu că mi-a domolit durerile care, dacă mai continuau puţin, aş fi înnebunit.

Treaba asta i-a băgat, însă, la bănuială pe jandarmi. Au încetat durerile... deci e ceva suspect.

— Cine are dureri aici, mă ? a întrebat într-o zi acelaşi jandarm. Adică nu cine are, cine a avut şi acum nu mai are dureri ?

— Eu am avut... i-am spus, ca să văd unde vrea să ajungă.

— Şi de ce nu mai gemi ?

— Nu mi-ai spus tu să nu mai gem ?

— Eu ? A... da. Am zis, dar acum m-am răzgîndit. Zi... de ce nu mai gemi ?

— Fiindcă m-ai speriat cu prăpastia.

— Aiurea ! Faci pe deşteptul, ai ? I-auzi la el... Cică s-a speriat. Voi vă speriaţi, mă ? Mai bine, spuneţi-mi deschis care dintre voi e doctor ?

— Nici unul... i-am spus, şi i-am repetat. (Nimeni nu-l bănuia pe binefăcătorul meu, care se vîrîse singur în gura leului, aducîndu-mi apa lui tămăduitoare.)

Adevărul e că, în sinea mea, eu credeam că toate acestea sînt autosugestii şi că, peste puţin, durerile vor începe iar. Dar m-am înşelat. Atîta timp cît am rămas acolo, durerile fizice nu mi-au mai făcut altă vizită. S-au înteţit în schimb durerile psihice. În clipa cînd te aşteptai mai puţin, de la oameni de care habar n-aveai cine sînt, te pomeneai învinuit că ai organizat cutare reţea „conspirativă", că ai divulgat cutare secret... că tu l-ai executat pe cutare şi pe cutare. De vreme ce minciuna nu numai că nu se pedepsea, ba chiar se răsplătea... Şi, de vreme ce autorităţile o acceptau cu bucurie, călcînd în picioare adevărul... orice devenea posibil într-o lume unde imposibilă era doar omenia.

— De-aş şti măcar de ce mor... spuse într-o zi unul dintre noi, în timp ce-şi pregătea bocceaua. (Jandarmii aşteptau la uşă să-l ia.) De-aş şti de ce mor ! repetă el. Am impresia că mor prosteşte.

Se aşternu, o clipă, tăcerea. Apoi unul dintr-un colţ, spuse rar :

— Sîntem omorîţi prosteşte, e adevărat. Noi însă nu murim prosteşte. Asta contează. Ce importanţă are ce am făcut de ne omoară ? Nici pe ei nu-i interesează.

— Şi, atunci, ce-i interesează ?

— Ceea ce ne interesează şi pe noi. În ce credem. Asta e. Pentru asta murim. Aşa că nu mai spune că nu ştii. Şi acum, să-ţi spun una pe care o ştii. Dacă zici „iertaţi-mă" mai mori ? Nu. Scapi. Ei, vezi că ştii t o t ? Hai acum să te sărut. Capul sus ! Mîine îmi vine rîndul şi mie. Salută soarele lui Ymitos *.

N-a trecut mult şi jandarmul şi-a luat în primire victima. Omul din colţ şi-a aprins o ţigară.

Era un bărbat supt la faţă, chinuit, aproape cenuşiu. Îl aduseseră abia de trei zile. Nici numele nu apucasem să i-l aflăm.

— Unde te-au prins ? l-am întrebat.

— În propriul meu mormînt... ne spuse el trist. Nu vă miraţi. Astăzi nici acolo nu mai ai scăpare. Astăzi nu mai există „ilegalitate." Toţi care se află pe listă vor fi prinşi, oriunde s-ar ascunde. Au minat subsolurile... au dărîmat acoperişurile...

---

* Ymitos — Vechi munte din Atica, care se înalţă deasupra Atenei. La apus se colorează violet. De aceea, Atena era numită în antichitate Cetatea încoronată cu violete" („Iostefes Asti").

Disperaţi, cîţiva dintr-ai noştri au bătut în nişte uşi în care nu trebuiau să bată. Dar din păcate acestea erau singurele case sigure. Ale fasciştilor. Dar i-au dibuit şi acolo şi i-au omorît împreună cu fasciştii. Astfel încît au încetat şi fasciştii să ne mai dea adăpost.

— Fascişti ? a întrebat cineva exprimînd mirarea noastră a tuturor. Au omorît şi fascişti ?

— Şi încă cu ce turbare...

— Ascultă, frate, eu simt că-mi pierd minţile. Al cui mai e regimul ăsta ? Nu-i al fasciştilor ?

— E un regim criminal... isteric, atîta tot şi nimic altceva. Statul = pluton de execuţie. „Moartea ta = viaţa mea". Şi încă. Au adoptat acum o lozincă nouă : „Viaţa ta = moartea mea". Ba chiar „Moartea ta = moartea mea". Cum să-i mai dai de capăt ? În vălmăşagul unui asemenea prăpăd ? Ca să se salveze cîţiva dintre noi s-au ascuns în nişte puţuri secate. I-au descoperit şi acolo.

— Şi tu ? i-am zis. Tu cum ai reuşit să te strecori pînă acum ? Unde ai stat ascuns de nu te-au găsit ?

— Într-un puţ. Dar nu secat, acolo m-ar fi găsit. Nu. M-am ascuns într-un puţ cu apă.

Ne-am privit toţi în ochi.

— Nu vă spun poveşti... a spus. De loc. Într-un puţ adevărat. Era într-o livadă părăsită, aproape de casa mea din suburbia Ano-Glifada. Coboram în fiecare seară cu un scripete pînă la mijlocul puţului, unde am săpat cu un tîrnăcop şi mi-am făcut un cuib în perete. O lună întreagă mi-a luat cuibul ăsta. Nevastă-mea pîndea şi eu săpam. Parcă vă aud întrebîndu-vă : „Ce baliverne ne tot îndrugă ăsta ? Ai făcut una ca asta şi nu te-a mirosit Siguranţa ?" Ei bine, nu m-a mirosit. Numai că n-am făcut-o acum, ci înainte de a se înrăutăţi situaţia. În vremea cînd se goleau închisorile şi insulele. Alţii cîntau. Eu plîngeam şi-mi săpam ascunzătoarea. I-am trimis şi un bilet secret şefului nostru. „Atenţie, i-am scris. Ne întind o cursă. Ne eliberează ca să ne dea prilejul să ne organizăm, să ţesem reţele, «mecanisme conspirative»... şi apoi să ne prindă, să ne poată pune la cale acuzaţii pentru o exterminare legală." Şeful nostru s-a înfuriat, mi-a zis că am „imaginaţie bolnavă", că sînt „mic burghez" şi laş, şi a dispus să se ia împotriva mea măsuri organizatorice. „Vom trebui să-i ridicăm într-o zi, o statuie — aşa a spus — acestui bătrîn prim-ministru, care

ne-a eliberat luptătorii, şi ne-a înlesnit astfel fondarea grupurilor de luptă pentru partizanii din oraşe" etc... etc... etc...

Iată unde ne-a adus atotştiinţa infailibilului nostru şef. Dacă ar fi avut minte în cap — să nu zic cît un cocoş, ci doar cît o jumătate de cocoş — poporul nostru ar fi scăpat de acest măcel nemaiauzit.

În celulă izbucni un zgomot. Strigăte de „Sectaristule!" „Aventurierule!" şi altele...

— Prietene! îi spuse brutal şeful celulei. Nu-ţi zic „tovarăş". Prietene! De unde te-au adus aici?

— Ce importanţă are?

— Are, şi încă mare.

— Ei bine. Din oraşul Sfîntul Kirikos.

— Şi putem să aflăm de ce?

— Cu plăcere... Pentru că şi acolo spuneam ce gîndeam. Nu sînt nici „sectarist", nici „aventurier". Şi n-am nici o legătură cu epitetele cu care mă tămîiaţi. Sînt un vechi luptător... cu închisoare şi deportare la activ, de pe cînd dumneata, tovarăşe, erai încă elev. Sînt activist de partid de douăzeci de ani. Se pare însă că în tot acest răstimp am făcut aceeaşi greşeală pe care o fac şi acum.

— Care? au sărit toţi.

— Că pun partidul mai presus de orice. Dar mai presus decît partidul — şi aici e „greşeala" mea — pun fericirea poporului. Cine are să-mi spună că partidul a fost creat ca să se servească pe el însuşi şi nu poporul, acela nu a fost niciodată comunist. Asta e!

— Eşti izolat! urlă şeful celulei. Eşti izolat pînă la apelul de dimineaţă, cînd vom cere să fii scos din celula noastră!

— Celula cea mai sigură e mormîntul. Acolo vom ajunge toţi. Eu măcar ştiu de ce. Sacrificiul meu nu e orb. E clar. Mă sacrific ca victimă a urii de clasă şi — totodată — ca victimă a uriaşei, a neiertatei orbiri politice. Ştiu... în loc de flori — o să mă acoperiţi cu „greşeli."

— Vorbeşti în pustiu. Nu te ascultă nimeni.

— Eşti bolnav, ca acela care te-a molipsit. Leacul, şi pentru el, şi pentru tine, ar fi unul singur. Să mai asculţi şi altă părere. Dar nu vă interesează nici pe el, nici pe tine. Ştiu, sînt convins că nu eşti monedă falsă. Ai să stai bărbăteşte în faţa plutonului.

— Şi tu?

— Şi eu la fel. Şi ceilalţi de asemenea. Ne vom da toţi corpurile în aceeaşi poziţie. Numai minţile noastre vor avea poziţii diferite. Şi acum băieţi... adio. Pentru totdeauna. Mă retrag singur în „izolare".

Atunci, în sfîrşit, m-am hotărît să iau cuvîntul. Dar n-am apucat nici să deschid gura.

— Nu ! a strigat omul, rupînd izolarea. Nu ! Ştiu ce ai de gînd să spui.

— Întocmai.

— Întocmai. De asta mă şi tem, că ai să-mi dai dreptate. Nu. Lasă-mă să fiu, dintre toţi, singurul „aventurier". Ei bine da, sînt un egoist. Nu vreau să mă însoţeşti. Nici să te aud nu vreau !

— Nici noi nu vrem... mi-au strigat ceilalţi. Ne ajunge unul !

Se auzi atunci din celula învecinată tusea convenţională. „Se tîrăsc guşterii". Ne-am ghemuit în aşternuturi. Omul nostru s-a pornit fără zăbavă să sforăie. Cînd izbutise să-l prindă somnul ? Păi de ! Un om care doarme într-un puţ să nu doarmă într-un aşternut ? Dar cum l-or fi dibuit acolo în puţ ? N-a mai apucat să ne povestească. Cine ştie... Poate că-l denunţase singura fiinţă care ştia — nevastă-sa. Poate să n-a rezistat, sau a înnebunit de spaima morţii. Cînd totul e numai spaimă şi sînge, cum să rămînă în picioare o femeie singură ?

Şi totuşi nu s-a întîmplat aşa. Am aflat-o după cîteva zile cînd am fost transportat în oraşul Sfîntul Kirikos.

Soţia lui rezistase. A fost arestată. I-au cerut din două vieţi, una. Pe a ei, sau pe a soţului ei. I-ar fi fost lesne să meargă pînă la poalele muntelui Ymitos, să ridice degetul, şi să le arate puţul. Ea a cerut însă să o ducă mai sus... Ceva mai sus acolo unde se afla plutonul de execuţie. Iar soţul ei o aştepta în puţ... Frînghia care îi aducea hrană rămînea neclintită. A strîns din dinţi şi a aşteptat. Una... două... cinci... zece zile. Foamea... neliniştea îl sugrumau. Înţelesese. Soţia lui fusese arestată. Va rezista oare ? În fiecare dimineaţă îi ajungeau la urechi împuşcăturile plutonului. Dar cum să deosebeşti dintre atîtea gloanţe pe acela care-ţi doboară soţia ? În spatele agoniei... al foamei... pîndea nebunia...

Într-o dimineaţă, un cioban trecînd din întîmplare nepăsător pe lîngă puţ auzi cum veneau de sub pămînt nişte ge-

mete halucinante... Dădu fuga la preot. „Cucernice părinte, a spus. Acolo afară e un puț vrăjit!" Preotul și-a luat evanghelia, patrafirul, și busuiocul și a alergat spre puț. A rostit o moliftă, a sfințit apa, și le-a spus credincioșilor — care-l înconjurau — să plece cu bine, căci „duhul cel rău" n-are să mai bîntuie apele de acum înainte.

„Duhul cel rău" a continuat însă să delireze și atunci a fost anunțată Siguranța.

. . . . . .

. . . . . .

Peste două zile l-a luat un vapor. L-au legat strîns fiindcă era, cică, foarte periculos. Într-adevăr. Organizase un complot cu dinamită. Voia, cică, să arunce în aer întreaga capitală! Scop pentru care umpluse cu exploziv un puț întreg. Ancheta i-a dovedit vinovăția și acum era dus la execuția „legală".

A plecat modest... liniștit... ca un cap de familie care după ce a rînduit totul, se duce să-și îndeplinească ultima îndatorire. Abia atunci i-am aflat numele. Alexandros Karteris. Fie ca pe lumea cealaltă să ai parte de pace și odihnă, tovarășe Karteris, căci pe lumea aceasta tare ai fost tulburat și neodihnit.

III

Nu m-am mirat cînd mi-a venit rîndul, nici nu m-am speriat. Era o arestare normală, inevitabilă. De altfel, toți își așteptau rîndul la fel. Și bătrînii, și tinerii, și cei cu o „vină" mai ușoară, și cei cu o vină mai grea, și cei fără nici o vină.

Ei însă erau de altă părere. Dacă nu iubești „ordinea statală" orice ai face ești vinovat. Ministrul... judecătorul... jandarmul îți zice: „Eu sînt sigur că am dreptate. Și tu, dacă erai în locul meu, și tu ai fi avut dreptate. Dar nu ești, și de aceea am dreptate eu". Legea spune: „Împușcă cînd te afli în legitimă apărare". Ei bine, eu mă aflu exact în legitimă apărare. Și de asta, trag. Și foarte bine fac. Nu-ți convine? Dacă ți-ar conveni, ar însemna că greșesc eu.

Argumentarea asta liniară și crudă o folosesc toți cei cărora le dă mîna s-o facă. Ba mai fac și haz, convertindu-și

cinismul în umor. „Aici e război civil, domnule, nu e o încăierare între găini."

Şi aveau dreptate. Într-o încăierare de coteţ, pierzi cel mult, cîţiva fulgi. Nu te distrugi. Dar există sate în regiunile de munte unde, după ce au exterminat oamenii, au omorît pînă şi cîinii. Şi cînd au terminat şi cu ei, au doborît copacii...

În ziua cînd mi-am auzit numele, mi s-a părut că-l aud pentru a mia oară. Mă aşteptam. De asta îmi făceam bagajul în fiecare dimineaţă. În ajunul arestării primisem o veste care nu ne-a lăsat rece pe nici unul.

Îl privea pe Alexandros Karteris. După o procedură sumară, fusese condamnat la moarte şi executat. Şi se vorbea despre credinţa lui nestrămutată, despre curajul şi modestul lui eroism...

— Cred că fasciştii regretă că l-au executat... am spus trist, privind spre şeful celulei de partid. Au făcut o greşeală uriaşă. Au executat un om de-al lor.

— Cum „al lor" ? au sărit toţi.

— Păi... ce ?... Era de-al nostru ? Un „sectarist" şi un „aventurier" ?

Şeful s-a ridicat în picioare, înfuriat.

— I-ai luat locul ? m-a întrebat supărat şi a ieşit în curte.

— Da. În toate.

Se auzea de afară zgomotul paşilor lui nervoşi.

— Adevărul e... spuse unul care îşi avea culcuşul lîngă al lui Karteris. Adevărul e că m-am încurcat şi nu mai ştiu ce să spun. Zău, nu mai pricep nimic. E drept, era Karteris curajos. Curajos ca nimeni altul. Şi tare iscusit la minte. Şi totuşi, cuvintele lui... Da, prietene... să critici... înţeleg. Dar nu să critici fără răspundere... adică pe la colţuri sau la drumul mare. De ce avem organizaţie ? Ca să discutăm timpul probabil ? Nu. Ca să discutăm problemele noastre. Este ? Să ne lămurim, adică, îndoielile. Este ? Bun ! Şi atunci ? Vii dumneata şi dacă critici „neprincipial"... dacă te arunci adică împotriva unei persoane din conducere — şi mai ales în lipsa lui — atunci ce facem, prietene ? Zdruncinăm sau nu autoritatea conducerii ?... Şi tulburăm sau nu disciplina partinică ? Adică ce, ca să ne jucăm s-a prevăzut în statut — „disciplina de fier" şi „centralism democratic"? Firește că nu. Atîta timp, prietene, cît accepţi condiţiile statutului, atîta timp cît accepţi fără rezerve principiul centralismului democratic, eşti

obligat să accepți și procedura. Nu poți, de exemplu, să rămîi în partid și să-l critici din afară. Ieși din el și fă ce vrei. Dar... vine apoi chiar partidul și-ți spune : „Din clipa în care ești arestat, încetezi de a mai fi membru". Adică încetezi în mod formal, pentru că dacă încetezi și în sufletul tău, ai făcut o treabă tare urîtă. Cu alte cuvinte, nu mai ești membru, dar comunist continui să fii. Pe de altă parte, dacă vorbești cum vorbea el despre șeful acestui partid, atunci ce fel de comunist mai ești ? După părerea mea nu ești. Și atunci pentru ce a murit Karteris ? Băieți... eu, iertați-mă, v-am spus că m-am încurcat. Spuneți-mi voi, de ce a murit atît de vitejește, Karteris ? Ce era ? Era sau nu comunist ? Cine poate să-mi răspundă ?

— Degeaba ne întrebi pe noi, îi spun eu. Îndreaptă-te în altă parte.

— Încotro ? Pe cine să întreb ?

— Întreabă Guvernul... Regimul... Siguranța... judecătorii. Nimeni altul, în afară de ei, nu știu cine e adevăratul lor dușman. Cu criteriile lor infailibile, l-au caracterizat just pe Karteris și l-au lichidat. Încetează deci să mai întrebi pe altcineva. Răspunsul ți l-au dat Siguranța... judecătorii... paznicii regimului. A fost dușmanul lor deschis și periculos. Cu alte cuvinte, prieteni, un luptător pentru cauza poporului, un luptător minunat și vrednic de admirație. Restul ar fi o caracterizare eronată... nedreaptă, și tîmpită.

— Adică... nu mai avem dreptul nici să caracterizăm pe cineva ?

— Tovarășe ! Adevăratele caracterizări nu se vor face aici, și nici nu vor fi trecute în fișele noastre personale. Adevăratele caracterizări — să înțelegeți bine acest lucru — se vor dăltui abia pe lespedea mormintelor noastre !

Cînd s-au apucat jandarmii să-mi pună cătușele, i-am privit fără nici o mirare. Mă uitam la ei ca la niște gospodari care isprăvesc o treabă lăsată la mijloc. Ceea ce m-a mirat au fost măsurile speciale de asigurare pe care le luaseră. Garda era dublă și însoțitorii mei, toți, înarmați cu mitraliere. Nu cumva oi fi făcut vreo ispravă nouă și n-am aflat-o ? S-ar putea... La multe se poate aștepta omul într-o lume unde sîngele e mai ieftin decît apa.

— Ochii-n patru ! a ordonat înainte de pornire comandantul gărzii. Dacă evadează, veţi fi executaţi toţi.

Atunci un sergent îşi mîngîie mitraliera.

— Şi p-asta de ce-am luat-o, de podoabă ? Cum îl văd că iese puţin din rînd, bag toată banda în el.

— Şi iarăşi vei fi executat... îi spuse crud comandantul.

— Şi atunci ce dracului să fac ?

— Să-l predai viu. Altfel predai pielea ta. Toate astea sînt valabile şi pentru voi... le-a spus celorlalţi.

— Păi... atunci... Dacă nu trebuie găurit, de ce mai cărăm astea ?... se miră unul, arătîndu-şi mitraliera.

— Ca să le golim în cei care ar încerca să-l răpească sau să-l ucidă. V-aţi lămurit ?

— Hm... ne-am lămurit. Adică... ne-am lămurit buştean. Să-l răpească, bine, dar de ce să-l ucidă oamenii lui ?

— Cine ţi-a spus c-o să-l omoare oamenii lui ?

— Dacă nu, cine ?

— Flăcăii noştri. Eroii noştri. Din ură şi pe drept. Şi cu asta e de acord şi Guvernul.

— Şi atunci ?

— Mai există, însă, şi legea. Legea la ce o avem ? Ca s-o ţinem la icoană ? Nu trebuie, mă, să se aplice şi legea ?

— Să se aplice... cine o împiedică ?

— Tu !

— Eu ?... Ia vezi, nu mă băga pe mine...

— Păi... Dacă vrei să-l cureţi înainte de a-l preda în mîinile legii !...

— Şi... ce o să-i facă legea ?

— O să-l dichisească frumuşel. O să-l blagoslovească şi o să-ţi spună : „Acum, flăcăule, e gata, poţi să-l iei".

— Cui o să-i spună, mie ?

— Da' grozav te mai crezi. Nu, mă, nu ţie, plutonului de execuţie.

— Adică iar cade norocul pe alţii. Ptiu !

— Ce să-ţi fac, amice, mai e şi nedreptate pe lumea asta.

— Nu spuneam eu ?

Dialogul acesta se desfăşura în timp ce îmi pregăteam actele de transfer. Cînd au fost gata, ofiţerul le-a înmînat comandantului gărzii.

— Straşnică pradă am capturat. Bravo vouă ! Numai... Atenţie !

— E periculos ?

— Periculos zici ?... cum se numea treaba ce-a făcut-o Kanaris, mă, cu flota otomană ?

— Burlotier *?

— Chiar așa. Asta pe care-l vedeți a încărcat un vas întreg cu dinamită ca să arunce în aer toată flota noastră.

— Zău, domnule ?

— Exact cum ți-am spus.

— Păi atunci să fim cu ochii-n patru.

— Nu în patru, în paisprezece !

Publicitatea asta pe care o făceau „cazului" meu mi-a dezvăluit clar intențiile lor. Nu erau simple flecăreli și ifose de-ale jandarmilor. Ordinul venea de sus. Trîmbițele lor îmi vesteau condamnarea la moarte. Și acum mă duceau la Atena ca să mi-o comunice și oficial.

Am ajuns la Sfîntul Kirikos, după-amiază. La comandament mă așteptau, cu nerăbdare, ofițerii. Ai fi zis că așteaptă cine știe ce tîlhar de drumul mare, sau ce spărgător al vistieriei naționale.

— Bravo ! i-au spus gărzii. Ni l-ați adus viu și nevătămat ? Încă o dată, bravo ! Sînteți niște adevărați eroi.

M-au zăvorît în celulă, luînd măsuri severe de asigurare. Paznic la ușă... paznic la ferestruica dinspre mare. Mare minune că n-au postat în fața ferestruicii și un cuirasat cu tunurile îndreptate spre mine !... Izolarea mea era absolută. De parcă n-ar fi avut încredere nici în organele lor. Se temeau, pasămite, ca nu cumva să-i cumpăr...

În celulă eram singur. Și poate că aș fi rămas așa pînă la sosirea vaporului.

Prin zid se auzea zgomotul făcut de ceilalți deținuți. Eu eram marfă rară, de elită. Nu mă invidiați, bunii mei tovarăși. Toți avem aceeași soartă. Numai că pe mine mă scriseseră pe lista de onoare. Pentru că sînt... „șef". Ce păcat că nu-mi cunosc adepții... Și nici ei să nu-și cunoască șeful, ca să se mîndrească puțin cu gloria lui... Glorie zadarnică...

---

* Burlotier — În timpul revoluției grecești împotriva Imperiului Otoman (1821—1828) grecii, neavînd flotă cu care să o înfrunte pe cea otomană, au umplut cu explozibil bărci care se strecurau printre vasele de război turcești și le aruncau în aer. Cel mai îndrăzneț dintre acești „burlottieri" a fost Constantin Canaris.

Ispravă fără nici un răsunet! Măcar de-ar fi făcut puţină publicitate în presă. Încaltea să afle lumea de ce monstru a scăpat, şi să se bucure. E de mirare cum pot fi atît de fioroşi nişte inşi atît de ridicoli. Şi apoi, pentru cine se născocesc toate aceste poveşti de groază? Creatorii lor se înţelege că nu le cred... Publicul? Nici atît! Atunci? Nu cumva le ticluiesc ca să le credem noi... „făptaşii" ? În halul de ură şi de groază în care se află, n-ar fi exclus. Şocuri nu fac numai victimele, ci şi călăii lor.

Întreaga istorie a lumii e presărată de asemenea exemple: Caligula... Neron... şi toţi monştrii „Panteonului Criminal" n-au săvîrşit crime pentru că au înnebunit... întîi le-au săvîrşit şi pe urmă au înnebunit. Şi anume, de teamă că le vor plăti.

În afara celulei, domneşte o atmosferă veselă... sărbătorească... Nu cumva vom avea astă-seară retragere cu torţe şi focuri de artificii? Păi de!... puţin lucru e ăsta? Să scape de incendiu o întreagă flotă?

Gînduri... cavalcade de gînduri... Ideile astea ciudate mi-au trezit iar vechiul meu vis! Să scriu şi eu o carte. O carte care lipseşte din familia cărţilor. O carte fără podoabe... un prunc al mamei-viaţă... în care oamenii să vorbească simplu, să-şi rostească vorbele aşa cum le vin în minte... nepieptănate şi fără să treacă întîi pe la „corectură" — politică sau socială, e totuna.

Poftim... ce lux mi s-a năzărit mie acum! Aici unde nu există — nu cerneală, sau hîrtie, sau creion — aici unde nu există nici aer destul ca să trăieşti... unui domn i-a venit pofta să scrie o carte!

Aicea, mă băiatule, eşti mai sărac decît un melc. Ai priceput?

Dar ce mi-a venit să spun vorba asta „melc"? Uite... cum am spus-o, s-a şi ivit unul. Da... da... un melc. Dar un melc intelectual... care-şi schiţează cugetările lui pe perete. Cu ce? Păi... cu salivă. Ce importanţă are?... Ce, noi nu umezim creioanele cu salivă? O fi învăţat de la noi, sau poate am învăţat noi de la el...

Dar... ce scrie? Asta n-o s-o aflăm niciodată. O să rămînă o enigmă, ca textele cu „scriere cuneiformă", care s-au dovedit atît de preţioase pentru arheologi... Citeşte fiecare ce-i convine şi nu-l contestă nimeni.

Melcul însă şi-a terminat pagina şi a trecut pe peretele celălalt ca s-o citească. Şi a găsit-o — probabil — atît de extraordinară... atît de formidabilă încît a făcut apoplexie şi a căzut pe ciment, unde s-a sfărîmat. Toţi colegii tăi au aceeaşi soartă, sărmane! Mor în obscuritate. I-ai dăruit lumii toată saliva pe care o merita, ţi-ai desăvîrşit opera... odihneşte-te acum în pace. Cît aş fi vrut să rînduiesc şi eu alături de textul tău două fraze pentru cei care-mi vor urma soarta, dar cum? Tu eşti norocos. Nu te aşteaptă legea... şi procedurile care fac mai dureros sfîrşitul. Noi oamenii, vezi, sîntem fiinţe incomplete. Natura nu ne-a înzestrat cu creion. Trebuie să-l facem... să ni-l procurăm... şi atunci ni-l confiscă jandarmul... dacă mi-au luat pînă şi şireturile de la pantofi... De ce oare? Ca să nu mă spînzur... sau ca să nu le înghit împreună cu lanţurile şi să mor... Să m o r ? Asta ar fi fost o înfrîngere, un faliment... pentru ei. Sînt obligat să fiu executat. Obligat! Aşa spun şi legile lor. Să-ţi dai toată silinţa... să strîngi din dinţi să nu mori, ca să poţi fi executat.

Am pipăit căsuţa melcului. Ce curiozitate bolnăvicioasă. Să studiezi cadavrul unui melc... Scoica însă părea vie... Un căzănel de fildeş. Dacă îi dădeai puţin foc ar fi cîntat susurînd. Şi totuşi melcul a avut noroc pînă la capăt. A murit în coşciugul lui. Încă o superioritate. Căci tu ai să fii aruncat într-o groapă. Şi deasupra ta... vor cădea, amestecate, lopeţi de pămînt şi de înjurături. Şi astfel vor lua sfîrşit toate nălucirile vieţii. Şi totuşi... curaj! Sînt atît de numeroşi cei cărora nici nu le pasă de tine, încît, dacă te-ai îndurerosa tu, ai fi o notă distonantă. Dispreţuieşte-te aşadar. Asta o să te salveze. Dar cum ai să încerci s-o faci, o să te cuprindă o milă adîncă de tine însuţi. Cu mila nu mai ai ce face... iar de ură eşti sătul pînă-n gît.

În faţa uşii mele se ceartă doi jandarmi. Se ceartă aprig, aruncîndu-şi cuvinte ireparabile... „Bă vită, bă rahat cu ochi, bă fecior de tîrfă", şi altele. Pe urmă, imediat, izbucnesc amîndoi în rîs.

— Ce faceţi, mă, acolo? se aude o voce severă. Vă insultaţi?

— Ne distrăm, domnule locotenent. Ne hîrjonim şi noi pînă ne vine schimbul, şi pe urmă ne ducem să ciocnim cîte un păhărel.

— Ce face... deţinutul?

— Bine...
— Atenţie, hai ?
— Ei... păi da' cum...
— Să nu i se întîmple ceva... că...
— Păi se poate ?... Îl lăsăm noi pe băieţelul nostru ?... Avem grijă de el ca de un porumbel.
— Aşa vă vreau !...

După cum se vedea, toate, afară, erau bune şi la locul lor. Oamenii fluierau... se distrau... ciocneau cîte un păhărel... Toate erau în perfectă regulă. Numai noi ne jertfeam capetele. A murit şi melcul... Şi eu am rămas fără nici o... fără nici o tovărăşie. Ah... trebuie să se închidă totul în jurul tău... să se rupă toate firele care te mai leagă de viaţă, să suferi pentru moartea unui melc... ca să înţelegi ce înseamnă singurătatea. Principalul acum nu mai este să scapi de moarte, ci să fii convins că nu mori prosteşte. Că nu mori victimă a greşelilor... Greşeli... greşeli... stupide şi dezonorante... au făcut toţi micii conducători ale tuturor marilor revoluţii. Nici un erou însă, nu a murit dezonorat. Conducătorul a îndrumat, poate, greşit coloana, şi poate că tot mersul revoluţiei a fost greşit... Sacrificiul — sacrificul tău însă — este just. Greşeala e un episod trecător. La fel şi conducătorul. Poate că a fost un meteor neputincios... ba chiar şi meschin poate. Ideea însă e sfîntă. Şi tu pentru ea te sacrifici.

Au încetat, afară, înjurăturile. Păcat ! Erau şi ele ceva. Un ecou al lumii ce dispare. Curînd trebuia să cadă noaptea. Şi ca şi cum n-ar fi suficientă una, au creat-o pe a doua.

Privesc din nou căsuţa melcului. E tare şi aspră. Se pot zgîria cu ea pe perete cîteva cuvinte care cer stăruitor să fie spuse. Am rupt o bucată şi m-am apropiat de cea mai neagră parte din perete. Scăpătînd, soarele... s-a strecurat printre gratii şi a luminat tocmai porţiunea aceasta. Nu e vorba să creez ceva măreţ şi nemuritor. Vreau să spun cîteva cuvinte simple. Să le încredinţez celor ce vor trece mîine pe aici şi să-i conving, că pot trece pe aici fără să se piardă. Că nu moartea e sfîrşitul, ci decăderea. Şi, să se străduie, aşadar din răsputeri, să nu cadă. Atît.

Şi le-am scris.

„Prietene necunoscut... tu, care împarţi cu mine această beznă, nu uita cînd vei ieşi afară să o prefaci în lumină. Gîndeşte-te şi ai să vezi că poţi ! N-o să ne mai întîlnim.

Niciodată. E o minciună că oamenii se întîlnesc pe lumea cealaltă. Alt Iad nu există. Nu există iad mai îngrozitor decît acesta în care oamenii întunericului au schimbat lumea."

IV

M-a luat un vapor care venea din oraşul Mudros, de pe Insula Lemnos. Nu ştiu de ce portul acesta, pe care nu-l văzusem niciodată, mi-l închipuiam greoi... cenuşiu... fără pic de soare... cu oameni încruntaţi... scufundaţi într-o văgăună a lumii... sub nivelul pămîntului. Garda de însoţitori era oficială şi rece.

— Arest aveţi aici, pe vapor ? îl întrebă comandantul gărzii, pe un marinar palid şi tăcut.

— Asta nu e „dubă", domnule, e vapor.

— Bine, mă... nu te înfuria. Tare acru mai eşti... Pot să-l văd pe nostrom ?

— E în faţa ta.

— Mă rog... iartă-mă... Pot să-l înghesui undeva pe deţinutul ăsta ? E foarte periculos.

— Înghesuie-l unde vrei, numai să nu se vîre între picioarele noastre.

— Acolo se poate ? întrebă el, arătînd spre proră.

— Sub vinci ? Cum să nu... Dar dacă se face zob, eu mă spăl pe mîini.

— Hm... nu-mi convine. Trebuie să găsesc un locşor sigur, fiindcă ăsta, uită-te bine la el, îl vezi... ?

— Nu văd nimic... Eu aici îmi văd numai de treabă... răspunse marinarul, aruncîndu-i o privire de cumplită plictiseală.

— Ciufut individ... Ia vino tu încoa, mă... îi porunci unui marinar care tocmai trecea. Eşti din echipaj ?

— Ascult !

— Nostromul tău... adică şeful de echipaj...

— Ei ?...

— Ce fel de tutun fumează ?

— Adică ?

— La ce sfînt se închină ?

Marinarul păru că a înţeles.

— La nici unul. În afară de Sfîntul Nicolae, pe care-l are tatuat pe piele, îi e silă de toți. Fiindcă sînt sfinți de uscat.

— Hm... pe comuniști cum îi vede ?

— Nu-i vede...

— Și ce vede ?

— Treaba lui... vîntul... vinciul și busola.

— Și pe cine urăște ? Sau nu urăște pe nimeni ?

— Cum să nu. Urăște. Urăște paraziții... adică puricii... ploșnițele... păduchii, și „mutrele" care îi hrănesc. Salut ! Comandantul s-a șters de sudoare.

— Alt ciufut și ăsta... Ce dracu au toți ?

— Marea... șefule, i-a zis un jandarm. Nu-i vezi ce arțăgoși sînt toți, de parcă le-am fi batjocorit surioara.

— Tare aș mai vrea să-l văd împachetat într-o coală de hîrtie...

— Adică să-l raportezi ! Las-o mai moale, șefule... Ăștia au toți pile pe sus. Toți fac contrabandă. Pricepi ?

Comandantul a „priceput" pesemne, fiindcă n-a mai adăugat nimic. Le-a spus numai să fie atenți să nu mă arunc în apă, și a plecat să caute un loc potrivit. Într-adevăr, în curînd s-a întors, frecîndu-și mulțumit palmele.

— Fain... spuse. Am găsit un cuib printre niște lăzi. Mai avem vreo pereche de brățări ?

Ajutorul lui a scos un lanț de cătușe și le-a sunat.

— Vagoane...

— Legați-i și picioarele. Și dacă apare nostromul și zice că e interzis, legați-l și pe el.

Pe vapor nu se aflau mulți călători. A intrat frica în oameni și s-au zăvorît în case. Nu mai ies nici să-și stropească florile. Se tem să nu-i vadă cineva și să-i salute.

Mării, însă, nu-i pasă de nimic. Strălucește vrăjită de propria ei frumusețe. Dar vaporul geme. Și-a trăit traiul... a îmbătrînit... Chiar dacă e vopsit proaspăt... Pe dinăuntru e ruginit. Poate și de asta erau marinarii încruntați. Prin fața noastră se perindă insulele ca într-o paradă albă. Ai zice că le e rușine de albeața lor.

La un moment dat, cerul a început să coboare. Pescărușii au dispărut. Se înnoptează. Fumul s-a contopit cu întunericul. Ce triste sînt nopțile pe corăbiile bătrîne ! Jandarmii și-au întins mantalele. Au să doarmă în schimburi, doi cîte doi.

Așa le-a ordonat șeful lor și apoi a plecat. Se plimba în sus și în jos de parcă ar fi fost stăpînul vasului. A cutreierat toate saloanele... toate punțile... nimic. Nici urmă de fustă.

— Chiar nimic, mă șefule ?

— Nici măcar o găină împăiată.

— S-au rărit tîrfele... În alte transporturi, nu zic că ne dădeau afară de pe vas, dar cum-necum, tot mai găseai cîte una, măcar de sămînță.

— Eu în toate călătoriile mele am „postit", a spus un altul. Numai într-una mi-a surîs puțin norocul.

— Ateniancă ?

— Călugăr... Dimineață ne-am trezit amîndoi negri.

— De ce, te-ai mînjit de la anteriul lui ?

— Fumul, mă... Ce-o fi zicînd ă s t a care aude acum tot ce vorbim noi ?

— Ce să zică ?... Ei nu se omoară cu firea. Nu le plac călugării. Călugării sînt stîlpii religiei. Și ei vor s-o distrugă. Nici religie... nici familie... nici onoare... dezmăț pe toată linia ! Ptiu ! Dormi, bă ?

— Sst, taci ! făcu celălalt.

— De ce ?

— Nu ne-au spus să nu vorbim cu el ?

— A... da. Uitasem... pardon.

Dimineață am ancorat în insula Siros. O stîncă uriașă pe care casele stăteau lipite ca niște scoici. Cum de nu cădeau ?

În jurul nostru se legănau dulce, caicurile. Marinarii... oamenii din port, toți nerași, parcă tot le plouă și le ninge... o vorbă să le spui că te și înjură de mamă sau izbucnesc în plîns.

Vinciul s-a pornit mugind și scoțînd aburi, ca o fiară prinsă în cușcă. De vaporul nostru se apropie o barcă cu motor. În ea se află niște mutre din acelea de care se sperie și copiii. Doi erau în uniformă, ceilalți civili. S-au cățărat pe scară și au urcat pe punte.

— Drepți ! a ordonat șeful gărzii.

Jandarmii au luat poziție de drepți.

— Pe loc repaus... a spus unul din cei patru, care se vede că era superior. Ăsta e ? a întrebat, arătîndu-mă. Bravo. Dezlegaţi-i picioarele şi duceţi-l în barcă.

Jandarmii au executat ordinul întocmai. Peste puţin au coborît şi ei.

— Ordonaţi, domnule colonel !... a spus pilotul.

Unul dintre civili a întors spatele insulei.

— Galipsos ! a spus.

Pilotul a pornit motorul. Şalupa a ţîşnit, spumegînd. Totul s-a scufundat în tăcere. Numai şalupa alerga furioasă, cu viteză din ce în ce mai mare. Am lăsat în urma noastră oraşul. Unde mergeam ? Cuvîntul „Galipsos" nu-mi spunea nimic. Poate că era o localitate... poate un sat... poate chiar o închisoare. Dar ce caută toţi ştabii ăştia cu mine ? Nu cumva ne îndreptam spre Yaros *, faimoasa insulă unde nu scăpau teferi nici cinci inşi dintr-o sută ? Dar eu ? Pe Yaros erau aduşi, în ultimul timp, numai condamnaţii, iar mie nici nu mi se intentase proces. Dar parcă mai ştiam care mi-e situaţia ? Aici criteriile legale cam plecaseră la plimbare.

Am ocolit capul insulei, şi, deodată, o altă natură, o altă lume s-a ivit în faţa noastră. Livezi... copaci... verdeaţă... parcă ne aflam pe o altă insulă. În micul port erau ancorate cîteva caicuri. Unul, tras ceva mai deoparte, era păzit de parcă ar fi fost în carantină.

Am ajuns curînd la mal şi am debarcat. Ne-a întîmpinat un ofiţer şi a arătat spre o clădire.

— Gata ? întrebă colonelul.

— Totul.

L-am urmat pe ofiţer. Palid la faţă, păşea ţanţoş şi plin de sine cu ceilalţi în urma lui. Am ajuns în faţa clădirii şi am intrat. Nu arăta a post de poliţie. Ai fi zis mai curînd că aparţine vreunui magnat al insulei, care le-a cedat-o provizoriu ca să aibă unde „lucra". M-au lăsat patru ore în picioare într-un culoar întunecos. Într-un tîrziu, o voce a ordonat : „Aduceţi-l" !

M-au băgat înăuntru şi ei au rămas de pază la uşă.

---

* Yaros — Insulă stîncoasă unde erau adunaţi deţinuţii politici ; cunoscută încă din epoca ocupaţiei romane, cînd consulii romani îi deportau acolo pe grecii patrioţi.

Sala era spațioasă, luminată de patru ferestre. Pe o masă abureau patru cafele, iar în fața lor ședeau anchetatorii mei.

Cel dintîi m-a privit unul, care pînă atunci nu scosese nici un cuvînt. În fața lui se afla un dosar. M-a privit cu dispreț și ură.

— Ascultă... mi-a zis. Știm totul. Așa că... repede, ca să închidem dosarul.

— Eu nu știu nimic.

— Povestea asta e răsuflată. Alta...

— Repet... nu știu nimic.

— Ți-am spus : cîntecul ăsta e vechi. Altul nou nu știi ?

— O fi vechi pentru dumneavoastră, dar eu nu știu nimic.

— Vrei să afli ?

— Nici nu vreau să aflu și nici nu mă privește nimic.

— Ba te privește. Și te privește personal. Te previn că fapta e pedepsită cu moartea. Și n-ai să scapi.

Nu le-am răspuns. Ce rost ar fi avut ? De ce să le fi răspuns ? Ca să-i ajut să creadă că ei erau „anchetatori" și eu „acuzat" ?

— Nu răspunzi ? m-a întrebat și al doilea civil. Vrem să aflăm...

— N-ați spus că știți totul ?

— Ba da. Dar vrem să ne-o spui și tu.

— Să vă spun basmul pe care l-ați născocit voi, sau vreți să vă povestesc altul ? N-am să fac nici una, nici alta. Sentința ați rostit-o înainte de a mă da pe mîna justiției. Restul e o comedie la care eu refuz să iau parte.

— Refuzi, hai ? Refuzi, hai, dar să pui la cale distrugerea patriei n-ai refuzat ! N-ai refuzat să dai foc întregii noastre Flote ! Ia semnează aici, imediat. Semnează de bună voie. Altfel ai să fii silit cu niște metode pe care nici nu poți să ți le imaginezi. Ei, ce faci ? Semnezi ?

— Semnătura mea n-o s-o vedeți niciodată ! N-am spus minciuni, n-am scris minciuni și de aceea nici n-am să semnez minciuni. Faceți cu mine ce poftiți. Numiți-mă „vinovat" cît vreți. Puneți-mi în cîrcă ori cîte acuzări doriți. Sînt nevinovat. Am trăit nevinovat... mor nevinovat. Restul sînt crime și vini pe care le-ați născocit și le-ați înfăptuit singuri, și acum — pentru „bună regulă" — îmi cereți consimțămîntul. Ei bine, n-o să-l aveți ! Degeaba încercați să

vă amăgiți conștiința. Vinovații sînteți voi, voi sînteți criminalii și n-aveți nici un fel de circumstanțe atenuante. Vă acuz eu, un mort, înainte de a fi asasinat. Și acum poftim, ucideți-mă !

Mi-am încrucișat mîinile pe piept și am așteptat. Toată descărcarea asta mă ușurase. Chinuitoarea nesiguranță a așteptării se încheiase. Intrasem pe tobogan, de-acum înainte toate aveau să înainteze mai repede.

„Anchetatorii" mei s-au privit în ochi. Colonelul civil și-a stins țigarea.

— Vezi ? a zis tremurînd. Mi-am stins țigarea în scrumieră. Celelalte am să le sting pe tine. Paricidule ! Mai îndrăznești să fii și obraznic ! În genunchi ai să ne rogi să-ți dăruim viața. Zadarnic însă. N-are să te audă nimeni. Avem aici declarația ta.

— N-am scris nici o declarație.

— Am scris-o noi, după vorbele pe care ni le-a dictat conștiința ta încărcată. Era singura soluție ca să mai salvezi ceva din ea. Cît despre hoitul tău de trădător, va fi scuipat și aruncat la gunoi. Și acum răspunde la chestionarul nostru. Ticălosule ! Ești cel mai impertinent și mai nerușinat trădător din cîți a văzut țara noastră. Dar te înșeli, dacă îți închipui că o să-ți permitem să mori ca un erou. Nu ! Întîi să-ți recunoști toate crimele și pe urmă. Întîi să devii demn de moartea dezonorantă care te așteaptă și pe urmă să mori. Ne-am impus ca o datorie purificarea ta morală. Și o vom dobîndi. E o sfîntă datorie să te silim să mori ca un trădător. Pentru că ești !

— Vorbim alte limbi. Nu cunosc limba trădătorilor, fiindcă nu sînt trădător. Nu știu nici limba călăilor, fiindcă n-am practicat niciodată meseria dumneavoastră.

— Degeaba speri să devii erou, porcule ! Să-ți iasă din cap ! N-o să-ți îngăduim ! Întîi, ai să-ți recunoști vina. Așa că fă-o de bună voie, ca să mai scutești din chinurile morții. Nu te aștepta la nici o salvare. Tot ca un trădător ai să mori și dacă recunoști, și dacă nu recunoști. Așa că — mărturisește. Spre binele tău ! Mărturisește ! Dacă continui să refuzi, te așteaptă torturi pe care nici nu ți le-ai imaginat vreodată.

— Știu. Știu că sînteți nerăbdători să vă satisfaceți viciile. Știu. Ancheta vă obosește. Vă grăbiți să vă potoliți setea. Vărsați-mi sîngele ! E gata. Și e tot atît de nevinovat ca și mine...

— Hm... a rîs crud „anchetatorul". Eşti, pesemne, novice şi nu ştii cum merg lucrurile. Chinurile care te aşteaptă sînt mai crunte decît ale lui Cristos. Vom fi mai nemiloşi decît călăii lui.

— Vă cred. Mergeţi cu cinste pe urmele lor.

— Cum ? Ce vrei să spui ?

— Ce-am spus. Aţi înţeles foarte clar. Dar nu vă convine. Tremuraţi de teamă să nu vă demasc.

— Teamă... noi ? Numai vinovaţii se tem.

— Întocmai. Nu vedeţi cît vă dispreţuiesc nevinovaţii ?

— Hm... faptul că dispreţuieşti atît de mult frica arată în ce hal de descompunere ai ajuns.

— Se tem cei care speră... cei care se află în eroare... eu m-am lămurit... V-am dibuit... Milă nu poate să aştepte nimeni de la voi... nici compătimire... şi nici un alt fel de sentimente. E suficient să vă arătaţi, ca să se dumirească oricine ce-l aşteaptă. Eu am pierdut speranţa de a trăi. Mă aşteaptă în schimb înfruntarea morţii. O dată ce m-aţi pus în faţa dilemei de a alege una din multele morţi de care dispune magazinul vostru, o aleg pe cea care înlătură toate dilemele. Pe cea mai crudă ! Şi în felul acesta vă duc la faliment. Nu vă rămîne decît să mă ucideţi. E singura noastră soluţie, şi speranţă... şi singura voastră catastrofă.

Au sărit toţi trei în picioare.

— Să vină băieţii !! au urlat.

Au intrat trei zdrahoni cu mînecile suflecate şi cu nişte bice în mîini. Nici nu i-au lăsat să mă atingă. Au apucat ei înşişi bicele şi au început să mă lovească cu turbare... cu ură... spumegînd, înjurîndu-mă, şi urlînd.

Cînd au obosit au aruncat bicele şi s-au prăbuşit pe o canapea.

Zăceam pe podea — o masă de carne. La început mă durea atît de tare încît mi-au trebuit încercări supraomeneşti ca să mă împiedic să strig. Pe urmă am căzut în apatie. Apatia celui care se rostogoleşte într-o prăpastie... Întîi îi vine să ţipe, apoi lasă totul, se lasă în voia valurilor şi-şi aşteaptă sfîrşitul.

M-au ridicat de acolo după o oră. Mă simţeam rupt în zeci de bucăţi pe care nu le puteam aduna laolaltă. Numai privirea mi-o mai puteam stăpîni şi am reuşit să mi-o păstrez netulburată. M-au condus la debarcader, m-au îmbarcat din

nou pe şalupă şi acolo, în loc să se îndrepte spre Siros, au pornit spre caicul singuratic care se afla izolat la oarecare depărtare. Am urcat pe vas. Mai întîi ofiţerii, apoi însoţitorii care mă ţineau strîns. Marinarii erau nepăsători, neutri. Am înţeles... Nu erau marinari.

— Aici... au spus ofiţerii. Arătaţi-i astea...

Însoţitorii m-au dus deasupra calei şi şi-au aprins lanternele. Am privit în fundul vasului.

— Vezi ? Uită-te. Sînt isprăvile tale. Admiră-le şi cutremură-te.

Am privit şi, într-adevăr, m-am cutremurat. Cala era plină pînă sus cu dinamită, bombe cu întîrziere, torpile...

— Mai tăgăduieşte şi acum dacă poţi... mi-au spus. Tăgăduieşte, dacă mai poţi acum, că nu tu eşti cel care a organizat aruncarea în aer a flotei.

— Ce să mai spun ? le-am răspuns. Cum văd, comedia continuă. Dar dacă vreţi, am să fac o remarcă. Sînteţi mediocri, aproape de plîns. De ce nu mi-aţi organizat o ispravă pe uscat, s-o credeţi măcar voi ? Am să vă decepţionez ca „lup de mare". Fiindcă această călătorie pe mare e prima din viaţa mea. Şi acum puteţi să-mi explicaţi şi mie de ce... am adunat toate acestea ? Ce aveam de gînd să fac cu ele ? Uite, asta e singura mea curiozitate.

— Ca să arunci în aer...

I-am întrerupt.

— ...ca să aruncaţi voi în aer orice aminteşte de om... de cinste... de onoare... de ruşine. Ca să aruncaţi în aer podul ce vă lega de orice aminteşte de omenie, sau de cumsecădenie pe lumea asta. Unde mă executaţi ? Aici ?

— Te înşeli... te înşeli... dacă speri să plăteşti pentru crimele tale înainte de a le recunoaşte.

— Să recunosc crimele voastre ?

— Singura noastră crimă este că îţi întîrziem pedeapsa. Aşa că, să-i dăm drumul. Plutonier ! Adu martorii !

Se ridică un chepeng de sub care scoaseră două umbre omeneşti, care priveau îngrozite împrejur.

— Apropiaţi-vă ! le ordonă colonelul. Se întoarse apoi spre mine. Iată ! îmi zise. Iată doi martori oculari ai crimelor tale.

— Martiri... vreţi să spuneţi. Cît despre martori, da. Sînt. Dar nu ai crimelor mele, ci alor voastre. S-au supus.

Oameni sînt. Nu-i urăsc. Îi compătimesc. Sînt tot atît de nevinovaţi ca şi mine. Numai că pe ei i-au zdrobit torturile. Mărturisiţi ! le-am spus. Debitaţi-vă minciunile !... Aruncaţi-mi viaţa la fiarele astea care aşteaptă cu gurile căscate... şi salvaţi-vi-o pe a voastră.

Colonelul se întoarse ameninţător spre „martori".

— Declaraţi !... Îl cunoaşteţi ?

— Pe mine mă cunosc... intervin eu. Numai pe ei nu se mai recunosc.

— Nu aşa. S-o spună ei înşişi. Vorbiţi, îl recunoaşteţi sau nu ?

Oamenii îmi aruncau priviri rugătoare. Sufereau, tremurau, se topeau din picioare. Cum să nu mă mai recunoască ? Fireşte... m-au recunoscut !

— Priviţi-l bine ! le spuse colonelul. Nu cumva e altul şi vă încărcaţi conştiinţa cu viaţa unui om nevinovat ? El e ?

— El e... au murmurat ei şi s-au prăbuşit.

— Ridicaţi-i ! ordonă el. Iar pe dumnealui duceţi-l la arest... sub pază severă. Acum, că i s-a dovedit vinovăţia, e în stare să evadeze sau să se sinucidă. Atenţie la mine ! Am terminat. Hai să mergem şi noi, le spuse colegilor lui. E gata mielul ?

— Nu-l simţiţi ce strașnic miroase...

Se lingeau pe buze.

Şalupa i-a dus pe uscat. Triumfau. Rîdeau şi se umflau în pene de parcă ar fi cucerit o fortăreaţă, după o luptă eroică şi sîngeroasă.

Şalupa s-a întors cu o gardă întărită. M-au dus la arest pe Siros.

— Aveţi ceva bun pentru domnul ? îl întrebă un locotenent pe şeful arestului.

— Auzi vorbă ? Avem un palat rezervat anume pentru asemenea mutre. Poftiţi, domnule. O clipă, vă rog. Îndoiţi-vă numai puţin de mijloc, că nu încăpeţi. Aşa, bravo... ia priviţi, mă. O mobilă care se mişcă !

M-au împins înăuntru, îndesîndu-mă ca fînul într-un sac.

Am închis ochii... i-am deschis... i-am închis din nou. Întunericul era atît de adînc... atît de absolut, încît nu-mi dădeam seama cînd mi-erau închise pleoapele şi cînd erau deschise.

Şi totuşi, mi-am regăsit şi acolo vederea. Ochi pentru întuneric. Şi am lăsat şi acolo, pe un perete, un ultim mesaj. Un rămas bun... un sărut adresat dragostei, vieţii... Cîntecul meu însîngerat... cîntecul lumii de dincolo :

„Tovarăşe, nu eşti singur. Lîngă tine, în clipa aceasta, sînt toţi cei care au trecut prin această celulă. Şi cel care a plecat, şi cel care va veni, şi cel care se plimbă încă pe-afară liber. Numai călăii nu vor trece pe-aici. Şi numai ei — dacă s-ar întîmpla să treacă, ar fi s i n g u r i. Dacă ai să mori, nu te întrista ! Nu vei lăsa nici un gol în urma ta. Priveşte ce îmbulzeală e în toate celulele ţării, şi ai să înţelegi. Vărsarea noastră de sînge — fii sigur — se va termina cu victorie. Ce straniu ! Noi ne dăm sîngele, şi ei îşi sleiesc puterile. Vom învinge : E un lucru mai cert decît moartea noastră. Mîine plec probabil la execuţie. Dar am să mai trec prin celula asta. Şi am să trec mereu, cu mii de nume, pînă se vor prăbuşi toate aceste celule blestemate, împuşcăturile vor amuţi, şi va străfulgera în lume Libertatea ! Rămîneţi cu bine !"

Kleomenis Molivas

V

Încă o călătorie — ultima... Încă un vas... ceva ca un coşciug plutitor... Mirosea a mort. Pe ăsta, nici potopul nu-l mai putea opri. Pînă şi oamenii care-l conduceau erau antediluvieni, nişte organisme înzestrate doar cu aparat digestiv.

Am ajuns în Pireu la miezul nopţii. Ploua. Apa curgea domol... nesfîrşit... dintr-un cer de plumb, de parcă picurau dintr-însul stropi de smoală. Viaţa nu mai avea nici un gust. De două zile sufeream de sete... şi mi-o alinam numai cu cuvinte : răbdare. Răbdare şi pentru sete... şi pentru foame... şi pentru dureri. „Răbdare... o să se lumineze de ziuă" — îmi zicea mama cînd sufeream... „Răbdare — o să se înnopteze", îmi ziceam parcă în sinea mea. Mă consolam de teama morţii cu moartea. „Răbdare... ai să mori." Mă durea tot corpul. Pînă şi în locurile unde nu fusesem lovit — şi erau atît de puţine... Paznicii mei nu vorbesc... Sînt întunecaţi... impenetrabili. Ce-o fi oare cu ei ? I-o supăra vremea rea sau meseria

asta scîrboasă... corvoada asta de gropar *sui generis*, care-şi cară morţii pe picioare.

Nu mă urăsc... nu mă compătimesc. Sînt nişte arcuri neînsufleţite a căror înţelegere se opreşte la degetul care apasă pe trăgaci. De data aceasta nu m-au mai trecut pe la triere. Ce sens mai avea ? Toate procedurile astea erau plictisitoare şi fără nici o noimă. Înscrierea... intrare... ieşire... încotro ? Pentru mine nu mai exista intrare şi ieşire. Exista numai o continuă, o dezvoltare în profunzime a „operaţiei" pe care au început-o asupra mea, din clipa cînd le-am căzut în gheare.

Într-o maşină închisă — mai bine zis zidită — din cele în care cară hingherii cîinii, mă duc... unde ? Nu ştiu. Poate la Siguranţă... poate la poalele muntelui Ymitos (pentru execuţie). Nu vorbeau nimic. Camionul era o ladă de metal. Înainta liniştit, absent ca şi paznicii mei. Totuşi, orice ai zice, dădeau şi ei, într-un fel, dovadă de vitejie. În mijlocul măcelului şi al furtunii ei îşi păstrau calmul. Îşi dădeau, oare, seama că erau ei înşişi uneltele şi pîrghiile acestui măcel ? Erau oare conştienţi ? Cred că nu. Altfel ar fi simţit şi ei cîte ceva din chinurile aproapelui lor. I-ar fi stropit şi pe ei cîte o picătură din sîngele care se vărsa atît de îmbelşugat în faţa lor.

Îmi amintesc acum, că într-o zi, acolo pe Icaria am vorbit despre asta cu un deportat. Se nimerise să-l însoţească un jandarm din regiunea lui. S-au cunoscut. Şi acolo, pe puntea vaporului, s-a desfăşurat această discuţie.

— Te temi ? l-a întrebat prietenul meu.

— De cine ? a răspuns jandarmul.

— Nu există nimic... nimic de care să te temi ?

Jandarmul l-a privit cu răceală. Apoi, treptat, i-a dispărut răceala. S-a prefăcut în nelinişte... apoi într-o teamă nevăzută. S-a cutremurat. Apucase însă să zică „nu". Şi nu s-a mai corectat.

— Şi... nici milă nu ţi-e ? l-a întrebat din nou prietenul meu.

De data asta, răspunsul jandarmului era mai uşor.

— Nu pot... a spus.

— Ce „nu poţi"?

— ...Să-mi fie milă. Nu pot. E interzis.

— E interzis să-ţi fie milă ?

— Ne-au spus-o limpede. Cine arată milă, e dus pe front. Şi de acolo nu se mai întoarce nimeni. Ştii ? Pe toţi îi curăţă. Am bătrîni acasă. Nu pot să-mi fie milă... nu pot.

Era şi asta o soluţie. Îl chinuia şi pe el o teamă. Şi atunci, cînd omul care te înspăimîntă e el însuşi înspăimîntat... atunci lucrurile se încurcă mai tare. Jandarmul zice „e interzis" şi stă şi te păzeşte. Deodată începe să tremure. De teama cui ? Curios. E stăpînul vieţii tale. De cine îi e frică ? Uită-te la el, tremură. Acum m-am lămurit. Omul se teme să nu ajungă el în locul victimei lui. Asta e tot.

Clădirea unde ne duseseră acum era cenuşie. Cum au nimerit casele astea cenuşii în mijlocul albei Atene ? Nu cumva nu eram în Atena ? Cine ştie... S-ar putea... Îngropat în lada aia, de unde să ştiu ? Dar... ce importanţă mai avea... Fizionomiile clădirilor le creează oamenii. Iar oamenii ăştia, în cele mai minunate colţuri ale lumii să fi mers... şi le-ar fi colorat în culoarea lor. Dar şi fără ei, clădirea tot respingătoare ar fi fost. Oamenii cu maxilarele încleştate şi trăsături greoaie circulau tăcuţi pe scări. Aveai impresia că te afli într-o lume unde toţi oamenii au dispărut şi au rămas numai siluetele lor, mişcîndu-se mute în încruntarea tulbure a acestei catacombe.

Deodată s-a oprit în faţa noastră un tip mătăhălos, cu voce de bas.

— Unde-l duceţi pe ăsta ? a zis.

— Aici... au spus jandarmii mei, privindu-l nedumeriţi.

— Ce-i aia aici... Aici e peste tot. Vorbiţi clar. De exemplu templul unu... templul doi... templul trei... şi aşa mai departe.

— Păi ăsta e... „căpitanul..."

— A... el e ? Şi nu vorbiţi ? Să comandăm atunci iluminaţie pe Acropole.

— Şi unde să-l ducem ? au întrebat ei nedumeriţi.

— Mi-l daţi mie. Duceţi-vă, că vin acum. Atenţie... prima, a doua, a treia uşă... o deschideţi pe a patra. O să vedeţi nişte scări. Coborîţi-l cu frica Domnului, pînă ajungeţi la... „bisericuţă". Acolo, stop ! Zarganas ! strigă el la unul care trecea pe-acolo. Arată-le băieţilor cum să ajungă la „bisericuţă". Mă duc să-mi pun salopeta şi vin şi eu. Unde-i sînt actele ?

— Aici.

— Dă-le-ncoa.

Le-a luat... le-a cercetat și apoi m-a măsurat din cap pînă-n picioare.

— Îndată... zise. Încă puțină răbdare.

A plecat. Însoțitorii mei, cu Zarganas în frunte, m-au condus în beci. Ceea ce numeau „bisericuță" era într-adevăr un templu panoramic, unde sfintele odoare se alcătuiau din fel de fel de unelte ca macarale, cazane, lanțuri și frînghii de sîrmă... În loc de evanghelii... de cădelniță... de icoane... utrenii... vecernii... veghe... Pe de o parte — ei, monștrii preacucernici, pe de alta — noi, mucenici fără nici o nădejde. Însoțit de „dascăl", coborî curînd și „preotul". Într-adevăr, se schimbase. Purta hainele de lucru. O salopetă de piele cu fel de fel de buzunare și buzunărașe.

— Mă ferește de stropi... mi-a zis, arătîndu-mi-o cu familiaritate. Două costume mi-am pătat pînă acum. Poți să-mi spui de unde dracu găsiți voi atîta sînge țîșnitor ? Se întoarse apoi spre ai lui : Voi duceți-vă. Zarganas !

— Ordonați !

— Tu du-te la doi.

— Înțeles.

— Spune-le băieților să coboare. Ne-a sosit chilipirul. Apoi, zîmbitor spre mine : S-au buhăit, sărmanii, de trei zile n-au mai „lucrat".

Au plecat toți. Șeful și-a tras un scaun. Pe bancheta sună un telefon.

— Alo... făcu el gros. Vocea i se muie însă numaidecît. Ordonați ! Da. L-au adus. Să încep imediat ? Am înțeles. Am să raportez. Ginerică are toate trăsăturile unui „periculos".

A închis. Apoi a început să-și frece cu voluptate palmele.

— Bagă de seamă să nu-mi strici ancheta ! Ești slobod să țipi cît poftești. Pe mine nu mă deranjează țipetele. Dimpotrivă. Îmi deschid pofta de lucru.

Pe ușă au intrat cîțiva lungani păroși, cu niște sprîncene stufoase și împreunate.

— A... Bine-ați venit, flăcăi ! Bine l-ați găsit !

— A sosit ? strigară ei. În sfîrșit ! Ne plictisisem !

— Tăceți... că v-a surîs norocul. Dar... vreau meserie...

— Dacă nici noi.... Dezbracă-te, bă !

N-am făcut o mișcare. Îi priveam absent.

— Nu vrea... i-au spus șefului.

— Cu atît mai rău. Noi pentru binele tău lucrăm, bă. Ca să nu-ţi intre lîna puloverului în carne... să te infectezi... că ne lipseşte şi spirtul... Nu vrei ?... Treaba ta. Hai, băieţi !

Cu o putere de fiară mi-au răsucit mîinile şi mi le-au băgat în belciugele macaralei. Apoi... Apoi... Îmi e imposibil să descriu ce-a urmat. Mi se întunecă şi acum memoria. Şi sufăr... Nu pot să mai simt altă durere. Îmi amintesc, numai, că am leşinat curînd şi am pierdut şirul evenimentelor. L-am regăsit cînd mi-am revenit. Dar cum ? Mă căţăram parcă pe nişte stînci, după un naufragiu. Simţeam apa clipocind în jurul meu. Încetul cu încetul îmi recăpătam sentimentul vieţii. La început totul era tulbure. În faţa mea ceva fumega. Apoi o bancă de şcoală... un clopoţel care sună de recreaţie.

— Alo... am auzit... Nu. Nu încă... N-a început încă ancheta... Da... în curînd. Voi raporta... Ordonaţi !

Am deschis ochii. Mă aflam tot în sala de tortură. Numai că acum vedeam siluetele călăilor, strîmbe. Parcă îi priveam într-o oglindă concavă.

— Şedeţi... băieţi... le-a spus şeful. Luaţi cîte o ţigară... Dacă aveam şi o cafeluţă...

— Şi nu comandăm ? a sărit unul.

— Da... da... bună idee. Îi simţi lipsa după „muncă". Apoi s-a întors spre mine. Deci... acum ancheta. Aşa începem noi întotdeauna. De-a-ndoaselea. Întîi perdaful şi apoi giugiuleala.

A deschis un dosar, s-a proptit cu mîinile de bancă şi s-a ridicat. Şi-a dus palma la gură, şi-a astupat gura şi apoi a eliberat-o cu zgomot.

— Zadarnic tăgăduieşti... Toţi ai tăi au recunoscut. N-ai mai rămas decît tu. Aşa că pune aici o semnăturică şi să terminăm.

Nu mi-am clintit nici pleoapele. Hotărîsem să sfîrşesc orice dialog cu ei. Să nu spun nimic. Nici cu gura, nici cu gesturi, n i m i c. I-am lăsat să-şi continue singuri comedia.

— Deci numai datele le-au încurcat puţin ai tăi. Ei spun la cincisprezece mai, tu spui la unsprezece. Trebuie să clarificăm totul, ca să fie dosarul curat. Nu pot să înţeleg ce ţi s-a năzărit de ai scris unsprezece.

Aş fi putut să le spun, desigur, că n-am scris nici cincisprezece, nici unsprezece. Că n-am scris şi n-am semnat nici

o declarație. Să le spun că toată povestea asta era o minciună. Că totul era scornit și pus în scenă de ei. Și că nimic din toate astea nu avea vreo legătură cu adevărul. Dar de ce? Adevărul îi interesa pe ei? Aveau nevoie de vreun material doveditor? Pregătiseră totul fără ajutorul acuzaților... Acuzarea... martorii... sentința. Le lipsea numai „recunoașterea" acuzatului și pentru asta, numai pentru asta, făceau totul. Acuzarea, singură, putea să cadă. Martorii să se dovedească mincinoși. Trebuia, deci, recunoașterea acuzatului. Un document de necontestat. Nu putea să-l atace nimeni. Nimeni, niciodată, după o asemenea mărturisire n-ar fi cutezat să vorbească de o eroare judiciară. „Poftiți, vedeți — puteau oricînd să spună — Justiția a funcționat legal. Există aici mărturisirea scrisă a acuzatului, care, regretîndu-și crimele, s-a recunoscut vinovat.

— Așadar... zise din nou șeful. Trebuie să te informez că ceea ce ai suferit pînă acum nu e nimic. Un mic guturai. Întreabă-i și pe băieți.

— Mizilic... au spus ei. Mărunțișuri pentru bebeluși.

— Auziși? Ce-i frumos chiar vine. Habar n-ai. Așa a fost cu toți ai voștri. Cînd s-au lămurit au semnat toți. Ai să semnezi și tu. Altfel nu se poate. Nu ești de fier... Au fost unii de piatră și s-au spart. Hai, treci de corectează data.

M-am hotărît atunci să vorbesc pentru singura și ultima oară:

— Știu ce vreți, le-am spus. Să vă dau o adeverință că nu sînteți călăi, ci „anchetatori". Vreți să prezentați asasinatul drept o hotărîre judecătorească. Ei bine, nu v-o dau. Suportați singuri toată povara crimelor voastre. Știți foarte bine că ceea ce faceți nu e dreptate. E tortură și asasinat. În zadar așteptați să vă dau eu — cu semnătura mea — investitura de magistrați. Nu. Am să vă las așa cum sînteți. Niște asasini odioși. Sînt ultimele mele cuvinte. Din clipa asta, orice ați face... oricît mă veți chinui, eu nu mai deschid gura.

De rîndul ăsta n-au mai așteptat nici un ordin. S-au năpustit asupra mea cu turbare... cu spume la gură... mă călcau în picioare ca pe o blană. Atîta timp cît mi-am păstrat conștiința — nu-mi amintesc bine cît anume — nu mi-a scăpat nici un geamăt, nici un strigăt, decît poate cînd mi-am pierdut controlul și rămas fără cîrmă, trupul meu

a protestat singur, într-o limbă necunoscută, pe care o vorbesc doar fiinţele lipsite de raţiune. E un lucru pe care eu n-am să-l aflu niciodată.

Se pare că de data asta mi-am pierdut mai greu conştiinţa, fiindcă-mi amintesc de nişte dureri mult mai cumplite. De la o vreme, însă, totul a încetat. Cred că ei mă zdrobeau mai departe, dar eu nu mai simţeam nimic.

. . . . . .
. . . . . .

Întoarcerea mea la viaţă, de data aceasta, a avut loc în alt cadru. M-am trezit la un moment dat, aruncat într-o carceră umedă de piatră. Nu simţeam nici un miros. Aerul era rar. Respiram greu. Dacă mă durea ?... Te doare cînd te răneşti undeva, cînd te loveşti sau te arzi într-un loc. Cînd însă tot trupul ţi-e numai durere... atunci nu te mai doare nicăieri. Durerea e rezistenţa unei părţi sănătoase a corpului, concentrarea grijii asupra părţii dureroase, ca s-o apere de paralizie sau de cangrenă. Acum însă nu mai exista nici o rezistenţă. Nu mai exista nici o parte sănătoasă care să se apere. Întregul meu corp trecuse într-o neutralitate totală. În această cetate distrusă, rezista, disperat, numai sufletul.

Deodată gemu o uşă. Se trase un zăvor. Dormeam oare ? Ştiu eu ? Poate... poate că haosul ăsta... scufundarea asta în apele fără fund ale inexistenţei, poate şi ăsta e somn... Poate... şi poate că deschiderea ochilor, ieşirea din tulburare să însemne „trezire". Poate... Da, ceva a scîrţîit... s-a tras cu zgomot ceva. Cineva a intrat. Ochii mei au deslușit ceva ca o siluetă de om. S-a apropiat. M-a întors parcă pe spate. N-am înţeles... încerca parcă să-mi bage ceva în rana unde avusesem gura, ceva cald... moale, care mi-a alunecat pe gît. O senzaţie de fericire, care s-a curmat însă dintr-o dată. Cred că mi-am pierdut din nou cunoştinţa.

M-am trezit nu ştiu cînd, nu ştiu după cît timp. Şi totuşi începeam parcă să-mi revin puţin cîte puţin în fire. Şi atunci m-am înspăimîntat. Dacă supravieţuiam, dacă organismul meu izbutea să se înzdrăvenească, atunci durerile care s-ar fi declanşat ar fi fost groaznice... de nesuportat. Singura mea salvare era doar moartea, aici în carceră.

Printr-o crăpătură a tavanului, pătrundea, plăpîndă, o fîşie de lumină. Am început să simt că mă doare.

La început puţin... pe urmă mai tare, pe urmă cumplit. Din păcate, organismul meu, care adineaori se predase, se trezise acum şi lupta să supravieţuiască. Şi toată durerea acestei lupte trebuia s-o rabd eu. Durerile erau sfîşietoare... neîntrerupte... faţă de acestea de acum, durerile pe care le simţisem cînd mă loveau erau o glumă.

Dar de ce? De ce era atît de nemilos cu mine acest trup — propriul meu trup? De ce întrecea cruzimea călăilor mei? Voi rezista oare? Poate că nu. Era singura mea speranţă. Cine îşi poate închipui o salvare atît de străină de viaţă?...

. . . . . .

Şi totuşi corpul meu s-a purtat crud cu mine. A hotărît să se lupte cu mine şi, din păcate, să şi biruie. De la un timp, durerile au început încet, încet să se împrăştie. Se împrăştiau în „insule". Cîteva porţiuni din corpul meu se vindecaseră. Atunci a început lupta între viaţă şi moarte.

A învins viaţa. Una cîte una durerile au început să se dea bătute şi să mă părăsească. Cum s-a întîmplat miracolul ăsta catastrofal? Ce puteri inumane au înfăptuit asupră-mi această minune?

Cînd mi-am revenit, am înţeles că minunea n-a făcut-o corpul meu singur. A intervenit şi ştiinţa. Da. S-au găsit cîţiva medici care şi-au călcat jurămîntul şi m-au readus la viaţă, firește, nu ca să mă salveze. O ştiau prea bine. M-au vindecat ca să mă dea din nou pe mîna călăilor. Şi totuşi, dicţionarele... enciclopediile şi oamenii continuă să le acorde acestor monştri titlul de „m e d i c i".

VI

Cu ajutorul puterii necunoscute care ne cîrmuieşte corpul şi căreia nu i-am găsit încă un nume... şi cu ajutorul medicului meu, m-am trezit într-o dimineaţă fără dureri. Adevărul ăsta îl aflasem singur, fără să mi-l spună cineva. De altfel întrerupsesem orice discuţie. I-am tăiat-o şi doctorului, de la început. „S-a terminat, i-am spus, cu dialogul. Gă-

seşte-mi ce vrei sau născoceşte ce doreşti. Dar nu aştepta nici un ajutor de la mine."

Se pare că dăduse un raport pozitiv în dimineaţa aceasta. „Persoana în chestiune poate fi maltratată pînă în gradul III — fără pericol să-l răpună rănile."

Asta era ! Pericolul nu era să-şi piardă un om viaţa, ci să nu-şi piardă călăii distracţia.

Ciudate „pericole" ne-au năpădit viaţa ! Urgii purtînd nume de „salvare" şi morţi purtînd nume de „viaţă". Moartea se joacă de-a v-aţi ascunselea cu viaţa... care vine şi pleacă şi iar vine şi pleacă, ca un instrument fără voinţă, în mîinile unor jongleri care au făcut din viaţa noastră minge. O aruncă, o bat... o aruncă în aer... O prind... o aruncă iar... scufundîndu-se în beţia aceea, care nu-şi are locul în nici o logică, şi pe care au furat-o parcă de la monştrii aceia necunoscuţi, dispăruţi în negurile preistoriei şi cărora noi, oamenii de astăzi, zadarnic încercăm să le ghicim înfăţişarea.

În dimineaţa aceea s-au petrecut evenimente însemnate. Mai întîi, a venit un paznic tăcut, cel mai tăcut dintre paznicii mei, şi mi-a adus ceva. Un lichid gros... cafea... terci... nu ştiu. I se zicea de obicei „dejun".

— Nu-l mînca... mi-a şoptit prost dispus.

Minune. Sfinxul a vorbit. De ce să nu-l mănînc (sau să nu-l beau ?). L-am privit în faţă. Arăta ca o hîrtie nescrisă, şi chiar foarte mototolită. „De ce", îl întreb din ochi. „Nu pot..." îmi răspunse el tot din ochi. Ce nu putea oare, să vorbească, sau nu mai putea să suporte ?... Nu eram, pesemne, meşter la citirea tăcerii. M-a lăsat şi a plecat încruntat. Nici gura şi nici ochii lui nu-mi mai spuneau nimic. Ceva însă tot am descifrat din gesturile lui. „Culcă-te" sau cam aşa ceva. Preţ de vreo oră, misterul a rămas de nepătruns. Pe urmă s-a dezlegat brusc. Mai întîi am auzit nişte rîsete, mai precis nişte hohote grosolane. Apoi s-a deschis uşa.

— Scoală-te ! mi-au strigat. Te-ai înzdrăvenit, hai ? Sus ! Mergem.

Unul a dat un picior strachinii cu „dejunul" meu.

— Nu şi-a mîncat alifia, pezevenghiul... Scoală, bă, avem treabă astăzi. Facem o mică plimbărică. Unde ? Ai să vezi. Nu-ţi spunem. E secret de stat. Hai !

M-am sculat. Mă însoţeau patru jandarmi. Doi în faţă, doi în spate. Şi, la o oarecare distanţă, paznicul tăcut, cel cu cheia în mînă. Deodată însă s-a răzgîndit... S-a oprit... şi s-a întors înapoi.

Nesfîrşită mi s-a părut călătoria prin culoarele acelea întunecate. La un moment dat, am început să coborîm nişte trepte. Apoi ne-am oprit în faţa unei uşi. Unul din ei a bătut şi şi-a ciulit urechea ca să audă „intraţi". A auzit, a împins uşa şi am intrat.

Era o sală destul de luminoasă. În fund, un birou, pe care se aflau călimări, tocuri... hîrtie, un telefon şi... flori!

În spatele biroului stătea, tristă, o umbră palidă. Un bărbat destul de vîrstnic, cu tîmplele ninse... amărît... melancolic, care privea o draperie în fundul sălii.

— Retrăgeţi-vă... le-a spus, obosit, însoţitorilor mei, fără să-şi ridice privirea.

Au plecat. „Umbra" şi-a lipit ochii pe buchetul de flori. Îl privea cu o fixitate disperată. După un timp s-a întors şi s-a uitat la mine.

— Ia loc... mi-a spus şoptit.

Nu ştiam ce să fac. Să mă aşez?... să rămîn în picioare? Pînă la urmă m-am hotărît să mă aşez. A urmat o tăcere îndelungată.

— Fumezi? m-a întrebat.

Am făcut cu mîna „nu". Uimirea mea ajunsese totuşi la culme. Ce caută aici, un asemenea om?

— A fost greu... mi-a zis ostenit. Cîţi ani ai?... A, da... scrie aici. Tînăr... foarte tînăr. Poftim... Ai avut toată viaţa înaintea dumitale, (am „avut-o"?).

— Nu înţeleg ce vorbiţi, i-am zis brusc. Viaţa mea? Nu-mi mai aparţine Şi-au însuşit-o ei în ziua cînd m-au arestat.

— Naivităţi... Da, băiete... Vorbe goale... Nu mai ai, zici, viaţă? Şi atunci cine-mi vorbeşte? Spiritul tău nevăzut?

— Mi-au împrumutat-o provizoriu, pînă semnez. Pe urmă mi-o iau înapoi.

— Bine dar... dacă semnezi?

— Tot mi-o iau... Semnătura nu le trebuie ca să-mi salvez eu viaţa, ci ca să-i dezvinovăţesc pe ei. Ei, n-am s-o fac. Sînt vinovaţi fără circumstanţe atenuante. Criminali calificaţi. Mi-au hotărît moartea. Dar au dat greş. Moartea mi-am

hotărît-o eu mai întîi. Așa că n-am ce să mă mai tîrgui. Totul e limpede. Iar eu sînt gata.

— Îmi pare rău de anii dumitale... mi-a spus compătimitor. Atît de tînăr... și atît de inteligent...

— Ce să facem, domnule. Alții hotărăsc.

— Și dacă... dacă ți-aș da prilejul să hotărăști dumneata ?

L-am privit cu milă. Niște scîntei i-au scăpărat în ochi.

— Ignorați „legile" pe care le slujiți, i-am spus. Legile dumneavoastră, și, mai ales, ultimele, sînt draconice. Au fost votate de „părinții Națiunii" în criză de isterie. Nu prevăd nici grație... nici indulgență... Pur și simplu : ucid.

— Eu nu sînt „lege", prietene. Sînt om.

— Cred că greșiți... sau că vă aflați aici din greșeală. Aici, *oamenii* nu intră niciodată singuri.

— Sînt aici ca să salvez cîtă omenie mai poate fi salvată.

— Nu cred. Chiar dacă ați fi avut o fărîmă de omenie... ați fi pierdut-o de mult.

— N-am pierdut-o. Din păcate, tinere, n-am pierdut-o. Sper că toată purtarea mea are să te convingă.

M-am uitat la el. O față firavă, pierdută printre flori... apoi mîinile lui galbene și uscate.

— Nu... n-am pierdut-o... a repetat.

L-am cercetat încă o dată. N-a pierdut-o ? Cum n-a pierdut-o ? Eram cît p-aci să-mi pierd eu, mințile. Era, oare, cu putință ca o rază atît de plăpîndă să străbată atîtea ziduri, atîtea paturi de întuneric și să ajungă pînă aici ?

— Mă crezi, tinere ?

Nu știam ce să mai cred, ce să mai spun... Toate — înfățișarea, privirea, vocea lui — strigau că omul spunea adevărul. Dar... exista un singur lucru care-l dezmințea. Prezența lui aici.

— Nu... i-am zis. Nu vă cred.

Și-a holbat ochii și și-a încruntat sprîncenele.

— Cum ? a întrebat.

— Am văzut cum le dădeați ordin fiarelor care m-au adus aici. Ori nu erau fiare ?

— Ba chiar așa.

— Legea însă — pînă și cea a junglei — spune categoric că numai fiarele mai puternice dau ordine celor mai slabe. Și fiarele acelea nu erau de loc slabe.

— Sînt însă eu slab. Prea slab ca să comand instinctelor, să le dirijez. Dau ordine numai în exercițiul funcțiunii, și fiindcă mă obligă ea. Execut regula. Dar le ordon numai oamenilor. Instinctele lor primesc ordine de la alții, superiori mie. Datoria mea ar fi fost desigur să-mi pun de acord poziția cu a lor. Ei, bine... aici e antinomia. Și sînt conștient de ea. Dar nu pot să mă adaptez. Asta e contradicția care mă macină, asta e tragedia mea. Mă înțelegi acum, tinere? Sper că mă înțelegi.

Nu știam ce să-i răspund. Stăteam mut și-l priveam. Paloarea lui se răspîndea... cuprindea parcă și obiectele din încăpere.

— Am să-mi fac iluzia că vă cred... i-am zis. Și am să încerc să mă conving că așa stau lucrurile. Da. Am să încerc să vă cred.

— Crede-mă! Te rog crede-mă. Am nevoie să mă crezi. Fiindcă altfel n-am să te pot ajuta... n-am să te pot salva... Și dacă nu reușesc, nu știu, zău, cum am să mai rezist.

— V-am crezut.

— Bravo. Și acum să încercăm să te salvăm. Crede-mă... mai mult pe mine mă salvez. Am nevoie... lupt să salvez o viață... s-o văd salvîndu-se, fiindcă a mea tot e pierdută.

Era icoana prăbușirii... a amărăciunii...

— Dar... i-am zis, urmărindu-i șirul, dacă puteți și vreți să mă salvați, cine vă împiedică s-o faceți?

— Poate că n-ai să mă crezi... făcu el mîhnit... D u m n e a t a.

L-am privit cruciș.

— Eu?... Am spus eu una ca asta? Am spus eu că nu vreau să trăiesc? Atunci n-aș fi demn să mor. Numai că — și aici intervine contradicția dintre noi — eu vreau să-mi iau viața înapoi, așa cum le-am dat-o, și s-o trăiesc cum doresc.

— Asta... asta, dragul meu prieten... e imposibil. Imposibil. Știi dumneata pe lumea asta vreun om care-și trăiește viața așa cum dorește el?

— Știu, în schimb, pe mulți care iau viața altora așa cum doresc ei.

— Asta n-are nici o legătură.

— Ba are! Pentru că cei care iau viața altora așa cum vor, și-o trăiesc cum vor pe a lor. Dar unde vreți să ajungeți

cu toate astea ? Mă tem că în curînd voi fi nevoit sau să tac, sau să răspund cum n-ați dori. Fiindcă, după cîte mi se pare, tocmai asemenea răspunsuri m-au aruncat în această aventură. Ați spus la început că vreți să mă salvați. Apoi mi-ați propus să mă salvez singur. Vă răspund — asta e exclus. Nu pot s-o fac — și nu vreau. Cine vrea și poate să mă salveze e liber să o facă. Dar să nu aștepte de la mine nimic, nici un ajutor. „Ajutorul" care mi s-a cerut pînă acum se rezumă la o semnătură. În realitate ajutorul ăsta nu era pentru mine, ci pentru ei. Nu mi se cerea, adică, să subscriu la vina mea, ci la dezvinovățirea lor. Să semnez, cu alte cuvinte, că nu m-au ucis ei, ci că m-am sinucis ! Și acum, domnule... una și cu una fac două : Dacă ajutorul pe care mi-l cereți se rezumă tot la o semnătură... atunci semnați dumneavoastră. Eu am refuzat și voi refuza întotdeauna.

Pe chipul lui se adunau umbrele.

— Tinere... prietene drag... zise el tragic. De ce vrei să te sinucizi ?

— Domnule... de ce vreți să mă ucideți ?

— Eu !?... a spus. Eu nu sînt în stare să ucid oameni... Eu vreau să-i salvez. Dar numai pe cei care vor ei înșiși să fie salvați.

— Cu semnătură ?

— Dar... cum altfel ?...

— Refuz !

— S-a terminat... spuse el bătînd din palme. Nu mai pot să fac nimic... nimic... absolut nimic. Mîna lui bîjbîia, tremurînd după ceva... se tîra ca un animal pe jumătate leșinat, pînă cînd găsi în sfîrșit ce căuta.

Un buton. A apăsat.

Draperia s-a tras deodată în lături dînd la iveală o prăpastie uriașă de umbră. Și cînd, peste puțin, lumina a pătruns și acolo, am descoperit cu uimire și scîrbă că mă aflam din nou într-o sală de tortură, ordonată după un sistem absolut „științific".

În centru se înălța o coloană înarmată cu fel de fel de cabluri. În vîrf era o coroană de fier cu șuruburi.

— Îi dăm drumul, șefule ? îl întrebară ei.

„Da", făcu el din mînă, din cale afară de melancolic. Își aprinse și o țigară, ca să poată suporta mai lesne spectacolul.

Mă traseră lîngă stîlp, îmi puseră în cap coroana şi-mi legară cu cabluri mîinile şi picioarele.

— Îi dăm drumul, maestre ?

Le făcu semn cu ţigara, că „da".

Au început să-mi strîngă şuruburile în jurul tîmplelor. Dureri groaznice mă înjunghiau.

— Încă, maestre ?

Le-a făcut semn cu un zîmbet voluptuos, gata să leşine. Ochii îi erau pe jumătate închişi. Bestia aceasta cu chip de om se cufunda încet... încet în extaz. Buzele îi murmurau, parcă, rugîndu-se.

— Încă... încă... încă... mai strîns... mai strîns... mai strîns... şoptea el, stingîndu-se.

A căzut jos leşinat.

— Stop ! strigă unul din călăi. Dăscălaşul nostru a leşinat ! Dar văd că leşină şi trădătorul. Aoleu... moare... îl pierdem. Un doctor ! Ah... maestre, ce ne-ai făcut cu viciile tale siropoase...

N-am mai auzit nimic. Mi-am pierdut cunoştiinţa.

„Procesul" meu a avut loc într-o dimineaţă, în faţa unui auditoriu vesel şi numeros. S-a citit întîi rechizitoriul. A sosit amiaza, s-a dat pauza, a început şedinţa de după amiază, a venit miezul nopţii şi citirea actului de acuzare tot nu se încheiase. Era vorba acolo de nişte isprăvi nemaipomenite, care lăsau în urmă toate grozăviile istoriei. Nu ascultam. L-aş fi urmărit poate deoarece în conţinutul lui era zguduitor.

Ca redactare însă, era sub orice nivel. M-a plictisit şi n-am mai ascultat. Un singur fragment era foarte bine redactat şi plin de pătrunzătoare observaţii psihologice. Era partea care descria viaţa mea de adolescent, visurile mele tinereşti. Cel care-l scrisese avusese oarecare simpatie pentru mine, la început, pe urmă fusese însă decepţionat, chipurile fiindcă — „am părăsit drumul moralei şi al patriei, m-am amestecat cu uzurpatorii şi m-am rostogolit în prăpastia trădării."

— Pot să aflu cine a redactat actul de acuzare ? i-am întrebat.

— Nu te priveşte şi nu ne priveşte. Ne interesează numai adevărul. Şi l-am aflat.

— Vi-l dăruiesc, le-am spus. E o lepră a societăţii care răspunde la numele Hikos Mutafis. Îi urez să cadă şi mai jos.

Din clipa aceea n-am mai ascultat nimic. După ce s-a terminat lectura au defilat „martorii". Erau aceiași nenorociți care „mărturisiseră" și pe caicul din Siros. Mutafis nu a apărut. Îl păstrau, se vede, în categoria informatorilor secreți. Sînt sigur însă că a aflat că l-am demascat și că asta l-a înfuriat peste măsură. I-am stricat, dragă Doamne, meseria. Era totuși groaznic să vezi cum decad oamenii. În ce mocirlă coboară, ca să-și culeagă pîinea. În una din fazele procesului au citit și... declarația mea. Am fost nevoit să ies încă o dată din tăcere.

— Nu mă interesează cine a scris-o. Mă interesează cine a semnat-o.

— O să-ți lămurim nedumerirea. Tu.

— Există cineva care să certifice autenticitatea semnăturii mele ?

— Două organe al Securității.

— Sînt... grafologi ?

— Grafolog e încrederea nemărginită ce o avem în ei.

— Vă felicit. Eu nu mai am nimic de spus. Am terminat.

— N-ai terminat. Ai să termini la șase pași de pluton.

— Nu mă înspăimîntă pașii. Mă înspăimîntă gîndul că n-o să apuc să-mi demasc denunțătorul. Mi-am îndeplinit misiunea. Sînt gata.

. . . . . .

Sentința a fost mînioasă și concisă. Nu le-a trebuit nici un sfert de oră ca s-o dea. Se iveau zorile. Eram condamnat de patruzeci de ori la moarte. Am ascultat-o urmărind un furuncul de pe nasul unui judecător. M-au dus apoi în celulă cu pază severă.

De acum încolo, totul era simplu. Așteptam să-mi vină rîndul la execuție. Am înțeles însă că aveau să mai întîrzie. Eram vreo două mii de condamnați, care ne așteptam rîndul. Dar ritmul era lent. Douăzeci pe zi. Aveam, deci, tot timpul să-mi plîng viața pe care o părăseam... dar mai ales să scriu viața pe care am trăit-o. Ca să plîng nu-mi lipsea nimic... nici ochii, nici tristețea. Ca să scriu, însă, nu aveam nimic. Și nici nu exista vreo speranță să găsesc ceva.

Paznicii erau toți de piatră. Să nu fiu însă nedrept. În zori, în timp ce mă conduceau în celula mea, primul lucru pe care l-am văzut au fost doi ochi. I-am recunoscut... Erau ai pazni-

culul aceluia taciturn, care-mi spusese să nu mănînc zeama aceea neagră. De ce ? Acum, cînd l-am revăzut, m-am gîndit din nou la toată purtarea lui. Şi am ajuns la concluzia că era om. Dar... dacă era tot atît de „om" ca şi „maestrul" acela vicios, care îşi legăna victima pînă îl apuca pe el criza de isterie ? Ei bine, nu. Paznicul acesta enigmatic nu a trădat omul pînă la sfîrşit. I a prînz mi-a adus masa. Iaurt gol, fără pîine, fără nimic. L-am întrebat — prima dată îl întrebam vorbind — de ce această dietă ?

Mi-a explicat că aşa se obişnuieşte cu condamnaţii la moarte. Pentru că nu poţi înghiţi nimic altceva. Mi-era foame. Dar am hotărît să respect tradiţia. Nu voiam să-i provoc pe morţii dinaintea mea. Important era însă că am stabilit cu paznicul meu un anume contact, un schimb de cuvinte, chiar dacă erau dintre cele mai banale. Într-o zi i-am cerut o ţigară. A refuzat. Noaptea însă mi-a aruncat pe ferăstruică un pachet. De atunci drumul înţelegerii a fost deschis. I-am cerut un creion, apoi hîrtie, apoi... i-am încredinţat manuscrisele mele. Din ziua aceea, cel care se afla în pericol nu mai eram eu. Eu îmi asigurasem condamnarea şi execuţia. Acum, în pericol, era el. Şi ce pericol ! O singură fiţuică să se fi găsit asupra lui, a doua zi mi-ar fi urmat soarta. Ştia. Şi totuşi a continuat să mă ajute, simplu, cu sînge rece, sacrificîndu-se.

. . . . . .

Totuşi, clepsidra s-a golit. Clipa se apropie. Sînt gata. Noroc că afară e vară... şi n-am să tremur de frig. Ar fi putut să creadă că tremur de frică.

Şi acum adio, Niobe... ochi dulci... Dacă vreodată vei citi aceste rînduri să ştii că mi-au stat alături ochii tăi. A fost singura lumină care a stat lîngă mine, care m-a însoţit în călătoria mea printre fiare... prin beznă şi sînge.

Sufăr... Nu mă pot despărţi de filele astea. E curios... De celelalte m-am despărţit mai uşor. Despărţirea asta este la fel de dureroasă ca despărţirea de viaţă. E însă inevitabilă. Altfel există primejdia să se piardă. N-aş fi crezut niciodată că un mort poate vorbi... Să fie mort şi să continue să vorbească... despre lume... despre dragoste... despre viaţă, cînd pentru el toate — lume, dragoste, viaţă — au dispărut pentru totdeauna.

Aud în uşă nişte zgîrieturi. E semn că trebuie să mă grăbesc. A venit paznicul să le ia. Nu mai am timp să fac, să

spun, să scriu, nimic. Niobe... viață... Mai mult n-am fost în stare.

Rămas bun,

Kleomenis"

. . . . . .

. . . . . .

Astfel se încheie simplu... și amar... manuscrisul lui Kleomenis Molivas. Astfel și-a luat rămas-bun de la viață. Și tot astfel mi-am luat și eu rămas-bun de la manuscrisul lui, într-un spital din Atena. Dar... asta ce mai e ? Văd o foaie pe care n-am citit-o. Nu. Ăsta nu e scrisul lui. Sînt cîteva rînduri scrise de o mînă străină, și neîndemînatică. Iată-le :

„Cum a murit Kleomenis Molivas ? Kleomenis Molivas n-a murit atunci, adică în ziua cînd mi-a dat hîrtiile. Eu, paznicul lui, m-am înșelat. Atunci cînd au venit, nu l-au luat, ci și-au vărsat numai pentru ultima dată furia asupra lui, să-l schilodească. Erau patru. Unul îi ținea capul, altul picioarele, iar ceilalți doi s-au urcat pe mîinile lui, unul pe stînga, altul pe dreapta. L-au călcat ca pe struguri, l-au frămîntat. Îmi venea să leșin. Au sosit doctorii. L-au pus în ghips. Mîinile îi erau acu țepene. Pentru execuție au venit peste o săptămînă. Era încă noapte. Mergea drept. Cu mîinile întinse, ca niște aripi albe. «„Ăsta nu e om, mi-am zis în sinea mea, e înger.“» Rîdea. Apoi au tras. A căzut pe spate. Era ca o cruce întinsă. Altceva nu știu. N-am să mai am liniște cît oi trăi. L-am iubit mult. Domnule scriitor... iertați-mă. Am aflat — nu mă întrebați de unde — că dumneavoastră aveți și celelalte hîrtii. Vi le dau și pe astea. Iertați-mă că n-am putut să-l salvez. Pe mine n-o să mă mai vedeți niciodată. Ascundeți hîrtiile. Mă tem ca să nu vă înhațe iar.

Rămas-bun,

Un oarecare"

EPILOG

I

A avut dreptate paznicul lui Kleomenis. „Mă tem să nu vă înhaţe iar." Mă aşteptam şi eu la una ca asta. Voiam aşadar să mă asigur mai întîi că manuscrisele lui Kleomenis sînt în mîini bune. Pe urmă, să-mi umplu zilele... să-mi îndulcesc puţin zilele ce le mai aveam de trăit liber.

În ultimul timp însă, observam că prietenii se răreau, dispăreau fără să lase în urma lor nici un cuvînt. Se întîmpla să mă întîlnesc pe stradă cu cîte unul, pe care nu-l mai văzusem de ani de zile. Se bucura, plîngea, şi mă invita duminică la el la masă. Dar... această masă nu mai avea loc niciodată. Duminică găseam casa zăvorîtă. Ce se întîmpla ? Dacă îl mai întîlneam din întîmplare, îmi arunca o justificare trasă de păr — cătînd mereu în jurul lui pe stradă — şi dispărea. Motivul mi l-a dezvăluit unul dintre ei. „Cum ne-am despărţit alaltăieri, mi-a zis, m-a oprit un civil şi mi-a cerut legitimaţia. I-am dat-o. Imediat au început să curgă întrebările : Cine e ăsta ? De unde-l cunoşti ? De cînd ? Şi apoi — Hai pînă la post. Sper că ai înţeles. Eşti filat. Şi acum — noroc."

Ieşisem din spital. Observasem că în ultimul timp şi doctorii erau trişti şi neliniştiţi. Mi s-a făcut milă, şi am plecat, închiriindu-mi o cămăruţă în spatele cimitirului principal din Atena, la poalele colinei Arditos. În faţa casei era o tutungerie. Chiar din prima zi s-a instalat acolo un individ pentru care nu era nevoie de prea multă fantezie ca să înţelegi ce „tutun fumează". Avea o mutră impertinentă, arogantă, cufundată cu gravitate în studiul unui ziar. E de mirare... cum n-au reuşit

încă, după atîta studiu, să înveţe cîteva lucruri elementare ? M-am gîndit să-l ignor. Uşor de spus. Dar ia încearcă s-o faci... Ia încearcă să mănînci, să bei, să dormi cu un asemenea monstru în cîrcă !... Noaptea se schimba. Schimbul lui era mai atletic şi mai obraznic. Părăsea tutungeria şi îşi petrecea noaptea pe treptele mele. Fluiera... bătea din copite... fuma... şi înjura sau cînta de unul singur. Frumoasă viaţă. Serviciul însă şi-l făcea. A speriat oamenii, m-au părăsit, şi astfel m-am pomenit izolat. Nu-mi mai rămînea decît ea. Naivitate ?... Eroism ?... Prostie ?... Dragoste ? Ajunge să existe ultima... Restul — vine de la sine. Sosea întotdeauna curajoasă, primăvăratică... rîzînd, fosforescentă.

Mă prindea strîns de braţ şi mă plimba prin Atena... prin împrejurimi... la mare... ciripea, rîdea, plîngea. Să te văd mîine, rîndunico ! Să-ţi treacă puţin scrînteala asta pe care o numeşti „dragoste" şi atunci... Nu mă lăsa, din păcate, nici o zi singur. Nu pot să scap nici să mă duc s-o caut pe Niobe... să văd dacă a aflat despre prietenul meu, martirul ei iubit. Să-i vestesc taina cea mare, că dragostea lui trăieşte şi dovada e în mîinile mele. Dar cum să găseşti într-un oraş îngrozit şi asediat, o Niobe ?

Într-o zi tot am găsit soluţia. Exista un om care putea să mă ajute. Domnul Pandelis. La el trebuia să mă duc. Dar trebuia să scap întîi de cele două pericole care mă încolţeau : copoiul şi dragostea. Am aşteptat şi, într-o zi, fără să înţeleg cum, am scăpat de unul. Da. Într-o dimineaţă ea n-a venit. M-am revoltat. Atît de repede i-a trecut, aşadar, dragostea ? Mi-era sufletul pustiu... Să fi fost dragoste ? Obişnuinţă ? Egoism rănit ? Nu ştiu. M-am îmbrăcat şi am plecat. Era ora unsprezece. Nu venea niciodată mai tîrziu de nouă. Afară, mîncătorul meu de ziare înfuleca literele ca măgarul tărîţele. „I as' că te aranjez eu, flăcăule !" Am ieşit... am înaintat pe marginea trotuarului, m-am sprijinit de un stîlp şi mi-am aprins o ţigară. N-au trecut nici două minute şi a apărut un taxi liber. Unii şoferi parcă ar fi ghicitori. Maşina s-a oprit în dreptul meu. Pînă să prindă de veste îngerul meu păzitor, să lase ziarul şi să scoată fluierul, maşina dispăruse după colţ. Şoferul, deşcă bătrînă, a mirosit totul.

— Ai „ploşniţe"? m-a întrebat.

— Pe afară.

— He... he... l-ai văzut ? Cît p-aci să-şi scoată fluierul. Dacă mă oprea — „Domnule, îi spuneam, scuzaţi. Maşina e ocupată.“ Unde mergem ?

— La Colonaki.

— Cartier sigur. Cu toate că nu cred că în ziua de astăzi mai există ceva sigur. Mi-a luat numărul copoiul. L-am văzut prin oglindă. N-are decît să se frece cu el pe cap. Sînt naţionalist pînă-n măduva oaselor. Ce să-i faci ? Altfel nu pui mîna pe volan.

— Şi eşti cu adevărat naţionalist ?

— Ca să vorbesc cinstit, sînt. Şi regalist prima-ntîi, şi anticomunist fanatic. Dar... cînd văd un copoi uit de toate. Şi de comunism şi de regalism şi de toate. Dacă aş putea, aş călca o duzină pe zi. Eu, domnule, sînt naţionalist din convingere. Comunismul nu-mi place. Fiindcă mă omoară cu disciplina. Eu însă armata mi-am făcut-o şi una mi-ajunge. Dar tu, mă, faţă de plapomă, de ce eşti anticomunist ? Ce rău poate să-ţi facă ţie comunismul ? Să te ia cu disciplina ? De asta ai parte în fiecare zi. Mănînci disciplină cu pîine. Şi atunci ?... ce-ai de pierdut ? Nimic. Numai de cîştigat ai. Poate doar, aşa, să mai scapi de disciplină. Aşadar de ce-i fugăreşti pe oameni ? Pentru o leafă ? Eşti... eşti o jigodie. Mi-e scîrbă, domnule, de cei care fac rău pentru bani. Pe ce stradă opresc ?

— Karneadu.

— Numărul ?

— În capul străzii.

— Să aibă boală pe tine, să zicem, domnul Kaţambas, preşedintele industriaşilor, om de mii de milioane... înţeleg... Îi spun şi „bravo“. Bravo, domnule Kaţambas, îţi aperi bănişorii. Dar eu... eu de ce să am boală pe tine ? Ai să-mi mănînci fabricile ? Nu. Am boală aşa, din convingere. Dar... de ce ? Tu ai convingerile tale... eu pe ale mele... lasă-le să se mănînce între ele. Ce rău ne fac nouă ? Nu-i aşa, domnule ? Eu cred că am dreptate. Am ajuns. Mulţumesc pentru plată. Bacşiş nu primesc. Am eu pe cine jupui. Sănătate şi bucurie !

A întors maşina, a pornit, a dispărut. Am privit şi eu împrejur, am adulmecat văzduhul, m-am întors două străzi înapoi, am găsit numărul şi am sunat, emoţionat. Ce are să spună biata fată ? M-a rugat insistent, patetic, să nu mă duc

niciodată acasă la ea. Mătușa ei, zicea, e fricoasă și ar putea să moară.

Mi-a deschis chiar mătușa. Era palidă... buza de jos îi atîrna albă. S-a oprit în fața mea, înmărmurită. Nu știa ce să-mi spună. Să plec... să intru... Era complet descumpănită.

— Mă cunoașteți ? am întrebat-o.

— Nu... dar îmi închipui.

— E aici ?

— Cum... n-a venit la dumneavoastră ?

— Nu.

— Atunci... Dumnezeule ! Gata ! S-a dus.

— Am așteptat-o pînă la unsprezece. N-a venit și am plecat.

— Așa ? Atunci poate că nu i s-a întîmplat nimic. Poate că acum e acolo. Are cheie ?

— Îi deschide gazda mea.

— Spuneți-mi... dumneavoastră de ce nu vă e milă de ea ? Nu înțelegeți... îi distrugeți viața... cariera... viitorul...

— Ca să fiu sincer... doamnă, nu înțeleg nimic. Eu am venit să aflu ce s-a întîmplat cu ea.

— Am încuiat-o în casă. Dar a fugit pe geam. Nu înțelegeți, ați spus ? Cum adică nu înțelegeți ?

— Trebuie să vă declar un lucru, doamnă, că în afară de viața mea, n-am distrus viața nimănui.

— Și cu a ei ce-ați făcut ?

— Vă repet. Nu vă înțeleg.

— Cum... nu știți ? Nu v-a spus nimic ? Chiar nimic ?

— Despre ce ?

— Nu știți că... că... de patru ori pînă acum a fost reținută noaptea la Siguranță ? Că s-au dus la șeful ei și l-au obligat s-o dea afară ? Că...

— Credeți-mă, nu. Nu știam. Nu mi-a spus nimic. Nu m-a lăsat nici să bănuiesc așa ceva.

— Și știți ce-i cere Siguranța ? Nici măcar nu-i cere ceva deosebit. Doar să nu vă mai viziteze. E atît de greu ?

— Nu este ! Vă felicit, doamnă, pentru devotamentul pe care-l arătați față de nepoata dumneavoastră, dar vă compătimesc pentru viața dumneavoastră. I-ați cerut vreodată să-și schimbe modul ei de viață cu al dumneavoastră ?

— Poftim ?...

— I-aţi cerut să vă dea dumneavoastră viaţa ei plină de pericole... de catastrofe şi să i-o daţi, în schimb, pe a dumneavoastră, liniştită şi sigură ?

— ...Nu.

— Atunci n-o iubiţi. Şi n-aveţi habar despre ce înseamnă o dragoste simplă şi adevărată. Cum o să simţi flacăra ?

A dat din cap cu milă. „Ăsta e complet tîmpit", parcă spunea.

— Acum e rîndul meu să nu vă înţeleg.

— Sînteţi sinceră.

— Vă mulţumesc. Vă rog să faceţi însă ceva, ca s-o salvaţi, ca să-i salvaţi viitorul. Nu e ea vinovată, e mintea ei cea proastă.

— Am să încerc. Viitorul poate am să reuşesc să i-l salvez. Cît despre liniştea... şi fericirea ei, mă îndoiesc.

— Nu se ştie... Încercaţi totuşi. Eu sînt sigură că o să reuşiţi. Ştiu eu ce spun.

— Atunci...

Am salutat-o şi am plecat...

Am alergat acasă. Nu era acolo. A trecut, mi-a zis bătrîna, imediat după ce am ieşit şi a plecat ca un bolid.

— Vă aşteaptă însă în salon un „domn" (au început acum să intre şi în casă ?).

Am intrat în salon. Un pitecantrop voluminos, cu capul ras, s-a ridicat şi mi-a întins o mînă unsuroasă, plină de inele şi păr.

— Kasidonis, a zis.

— Bună ziua, i-am răspuns. Luaţi loc. Cărei împrejurări fericite sau nefericite îi datorez această vizită ?

Omul a tuşit... Se simţea prost în fotoliu. A dat să se scoale... apoi s-a scufundat. Dar deodată a sărit în sus, ca împins de un arc.

— Domnule ! strigă el. Cînd o să vă reveniţi, în sfîrşit ? Cînd ? Fac apel la logica dumneavoastră. E cinstit să împrăştiaţi catastrofe ? Să daţi buzna în fericirea altuia ? S-o distrugeţi ?

— Nu vă înţeleg, i-am spus. Puteţi fi mai concret ?

— Mi-aţi răpit nevasta ! Asta e. Nu vă miraţi degeaba... Da... da... ştiu totul.

— Domnule... fata pe care o iubesc eu nu este măritată.

— E „întreținută", e totuna. Nu știați ?

— Nu mi-a spus niciodată nimic.

— E cochetă, domnule. Îi place să creeze „victime". Aflați... însă, că numai pe mine mă iubește.

— Și atunci de ce vă neliniștiți ? Dacă vă iubește și încă numai pe dumneavoastră... atunci nu înțeleg de ce atîta agitație ?

— Domnule !... Dumneavoastră n-o înțelegeți. Îi place să facă pe eroina, să se vîre în pericole, ca să mă epateze.

— Și dacă face atîtea pentru dumneavoastră, nu vă bucurați ?

— Domnule !... dacă vorbiți așa, atunci vă informez că habar n-aveți ce înseamnă „pericol".

— S-ar putea.

— V-o spun eu.

— Ei... dacă mi-o spuneți dumneavoastră...

— Dar... răul este că nici ea nu știe ce înseamnă un pericol și de aceea s-a vîrît în el pînă în gît.

— Și... ce doriți de la mine, domnule ? Pot să aflu ?

— Ceva foarte simplu. S-o scoateți din pericol. Vă e lesne s-o faceți.

— Și ce să fac ?

— Spuneți-i că nu vă epatează și că n-o s-o băgați în nici o carte... pentru că o găsiți o eroină foarte mediocră. Că preferați altele, care se topesc în lagăre și închisori.

— Eu zic să nu-i spun nimic din toate astea. Mă tem să nu aibă un efect contrariu. Dacă e într-adevăr o cochetă atît de originală, și și-a băgat în cap să pătrundă în cărțile mele, atunci are să pătrundă și n-are s-o mai poată scoate nimeni. Cum o să-i spun că e o eroină de gradul trei, o să se înfurie și o să-și dea toată silința să devină de gradul întîi.

— Cum o să reușească ?

— O să facă tot posibilul să intre la închisoare. Și Siguranța e foarte amatoare de asemenea chestii.

— Ia spuneți-mi... în deportare stăteați împreună bărbații cu femeile ?

— De ce ? Vă temeți să nu ne întîlnim acolo ?

— În sfîrșit. Eu am să folosesc toate mijloacele să nu fiți arestat.

— Deci am să vă datorez și libertatea mea ? Domnule, sînteți extraordinar.

— Vă place să glumiți, domnule. Dragostea însă nu e o glumă.

— Depinde. Dacă, de exemplu, îndrăgostiții sînt ridicoli... Domnule, păstrați-vă iubita. Nu sînt răpitor de femei. Mergeți și spuneți-i că regret dar... magazinul s-a închis. Cîte femei au trebuit să intre în cărțile mele, au intrat. De acum încolo mă ocup de alte viețuitoare.

— Să vă cred ? m-a întrebat plin de bucurie.

— Nu pierdeți nimic. Spuneți-i totuși „eroinei" dumneavoastră să-și vadă de treabă. Siguranța — spuneți-i nu se joacă. O să se trezească într-o zi înăuntru, și eu o să fiu afară... și n-am nici un chef s-o imortalizez. La revedere.

M-am ridicat. S-a ridicat și el. Înainte de a pleca, însă, a întins mîna spre vaza cu flori și a scos de acolo un microfon.

— Ce-i asta ? l-am întrebat. Ați înregistrat discuția noastră ?

— Ar fi imposibil, domnule... să creadă că ați vorbit despre ea cu un asemenea dispreț. Banda asta e singurul leac care o s-o vindece. Chiar în seara asta.

— Dar... doarme la dumneavoastră ?

— Nu știați ?

— Nu. Eu știam că locuiește cu o mătușă.

— Și eu unde locuiesc ?

L-am privit drept în ochi.

— Domnule, i-am spus, păcat că ați strîns microfonul. Spuneți-i doamnei dumneavoastră că „lipitorile" de teapa asta îmi cad greu la stomac. Am terminat. Și acum ce faceți ? Nu mă provocați la duel ?

— Sînteți nebun, domnule ? După ce mi-ați dat înapoi femeia pe care o iubesc ? Dimpotrivă. La revedere, domnule. *Merci*... Vă rămîn îndatorat.

— Ascultă, măicuță, i-am spus gazdei. Dacă într-o zi mai sună la ușa noastră domnul de-aici, sau doamna domnului de-aici, te rog să le spui că sînt plecat. Că sînt plecat în Africa, așa să le spui. Da... da... în Africa, acolo sînt maimuțe adevărate.

Bătrînica și-a făcut cruce.

— Condu-l acum, pentru ultima oară, pe domnul acesta la uşă.

. . . . . .

Şi astfel totul s-a prăbuşit, s-a topit... s-a luminat brusc. Ca la un fulger. Iată dar că şi tragedia îşi are părţile ei vesele... umorul ei. Iată că şi trandafirii primăvărateci au în ei viermi... şi încă destui viermi. Frumoasă dimineaţă de dragoste. Plină de miresme ameţitoare... de palme şi duhoare.

— Măicuţă ! Ia uită-te... mai e afară îngeraşul ăla care are grijă de mine ? Da... da... barosanul ăla care mă păzeşte ca pe lumina ochilor... E afară ?

— Nu văd nimic, fiule. Nu e.

— Păcat. Aş fi vrut să beau o cafea cinstită cu el.

— Te-ai scrîntit, fiule ?

— Mi-e sete, măicuţă. Mi-e sete de lucruri adevărate... de ură adevărată... de duşmănie adevărată.

— Dumnezeu să te ferească de toate relele astea !

— Dumnezeu să mă ferească de toate relele care circulă în hainele celor bune. Dumnezeu să mă ferească de flori, măicuţă, că spinii i-am simţit.

— Nu pricep, fiule.

— Din fericire pentru dumneata.

II

Şi astfel s-a încheiat şi acest roman fantezist. A trecut şi noaptea cea mult visată, cu felinare colorate. Circul s-a închis. Nereidele şi-au scos condurii şi am văzut că nu erau decît nişte opinci din piele de porc. Răstignirea erotică s-a săvîrşit pe o cruce de hîrtie şi sîngele care a curs era vopsea roşie.

Oare o fi înţeles... fata asta... O fi înţeles cît rău mi-a făcut ? Mă întreb într-una... De ce ? De ce din toţi „trubadurii" m-a ales pe mine ? Sînt atîţia alţii, liberi, care în schimbul unei priviri dulcege sau al unei mişcări aţîţătoare a şoldurilor sînt gata să o treacă în nemurire. De ce m-a ales pe mine... un locuitor al vulcanilor ? Perversitate ?... Naivitate ?... Răutate ?... Dar era să uit cea mai fioroasă

cruzime a femeilor : cochetăria... Şi mi-o confirmase şi vizitatorul meu matinal, nobilul concubin al Dulcineei. „Cochetărie, domnule". (Antropofagie, domnule...) Decorul — trebuie s-o recunoaşteţi — e zguduitor. Zăbrele... zăngănit de arme... cătuşe... lacrimi... În cadru.... primăvară. Şi spini mulţi pentru coroana ei de martiră. Coroana dragostei. Mă întreb şi astăzi... cum ? Cum le va părăsi pe toate ?... Cum va trăi — de acum încolo — fata asta romantică fără iubitul ei răstignit ?

De aceea — nu încape, cred, nici o îndoială că va veni. E imposibil să nu vină. Nu poate... nu poate să lase să-i scape din mîini nemurirea. Are să vină. „Ştii... m-ai rănit crunt... şi fără nici un motiv. Orice altă femeie în locul meu te-ar fi urît. Dar eu nu semăn cu nici una din toate celelalte femei."

Totuşi, timpul înaintează. S-a făcut amiază. S-a înserat, a venit noaptea... zorile... s-a făcut ora zece... unsprezece şi ea n-a venit. De ce oare ? Nu cumva i s-a terminat vitejia şi îndrăzneala ? Nu cumva s-a săturat să mai facă pe vampa mahalalei, Salomeia ? Dar cum... de unde a găsit puterea de a renunţa să se mai legene cu ideea gloriei sentimentale ? Nu cumva s-a întîmplat altceva mai prozaic ? Nu cumva Macbethul ei a înecat-o în lapte ? De ce josnicie, de ce îndrăzneală, de ce nebunie nu e în stare, la disperare, un iubit detronat... Un chiriaş expulzat din inima unei nemiloase cochete.

La ora douăsprezece m-am pregătit să ies. Mi-am mîngîiat bărbia. Nişte ace m-au înţepat pînă la sînge. Trebuia să mă bărbieresc. Dar ce sens mai aveau toate astea pentru mine ? Atunci mi-am amintit vorba unui prieten, specialist în maxime filozofice la comandă : „Dacă vrei să-ţi treacă disperarea sentimentală, unu : bărbiereşte-te, doi : fă-ţi pantofii, trei : nu există. E singurul leac pentru un îndrăgostit dezamăgit."

Săpunul începuse să facă spumă, cînd am auzit soneria.

— Tuşă Sotira... am strigat. Deschide !

Tăcere. Am strigat din nou. Nimic. M-am dus în bucătărioară. Am găsit-o udă de lacrimi. A ridicat spre mine o privire îndurerată, de copil ofensat.

— De ce ? mi-a zis.

— De ce — ce ?

— De ce mi-ai zis „mătuşă ? Nu mai sînt măicuţă ?

— Şi fiul dumitale ?

Fiul acesta ciudat fusese eliberat din lagăr o dată cu mine. Am călătorit împreună pe vapor şi mi-a propus să locuiesc la ei.

— Fiul meu ?... Fiul meu a fost al meu cîndva, mai de mult... Acum e bărbatul nevesti-si. Fiul meu acum eşti tu.

Într-adevăr, fiul ei trăia acasă la el, sub teroarea nevesti-si.

Şi totuşi în actele pe care i le dăduseră autorităţile scria că e „liber".

— Du-te acum să deschizi, măicuţă.

S-a dus, dar s-a întors foarte îngîndurată.

— E o fată... Dar nu e fata noastră.

— Care „a noastră" ? Pofteşte-o înăuntru, oricine ar fi.

Papucii bătrînei s-au tîrît pe culoar. „Poftim, am auzit... Şi pe urmă : Nu i-am spus ce mi-ai zis, fiindcă n-am prea înţeles. N-ai decît să-i spui chiar dumneata."

Fata a intrat. Purta o rochie mov, destul de tristă şi severă, exagerat de severă pentru vîrsta ei.

— V-am adus corecturile, mi-a zis. Domnişoara Rika Dialina nu mi-a dat coperta cărţii *Strigăte în cele patru colţuri ale lumii*. Vrea să vi-o aducă chiar dînsa.

— Lucraţi la Editură ? am întrebat-o mirat. Nu v-am văzut niciodată.

— În orice caz... făcu ea încurcată şi-mi dădu pachetul. Vin de la Editură sau mai bine zis corecturile vin de acolo.

În atmosferă plutea o enigmă.

— Sînteţi agent de Siguranţă ? o întrebai brusc şi fără nici o ezitare.

A sărit în sus ca muşcată de şarpe.

— Vă rog ! a protestat. Cum o să fiu... Ce vă trece prin cap !

— Siguranţa nu ne lasă alte gînduri, domnişoară. Astăzi, orice om, oricît de ciudat pare, poate fi considerat suspect. Mulţumesc totuşi pentru corectură.

Domnişoara mi-a primit mulţumirile, dar nu pleca.

— Şi acum... a spus. Am pentru dumneavoastră o scrisoare, dar încep să mă conving că nu mai are rost să vi-o înmînez.

O ţinea în mîini şi o bătea de palmă. Apoi a rupt-o pur şi simplu în patru şi a băgat-o în poşetă.

— Poate că nici n-ar trebui să vă vorbesc, a spus. Totuşi, dacă îmi permiteţi... Deşi bag de seamă, din păcate, că lucrurile sînt ireparabile.

— De unde aţi luat corecturile ? am întrebat-o.

— A trecut ea pe la tipografie şi le-a luat. După cîte văd a făcut bine că nu le-a adus chiar ea. Nu regretă că v-aţi grăbit s-o condamnaţi, ci cruzimea cu care aţi condamnat-o. Are circumstanţe atenuante. Dar nu vrea să le folosească. Şi totuşi, trebuie să aflaţi un lucru. Omul care a venit ieri la dumneavoastră e departe de a fi cel care vi s-a prezentat.

— Nu mă interesează nici cum mi s-a prezentat acest domn şi nici cine e în realitate.

— Aveţi dreptate. Dar să ştiţi că nu e soţul ei, nici... în sfîrşit... este... cum să vă spun ?

— Spuneţi... nu vă fie milă... Nu mai poate nimeni... absolut nimeni să-mi sporească răul. Catastrofa e absolută ; nimic n-o mai poate nici repara, nici desăvîrşi. Cine e domnul acesta ?

— Un fel de „salvator" de la înec... un fel de dresor, apărător, şantajist, terorist, şi amant.

— Şi n-a fost în stare această amazoană trufaşă...

— A subjugat-o încă de cînd era copilă... Se întîmplă, din nefericire că e o rudă îndepărtată, sau mai degrabă un prieten al tatălui ei, care i-a lăsat-o sub tutelă.

— Şi mătuşa ?

— E vechea lui amantă. Vedeţi... e demnă de milă... Toate eroismele ei nu erau decît o luptă împotriva acestei sperietori. A băgat frica într-însa de la început. De Siguranţă nu se teme, de el, însă, da. E foarte tristă povestea ei. A rămas orfană de mică. S-a speriat de viaţă şi el s-a ivit, salvator, chiar în clipele acelea de groază. Şi acum... trăieşte încă în ideea că, fără ajutorul lui, ar pieri. Ca să vedeţi cum a dresat-o. Păcat... Cu dumneavoastră reuşise cei mai mulţi paşi din toate răzvrătirile ei.

— Şi atunci cum s-a supus ?

— A speriat-o cu Siguranţa. Nu pe ea. Ea nu se mai teme de nimic.

— Atunci ?

— I-a trimis alaltăieri dimineaţă un ultimatum. Că dacă porneşte către dumneavoastră, porneşte şi el la Siguranţă, să le spună să vă aresteze. E, din păcate, un om cu multe relaţii.

— Şi atunci ? am întrebat-o cu sufletul la gură. Ce-a făcut ?

— A evitat dilema. A ales o cale de mijloc. A plecat.

I-am întins mîinile.

— Spuneţi-i să vină. Dresorul ei e un laş. N-o să-şi împlinească ameninţarea.

— Din păcate e foarte laş şi o s-o împlinească. De aceea a hotărît să vă salveze, plecînd. A luat azi dimineaţă un vapor sau un tren nu ştiu în ce direcţie, nu ştiu pentru cît timp. Acum înţelegeţi ? Mă tem că viaţa izolată şi ascetică pe care aţi dus-o v-a determinat să vă formaţi o icoană foarte greşită şi simplistă despre viaţă. Iată că există destulă tragedie omenească şi dincoace de gratii.

— Vă rog mult, dacă vreţi, daţi-mi scrisoarea aceea pe care aţi rupt-o.

— Nu era de la dînsa. Prietena mea nu v-a scris nici o scrisoare. Îi era frică... era sigură că o s-o rupeţi. Scrisoarea era a mea. Am scris-o ca să vi-o dau în cazul cînd nu m-aţi fi lăsat să vorbesc. Sînteţi prea aspru...

— M-a înăsprit viaţa. Îmi pare rău... Mă tem că o să treacă vreme lungă pînă s-o regăsesc.

— Mă tem că n-o s-o mai găsiţi niciodată. Chiar dacă se va întoarce la Atena... nu se va întoarce la dumneavoastră. Va rămîne tot lîngă el. I-a pus jugul cînd era încă foarte fragedă. Nu va putea trăi fără el. O... va mai încerca şi alte răzvrătiri... poate că va cunoaşte şi unele biruinţe... zadarnic însă. Pînă la urmă tot la el se va întoarce. Sînteţi un om fără noroc. Prietena mea nu e femeia pe care o aşteptaţi. Cît despre mine, am făcut tot ce am putut.

— Aveţi şi dumneavoastră un... „tutore" ? i-am zis, încercînd să glumesc.

— Am avut şi eu un stăpîn şi Dumnezeu. Dar a preferat altă „sclavă". La revedere, domnule.

A plecat simplu... plictisită... cu o tragică nepăsare... mişcîndu-se ca o fiinţă trasă de firele nevăzute ale destinului. N-are să mai încerce să facă nimic. Era limpede. Dar şi cît făcuse, fusese prea mult.

Iată-mă dar scăpat de una din cele două umbre. Dar cu ce preț de durere! Mai rămînea cealaltă, care se lipise de peretele tutungeriei, care mă urmărea pretutindeni și îmi alunga prietenii. Cu cîtă ușurare l-aș fi văzut dezlipindu-se de mine... stingîndu-se, făcîndu-se scrum ca duhurile rele din basmele bunicuței.

— Măicuță... ia uită-te... E afară „cineva" ?

— Nu mai e nimeni... spuse, și-și încrucișă brațele. Vrei... vrei să mă duc după ea ? Dacă o găsesc n-are să mai poată pleca.

Am privit-o cu duioșie...

— Ah... măicuță... măicuță... i-am zis. Nu asta mă chinuie. Ea știu că nu mai vine. Întrebam dacă a venit și mă așteaptă afară...

— Cine, vîrcolacul ? Da, fiule. E afară. Te așteaptă.

— Atunci nu-mi mai rămîne decît să mă pregătesc să ies.

Nu mă înțelegea. Nu putea să-și explice nici purtarea, nici cuvintele mele. Instinctul ei însă ghicea.

— Vai, vai !... oftă ea. Pe noră-mea, care e pacostea însăși, o lasă să circule liberă. Pe fiul meu... Ei bine, pe el nici nu-l mai văd, pentru că e băgat în fustele ei. Dar pe tine... pe tine, fiule, de ce te chinuie ? Cui îi faci rău ? Pe cine nedreptățești ? Ce păcat îți găsesc ?

— Dumneata nu-mi găsești nici unul, măicuță ?

— Nu.

— Ei vezi, asta e.

— Nu înțeleg...

— Dacă făceam rău, măicuță... dacă nedreptățeam pe cineva... aș fi fost și eu astăzi liber.

— Poftim, lume e asta ?

— Am spus eu că e ?

— Și atunci de ce mai trăim, fiule ?

— De asta, măicuță. Ca să nu facem rău.

— Și ei ?

— Tot de asta, măicuță. Ca să ne facă rău.

Prea subtile probleme. Greu de socotit pe degete. Oftă. Apoi arătă spre fereastră. Pe geam se profilau umbrele chiparoșilor din cimitir. Și, nelipsită... umbra care mă aștepta afară.

— Bine că e cimitirul aproape... spuse, și ochii i s-au umplut de lacrimi.

Afară „umbra" studia... într-una... Încă puţin şi ajunge savant. Într-ale sufletului însă, tot clei rămîne. M-am pregătit şi am ieşit. „Umbra" m-a urmărit obraznică pînă la Ilios *. Pe bulevardul de lîngă stadion ne-am pierdut. Precis că m-a predat altuia. De acum încolo era imposibil să-ţi mai dai seama dacă eşti urmărit, de cîţi, şi de cine.

Dar avea şi urmăritul metoda lui, ca să scape măcar pentru o zi. Taxiul. Cum nu s-au hotărît încă să le desfiinţeze ? Cîteva măsuri însă luaseră. De exemplu : şoferul nu avea voie să plece din staţie, dacă nu era în spatele lui alt taxi (pe care să-l poată lua copoiul). Dar ce te faci cu maşinile aflate în cursă ? Nu poţi să obligi un şofer să se întoarcă din cursă liber... Ar fi să-l obligi să lucreze în pierdere. Şi atunci omul sau se lasă de meserie — rău — sau — şi mai rău — face grevă.

Mergeam şi atenţia mi-era îndreptată înapoi. Nu ca să-mi descopăr „umbra". Îşi avea anonimatul asigurat în îmbulzeală. Căutam un taxi în cursă, liber... Dar... să fie singurul. Dacă erau două le lăsam să treacă sau îl luam pe al doilea.

Deodată însă — un scîrţîit de frîne şi un stop lîngă mine, cît pe ce să mă răstoarne. Am îngheţat. O mînă fin înmănuşată mi-a deschis portiera.

— Urcaţi !... îmi spuse o voce rugătoare. Vă rog. Urcaţi mai repede că mă amendează.

Era o femeie singură... frumoasă... ucigător de frumoasă, cu nişte ochi catastrofali de dulci. „Lasă că vă ştim noi." Mi-am văzut de drum. Limuzina a dispărut. Dar n-au trecut nici cinci minute şi s-a ivit din nou lîngă mine. De-astea-mi eşti ? Ei bine, cu mine nu-ţi merge. Părăsesc bulevardul şi intru pe o alee din Zapion. ** Acolo... sînt pretutindeni tăbliţe cu „Circulaţia vehiculelor strict interzisă." Dar doamna ştia să umble şi pe jos, astfel că a intrat în parc. Unde şi-a lăsat maşina ? Dumnezeu ştie. Peste puţin a răsărit în faţa mea.

— Să fie adevărat ?... zise ea roşind. Nu mă mai cunoaşteţi ?

— Nu.

---

* Ilios — Celebru rîu din Atena, astăzi acoperit.

** Zapion — cel mai frumos parc din Atena, lîngă piaţa centrală Sintagma (Constituţia).

— Kalamaki... Faliron... Staţia „Edem".
— Nu ştiu nimic.
— Sînt fata doamnei Elpiniki.
— Doamna Elpiniki era o femeie săracă.
M-a privit umilită. „Nu-s eu de vină — parcă-mi spunea. Nu mă certaţi."
— Şi apoi... după cîte îmi amintesc doamna Elpiniki n-avea nici o fată.
— Cum să nu aibă... eu sînt aceea... Vreţi să vă amintesc cîteva amănunte din viaţa dumneavoastră ?
— Le cunoaşte Siguranţa mai bine decît dumneavoastră. Şi le dă oricui le cere.
— Nu mă faceţi să plîng... Destul am plîns — am plîns amîndouă — atunci cînd v-au arestat şi, pe urmă, cînd am aflat că v-au torturat. Amintiţi-vă... vă rog. Dar cum e posibil ?
— Unde v-aţi lăsat limuzina, doamnă ? Au să vi-o fure.
— Aa... asta era ? Dar ce credeţi că e o maşină ?... sau credeţi poate, ca şi bunicul meu, că e un „vehicul al destrăbălării"? Nu uitaţi că poate fi şi un mijloc de a salva pe cineva ?
— Greşiţi, domnişoară. Cei care posedă asemenea maşini n-au nevoie de salvare... Sînt salvaţi.
— Atunci plec. V-am văzut cum mergeaţi ferindu-vă şi am crezut că sînteţi urmărit. Păcat că mă alungaţi. Voiam să-i spun şi mamei. Ştiţi... e paralizată.
Stătea în faţa mea încurcată... timidă... ruşinoasă. Atunci au început să răsară una cîte una imagini din obscuritatea memoriei... Vara anului o mie nouăsute patruzeci şi şapte. Vară amară... tulbure... Eram fără servici... fără pîine. Gazda îmi cerea insistent chiria, subliniind că „ştie ea cum să-i scoată de la mine" — n-avea decît să facă o mică plimbare pînă la post.
— N-o să fac nimic altceva — spunea. Am să le spun numai că ştiu un „ilegalist".
Dimineaţa mi-am înfundat lucrurile într-un sac şi am plecat pe furiş. Am ciocănit în prima uşă. Locuia acolo un învăţător pensionar. M-a primit cu frică, dar nu l-a lăsat inima să mă gonească. Atunci a intervenit soarta. Într-o dimineaţă învăţătorul a făcut un infarct şi soţia lui m-a rugat să plec, ca să-l ferim de emoţii. Mi-am luat iar sacul pe umăr. Pînă aici a mers cum a mers. Am făcut vreo două sute de

metri... şi atunci mi-am dat seama că n-am unde să mă duc. M-am oprit locului. În spatele meu era un teren viran cu pini. În faţă mugea marea. Pustiu... numai o casă îngrădită, în curtea căreia se zărea o pompă de apă care funcţiona cu ajutorul vîntului. Singurul accident în monotonia locului. Mi-era foame... sete... dar nu mă mişcam. Se înnoptase. În casă s-a aprins lumina. Eram fript de sete. Nu mai puteam. M-am hotărît atunci să bat în uşă. Observasem că toată ziua nu intrase nici nu ieşise din casă nici un bărbat. Am ieşit deci din tufiş şi am pornit-o într-acolo. Toată strădania mea era să apuc să sun la poartă, înainte de a mă prăbuşi. Şi am reuşit. O femeie simplă a crăpat uşa.

— Ce vrei, om bun ? m-a întrebat.

— A... apă... puţină apă.

Femeia şi-a făcut cruce.

— Există pe pămîntul ăsta şi cerşetori de apă ? Aşteaptă puţin... mi-a zis. A intrat în casă şi s-a întors cu o cană plină. N-o bea toată o dată, mi-a spus, punîndu-mi mîna pe umăr. Puţin cîte puţin... O să-ţi facă rău.

— Mă grăbesc...

— Unde te duci ?

— Nu ştiu... i-am spus disperat.

Atunci s-a auzit din casă o voce de fetiţă.

— Ce se-ntîmplă, mamă ?

— Nimic... a răspuns ea. Intră puţin în casă, mi-a spus. Să văd ce pot să fac.

Am urmat-o. Am străbătut grădina şi am intrat în casă. Atunci doi ochi... (ce nedreptate să fie numiţi toţi ochii „ochi"!).

— Un străin... a spus mama. Un drumeţ.

— Dar ce tot vorbeşti, mămico ? Ce străin ? Nu-l cunoşti ? E vecinul nostru. Domnul care...

— Mi-s ochii slăbiţi... a spus mama. Vino, flăcăule, mai aproape de lumină. Vai... vai... ce întîmplare. E vecinul nostru... domnul care scrie cărţi... ilegalistul.

„Ilegalistul" cunoscut de toată lumea. Şi eu care mă credeam acoperit.

— Şi acum unde te duci, băiete ?

Am ridicat din umeri.

— Nu ştiu. Am plecat. Gazda m-a ameninţat cu Siguranţa. Nu-mi mai rămînea decît să plec.

Femeia şi-a muşcat buzele. A vrut să rostească o înjurătură... dar a spus „Iertare" şi a căşunat pe fată.

— Tu ce stai ? i-a zis. Uite la ea ! Mişcă-te.

— Dar... ce să fac ? a întrebat fata, roşind.

— Ce face un om cînd e încolţit de cîini ?

— De unde să ştiu eu ?

Mama s-a întors spre mine.

— Săraci sîntem... a zis. Săracă ne va fi masa... sărac patul ! Dar uite nu te-a părăsit Dumnezeu. Sfinte Pantelimoane, îţi mulţumesc că i-ai îndreptat paşii spre uşa noastră.

Am oprit-o.

— Doamna mea, nu. Nu pot să vă bag în bucluc.

— Nu ne pasă !... mi-a zis fata.

— Tu să taci ! Te-a văzut cineva, fiule, cînd te-ai apropiat de casă ?

— Nu.

— Atunci n-ai să bagi pe nimeni în bucluc. Ai să rămîi aici, pînă va trece furtuna.

— Are să dureze.

— Nu-i nimic. Dacă mor eu, rămîne fata.

— Da... a spus ea. Rămîn eu şi vă apăr.

Ochii ei scăpărau, hotărîţi.

— Bine... am spus. Dar n-am să stau în casă. Văd acolo, în fundul grădinii o căsuţă.

— Niciodată, spuse femeia.

— Niciodată ! spuse mai tare fata.

— Nu caut o casă. Caut o ascunzătoare. Dacă vreţi cu adevărat să mă salvaţi, numai acolo se poate.

Au protestat, dar pînă la urmă au acceptat.

. . . . . .

După două luni, într-o dimineaţă a fost încercuit tot cartierul. Cum am reuşit să scap e o poveste lungă.

Şi acum...

— Regret, mi-a spus fata, că nu m-aţi recunoscut. Nu m-aş fi aşteptat niciodată... niciodată din partea dumitale. V-a speriat maşina ? De altfel e a soţului meu. Mama zice că am făcut o partidă bună. Eu zic pur şi simplu că m-am măritat. Am şi doi copii. Nu sînt nici fericită, nici nenorocită. Dar dumneavoastră sînteţi gata să mă faceţi nefericită. Cum e posibil să nu vă amintiţi de mine ?

A rămas tăcută... s-a mutat de pe un picior pe altul... şi apoi a spus :

—Ascultaţi... Am să vă amintesc de o singură clipă. Dacă nu vi-o amintiţi, sînteţi un om care n-aveţi milă de propriile dumneavoastră dureri. Era într-o seară... tîrziu. Grădina noastră era scăldată în mireasma florilor. Am străbătut-o în vîrful degetelor. Venisem să vă aduc o saltea nouă. O ţineam pe umăr. Nu ştiu de ce, cînd am apărut în faţa dumneavoastră, am rămas încremenită, cu salteaua pe umăr. Dumneavoastră scriaţi ceva şi v-aţi întors privirea spre mine. Era prima dată cînd îndrăzneam să vă privesc de aproape. Aveaţi nişte ochi atît de disperaţi... atît de chinuiţi... atît de înflăcăraţi... ardeau. Mi s-au muiat braţele. Salteaua mi-a alunecat de pe umăr. Atunci... aţi vorbit. Nu ştiu nici azi dacă am auzit cuvintele astea sau le-am înţeles din privirea dumneavoastră. „Pentru Dumnezeu... mi-aţi spus... fie-ţi milă de mine. Pleacă..." Vă amintiţi ? Asta... asta... vi-o amintiţi ?

Am privit-o dureros... disperat...

— Nu... i-am zis.

— Nu se poate ! a strigat. Nu... Nu se poate să fiţi atît de crud. Ce-aţi făcut cu acela... acela care m-a privit atunci seara atît de înfrigurat... atît de...

— A murit. Nu mă priviţi aşa. Da. A murit. Nu ştiţi ? Toţi bărbaţii maturi sînt puţin canibali. În fiecare dintre ei zace cadavrul unui adolescent.

— Nu. Nu vorbiţi aşa !

— Bine. Nu vorbesc. Spuneţi-mi, tot în casa aceea locuiţi ?

— Nu. Dar n-am vîndut-o. O păstrăm.

— Spuneţi-mi... Puteţi să mă găzduiţi încă o dată ?

— Dumnezeule !... Tot povestea veche ?

Şi-a împletit palmele. Atunci am privit-o pentru prima oară mai atent. Ochii erau aceiaşi... aceiaşi ochi dulci şi miraţi... ca atunci, seara cînd i-a căzut salteaua de pe umăr.

III

Maşina am găsit-o parcată pe o străduţă lîngă bulevardul Singros. M-am aşezat lîngă ea. În clipa însă cînd era gata să pornească, se ridică în faţa noastră o mănuşă albă.

— Rămîneţi aici mi-a zis, şi fiţi calm.

Era palidă. A oprit motorul şi a alergat spre poliţist.

— Cred că am făcut vreo contravenţie, îi spuse. Vă rog să mă iertaţi... dar sînt ca nebună. Trebuia să telefonez după Salvare. Sînt gata să plătesc amenda.

Poliţistul o privea uimit.

— Bine, doamnă, i-a zis. Dacă e un caz urgent... Şi domnul ? E doctorul ?

— Întocmai.

— Bine, circulaţi. Uite, v-am şters şi numărul. Poftiţi.

— Vă mulţumesc... mult...

S-a urcat în maşină şi a pornit imediat. Se grăbea să găsească... salvarea. Cînd trecu prin faţa poliţistului, „doctorul" din maşină îl privi cu toată răceala lui profesională.

— Aştia de la circulaţie, spuse ea, au mai păstrat cîteva urme de omenie. Cu toate că şi printre ei şi-a strecurat oamenii Siguranţa. V-aţi speriat ?

— Nu pentru mine. După cît ştiu, nu sînt în plan de arestare astăzi. Altfel m-ar fi luat de dimineaţă. M-am temut, însă, pentru dumneata.

— Pentru mine... De ce ?

— Le fac dosar şi celor care doar mă salută, darămite celor care mă plimbă cu maşina. De mîine, numărul maşinii ar fi fost trecut printre cele „suspecte", iar maşina pusă sub urmărire. Şi mai bine să nu mai vorbim de invitaţiile la Siguranţă „pentru o mică lămurire". Cercetările... alcătuirea dosarului... Vedeţi cîte nesăbuinţe aţi făcut într-o singură zi ?

— Nu încercaţi să mă faceţi să regret, că n-o să reuşiţi. Pînă acum m-am căit pentru lucruri atît de neînsemnate, că ar fi o adevărată satisfacţie să o fac, în sfîrşit, pentru ceva care merită.

Ne îndreptam lin spre mare. Un zefir încăpăţînat îi tiraniza insistent bretonul.

— Minunată e panta asta...

— Da, răspundea ea, şi mai ales la asfinţit. Soarele luminează fără să ardă.

— ...şi e roşu ca o dragoste timidă.

S-a posomorît şi a oftat.

— De ce oftaţi ? am întrebat-o. Nu vi se potriveşte.

— Mie ?

A rîs amarnic şi a tăcut. Apoi a deschis radio-ul. O contraltă cînta cu patos, dar puţin cam vulgar, un cîntec lent.

Pe malul mării înspumegat
O dragoste...

A închis brusc aparatul, puţin cam speriată.

— De ce l-aţi închis ? am întrebat-o, uimit...

— Nu vreţi mai bine să stăm de vorbă ?

— Dacă doriţi... dar despre ce ? Mă rog. Vreţi aşa, pur şi simplu, să stăm de vorbă ?

— Da. Mult... dar... nu ştiu cum să încep. Vreţi să mergem la Freatida * ?

— Bine, dar... de ce ?

— Să dispărem acolo...

— Vai nouă. Trăim într-o epocă nemiloasă... nici să dispară nu mai pot, oamenii.

Şi-a muşcat buzele.

— E un mic golf... mi-a spus. Nu se poate să nu-l ştiţi. Golful poetului Porfiras.

— Da... unde-şi bea omul vinul privind statuia unui poet disperat. Nu vreţi să mergem într-un loc mai plăcut ?... Mai departe ?

— Atunci... La Salamina.

— Şi copiii voştri ?

A frînat brusc. Apoi s-a întors şi m-a privit, dezamăgită.

— Mulţumesc... mi-a spus. Bine aţi făcut că m-aţi coborît pe pămînt. Adio evadare... Întorc.

— Nu încă !

— Atunci lăsaţi-mă să mă duc să dau un telefon.

— O clipă. Soţul dumneavoastră are maşina lui, nu ?

— Da.

— Care e mai puternică, aşa e ?

— De unde ştiţi ? Şi, apoi, nu-i de loc gelos.

Am rîs.

— Dar de ce credeţi, că geloşii se nasc... ca, de exemplu, poeţii ?

— Nu ştiu...

---

* Freatida — o localitate antică a peninsulei din Pireu. La 20 km de Atena.

— Geloși, în general, sînt toți bărbații care au soții frumoase.

— Eu știu mulți care nu sînt de loc geloși.

— Sînt, dar se ascund. Ei, nu vă duceți să telefonați ?

— Bine... dar... după cele ce mi-ați spus...

— Aveți dreptate. E mai bine așa. Nu mai dați nici un telefon. Oleacă de primejdie are să ne facă mai picantă excursia.

— Nu-mi cunoașteți bărbatul. Cînd se înfundă în cifrele lui, nu mai știe ce e pe lume.

— Precis însă că are pe cineva pus să-i amintească de lumea asta de care nu mai știe.

S-a făcut că n-aude.

— Mă duc să telefonez, a spus numai și a plecat.

La Falirou era lume puțină. Numai pe estrada filarmonicii se jucau cîțiva copii. Și în jurul lor, se întreceau, jucîndu-se, rîndunelele.

Dinte-o cofetărie ieși o femeie solidă și-i spuse unuia din copiii care se jucau, că dacă nu vine acasă „îl omoară".

— Aveți telefon ? a întrebat-o ea.

— Tot ce doriți...

Peste cîteva clipe a ieșit cu o pungă de migdale, și s-a așezat din nou la volan.

— Mergem ? am întrebat-o.

— Da.

— Încotro ?

— Încotro am pornit.

— Deci... înfruntați pericolul.

— Dimpotrivă... mă îndepărtez de el.

— Am înțeles... I-ați spus că mergeți la Salamina ca să-l trimeteți în direcția opusă... Așa faceți întotdeauna ?

Era gata să pornească. Dar iar s-a oprit.

— Ce faceți ? am întrebat-o, văzînd că a lăsat iar nasul în jos.

— Nimic. Zău că nu mai are nici un rost. Oriunde am merge — sau n-am merge — e totuna. Ziua... excursia... bucuria noastră s-au irosit. Sînteți crud... nedrept... fără nici un motiv. Nu știu dacă mă credeți sau nu, dar sînteți primul bărbat, în afară de soțul meu, care stați aici lîngă mine. Dacă nu vreți, puteți să nu mă credeți. Trebuie să vă spun că am

un bărbat mai mult decît mediocru. Cred că pe nici un soţ — chiar pe cel mai de nimic — nu avem dreptul să-l înşelăm. Avem însă dreptul să divorţăm. Şi sînt de părere că aceasta este singura cale permisă. Nu vreau să vă dau lecţii. Dar aţi lovit în orgoliul meu de femeie. Mi-aţi spus adineaori ceva despre copiii mei. Trebuie să ştiţi că la fel m-aş fi purtat cu soţul meu şi dacă nu aveam copii. Îmi păstrez ţinuta morală pentru mine însămi, nu pentru soţul meu. Toate acestea — şi onoarea, şi sinceritatea conjugală — cred că sînt probleme care o privesc numai pe femeie. Şi acum, spuneţi-mi, ce vreţi să fac ?

— Trebuie să hotărăsc eu ?

— Dar cine altul ?... Cine mi-a stricat ziua ?

— Vă cer iertare. Dar asta cred că nu repară totul. Mai bună decît iertarea este o explicaţie. Aşadar... N-am s-o fac pe naivul... să zic că n-am priceput că v-am jignit. Dar iată că mă exprim mai limpede. Întrebarea „aşa faceţi întotdeauna" n-a fost nici atît de inofensivă, nici atît de lipsită de sens, ca s-o pot retrage numai cu o scuză. A fost o lovitură premeditată. Şi ştiu de ce am dat-o. Vă vorbesc în toată sinceritatea. Mi-a făcut rău... cum să vă spun ?... M-a rănit gîndul că fericirea aceasta divină pe care eu o trăiam pentru prima oară e pentru dumneata un fel de rutină... O ameţeală care a încetat de mult să mai fie ameţeală. Nu voiam ca escapada asta să fie o repetare. Voiam să însemne şi pentru dumneata ceea ce însemna pentru mine. Fiorul acela pe care-l dă *prima* evadare.

— Aşa a şi fost...

— Atunci mă veţi ierta ? Şi mai e o întrebare, care urmează de la sine. Iat-o : Dacă, într-adevăr, asta e prima evadare, de ce m-aţi ales tocmai pe mine ? Să fie doar o întîmplare ?

— Nu. Soarta nu hotărăşte niciodată singură. Trebuie s-o ajutăm. Şi eu am ajutat-o azi, pentru prima dată. Din două motive. Voiam să-i ofer un zbor unui om înlănţuit. Era singura mică bucurie pe care puteam să i-o ofer. Acesta e întîiul motiv. Al doilea... pe al doilea n-am să vi-l spun. Şi acum să mergem...

— Unde ?

— Unde doriţi.

— Atunci alegeți unde doriți... sau mai bine lăsați să... aleagă mâinile — pentru că mintea ne-ar duce înapoi.

A pornit motorul, a lăsat frîna de mînă, a schimbat viteza, am plecat... Nu înapoi... înapoi erau fel de fel de piedici cu fel de fel de pseudonime... (îndatoriri... convenții... etc.)

Ne urmam drumul spre Freatida. Jos, în stînga, se întindea marea... O imensă tăcere argintie... uimite iahturi albe... și cîțiva pescărași — jucăușe miniaturi de iahturi. Stîncile, ciclopi legendari, străjuiau necontenit orașul Paladei Atena — ca să nu năvălească barbarii. N-a fost însă nevoie de nici o invazie. Barbarii au crescut singuri între zidurile ei, și ne-au spurcat viața.

Am coborît în portul Zea, apoi am urcat din nou și am pătruns, pe faleza lui Temistocle, pînă în inima Pireului. „Mai repede, să ieșim de aici, îmi venea să-i spun. Fumul ăsta, în loc să lumineze icoana, o destramă."

Ca și cum ar fi înțeles, a apăsat pe accelerator. Încă puțin și ajungem la Dafni *. În dreapta noastră se înălța muntele Egaleos.

— Unde și-a avut oare tronul Xerxes, în timpul luptei de la Salamina ?... m-a întrebat.

— Nu vă e milă de mine ? Iar îmi vorbiți despre barbari ? Cînd totul în jurul nostru este o barbarie ? Strămoșii noștri luptau ca să-și apere civilizația. Noi ce avem de pierdut ? Libertatea ? Am fost „liberi" și tot am pierdut-o. Liniștea ? De atîția ani n-am mai gustat-o, încît s-ar putea să ne facă și rău acum.

— De ce ?... De ce vorbele astea amare ? Vi s-a întîmplat astăzi ceva deosebit ? Să nu-mi spuneți că nimic...

— Cu ce mă puteți ajuta dacă aflați ? Prăpastia rămîne deschisă.

— Un lucru mai vreau să-mi spuneți. E o problemă... de inimă ?

— Cunoașteți vreo... problemă la care nu luați parte cu inima ?

---

* Dafni — suburbie din Atena cu cea mai veche și vestită biserică bizantină, unde, astăzi, în fiecare toamnă se desfășoară serbările lui Dyonisos.

— Din păcate da.

— Şi nu vă doare ? Dar, iertaţi-mă. Nu-mi răspundeţi. Regret că am început discuţia asta. Am făcut o mare greşeală. Există vreun bac pentru Salamina ?

— Desigur...

— Atunci renunţăm la Salamina. Să mergem în altă parte. Spuneţi-mi, drumul acesta nu duce la Eleusis ?

— Ba da. Ne aflăm chiar pe Şoseaua Sacră (Iera Odos).

— Se încurcă toate în jurul meu. Mai bine să ne întoarcem.

— Ba nu. Mergem la Megara. Acolo găsim baremi ceva să mîncaţi. După cît îmi închipui, sînteţi flămînd de azi dimineaţă... poate chiar de ieri...

— Nu mai are nici un rost. Eu atîta vreau... Să ne întoarcem.

A oprit sub un plop şi şi-a scos batista.

— Ticăloşii ! a spus. V-au distrus sufletul. Bine... fiţi liniştit, mergem unde vreţi. Eu ziceam să aşteptăm mai întîi să se însereze. Nu voiam să vadă cineva, cine intră în casă. Şi totuşi, aş dori să mîncăm undeva. Uite... La Salamina, de exemplu, au fructe de mare delicioase... Vă rog să nu mă refuzaţi.

Chemarea ei era atît de gingaşă, încît n-am rezistat.

— Fie... am zis. Mergem. Poftă de mîncare n-am şi nici nu văd ce mi-ar putea-o deschide. Pofta însă de tovărăşia dumitale a crescut.

Am ieşit de sub plop. Înaintam spre Perama. Prin aceeaşi strîmtoare au trecut, cu aproape două mii de ani în urmă, locuitorii Atenei lăsînd în urma lor cetatea arsă. Locul era şi acum tot ca atunci. Numai că vasele pluteau cu ajutorul aburului şi din coşurile lor ieşea fum.

. . . . . .

Ne-am întors seara cu sufletul plin de linişte. Deasupra noastră nu trecuse nici cel mai mic nor. Acolo... lîngă valurile mării... în faţa vinului auriu am vorbit... am tăcut... am visat. Totul era dragoste. Dar noi nici n-am bănuit-o. Nu i-am rostit nici numele. Oare să fi fost într-adevăr d r a g o s t e a ?

Cine ştie...

IV

A doua zi în zori am pornit în căutarea lui Pandelis. Singuratică, dar dulce noapte am petrecut în casa doamnei Elpiniki. Am trecut mai întîi prin Alimos. Am luat apoi un autobuz galben care străbătea zi și noapte șoseaua de pe malul mării și am coborît la prima plajă pustie, pe care am zărit-o de la fereastră. Kleomenis nu descrisese cu precizie locul unde se afla baraca lui Pandelis. Mă ajuta însă vîna de poet a lui Pandelis. „Restoranul La Țărmul pustiu". Locul trebuia deci să fie... pustiu. Înaintam spre țărm, doar voi întîlni o bărăcuță sau un golfuleț. Acolo aș fi întrebat. Era imposibil să nu-l cunoască pînă și stîncile. Dar... nu exista nici o stîncă. Era în schimb nisip... un nisip nesfîrșit... blond, mătăsos. Cred că și pe el dacă-l întrebam, ar fi știut să-mi răspundă. Marea se întindea, primitoare, în fața mea. Cu toată denumirea lui Pandelis, țărmul nu era chiar de tot pustiu. Am întîlnit un bătrînel care aduna scoici.

— Bună ziua, domnule, i-am spus.

— Bună să-ți fie inima, fiule.

— Ce-i cu pustietatea asta ?

— Nu știu. Au luat lumea la goană. Nu știu de ce. Poate că începe războiul, dacă nu cumva s-a sfîrșit... Orice ți-aș spune, tot minciună ar fi. Cred că și-au vîrît nasul americanii.

— De ce ? Ce nevoie au de plajă ? Fac vreun teren de golf ?

— Cînd spui „american" spui război. Mai mult nu știu. Mergi sănătos.

S-a aplecat să-și ia săculețul.

— Sărmană Eladă... a continuat el trist. Bătrînă, orfană de bucurii... Au venit străinii cu vapoarele lor, ne-au tulburat apele... ne-au tulburat ochii... La dracu cu toți !

— Cunoști pe unul Kir-Pandelis ?

— Nu cunosc pe nimeni.

Felul cum o spusese arăta limpede că nu voia să continue discuția. Doamne, ce groază au băgat în oameni ! Încet, încet n-o să se mai cunoască nimeni.

— Deci... nu-l cunoști ?

— Nu, zise el tare și adăugă în gînd : „Ce, să-l dau în gît ?"

A plecat grăbit, temîndu-se parcă să nu-l mai întreb ceva. Am înțeles că nu mai scot nimic de la el. Am pornit mai departe, pînă la un golfuleț unde am văzut două bărcuțe albe, care se legănau una lîngă alta ca o pereche de porumbei.

Înăuntru însă nu se zărea nimeni. Nu-i nimic. S-or fi dus să-și cumpere țigări sau pîine. Într-adevăr, cînd m-am apropiat, am văzut pe un dîmb cîțiva pescari fumînd lungiți pe nisip. Tutunul lor mirosea de departe. Se vedea clar că era de contrabandă. Cum m-au văzut, și-au stins țigările în nisip.

— Bine ați făcut... le-am spus. În primul rînd că vă distrugeți plămînii și în al doilea că fumul îi atrage pe polițiști.

S-au așezat toți turcește.

— E interzis, mi-au spus.

— Să faci contrabandă ?

— Să te plimbi.

— Cine o interzice ?

— Cine pofțește.

— Vorbe limpezi și înțelepte. „Cine pofțește". Ajunge atîta — să poftească. Ei bine, nu știam, le-am spus. Vin de departe.

— America ?

— Ai-Stratis... Tot a americanilor e.

M-au privit neliniștiți. Nu le-or fi plăcut vorbele mele ori le-au plăcut și voiau să se ferească ?

— Noi... a zis unul. Noi sîntem niște bieți pescari. Ne luptăm cu valurile ca să agonisim un codru de pîine pentru copiii noștri. Sîntem în afara catastifelor lumii. De asta nu știam unde se află insula aceea americană despre care vorbești. Și te rugăm să nici nu ne spui unde se află. Noi pescuim aici, în apele noastre.

Și iar se închideau porțile discuției. Așa cum ajunseseră lucrurile, era mai ușor să cucerești o fortăreață, decît încrederea unui om speriat.

— Am fost deportat acolo... le-am spus.

Cel mai tînăr din ei m-a privit în ochi.

— N-ai fost ! Mi-a strigat dușmănos. Ești polițist. Dar nouă nu ne pasă. Noi nu facem politică. Avem familii de hrănit. Cît e amenda pentru contrabandă ?

— O mie.

— N-avem. Arestează-ne.

Am scos pachetul meu de țigări.

— Eu zic că e mai bine, ca înainte de a intra la zdup, să fumezi o țigară bună. Sînteți de acord ? Poftiți.

M-au privit toți trei uimiți. (Nu cumva greșiseră ?)

— Poți să-mi spui de unde ai mirosit că sînt polițist ? îl întreb pe cel mai tînăr... așa... prietenește. Acum nu mai poți nici să-ți îngreunezi nici să-ți ușurezi situația. Așa că, spune.

Băiatul tăcu. Răspunse în schimb altul.

— Nu e nevoie de multă filozofie. Ce cauți la ora asta pe drumuri și nu la biroul tău ? Al doilea : de ce umbli îmbrăcat, în zi de lucru, cu haine de sărbătoare ? Și al treilea și ultimul : Dacă ai fi fost pe Ai-Stratis, mă meștere, ai fi spus-o ? Nu. Așa că psalmul cel mai scurt e *Aleluia.*

— De ce să n-o spun ? Ca să n-o afle Poliția ? Poliția o știe foarte bine. Al doilea. La birou nu sînt, pentru că nu-mi dă nimeni de lucru, tocmai fiindcă am ieșit de acolo. Al treilea : Hainele pe care le port le-am cumpărat cînd am ieșit. Al patrulea : îmi vedeți legitimația ? Acum vedeți și actul ăsta cu ștampile și iscălituri ? E ordinul de eliberare. Și acum, al cincilea și ultimul : Vedeți cartea aceasta ? E același nume. E a mea. Scrie despre voi, și despre mine. Despre amărăciunea sărăcimii și despre chinurile deportării. Asta o spune și titlul : *Zile zbuciumate.* Ne-am înțeles ?

Au luat cartea, și-au trecut-o din mînă în mînă... au pipăit-o și apoi...

— Cît costă ? a întrebat unul ducîndu-și mîna la buzunar.

— N-o vînd.

— Păcat.

— O dăruiesc. E a voastră. Era a voastră și înainte de a o tipări.

— Da. Văd. Scrie despre niște argați... spuse unul. Da... da... Așadar... există pe lumea asta oameni care se gîndesc la noi ? Ia uită-te... Și noi habar n-aveam. Așa e. Trăim în afara lumii... Bine ai spus-o, moș Diogene.

— Diogene ? m-am mirat eu. Te numești Diogene ?

— De ce ?

— Nimic. Poate că o să-ți spun mai tîrziu.

— Cum dorești.

— Acum vreți să știți de ce colind plajele ?

— De unde să știm...

— O să vă spun îndată. Am avut un prieten... sărac ca și voi... Cu doi copii... Spirakis și Irinula... avea o soție blîndă, Amigdalia pe nume.

— Oh... de Pandelis vorbești...

— Uite că-l cunoașteți.

— Care om bîntuit de nevoie nu-l cunoaște ? Nu mai e aici. L-au mutat. I-au dat cîțiva gologani despăgubire și vreo două-trei șuturi în fund, și l-au alungat. Sărmanul Pandelis...

— Nu știu cum să-l găsesc... le-am zis.

— Știm noi. Nu ți-am fi spus, dar ești de-al nostru și nu vrem să-ți stricăm inima.

— Cu ce se ocupă ?

— Cu ce se ocupa și atunci. Putem noi să ne schimbăm meseria ? Tot o barcă are și acum. Numai că e pe uscat. Pe mare au pus stăpînire cei care-ți vînd drept băutură și apa din cristelniță. Pandelis era un sfînt cinstit și de aia l-au trimis într-o bisericuță singuratică.

— Și cum aș putea să-l găsesc ? l-am întrebat pe moș Diogene.

— E și greu și ușor. Dacă-l iubești mult...

— Îmi era ca un frate.

— Atunci e ușor. Uite... acolo nu există nici stradă nici număr... niște pini... puțin fum de grătar... și inimă bună. Fii atent acum.

A nivelat puțin nisipul în fața lui, apoi a luat un băț de chibrit și a început să deseneze, dar într-un stil atît de sublim că l-ar fi înnebunit pînă și pe Picasso, făcîndu-l să-l numească „coleg".

M-am ridicat, i-am salutat și am plecat cu sufletul ușurat.

În zadar încercam să găsesc „Țărmul pustiu" în pădurica de pini. Pentru Pandelis nu mai exista nici un fel de țărm. Nu mai exista spuma și sarea... pasiunea întregii lui vieți. Nici vîntulețul de seară, care face frînghiile să plîngă ca niște prunci.

Am găsit totuși o baracă. Eram curios ce firmă i-o fi născocit ? „Bufetul la Inimă bună" ? sau „La of-ul marinarului" ? Nimic din toate astea. O dată cu maturizarea, Pan-

delis se apropiase de simplitatea vechilor noştri clasici. „Birtul Pandelis." Ajunge. Nu mai avea nevoie de nici un retuş. Ar fi stricat monumentul.

M-am aşezat la o masă şi am strigat, emoţionat, numele celebru.

— Pandelis !

În prag apăru o femeie necăjită, cu trăsături de o mare blîndeţe.

— Pandelis ! a strigat ea. Un client. Imediat, domnule.

S-au auzit nişte paşi. Apoi a apărut în uşă, Pandelis.

Ah, Kleomenis... cît de iscusit... cît de real l-ai cioplit... Aşteptam să-şi răsucească mustăţile... Nimic.

— Bună ziua, i-am zis. Un vechi prieten.

M-a măsurat insistent.

— Obişnuiaţi să veniţi la „Ţărmul pustiu" ? m-a întrebat.

— Da.

Atîta i-a trebuit. Examenul s-a terminat.

Pandelis s-a schimbat. În faţa mea, acum, se afla un patron rece şi politicos.

— Ce doriţi să luaţi ?

— Ce aveţi ?

— Peşte... măsline... ridichi...

— Altădată serveai şi voie-bună.

— Avem şi vin.

— Vin ? Altădată serveai „Soare fluid".

Parcă l-aş fi pălmuit.

— S-a terminat... mi-a zis rece.

Aşa-mi trebuia. Şi acum, ce să fac ca să mi-l apropii ? În clipa aceea se ivi printre pini un băieţel.

— Spirakis... l-am strigat.

— Intră în casă, mă ! îl repezi taică-său. Apoi se întoarse profesional spre mine. Deci, ce doreşte domnul ?

— Nimic... Aşa cum te porţi nu vreau nimic.

— Cum doriţi.

Îmi pierise tot cheful. O fi băgat de seamă şi el. Aşa s-ar fi zis. Pentru că deodată l-am văzut că mă cercetează binevoitor.

— Pe pîinea pe care am s-o mănînc, i-am zis, Pandelis... Sînt un om cinstit.

Nici nu şi-a clintit buzele.

— N-am venit aci să te „pescuiesc"... i-am spus. Ce să „pescuiesc" ? Sînt eu însumi pescuit şi fript de o mie de ori. Nu te speria. Am iubit un om tot atît cît l-ai iubit şi tu. Te-am iubit şi pe tine, fără să te cunosc. Am iubit-o pe Migdalia... pe copiii tăi... Am iubit-o şi am adorat-o ca pe o sfîntă şi pe Niobe, cu rochia ei albă, pe care acum i-au vopsit-o neagră... Ce mai vrei ?

Stătea tot nemişcat şi mă privea.

— Şi copiii mei... a izbucnit sfîşietor deodată... La copiii mei nu se gîndeşte nimeni ?

— Pandelis ! i-am strigat.

Omul însă dispăruse. Am aşteptat să aud voci dinăuntru... nimic. Am auzit numai închizîndu-se ferestrele şi uşa şi totul s-a cufundat într-o tăcere de moarte.

Am plecat şi m-am întors la pescari. Erau tot acolo aşezaţi pe nisip şi se jucau cu pietricele.

— Ţi s-a-ntîmplat ceva ? m-a întrebat neliniştit moş Diogene.

— L-am pierdut pe Pandelis... le-am răspuns. N-a vrut să mă primească.

— Aşa prieten ţi-a fost ?

— Ascultaţi. Prietenia noastră e cam ciudată. Era prietenul unui prieten al meu... care a fost executat.

— Ajunge... spuse moş Diogene. Am priceput. Avea o fată îmbrăcată în alb, nu-i aşa ?

— Da.

S-au întristat toţi.

— Acum fata e în negru. Îl cunoaştem cu toţii. Am suferit împreună cu el. Ştii că Pandelis a avut încurcături cu Poliţia ? Pînă şi la tălpi l-au bătut să mărturisească... Între atîţia şi atîţia clienţi fusese şi unul pe care-l arestase...

V

Zilele se tîrăsc încet... leneşe.. Iar eu mă grăbesc. Nu am timp... nu mai am timp. Trebuie să termin, să mă achit cît mai repede de această datorie... de această carte. Şi apoi să-mi îndrept urechea spre uşă ca să aud bătaia fatală. „Cine e ?" N-ai să primeşti răspuns la întrebare. Sînt cei care au

venit să-ți aducă aminte că răstimpul libertății tale s-a încheiat. L i b e r t a t e. Nemiloasă schilodire a noțiunii. Libertate... Iar cel care ți-o va lua va fi atît de aproape de tine, încît vei putea să-i vezi în buzunar lanțul cu care te va încătușa.

N-am să uit niciodată previziunea pe care mi-a făcut-o un deținut cînd ne îmbarcam de plecare. „Curînd am să te aud spunînd: «Unde ești, Ai-Stratis, ca să mă scapi de Atena»?"

Sînt în circulație destule epitete ornante care stau pe lîngă cuvîntul Libertate. „Libertate conștientă", „libertate limitată", „libertate rațională"... Dar toate nu s-au creat decît ca să anuleze libertatea.

Dar ce atîta vorbă... Libertate e ceea ce ne lipsește — nu ceea ce avem.

Așa se face că și autoritățile au grijă să ne lipsească, tocmai ca să ne facă să... o iubim și mai mult. Să ne sacrificăm toți. De altfel ce înseamnă toate execuțiile astea? Nu sînt oare niște sinucideri în masă?...

Cînd au să mă aresteze oare? Dacă data ar fi fost stabilită, lucrurile ar fi stat altfel. Ai fi știut măcar că ai înaintea ta zece... douăzeci... treizeci de zile... Ți-ai fi rînduit viața în funcție de acest termen. Dumnealor ți-au dat însă libertate nedeterminată. Ca să ți-o poată curma oricînd. Așa... nu ești liber nici măcar o clipă.

De ce le-am spus pescarilor că mă duc sîmbătă la ei? Cine îmi asigură că voi fi liber atunci? M-am străduit deci... mi-am luat toate măsurile să nu fiu arestat pînă în ziua promisă.

Să mă întorc însă acasă înainte de a începe ei să mă caute. Dacă aș dispare, fie și pentru o săptămînă, înseamnă că am trecut în ilegalitate. Ei atît așteptau... Sînt gata să născocească tot felul de basme în care eu sînt șeful „rețelei de spionaj". Ar arăta Tribunalului pînă și aparatul Morse, pe care l-am... folosit. Și apoi... proces sumar... condamnare... execuție.

Trebuia deci să mă întorc cît mai curînd în „legalitate". Să părăsesc căsuța primitoare a doamnei Elpiniki și să mă înapoiez în locuința mea, în așteptarea arestării. În aceste trei zile n-am făcut nimic important. Am înnegrit numai cîteva pagini de hîrtie. Altceva îmi era imposibil să fac.

Dragostea ? Se înecase în noroi. Prietenii ? Erau gata să-şi piardă libertatea pentru mine. Dar puteam eu să accept ?

Aceste puţine zile de pe malul mării au fost singurele mele ceasuri de libertate pe care le-am trăit din ziua cînd m-am... eliberat. Lîngă pernă, un aparat de radio îmi cînta cîntece în care era vorba de dragoste... De ce nu ? Totul e dragoste. Şi pentru copoiul care se prăjeşte sub fereastra mea, tot dragoste se cheamă că e. Căci ce altceva poate însemna această pasiune ?... Această osteneală ?... Pîinea zilnică ? Aia a fost la început. Aşa a pornit. Apoi, încet... încet... s-a adîncit, a devenit beţie... dragoste. Sau poate... viciu ?... „viciu" ! Las' că ştim noi... Viciu e rîia care îi apucă pe comuniştii care vor să-şi vîndă patria. Dar ei n-o numesc rîie, ci „libertate".

Într-o seară radio-ul şi-a întrerupt brusc cîntecul de dragoste ca să transmită o ştire : Ministrul Afacerilor Interne, Pausanias Licurezos a fost destituit şi înlocuit cu generalul Vrahnos, care şi-a anunţat primul ordin de zi : „Pînă astăzi, a declarat el, a fost urmărită numai activitatea. De azi înainte va fi urmărit şi gîndul criminal. Fiindcă şi el constituie o crimă !"

Am considerat că e un ultimatum adresat mie personal. Aşadar, unde trebuie să prefer să fiu arestat ? Stau cu capul în mîini şi mă gîndesc. Se deschide uşa. E ea. Mi s-a recomandat ca mamă. Pe soţul ei îl considera ca pe un domn care — nu ştie de ce — şi-a asumat datoria să o întreţină, s-o gătească şi să-i facă copii.

— Nu l-am iubit niciodată... a spus melancolică. Trebuia să aleg între plictiseală şi trudă. Şi din păcate am dat peste amîndouă.

— Dar de ce ? Mă uimeşti...

— Am făcut marea greşeală să cred că dragostea e ceva divin... O vrajă de care foarte puţini bărbaţi sînt în stare. Eu am avut ghinionul să cunosc numai bărbaţi care n-o aveau. Şi astfel am fost nevoită să mă căsătoresc cu unul dintre ei. Dacă nu mă îngrozeau în noaptea aceea ochii dumneavoastră... poate că aş fi aşteptat să se ivească la orizont marea dragoste.

— Sînt, deci, o sperietoare îngrozitoare ?...

— Dumneavoastră ?

— Atunci de ce v-aţi îngrozit ?

— Știți de ce ?... fiindcă mă temeam să nu iau foc... Eram gata să vă urmez ca o nebună peste tot. Să-mi părăsesc mama, s-o las să moară singură... Dacă nu vă arestau, eram gata să fac această nebunie. Nu mi-ar fi fost milă nici de mama mea. Ce e asta oare ? Nu e dragoste ?

— De unde știți, o dată ce n-ați iubit ?

— Dacă nici asta nu e dragoste, atunci oamenii au fost osîndiți să treacă prin lume fără dragoste. În ziua cînd am citit în ziar că ați fost dus la Tribunal pentru înaltă trădare, am rugat-o pe mama să aibă grijă de mine. S-a speriat. M-a închinat. „Ce-ai păcătit ?" m-a întrebat. Atunci i-am căzut la picioare și i-am mărturisit totul.

— Ce ?

— Acum nu mai are nici un sens. Sînt soție... mamă... M-au lecuit copiii mei. Chiar dacă nu puteam să uit, t r e b u i a. Păcat însă că a t u n c i dumneavoastră n-ați înțeles nimic. Nici măcar n-ați bănuit.

— Așa e. Aveam însă mult de lucru. Aveam de luptat cu fiarele. Mai întîi trebuia s-o răpun pe cea mai rea : dragostea. Am luptat mult. Cînd vă auzeam pașii, înnebuneam. Nu puteam să-mi închipui că e împărtășită. Vedeți ce tîrziu o aflu... și ce tîrziu — vai !... — vine și bucuria. Atît de tîrziu, încît nu mai pot avea parte de ea.

A sărit în sus ca arsă.

— Cum vine asta ?... De ce continuați să mă amărîți ? Sau, atunci... de ce mă primiți și acum tot atît de rece ?... Sau mă înșel eu ?...

— De cînd m-am întors, ochii mei sînt alții. Aceștia de acum abia mă ajută să văd. Nu mai pot arde. Ceea ce v-a tulburat e vechea mea privire. Ați păstrat, pare-se, ceva din incandescența-i de odinioară. Nu-i nimic... o să vă treacă. Vă veți salva. Are să vă salveze „mama". Iar pe mine are să mă salveze soțul dumitale. Vedeți... Din păcate sîntem amîndoi salvați...

— Spuneți-mi... Ce-ați păcătit ? Ați avut, de curînd, vreo dezamăgire ?

— Da, astăzi și atît de puternică, încît sper să mă imunizeze pentru totdeauna. E un „vaccin" eficace pentru cazurile sentimentale cu toate „sindromurile" lor.

— Vorbiți ca un medic.

— Am fost foarte bolnav. Şi-mi cunosc bine organismul. Vă amintiţi cît de puţin mîncam ? Atunci îmi era bolnavă numai inima. Acum mi s-a molipsit şi trupul.

S-a aşternut o tăcere grea. Schiţăm pe masă, cu degetul, figuri geometrice.

— Nu ieşiţi de loc ?

— Aştept ziua de sîmbătă. Atunci am să ies o dată şi bine.

— Plecaţi ? Nu vă temeţi că o să vă prindă ?

— Mă tem să nu mă prindă pînă atunci. Pe urmă...

— Deci nu vă pasă dacă vă arestează ?

— Ce să mă mai aresteze ? Nu sînt ca şi arestat ?

— Nu sînteţi definitiv liber ?

— Cum să vă spun ? Trăiesc într-o situaţie foarte confuză. Aproape ridicolă. Îţi vine să înnebuneşti gîndindu-te cum au reuşit să ne ridiculeze cauza... O cauză atît de tragică ! Ne-au întemniţat fără temniţă... ne-au lăsat liberi fără libertate. Ne-au pus să ne păzim pe noi înşine. E un lucru nemaiauzit... şi de nesuportat !... Iată, eu sînt acum obligat, de pildă, să mă duc acasă ca să mă aresteze.

— Şi dacă nu vă duceţi ?

— Au să mă aresteze mai tîrziu. Dar cu cît mai tîrziu cu atît mai rău. Chiar aşa. Sînt obligat să fiu arestat a c o l o. Pentru că dacă mă arestează în altă parte sînt pierdut. Mă judecă şi pe mine ca „spion". Aşa îi numesc pe cei pe care-i arestează într-o altă casă, decît cea declarată la poliţie.

— Vreţi să mă duc să vă declar la secţia noastră ?

— Vreţi să vă facă secţia dosar ?

— Nu-mi pasă !

— Au trecut zece ani... Mă aflam pe atunci în casa unei doamne Elpiniki. La fel a strigat şi în ziua aceea o copilă — „Nu-mi pasă !"... Dar acum copila e femeie... mamă... şi t r e b u i e să-i pese. Vedeţi-vă de drum. Ei mie vor să-mi facă rău. Lăsaţi-i să mi-l facă numai mie. Dacă vi l-ar face şi dumneavoastră, ar însemna să mă doară de două ori.

Şi-a muşcat buzele.

— Atunci ce pot să fac ? Ce ? Spuneţi-mi. Pot să fac ceva şi nu ştiu ?

— Un singur lucru. Să nu mă priviți astfel. Mă siliți să mă întorc la niște zile pe care sînt dator să le uit. Pentru dumneavoastră n-a fost atît de greu. Nu, nu protestați. Dumneavoastră ați avut atîtea mîngîieri... Mamă... prieteni... libertate... Eu ce-am avut ? Ce consolare ? Ce refugiu ? Și pe lîngă toate să mai lupt și cu monstrul singurătății, și cu dragostea... o dragoste nemiloasă... disperată, care s-a prefăcut într-un al doilea monstru. E ușor pentru un bărbat care are totul — și nu-i lipsește decît dragostea — să trăiască și fără dragoste... Fiindcă, dacă o pierde, îi rămîne restul. Eu n-am avut decît această dragoste. Ea a fost pentru mine totul. Ce să fi făcut ?

S-a ridicat și a început să se plimbe prin cameră. Deodată s-a oprit.

— Ați vorbit despre singurătate. Vă înțeleg foarte bine. Este cuvîntul cel mai des pronunțat de mama mea. Vreți... vreți să ieșim puțin ? Uite, în curînd se întunecă și nu mai vede nimeni cine e lîngă mine la volan.

— Bine... am zis. Îmi oferiți un balon de oxigen. Vă mulțumesc... și mi-am luat haina.

— Vă luați haina pe o asemenea căldură ?

— Mulți dintre noi au dormit pe ciment numai în cămașă și au murit de moarte naturală.

— Dar de ce să vă prindă tocmai astăzi ?

— Așa au raționat și cei care au ieșit în cămașă.

— Atunci de ce nu vă luați și pardesiul ?

— Ar fi exact ce trebuie ca să mă înhațe. Dacă te văd cu pardesiu în toiul verii te și bănuiesc că te ascunzi și că te duci să dormi afară din casa ta. Toate arestările „fortuite" în asemenea împrejurări s-au produs. Haidem !

A ieșit prima. A înconjurat casa și m-a chemat. Am trecut printre pini.

— Unde mergem ? am întrebat.

— Ați fost vreodată spre Cap Sunion pe șoseaua nouă de pe malul mării ?

— N-am fost nici pe cea veche.

— E uluitor de frumoasă.

A căutat butonul la radio și s-a oprit la un post unde cînta un trio.

— Los Pancios... a spus. Şi-au stricat reputaţia anul trecut, la Kifisia *. Acolo a fost Waterloo-ul lor.

— De ce ? N-au cîntat frumos ?

— Prea frumos. Dar au făcut greşeala să apară în faţa publicului în carne şi oase. Şi nu-s decît nişte maimuţe cît se poate de respingătoare.

— Sînteţi aristocrată ?

— Sînt romantică. Pînă atunci toţi îi vedeau ca pe nişte îngeri. Şi nu i-a obligat nimeni să-şi arate mutrele. Cîştigau destul cu imprimările. Da. Sînt o romantică incurabilă... Ştiţi de ce am păţit-o cu dumneavoastră ? Iată... am să vă spun. Tocmai pentru că nu vorbeaţi. Dacă aţi fi vorbit...

— Ei... ce s-ar fi întîmplat ?

— Cum... ce s-ar fi întîmplat ? Aş fi descoperit că... sînteţi... un om, un... — în sfîrşit, un om...

— Dar... dacă-mi amintesc bine... mi-aţi spus că am vorbit... Nu mi-aţi spus că am strigat „Pentru Dumnezeu... fie-ţi milă de mine... pleacă !..."

— Nu ştiu... poate că aţi spus-o numai din ochi. Dar oricum, tot ar fi fost prea tîrziu... Răul se întîmplase.

Apăsă pe accelerator. Maşina zbura ca un bolid. „De ce anume cauţi să fugi ?" am vrut s-o întreb.

Pe malul mării, golfuleţele erau semănate cu perechi de îndrăgostiţi. „Înapoi"! — îmi venea să strig. Fie-ţi milă. Salvează-mi ultima noapte liberă !". Dar ea accelera... accelera mereu. Am privit kilometrajul. Nebunie !... Mă gîndeam mereu la cuvîntul ăsta, cînd deodată s-a auzit un scrîşnet pe asfalt. Maşina a îngheţat pe loc într-un nor de fum şi praf.

— Ce s-a întîmplat ? am întrebat speriat.

— Înapoi ! mi-a zis tremurînd. Ne întoarcem înapoi !...

A întors şi a ţîşnit iar, cu aceeaşi viteză. Apoi încet... încet, piciorul şi-a slăbit apăsarea, iar maşina şi-a micşorat viteza pînă s-a oprit.

— Dar ce s-a întîmplat ? am întrebat-o încă o dată.

— Eu ? Ah... dacă aţi şti cum arătaţi...

— Eu ? Cum ?

— Ca o mască mortuară. Nu v-aţi dat seama ?

— De mulţi ani nu m-am mai privit într-o oglindă.

---

* Kifisia — La 30 km de Atena, una din cele mai frumoase localităţi, alcătuită numai din vile şi parcuri.

— Dar ce-aţi simţit ? Măcar spuneţi-mi, cum vă simţiţi acum...

— Cît se poate de prost. Dar nu vă neliniştiţi. Sînt obişnuit.

— Spuneţi-mi exact, cine v-a necăjit astăzi ?

— Cine ?

— Ştiu eu ? Vreo femeie ?... Cine e ?... Cine e ? Ce v-a făcut ?

— Nu era o femeie. Era o pasăre care zbura şi zbura... şi nu se întorcea niciodată să privească înapoi ! Astăzi s-a întors. A v ă z u t şi s-a întors în colivia ei.

— Ce-a văzut ?

— Sfoara ce-i lega picioruşul.

— Spuneţi-mi... nu-i purtaţi pică... de loc ?

— Numai tristeţe. Nimic altceva.

— Mi-e foame... zise ea deodată. Şi mi-e sete. E pe aici pe undeva o bărăcuţă... Vin „garantat" şi „cinstit" aşa-l numeşte patronul, care e cel mai bun prieten al meu. Cît despre pasăre, am înţeles. Aşa se întîmplă şi cu mine. Soţul meu nu are colivie... Are nişte cîngi cu care mă coboară pe pămînt. Da... mă mînuieşte ca pe un zmeu frumos şi multicolor.

Am cotit la dreapta. Se întunecase de-a binelea. Peste puţin am intrat într-o pădurice de pini.

— Vedeţi colţişorul acela luminos ? mă întrebă.

— E un licurici ?

— O oază.

Ciudat. Mă rătăcisem în noapte. Credeam că sîntem departe, la Vuliagmeni. N-am observat că ne aflăm în faţa tavernei lui Pandelis. Întîi am vrut să caut un pretext ca să fug. Pe urmă m-am gîndit că e poate mai bine că s-a întîmplat aşa.

Am coborît din maşină şi am urmat-o.

— Kir-Pandelis ! strigase ea, încă înainte de a opri motorul.

— La ordin ! s-a auzit din casă o voce bărbătească şi, peste puţin, iată-l în faţa noastră.

— Kir-Pandelis... i-a spus ea cu o voce disperată. Am venit să mă înec.

— Atîta tot ? întrebă el. Am stricat eu vreodată hatîrul cuiva ? Bună seara... mi s-a adresat oficial şi mi-a întins mîna, privindu-mă uimit.

Abia atunci m-a recunoscut.

— Bună seara !!... mi-a zis şi mi-a întins pentru a doua oară mîna.

(După cum se vede, prietenii mei pescari nu stătuseră cu mîinile încrucişate.)

— Kir-Pandelis... i-a explicat ea. Sentimentele noastre sînt curate ca şi vinul tău. E fratele meu.

— Nu semănaţi...

— Cu tine semăn ? şi totuşi sîntem fraţi. Spune, m-ai văzut vreodată aici cu vreun bărbat ?

— Şi domnul ce este... femeie ?

— Bărbat... dar ştii de ce soi ?... Din aceia care nu întorc capul după noi... fiindcă nu sîntem demne de ei.

— Aşa sînt femeile, Kir-Pandelis... spusei eu. Le iubeşti cu inima... dar ele vor să le iubeşti cu ghearele.

— Ei atunci... dacă lucrurile sînt aşa... încurcate, poftiţi la lumină.

— Ca să ne ţii sub observaţie ?

— Nu. Ca să vedeţi ce mîncaţi şi ce beţi... Doar aţi venit aici să mîncaţi, nu să „vă mîncaţi" între voi, nu ?

Ah... Pandelis... Pandelis. Aşa eşti, întocmai cum te-a zugrăvit condeiul lui Kleomenis.

— Deci... avem...

— Nu ne spune ce ai, că mîncăm tot. Spune-ne ce ne aduci...

— Magazinul dispune de toate bunătăţile şi pe deasupra... şi de „soare fluid"... spuse, făcîndu-mi cu ochiul. Şi acum o rugăminte... adăugă către ea. Să n-o mai aduci pe fiica ta pe aici că iese tărăboi.

— De ce ?

— „Şeful" mi-a cerut-o oficial în căsătorie. Da, da, chiar aşa... fiu-meu. A cerut-o şi pe urmă a făcut pipi pe el de emoţie. Iată ce înseamnă să iubeşti !

— Şi acum ce face ? Doarme ? întrebă ea.

— Astă-seară sînt burlac. Toată şatra a plecat la Atena. Au treabă. Mîine în zori se întorc. Gata cu burlăcia. Şi acum mă duc să vă pregătesc gustarea.

A şters masa cu grijă şi a plecat.

— Mare filozof... Nu-l văd bine...

— De ce ? s-a neliniştit ea.

— Mîine, poimîine ai să-l găseşti în vreo carte.

— Dar de unde-l cunoşti ?... Nu mai înţeleg nimic.

— Nu e nici un secret. Am băut... am oftat, și am discutat cu el în filele unei cărți. Nu, nu a mea. Mie poate că mi-ar fi scăpat. Mi se întîmplă adesea. Pierd oamenii pe care i-am cunoscut, tocmai pentru că i-am cunoscut prea bine.

— Mă faceți acum să cred că trăiesc într-o carte a dumneavoastră. Din păcate, de cînd v-am cunoscut, n-am crezut prea mult. Ah... de-ați ști cu ce iluzie am trăit... Îmi imaginam... cum să spun... că nu vă ascundeți în casa mea, ci în mine. Și că de aceea n-au să vă găsească, dacă au să vină să vă prindă. Vă vine să rîdeți ?

— Să plîng... Vreți acum să vă spun și eu ceva ? Știți de ce aveam o privire atît de tristă și disperată în seara aceea ? Pentru că eram „prizonier". N-am apucat mîna pe care mi-o întindeați, pentru că mă înlănțuiau niște legături mai vechi cu o femeie care intrase în viața mea fără măcar să-mi dau seama cum, aproape fără s-o doresc. Îmi erați un minunat „colac" de salvare. Dar eu nu mai aveam dreptul să mă salvez. Nu știu ce ați citit atunci în privirea mea, dar ce aveam — eu știam. Mă zbăteam într-un vălmășag de întrebări tragice. De ce să pier acum... tocmai acum ?... De ce să rămîn înnămolit în apa asta stătută, acum cînd mă întîmpină, limpezi, undele proaspete ale unui izvor ?... Dar — vai ! — era prea tîrziu. Și — vai ! — acum e și mai tîrziu. Ați spus că sînteți un zmeu de hîrtie. Pe mine însă mă așteaptă furtuni năprasnice, la care nici vulturii n-ar rezista. Aici e nenorocirea. Atît de potriviți... atît de porniți unul către altul și să nu existe nici o putere care să ne unească. La măsuța asta la care stăm acum, au stat cîndva doi îndrăgostiți... Au băut la fel ca noi... au mîncat la fel ca noi... și s-au iubit mai mult decît noi. Unde sînt acum ? El e mort iar ea îi poartă doliul. Ciudată soartă au măsuțele lui Pandelis. Nu plîngeți...

— Am cunoscut-o și eu... Da. Pe Niobe. Vine adesea aici. Nu-i vorbiți de ea lui kir-Pandelis. Îl apucă plînsul și i se face rușine. Se pare că iubitul acestei fete e din aceia care știu să trăiască bărbățește și să moară bărbățește. L-ați cunoscut ?

— Mai bine decît cei care l-au văzut. L-am citit. Da. Sînt unicul cititor al unui roman zguduitor, care încă nu a văzut lumina tiparului. Am să văd ce am de făcut... Deocamdată însă trebuie să-l ascund. În paginile lui l-am cunoscut pe Pandelis.

Spre uimirea mea, am văzut că se ridică să plece.

— Încotro ? am întrebat-o.

— Fie-vă milă...

— Dar ce e, ce s-a întîmplat ?

— N-aţi vrea să plecăm ?

— Vi s-a făcut frică ?

— Mie ? Nu mai mi-e frică de nimic. De n i m i c. Atît de nefericită sînt.

Spre norocul nostru, apăru chiar în clipa aceea Pandelis. Îi mirosise de departe a ars... că ceva se scufundă... Se ridică în picioare, îl apucă de braţ şi-l trase deoparte. Ce şi-au spus ? Ce-au discutat ? Nu ştiu. Peste puţin s-a întors şi mai palidă.

— Nu vreţi să rămîneţi aici în seara aceasta ? m-a întrebat ea implorator. Kir-Padelis m-a rugat să-i permiteţi să vă găzduiască.

— Nu !

— Dar nu vedeţi... Nu mă vedeţi ? Doamne ! Ce fel de om sînteţi ? Nu vă gîndiţi la copiii mei ?... la mine ?... Dacă vă duceţi acum în căsuţa aceea, ce-am să fac eu ? O să vă încuiaţi pe dinăuntru ? Dar sînt în stare să sparg uşa cu capul. Ajutaţi-mă. De ce nu mă opriţi, aici... acum... cît mai pot să mă opresc. Să bem !

— Şi pe urmă cum o să conduceţi ?

— Eu ?... Eu să conduc ?... Pe cine pot eu să conduc ? Şi de ce ? Eu sînt o fiinţă pe care o conduc altii cu sfoara. Sînt un zmeu de hîrtie. Un zmeu vrednic de milă... Numai dumneavoastră nu vă e milă...

A început să plîngă încet... cu sughiţuri... sfîşietor.

Să-mi fie milă... Şi de mine, de mine cui îi e milă ? Uitasem. Cei chemaţi să ne compătimească sînt tocmai cei care au cea mai mare nevoie de compătimire.

S-a ridicat încet şi şi-a deschis geanta.

— Nu-mi închipui că vreţi să plătiţi... i-am zis.

— Nu... spuse şovăind. Am alte datorii. Luaţi-l. E un caieţel. Sînt singurele pagini pe care le-am scris în viaţa mea. M-am oprit cînd v-au arestat ; n-am mai avut puterea să continui. Luaţi-l. Citiţi-l şi rupeţi-l. Rupeţi-l... că eu nu pot. Noapte bună.

VI

Peste cîteva clipe am auzit maşina mugind şi avîntîndu-se apoi pe şosea. A plecat... a plecat cu luminile stinse şi acum o să cadă undeva şi are să se facă praf. Cum să alerg ? Cum s-o salvez ? Cum ?

Şi acum ?... Cum să aflu dacă a ajuns acasă, ca să pot dormi ? Niciodată nu mi-am închipuit că disperarea unei femei e în stare de asemenea explozii, şi că se manifestă cu un despotism atît de sălbatic.

Am auzit apropiindu-se nişte paşi.

— Gustă vinul ăsta... am auzit vocea lui Pandelis.

— Cu ce mă poate ajuta vinul ? Cînd ea e gata din clipă în clipă să se distrugă...

— Fii liniştit. Conduce ca un aviator. Să nu vină din altă parte o nenorocire.

— O nenorocire ? De unde ? Mă sperii.

— „Marfă" de asta avem din belşug. Am semănat-o... Am stropit-o, şi acum aşteptăm roadele. Şezi colea, cum scap vin şi eu.

— Pandelis...

— Ţi-am spus... Să scap de clienţi.

— Un cuvîntel numai.

— Hai, spune.

— Aici... aici, venea întotdeauna singură ? Adică stătea singură la masă ?

— Ei, nu chiar singură... se găsea întotdeauna cîte un cavaler...

— Cine ?

— Uşurel... că dărîmi şandramaua...

— Cine venea ?

— Ginerele ei... adică... fiul meu... „şeful", mă. Cîte o dată stăteau cu ea şi Irinula... Migdalia... Niobe... şi cînd eram liber şi eu... Încolo... singurătate deplină. Ei, te-ai liniştit ?

— Mulţumesc.

— Hai, bea-ţi vinul. Sosesc şi eu îndată.

A plecat să ducă băutura şi salatele pe care i le ceruseră nişte muncitori. Şi pe mine, mă rog, ce pandalii mă apucaseră ? Ce izbucnire demnă de Othelo mai era şi asta ? Şi totuşi lucrurile erau limpezi. Timpul nu distrusese această

dragoste. Reîntîlnirea a hrănit cu oxigen flacăra care mocnise pe furiș în colțișorul ei părăsit. Hotărîsem să-i citesc carnețelul cînd voi fi singur. Apoi m-am gîndit că dacă mă arestează și-l găsesc ? L-ar considera ca pe un cap de acuzare. Și poate chiar era.

Într-o țară unde se află la putere ura cea mai oarbă, cum să nu fie vrednică de acuzare dragostea ?

Repede, așadar, cît mai e vreme. Felinarele lui Pandelis sînt puternice. Le-a pus ca să nu se giugiulească perechile. Ținea mult la locușorul ăsta pur... și dorea... să-l păstreze neprihănit. „Să-i ajute pe alții ca să se pipăie... Aici sînt permise doar oftatul... privirile dulci... și stop. Dragostea e frumusețe. Nu face balegă din ea."

Ah, Pandelis, Pandelis... Dacă dragostea asta avea norocul să se înfiripe aici... doamna cu pricina n-ar fi fost astăzi doamna unui dresor grosolan... care trage de sfoară.

Am scos caietul cu o mînă tremurîndă. Cerneala era decolorată... Un scris copilăresc... nesigur. Și... mi se părea că miroase a pămînt :

„Iulie 1947. De ce am început să scriu acest jurnal ? Fiindcă nu puteam altfel. Mi-era prea plină inima. De-aș putea să-i scriu lui... dar cum ? E atît de cufundat în gînduri cînd trece pe sub ferestrele noastre ! Mi-ar rupe scrisoarea, fără măcar s-o citească. Ce i-or fi făcut oare că e atît de înstrăinat ? Mi-l amintesc... cîți ani or fi trecut ?... nici trei ani... Vorbea în mica noastră piață, suit pe o mașină. Îl ascultam toți cu răsuflarea întretăiată. Atunci s-a auzit un zgomot de pe strada principală. „Gestapo !" S-au împrăștiat toți, ca potîrnichile. El le-a făcut semn să nu se sperie și și-a continuat cuvîntarea. Îmi amorțiseră picioarele. Dumnezeule, au să-l omoare ! Noroc că gestapoviștii au trecut pe motocicletele lor prăfuite fără să se oprească. M-am sprijinit de umărul unei vecine. „Ce-i cu tine, fată ? Parcă n-ai avea inimă în tine", mi-a zis ea sever. Ce să-i fi răspuns ? Că inima mea era în pericol lîngă el, pe mașina aceea ?

După o săptămînă : Ce să mă fac ? Am auzit că-i arestează pe toți cei care au participat la Rezistența din timpul ocupației. Și știu bine că și el a participat. Pentru că iubea mult... libertatea... omenirea... Numai pe mine...

20 iulie 1947 : Ce caută femeia aceea lîngă dînsul ? O iubește ?... e imposibil. I se potrivește atît de puțin... Dar

atunci cum a intrat în viața lui ? Ce vrea, Dumnezeule, de la el ? Îmi amintesc o frază dintr-o carte a lui : „În vîrful degetului ei cel mic se termină universul"! Adică cum ? Ea era tot universul ? Dar cum se poate... cum se poate ca pentru un asemenea om, universul să se limiteze la ea ? Dumnezeule, de ce-o blestem ? Dar cum să n-o blestem dacă mi l-a luat ? Nu. Nu este femeia care îi trebuia lui. Asta e nedreptate ! Are să-l ucidă puțin cîte puțin.

10 august 1947 : A dispărut. Pe cine să întreb ca să aflu... Și dacă l-au arestat, ce să mă fac ? O... precis. Dacă-l arestează îl execută. Așa fac cu toți cei care au luptat împotriva hitleriștilor. De două zile n-am băgat nimic în gură. Are dreptate colega mea Karavokiri : „Tu, fetițo, nu te-ai născut ca să trăiești, ci ca să iubești" ! Nu e tot una, oare ? Să trăiesc... pentru ce ? Dragostea mea a dispărut. Stau noaptea trează și mă gîndesc. De ce m-am îndrăgostit de el ? De ce tocmai de el ? Răspunsul mi l-a dat tot colega mea : „Ești o romanțioasă morbidă. Omul acesta n-are nimic atrăgător. Nu-i nici voinic, nici frumos, nici bogat. Ce-ai găsit la el ?" I-am spus : „Dacă le avea pe toate, eu ce i-aș mai fi dat ? Dacă în dragostea unei femei nu există ceva care să fie dăruit de ea, atunci ce iubește"? M-a privit gînditoare și mi-a zis că am o dezvoltare spirituală precoce. Și că de asta, am să mă ofilesc devreme. Am urît-o. Așa să fie ? Să nu aibă omul ăsta nimic pentru care să merite să-l iubești ? Totul este demn numai de milă ? Și lumea lui interioară, și toate celelalte haruri sînt de aruncat ? Am întrebat-o dacă a citit ceva de-al lui. Mi-a spus că nu. Și atunci am compătimit-o eu.

20 august 1947 : Nu se aude nimic, nimic despre el. Mama mi-a spus că nu e arestat, ci se ascunde undeva, și de asta acum i se zice „ilegalist". Cert e că îl simpatizează mult și mama, fără să știe nimic de mine ! Adevărul e că tot cartierul nostru îl iubea. „Să-l alegem primar", spuneau. El rîdea modest și trist. Știa. „Cu cît îl vor aresta mai tîrziu, cu atît va fi mai rău pentru el," a spus într-o zi mama. „Atunci, de ce nu iese din ascunzătoare, ca să scape de moarte ?" Mama m-a privit neliniștită. „Ești nebună ?" mi-a zis. „Da", i-am răspuns și m-am încuiat în camera mea.

25 august 1947 : Nu am pe nimeni pe care să mă sprijin și să mă plîng. Karavokiri e un animal. Mama o să înnebunească de îngrijorare. A înțeles... și-și smulge părul din cap.

Fiica ei s-a îndrăgostit de un bărbat căsătorit şi pe deasupra şi ilegalist. O iubesc. Nu vreau să înnebunească. În ultimul timp minţile oamenilor se scrîntesc uşor. Nici mie nu-mi lipseşte mult...

30 august 1947 : Miezul nopţii. Ce minune e asta ? Mi-e imposibil să cred. E realitate... sau soarta îmi joacă o farsă ? E aici !... La noi !... El !... El însuşi !... în căsuţa din fundul grădinii. Dumnezeule, dacă e vis, nu mă trezi ! N-am să pot suporta. Şi totuşi... sînt trează... Îl aud tuşind. Cine ?... ce coincidenţă... Ce destin i-a îndreptat paşii spre noi ? Nu cumva a ghicit că aici e iubit tare... tare mult... şi că o să-l apărăm ? Oare l-o fi călăuzit întîmplarea, sau numai inima lui ?

Vreau să scriu cum s-a întîmplat. Iată... Tocmai se înnopta. Cineva a bătut în poartă. L-am zărit, şi mi-a stat inima în loc. Mama e în bucătărie. N-am putut să alerg. Am încercat s-o strig. N-aveam glas. S-a auzit din nou bătaia. „Au să-l prindă !" îmi venea să strig. „Du-te, fugi, pînă nu te vede cineva !" Atunci am auzit poarta deschizîndu-se şi vocea mamei. Dacă încearcă să plece, zbor acolo şi-i închid drumul. Chiar aşa. E gata să plece. A cerut numai o cană de apă.

A doua seară : Nu. N-a plecat. L-a oprit mama. Dacă nu-l oprea, aş fi urît-o şi aş fi rămas orfană. Fiindcă eu cred că toţi copiii care nu-şi iubesc mama sînt orfani. I-a oprit... şi aşa am salvat şi dragostea mea pentru mama. Acum se află în cămăruţa aceea şi tace. N-am să pot... Nu... n-am să găsesc niciodată puterea să mă duc să-i vorbesc... să-i fac mai puţin grele, clipele. Mama a încercat de cîteva ori şi n-a reuşit. „Nu ştiu ce să spun, nu ştiu ce trebuie să vorbesc... cu oamenii aceştia", mi-a spus. „Ştiu eu... i-am zis, dar n-am să mă duc la el niciodată."

Ultimele zile din august : Astăzi mi-am luat inima în dinţi şi m-am hotărît să rup tăcerea. M-am dus la el cu o carte de-a lui. „Citiţi literatură ?" m-a întrebat. Nu observase ce carte e. Pe urmă, a văzut-o. „O citiţi ?" m-a întrebat. Am roşit. „Nu, i-am zis, o divinizez." Mă dusesem să-i cer un autograf şi acum stricasem totul. Am crezut că n-am să-l mai întîlnesc niciodată... că odăiţa lui a fugit din grădina noastră... că s-a dus la capătul pămîntului, cînd ea era numai la un pas. Dacă îl auzeam şi tuşind... Dacă noaptea — cînd totul tăcea — îmi ciuleam urechile, mi se părea că-i aud şi respiraţia. Numai

inima lui... inima îi este departe... O insulă singuratică în mijlocul unor ape necunoscute. Totuşi, de ce nu înţelege ? Cum de nu bănuieşte nimic ? Îmi vine să înnebunesc... Cum poate omul acesta să nu simtă ce se întîmplă lîngă dînsul ?... Acum ştiu. Noaptea nu doarme. Aud pînă dimineaţă cum scîrţîie patul lui chinuit. Şi eu dorm în puf... E o crimă. Am s-o... îndrept. Am să mă duc, chiar mîine... şi am să i-l schimb cu al meu. Dar dacă mîine va fi prea tîrziu ? Nu. Mă duc chiar acum. Nu numai pentru saltea. Vreau să-l văd. Mai mult ca oricînd. Pentru că mă tem. Mă tem că dacă nu-l văd în seara asta nu-l mai văd niciodată. Mă chinuie un gînd. Vreau să alerg să-i spun. E în pericol. Şi trebuie să plece. Dar cum am să mă pot despărţi de el ? Mă obsedează presimţirile rele. Mi-e în putinţă să-l salvez. Atunci de ce n-o fac ? Mi-e, deci, mai scumpă dragostea mea decît viaţa lui ? Cine o să mă scoată din dilemă ?

M-a salvat mama. A venit să mă certe că nu dorm. Mi-a făcut un ceai. I-am spus că am visat urît. M-a închinat... m-a învelit... m-a sărutat, şi a plecat. Şi lui ? Lui cine o să-i facă toate astea ?

Am aşteptat să adoarmă mama şi m-am sculat. Dacă iau acum salteaua şi mă duc la el ce o să se întîmple ? Cum o să mă primească ? Dragostea — zice lumea — e cel mai dulce lucru din lume. Aşa zice lumea. O fi. Eu însă n-am cunoscut decît frica de dragoste. Şi asta pentru că e poate mai puternică chiar decît bucuria dragostei.

În zori : Trebuie să rup imediat caietul ăsta. E în pericol. Ca şi mine. El a plecat. Abia le-a scăpat din gheare. Pînă cînd însă ? N-am să pot să mai scriu. Trebuie să ascund caietul. Să nu-l găsească nimeni. Să-l îngrop... Marea mea dragoste ! Cum am să pot să te îngrop de vie ? A d i o...

. . . . . .

VII

Grea noapte am petrecut în casa lui Pandelis. Somn într-o casă plină de dragoste... învăluită în mireasma pădurii de pini şi tu să pîndeşti, în adierea vîntului şi ciripitul păsărilor, paşii „zbirilor".

Cînd a plecat și ultimul client, kir-Pandelis și-a scos șorțul, și-a coborît mînecile suflecate și a venit lîngă mine.

— Și acum... dar stai, mai întîi, să aduc puțin vin.

S-a întors cu vinul, și s-a așezat prietenos lîngă mine.

— Mi-e milă de ea... a spus. Parcă e un făcut! Toți oamenii necăjiți, nefericiți... toți vin la Pandelis! Mi-e milă de dînșii... Dar ei ce-i lipsește? Casă are... un palat. Copii!... niște păpuși. Un bărbat... cu buzunarele pline. Și cînd colo... O vezi? Vine aici și tace.

— O cunoști de mult, kir-Pandelis?

— De cînd m-am mutat aici. E cea mai credincioasă clientă. Dar și cea mai nefericită. De mult îmi bătea capul să aflu ce-o doare. Astă-seară am înțeles. Vă iubiți de mult? Chestia cu „frate-său" s-o creadă ea.

— Frați nu sîntem, kir-Pandelis... dar sîntem siliți să ne iubim ca frații. S i l i ț i. Ai înțeles?

— Am înțeles pe dracu! În sfîrșit. Binecuvîntată fie clipa cînd mi te-a adus ea aici. Dacă nu te aducea, prietene, dînsa... nu te primeam, orice mi-ar fi spus pescarii... Alte prietenii nu mai leg. Adică prietenie... adevărată... ca aceea cu răposatul Kleomenis... Ia, spune-mi, unde l-ai cunoscut și cum ți-a vorbit despre mine?

— Nu l-am cunoscut, kir-Pandelis. Sau... poate că l-am cunoscut. Cum să mai ții socoteală printre atîtea mii de oameni, cu aceeași soartă? Am pășit și eu pe urmele lui. Numai că, în mod provizoriu, eu am scăpat de plutonul de execuție.

— De ce provizoriu?

— Cum n-ai înțeles, kir-Pandelis...? Sînt un tip periculos. Foarte periculos. Fiindcă scriu cărți în care vorbesc stăruitor despre dragoste.

— Ca să vezi ce criminal mi-era dumnealui!

— Da. Întocmai. Și fiindcă a aflat lucrul ăsta, Kleomenis a făcut tot posibilul ca manuscrisele lui să cadă în mîinile mele.

— Manuscrisele?

— Da. Nu știi? Scria și el cărți, kir-Pandelis. Ei, acolo te-am cunoscut. Și pe tine... și pe Migdalia... și copiii... și pe domnul Bezovitis...

— Și pe el? Chiar și pe el?

— Nu mai trăiește nici el, din păcate. Mă tem, însă, că mai tremură de frică și pe lumea cealaltă.

— Vai de capul nostru în ce hal ne-au adus, frăţioare...

— Acolo am cunoscut-o şi pe Niobe.

— S-a ofilit în plină înflorire. Am trimis-o pe Migdalia s-o aducă mîine aici. O să-i facă bine. Cum să alinăm atîta doliu... S-au cernit toate cartierele. Şi... ce scrie despre mine, Kleomenis ? Mă ceartă ?

— Nu-mi amintesc prea bine, dar îţi spun un singur lucru. Că nu există un om care să citească aceste pagini şi să nu te îndrăgească.

— În toate zilele astea mi se bătea un ochi. „Veste", îmi ziceam. Şi uite că am primit-o. Şi... Ce facem acum cu hîrtiile astea ?

— Hîrtiile astea, Pandelis, nu-mi aparţin. Nici mie, nici ţie. Sînt ale celor care le vor citi. Dar vremurile sînt aspre şi n-are să le tipărească nimeni. Om vedea mai tîrziu. Să ies şi eu cu bine afară.

— Să ieşi ?

— Să ies, kir-Pandelis. Ce, n-ai înţeles că nu sînt liber ? Umblu, mă duc şi vin, dar sînt ca şi încătuşat. S-a spus clar la radio aseară. Îţi vorbesc acum ca după gratii.

— Ia stai puţin. Şi doamna... adică prietena noastră ştie ?

— Nu. Nu i-am spus, ca să nu se îngrozească şi să încerce să mă ascundă.

— Şi nu vrei ?

— Nu. Ar fi ca şi cum m-aş aşeza singur la zid.

— Va să zică... iar s-a întunecat văzduhul. Blestemată treabă ! Cînd o să mai vină ziua cea bună pentru oamenii cumsecade ? Numai criminalii au să ne conducă ?

— Noul ministru a anunţat că de acum încolo va fi prigonită şi intenţia, şi gîndul omului.

— Şi cum au să-i dibăcească fiecăruia gîndul ? Au să dea în cărţi ?

— Lumea e a lor, kir-Pandelis. Fac ce vor cu ea.

Îşi cuprinse capul în mîini...

— Amară băutură mi-ai servit în seara asta... mi-a zis. Ca să vezi ce păcătoasă invenţie e viaţa ! Şi eu care sînt legat... legat de mîini şi de picioare. Am soţie... copii...

— Şi dacă n-aveai, ce făceai ?

— Nu ştiu. Nu m-am gîndit. Dacă tot nu poţi să faci ce vrei, şi faci numai ce poţi... atunci de ce să-ţi pui gîndirea la lucru ? Ca s-o aresteze ? Auzi colo... şi gîndul omului...

Păi, dacă-i vorba pe-așa, sînt și eu arestat. Fiindcă gîndul meu îi urăște ! Le dorește să crape... ca să scape oamenii cumsecade, dacă mai rămîne vreunul pînă la urmă. Ce zici, mă înhață ?

— Alte planuri au ei, kir-Pandelis. „Gînduri" sînt la ei cărțile... manuscrisele... articolele...

— Da' tu ai tipărit vreun „gînd"? Parcă-mi spuneau ceva pescarii...

— Am apucat să tipăresc cîteva... Mai aveam și de dinainte de război... Uite, vezi... Astea sînt gînduri pe care le prigonesc. Și fiindcă gîndurile nu se pot aresta... arestează scriitorii.

— Au vopsit totul în negru. Iar tu ești leit Kleomenis. Și el voia să scrie o carte. Dar știi cum ? Voia să-i pună pe oameni să vorbească acolo ca... dar ce să-ți mai spun...

— Ba spune... te rog chiar...

— Să vorbească — auzi drăcie... — să vorbească așa ca... mine. Să mori de rîs, nu alta !

— Ba nicidecum, kir-Pandelis. Și acum ascultă să-ți mai spun una. Kleomenis a reușit din plin. Am găsit acolo, printre rîndurile lui, un Pandelis... un Pandelis aidoma cu cel cu care beau acum un pahar. Numai pe „fina" ta Niobe, mă îndoiesc că a reușit-o. Dragostea nu te lasă niciodată s-o vezi clar pe ființa iubită.

— Ia auzi ce mai cuvinte... Le spui ca la cinematograf, frățioare, dar ce folos... inima nu e o ascunzătoare bună. L-au găsit pe Kleomenis, au să te găsească și pe tine. Ia ascultă...

Mi-am ciulit urechile.

— Auzi chefliul ? E cucul.

— Nu se poate. Cuc noaptea ?

— Cine-l împiedică să cînte și noaptea ? Își face de cap. Și bine face. Ce, are de hrănit copii ? E holtei — izmene pe călător. Și nu-l supără nimeni. Nici nu-l prind, nici nu-l omoară. Fiindcă nici nu ciripește, nici carnea lui nu e bună de mîncat. În timp ce mierla, sărmana... o și arestează... o și omoară. De asta umblă, îmbrăcată în negru toată viața. Odată am prins o mierlă văduvă. Am băgat-o în colivie. Ei, prietene... cînta spre dimineață niște cîntece atît de duioase încît ți se rupea inima. Într-o zi n-am mai suportat și i-am deschis portița. Ei bine, n-a plecat. Ce nevoie mai avea de lume ? O spune și cîntecul.

Mai grele decît lanțurile,
Sînt rochiile negre.

Într-o zi însă a mirosit-o un motan de prin împrejurimi, un chior şmecher şi a început să-i dea tîrcoale. „Asta o să-mi mănînce văduva", zic, şi-i închid portiţa. Şi într-o bună dimineaţă... ia o ţigară. Într-o dimineaţă, cum îţi spun, mă trezesc şi, ce-mi văd ochii ? Colivia goală. Văduva — ia-o de unde nu-i.

— O mîncase motanul ?

— Aşi ! Nu motanul... dragostea. A spart singură colivia şi a zburat. Şi ştii de ce ? A trecut un mierloi pe acolo, a văzut-o şi i-a cîntat la ureche o serenadă, pînă cînd a zăpăcit-o de tot şi a făcut-o să-şi arunce...— ca în cîntecul călugăriţei — rasa şi să-şi ia lumea în cap. I-am văzut, peste puţin, împreună. Se zice că mierla e cea mai sentimentală pasăre. „Simbolul fidelităţii"... Baliverne ! Uite că văduva mea a făcut-o de oaie. A feştelit memoria răposatului. Ai să mă întrebi... de ce-ţi spun toate astea ? Sper că ai înţeles. Pentru că sînt unele femei, prietene, care le întrec pînă şi pe mierle. Ştii cîţi... cîţi au cerut-o pe Niobe ? Ei, de fiecare dată, venea fuga la pieptul nostru şi ne ruga s-o ascundem, să nu o smulgă de lîngă Kleomenis. Cum numeşti tu una ca asta ? Aşa e că-ţi lipsesc cuvintele ? Într-o zi a rugat-o chiar mama lui Kleomenis.

— Mai trăieşte ?

— Atunci mai trăia. Pînă şi eu am rugat-o. „Eşti tînără, fata mea, — îi zicea. De ce să-ţi distrugi viaţa ? Morţii nu se mai întorc." Ei, ştii ce i-a răspuns ? „Dacă nu se întorc, ne ducem noi să-i găsim." Bătrîna s-a şi dus. Ei, ce părere ai, nu mai contenim cu taifasul ? E timpul să ne culcăm.

— O fi, dar... somn de unde găsim ?

— Ştii... atunci după ce l-au executat, ne apuca aşa dimineaţa. Cum a rezistat fata aia ?... Noroc că am fost noi... şi am sprijinit-o. La început ne-am temut c-o pierdem. De asta n-o lăsa Migdalia. De fiecare dată cînd voia să plece... se atîrna de rochia ei neagră împreună cu copiii. „Tanti — tanti..." plîngeau ei pînă o făceau să rămînă. Ai să zici că s-a consolat ? Vai de capul ei !... Stai însă să-ţi spun altceva. Ceva de necrezut. I s-au împuţinat toate : Vorbele... mîncarea... somnul... Ei, numai frumuseţea... frumuseţea, frate, i-a rămas întreagă. Ba nu. Greşesc. I-a sporit ! Ai văzut lalea neagră ?

— Nu.

— Cică ar exista undeva o țară unde pămîntul e sub nivelul mării — baliverne ! Ei, acolo, ar exista, cică, asemenea flori. Nu știu cum arată. Ori cum ar fi însă, pe Niobe n-o întrece nimic pe lumea asta... nimic. De-ți vine să zici, mă băiete, că bietul Kleomenis a murit anume ca s-o facă pe ea mai frumoasă. Ca să vezi ce cățea e viața ! Ce putoare ! De ce ne-a făcut, mă, una ca asta ? Ca să-l jelim mai amarnic pe Kleomenis ? Ei bine, a reușit. Mai bem un păhărel ? Oh, mi s-a urît să-i adăp pe nefericiți...

— Ce-i de vină vinul ?

— Asta zic și eu. Sînt însă unii care le bagă pe toate în ei. Porcărie. De aia am pus lege aici. Îți dau să bei, dar nu te las să cazi sub masă. Șade rușine !

Un beculeț atîrnat într-un pin ne lumina atît cît să ne însăilăm cuvintele.

— Am trimes-o pe Migdalia după ea. Tăiem cîte o bucățică din inima noastră și i-o dăruim ei, ca s-o ajutăm să trăiască. Altfel, numai cu inima ei n-ar fi rezistat. Hai, bea-l și pe ăsta. Și apoi să mergem la culcare.

— Încă puțin, kir-Pandelis. Nu știu... ceva îmi spune că asta e ultima mea seară liberă.

— Nu minți... De mult nu mai trăiește nimeni nopți libere.

— Așa e... Și totuși, cumva tot trebuie să le numim. Sînt altceva decît nopțile de pe Ai-Stratis. De exemplu : cît e ceasul ? Două, nu ? Și noi stăm de taclale în fața unui pahar, sub pini și sub ciripitul păsărelelor. Asta kir-Pandelis... A-s t a... știi ce lucru grozav e ?

— Nu zău !...

— Da, da. Numai că tu n-ai cum să înțelegi... N-ai cum să înțelegi dacă n-ai fost arestat, dacă nu te-au închis seara o dată cu găinile, dacă n-ai fost obligat să-ți petreci toate nopțile mut.

— Iartă-mă.

— Dar și asta ai suporta-o, Pandelis, dacă ai cunoaște măcar cît durează... un an... cinci... zece... ai și o socoteală. Dar nu-ți spune nimeni nimic. Ți se spune doar atît : „pînă te răzgîndești". Și din moment ce tu știi foarte bine că n-ai să te răzgîndești niciodată, îți faci socoteala pentru toată viața.

— Să te răzgîndești ? De la ce, frate ?

— Parcă nu știi ?

— Știu... adică am înțeles, fiindcă ai vrut să fii om, nu ? În cușcă deci cu oamenii !... Să rămînă libere numai fiarele. Ele o să salveze lumea. Ne-au adus în stare să ne fie rușine să mai circulăm pe străzi. „Ești cinstit ? Și mai îndrăznești să ieși pe stradă ? În lanțuri !"

— Vorbește mai încet kir-Pandelis. Noaptea le ajută urechilor murdare să audă mai bine.

— Atunci cui să-i spun ce am de spus ? De cînd a pierit Kleomenis, acum vorbesc pentru prima oară. Pînă acum îngrămădeam totul în mine, dar unde aș fi ajuns ? Știi... cînd am aflat că l-au arestat pe Kleomenis, mi-am zis că au greșit. Au să vadă că au arestat un om nevinovat și au să-i dea drumul. Are să le fie rușine, cel puțin, de rănile lui. Nu știam încă. Eram orb. Credeam că trăiesc printre oameni. I a fel au păzit-o și ceilalți care nu s-au păzit. Așa l-am pierdut pe Kleomenis. Cine ar fi crezut pînă atunci... cine și-ar fi închipuit că e o crimă să fii cinstit ?

— Kir-Pandelis... nu te văd bine. Păzește-te...

— Ce să fac ? Să încep acum să mă joc de-a v-ați ascunselea și cu tine ? Mi-ajunge. Destul m-am îngropat pînă acum, nu pot să mă îngrop chiar de tot. Am să las o bucățică afară din pămînt, să mai prindă puțin din parfumul lumii pînă oi părăsi-o de tot. Și acum, hai la culcare ! Hai să murim și noi puțin. Și să știi că somnurile astea scurte ne-au salvat de la somnul cel veșnic.

O c r i m ă. Nu. Nu de uciderea lui Kleomenis e vorba. Crimele astea sînt atît de numeroase încît nici nu mai știi cum să le numești. Alta a fost crima de astăzi. În mijlocul zilei albe,... a acestei veri minunate, crima a fost rochia neagră a Niobei. Atîta superbă tinerețe... atîta viață să se înece în culoarea morții.

A venit sprijinită de umărul Migdaliei, urmate de Irinula și Spirakis.

— De cîte ori o văd apropiindu-se, spuse Pandelis, uit de mine... mi se pare că mă aflu în biserică și-mi vine să-mi fac cruce. O vezi ?

O vedeam. Mă uitam la ea și parcă... parcă nu mai eram eu. Eram parcă... însuși Kleomenis, care o așteaptă... și inima-i bate de să se spargă. Kleomenis... cum ai putut, sărmanul meu

frate... cum ai putut să nu te topești de dogoarea unei asemenea frumuseți ?

Și totuși bietul Kleomenis nici măcar n-a avut norocul să se topească de dragoste.

Niobe se apropia. Și încet... încet... lumea... marea... Atica... luau culoarea rochiei ei negre. Asta a fost crima cea mare.

Ne-am ridicat amîndoi și am așteptat cu capetele aplecate, de parcă treceau sfintele daruri. Am rămas așa, fără măcar să ne dăm seama.

— Strîngeți-vă mîna... a spus încurcat, Pandelis. Uite... el e... — și, către Migdalia — întinde-i și tu mîna, muiere ! Ce, ne-am prostit cu toții ? Ce să fac eu cu voi ? Niobe... el e... adică vreau să spun... vine de-acolo. A străbătut totul. Ne cunoaște, ne iubește... pe toți. Auzi ? Kleomenis a scris cartea aceea... Gata... am spus tot.

— Unde e ? întrebă nerăbdătoare fata... privindu-mi cu ochi însetați mîinile... de parcă aș fi fost în stare eu — un biet om neputincios — să i-l dau înapoi pe cel pe care-l pierduse.

— N-o am la mine... i-am spus. Dar fiți liniștită. E în mîini sigure. Va sosi și ziua cînd va vedea lumina. Am s-o prezint eu, așa cum am trăit-o. Pentru că am mers unul lîngă altul, chiar dacă nu ne-am cunoscut nici pînă la sfîrșit. Numai că el a făcut cîțiva pași mai mult... și m-a lăsat în urmă. Am să mă străduiesc să leg opera lui cu a mea. Vreau să vă spun un singur lucru : Era un om r a r. În viață n-am ajuns pînă la el. Am să încerc s-o fac în operă. Nu va fi un jurnal, nici o tragedie. Va fi o operă de bucurie. O carte închinată dragostei și omeniei. Vă știu pe toți de mult. Și v-am iubit. Sînteți întocmai aceia pe care i-am cunoscut în paginile lui Kleomenis. Și Migdalia... și Irinula... și Spirakis care se aruncă în mare îmbrăcat ca să prindă un peștișor „viu" pentru tanti...

Toți au izbucnit în suspine.

— Fiți-ar să-ți fie ! se repezi Pandelis la Migdalia.

Și ea sărmana nu știa ce să facă... Să plîngă... să se supere... Dar cum să se supere pe un Pandelis, care nici el nu poate să-și stăpînească lacrimile ?

— Am aflat că a căzut ca un înger... am spus eu.

— Vai și amar !... se căină sfîșietor Pandelis.

— Pandelis... Fratele nostru se supără, și cu siguranță că în clipa asta ne ceartă. El a străbătut drumul prin beznă

neînarmat, numai cu zîmbetul lui. L-a dus pînă la capătul vieții ca să ni-l dăruiască... să ne lumineze... ca să ne bucurăm de el... și noi îl jelim?

— Cîntă tu, mă, dacă poți! Hai, cîntă deșteptule!

— Fără să știți — și poate chiar fără s-o vreți — am intrat în familia voastră. Și în clipa asta îmi iau porția din durerea voastră. Trebuie să vă spun însă că am moștenit și altceva de la Kleomenis. Bucuria. Ba încă și curajul să merg mai departe. Să străbat distanța cu care m-a depășit. Am să vă spun ceva. Dar să nu plîngeți. Plec cu inima mai grea decît a lui Kleomenis. Pentru că eu nu las în urma mea nici o Niobe, nici un Pandelis și nici o Migdalia, Irinula, sau Spirakis. Vedeți... Kleomenis m-a ajutat să-mi rostogolesc multe pietre grele de pe suflet... mi-a alungat mulți nori negri. M-a făcut să rîd în clipele cînd credeam că rîsul a pierit pentru totdeauna de pe pămînt. N-aveți cumva o fotografie de-a lui?

Niobe și-a deschis cu evlavie geanta și mi-a întins una. Am luat-o și am privit-o.

— Da... am spus. E el.

— Îl recunoașteți?

— Nu... dar e ciudat... Trăsăturile astea le-am mai văzut undeva... ochii ăștia i-am mai văzut undeva. Da. Îmi amintesc. I-am văzut sub fruntea lui Leonidas Sindihas, pe care l-au executat. Și buzele... le-am văzut la unul Sinaeris care și-a tăiat singur limba ca să nu vorbească. Și zîmbetul... și pe el l-am văzut! Da... Pe fața unuia, Istokas... care a murit în timpul torturilor. Kleomenis a fost, vai... executat de mai multe ori. Dar sînt și lucruri care nu pot fi executate. Virtutea... exemplul lui, poziția lui în fața vieții. Rîsul lui... lumina ochilor. Toate acestea nu pot fi îngropate. Rămîn în viață. După cum vedeți, ne mai rămîn din Kleomenis destule de iubit...

Vorbeam într-una... vorbeam ca să împiedic să se lase peste noi tăcerea de moarte care o simțeam cuprinzîndu-ne. Deodată m-am oprit. Și am privit la Niobe. Stătea ca o școlăriță în banca ei, dulce... tristă... nespus de frumoasă. Aveai impresia că se roagă... numai că idolul ei nu era un zeu. Kleomenis plecase fără a se urca la cer. A încăput într-o biată bucată de pămînt pe care n-o știe nimeni unde se află. Trupul neînsuflețit al lui Kleomenis a fost înmormîntat

noaptea, pe furiș... Poate ca să nu-i găsească cineva o dată scheletul și să vadă prin ce torturi groaznice a trecut un om ca să poată rămîne om.

— Vă rog... Lăsați-mă să trăiesc puțin lîngă voi. Puțină viață... o ultimă iluzie... Aș fi vrut să stau mai mult. Dar ei se grăbesc și mă silesc și pe mine să mă grăbesc.

— Și unde te duci ?

— Mai am cîțiva pași de făcut...

— Rămîi... au spus toți cu vorba, cu ochii...

— Am să încerc... le-am răspuns. Acum însă vreau să vă povestesc...

N-am apucat să-mi mai termin fraza. Jos... în stradă au scrîșnit niște frîne.

— Liniștiți-vă... a spus Pandelis. Nu-i nimic. E omul nostru. E soacra lui Spirakis.

Părul îi flutura în pădurice, ca un steag de alarmă. Doi ochi mă priveau scăpărători de groază.

— Repede !! strigă ea.

Am alergat toți într-acolo.

— Ce e ?

— Repede ! strigă din nou, gîfîind. Repede cît mai avem timp. Au întors căsuța pe dos. Ați lăsat ceva acolo ? Vorbiți !

— Numai dragostea mea... nimic altceva. Dar nu cred că le e de folos.

— Nu mai spuneți nimic. Gata ! Haidem !

— Unde ?

— Oriunde. Principalul e să nu vă aresteze.

— Să nu mă aresteze ? Asta n-ar fi nimic. Totul e să nu mă prindă aici. M-am întors spre prieteni. Pandelis, Niobe, Migdalia, vă las cu bine. Iubiți-mă puțin, dacă puteți. Eu v-am iubit mult. Dacă vă întreabă cineva despre mine, nu mă cunoașteți, nu m-ați văzut niciodată. Adio !

Am intrat în mașină și am coborît pe șosea. Acolo însă, în loc să ne îndreptăm spre Atena, am pornit spre capul Sunion.

— Unde mergem ? am întrebat-o.

Nu mi-a răspuns. M-am întors și am privit-o. Era calmă.

— Să terminăm excursia pe care am început-o ieri seară. Vom intra în Atena pe șoseaua dinspre Maraton.

— Dar ce s-a întîmplat ?

— A venit o vecină şi mi-a spus că au spart uşa casei unde v-aţi petrecut noaptea. Era limpede ce aveam de făcut. Cel dintîi să vă dau de veste. Mama nu ştie nimic. Şi nici nu i-am spus. M-am reţinut în ultima clipă. Şi văd că am făcut bine. Îmi bat capul să aflu cine v-a denunţat.

— N-o să-l găsiţi. Pluteşte acum pe marea fericirii. Şi-a făcut omul datoria. Eu cred că n-au venit anume pentru mine. Poate că unul dintre bunii dumneavoastră vecini au văzut o fîşie de lumină... şi s-a considerat dator să anunţe poliţia. Asta-i tot. Deci nici o bătaie de inimă. Şi acum să ne întoarcem acasă şi să-mi aştept arestarea în condiţii normale. Dacă ar fi vorba numai de doi, trei ani, aş putea să mă ascund undeva, Dar... după cîte înţeleg treaba asta o să dureze toată viaţa. Şi apoi... nici n-am unde să mă ascund. Şi chiar de-aş avea, cine m-ar întreţine ? Nu ! Ştiu. O să spuneţi — „eu". Dar pînă cînd ? Ştiu şi asta — „pînă la sfîrşitul vieţii". Dar, oare, merită osteneala ? Şi apoi, de ce să mă întemniţez singur şi să nu-i las pe ei s-o facă ? Ei... poate tot mă vor elibera într-o zi. Pe cînd eu, singur, n-am să mă eliberez niciodată.

— Şi atunci ? Atunci ce să fac ?

— Nimic. Să-mi dai numai voie să te tutuiesc. Ai făcut, nobilă şi minunată prietenă, atît de mult pentru mine, încît mă simt copleşit. Întîi mi-ai destăinuit că o dată, demult, m-ai iubit puţin... iar eu credeam că nu m-ai iubit de loc. Al doilea, mă salvezi astăzi pentru a doua oară...

— Şi al treilea ?

— Le spuneam adineauri prietenilor mei că plec cu sufletul greu, fiindcă pe mine nu m-a iubit nimeni. Acum ştiu că las în urma mea ceva. O familie care m-a îndrăgit. Şi o... o...

— O... ce ?

Maşina şi-a micşorat puţin cîte puţin viteza, pînă cînd s-a oprit.

— Nu mai pot... a spus. Îmi tremură mîinile. Trebuie să oprim undeva, să-mi revin.

I-am atins mîinile. Erau îngheţate.

— Hai... i-am zis. Vino.

Am coborît din maşină şi ne-am aşezat sub un copac.

— Abia acum am început să înţeleg din ce pericol am scăpat. Ştii... de cîte ori apăsam pe pedală, aveam impresia că păşesc pe ace. Spune-mi, dacă ne prind, ce ne fac ?

— Destinaţia mea e cunoscută. Cît despre tine...

— Mă gîndesc ce să le spun... Cum am nimerit împreună ?

— Spune-le, că ţi-am sucit capul. Nu ştiai cine sînt. Te-am ademenit să ieşi cu mine. În tevaturi de-astea nu se amestecă.

— Am în termos puţină cafea. Ce zici, o să-mi facă bine ? Şi dacă nu mă cred ?

— Au să te creadă.

— Vrei puţină cafea ?

— Nu. Spune-mi... ce legătură are cu casa ta unul Manolis Manaras ?

— Unde ai auzit de numele ăsta ?

— L-am văzut scris pe undeva prin casă.

— E nepotul soţului meu. De ce ?

— Vine des pe la voi ? Are cheia de la casă ?

S-a îngălbenit.

— Crezi că...

— Mi-am amintit acum că aseară n-am dormit la voi, ci la Pandelis. Deci ipoteza cu fîşia de lumină şi cu vecinul, cade.

— Da. Mă tem că are cheia. S-a certat cîndva cu ai lui şi soţul meu l-a ajutat. Dar e mult de atunci.

— Domnul Manolis Manaras şi-a făcut în casa voastră un cuib de dragoste. Ştii unde lucrează ?

— Portar. Da... portar şi student la fără frecvenţă.

— Nu-i decît un informator murdar al Siguranţei, ca toţi portarii din zilele noastre. Şi pe deasupra mai e şi copoiul personal al soţului tău. În contul Siguranţei urmăreşte cine intră şi cine iese din blocul unde lucrează. Iar în contul soţului tău te urmăreşte pe tine. Băiat cu viitor. A văzut patul nefăcut... Scrumiera cu ţigări fără ruj... deci în casă a înnoptat un bărbat. I-a spus-o soţului tău, el l-a întrebat dacă erau şi ţigări cu ruj, a primit răspunsul negativ şi astfel s-a liniştit pentru cinstea lui, dar s-a neliniştit pentru liniştea patriei... şi a anunţat Siguranţa. Ce „alibi" ai să-i prezinţi ? Fiindcă după cîte văd, o să avem o anchetă de familie.

— N-o să avem. Soţul meu e gelos ca un turc, dar nu-mi face scene. În schimb, după cît s-a dovedit, mă spionează. Ruşine ! Nu l-am iubit niciodată. Iar acum îl urăsc. Nu i-am dat nici o dată prilej de bănuială. Eşti primul care ai stat aici lîngă mine. Şi de la asta nu-i permit nimănui să mă împiedice. Locul pe care l-a ocupat în viaţa mea de fată, căsuţa aceea... seara aceea... nu voi lăsa să-l profaneze nici un negustor şi nici un şantajist. Stau şi mă gîndesc... cît de

evlavios și de pur te-am iubit... și mi se face milă de soțul meu... mi se face milă de femeile care sînt iubite de bărbați ca soțul meu... de copiii mei care au venit pe lume fără dragoste... De asta îi iubesc, îi iubesc ca pe niște orfani. Mă gîndesc cum aș putea să-l pedepsesc, și cred că am găsit. Și cred că e singura pedeapsă care l-ar durea. N-am să-l mai las niciodată... niciodată să treacă pragul camerei mele. Dragoste ?... Nimic altceva decît foame a simțurilor... O frenezie animalică și atît... Nimic altceva. Crede-mă, nimic. N-am simțit pînă acum nici o tresărire... nici o mîngîiere... nici o șoaptă... nici o privire omenească... Nimic... Numai răgetul unui taur. Și încolo nimic... nimic. O fiară ca toate fiarele. Ai înțeles, acum, drama mea, dragul meu ? Dar ce importanță are o biată dramă familială... față de cumplita ta tragedie ?

— Nu... N-o nesocoti. Cred chiar că e mai crudă. Chinul tău e mult mai aspru. Nouă ne torturează trupul. Încearcă să ne siluiască conștiința. Dar în sentimentele noastre nu intervin. Ele rămîn inviolabile. Pe cînd cu tine se întîmplă altminteri. Domnul acesta a transformat femeia în pradă. I-a cumpărat sentimentele și în fiecare zi i le ucide încetul cu încetul. Nu. Lagărul nostru e mai blînd. Ca să vezi... era cît p-aci să plec cu credința că te las în urma mea liberă... într-o lume care te iubește.

— Numai familia lui Pandelis mă iubește cu adevărat. Mama... sărmana, mă crede fericită. Ce să-i spun ? Nu vreau să-i amărăsc bătrînețea. Te-am regăsit pe tine și acum te pierd din nou. Spune-mi unde să mă duc ?

I-am atins părul. Deodată mi s-a părut că aud un vuiet în spatele nostru. Pînă să-mi dau seama ce se întîmplă m-am trezit în brațele ei. Mă ținea strîns... parcă voia să mă ascundă... Inima îi bătea gata să-i spargă pieptul. A trecut așa un minut. Pe urmă am simțit-o slăbindu-și strînsoarea. A oftat adînc.

— A trecut... a spus. Ai înțeles ? Era mașina poliției.

— A... a s t a a fost ?...

— Da... de-ai ști cît m-am speriat. M-am temut să nu te recunoască cineva. Cît despre mașina mea, e prea elegantă. Pe astea nu le opresc. Acum hai să mergem.

Nu m-am clintit. Deci asta a fost ? De asta m-a îmbrățișat ? Și eu... care am crezut... care am amețit...

— Ce faci, nu vii ? a întrebat din nou.

Am rămas tot nemişcat. Atunci s-a aplecat şi m-a privit în ochi... Oare a citit ceva în ei ? A văzut prăpastia ? şi a retrăit clipele acelei nopţi neuitate ? Pentru că îmi amintesc — da, îmi amintesc foarte bine, că sentimentele mele erau aceleaşi şi atunci... şi aceeaşi privire avusese şi atunci.

Şi acum ?... Cine să ia o hotărîre ? Ne aflam acolo fără nici o putere în mîinile dragostei. Slabi... biruiţi...

Cine să ia o hotărîre ? Din păcate, orice hotărîre am fi luat ar fi fost împotriva noastră. Cel care s-ar fi dovedit mai puternic ar fi fost cel care iubea mai puţin.

— Da. Ai dreptate... i-am spus. Să mergem.

M-am ridicat şi am urmat-o de parcă aş fi urmat poliţia care a venit să mă aresteze. Am urcat din nou în maşină. A pornit ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Mă înşelam.

— Cu... ce am dreptate ? m-a întrebat.

— În general... i-am spus cu sinceritate. În tot ce faci (şi în ce nu faci). În toate ai dreptate.

— Din nefericire... oftă.

Lăsam în urma noastră golfurile... podurile... capurile... Maşina înainta ca o insectă care umblă pe o broderie. Ce lucruri minunate lăsam să se piardă pentru totdeauna !

— E foarte frumos... i-am spus... foarte frumoasă Atica noastră. Dacă aş fi un animal care se hrăneşte numai cu frumuseţe, m-aş stabili aici pentru totdeauna, ca să-mi iau răsplata pentru toate stîncile şi tot mucegaiul care mă aşteaptă.

Deodată a stopat brusc. Ochii îi străluceau ca nebuni.

— O furăm ? mi-a spus hotărîtă.

— Ce ?

— Ziua... şi noaptea ! Le furăm ? De la cine ? De la cei care ni le-au furat nouă, care ni le stăpînesc : Eu de la soţul meu... de la mama... de la copii. Tu de la stînci... de la mucegai... de la lagăr. Ce pot să ne facă ? Să ne împiedice ? Acum pe noi nu mai poate să ne împiedice nimeni !!... nimeni !!... D r a g o s t e !...

. . . . . .

. . . . . .

Ne-am despărţit după miezul nopţii. Ne-am smuls unul de lîngă celălalt, dureros, de parcă ne-ar fi tăiat cu cuţitul. Stelele picurau argint. Îţi mulţumesc, îngerul meu... plăsmuire

dumnezeiască... Tu... care ai ştiut să-mi aduni toată viaţa într-o singură n o a p t e...

Dimineaţa au venit... Mă duceau patru, ca la cimitir. Şi eu fluieram.

— Ia uite la el... fluieră... au spus toţi patru şi parcă le venea să plîngă.

M-am întors să-i privesc. Erau nefericiţi... Cei mai nefericiţi temniceri ai celui mai fericit întemniţat.

S f î r ş i t

Mogoşoaia 1969

Lector : ELISABETA DONOIU
Tehnoredactor : IONEL GHEORGHIU

Coli ed. 18,44. Coli tipar 20,75. A. 560/1971. C.Z. 33—339.

Comanda nr. 1368
Întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918".
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, București,
Republica Socialistă România

De același autor, în limba română:

Un copil numără stelele • Cerul se înnourează • Orologiul lumii bate miezul nopții • Zile zbuciumate • Strada Abisului nr. 0 • Moara mută • Spice mînioase • Vinul lașilor • Eroii dorm neliniștiți • Fiul pămîntului

EDITURA EMINESCU

Lei 9,50